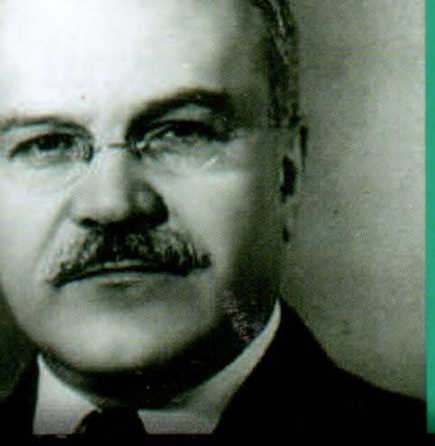

RAPORT – pag. 8

Molotov: „România nu avea dreptul să rupă pacea cu URSS”

ȚINUTĂ – pag. 58

Uniforma soldatului român pe Frontul de Est

AN XI, NR. 114 • IUNIE 2011 • 8,99 LEI • APARE PE 15 ALE FIECĂREI LUNI • DIRECTOR ION CRISTOIU

Historia®

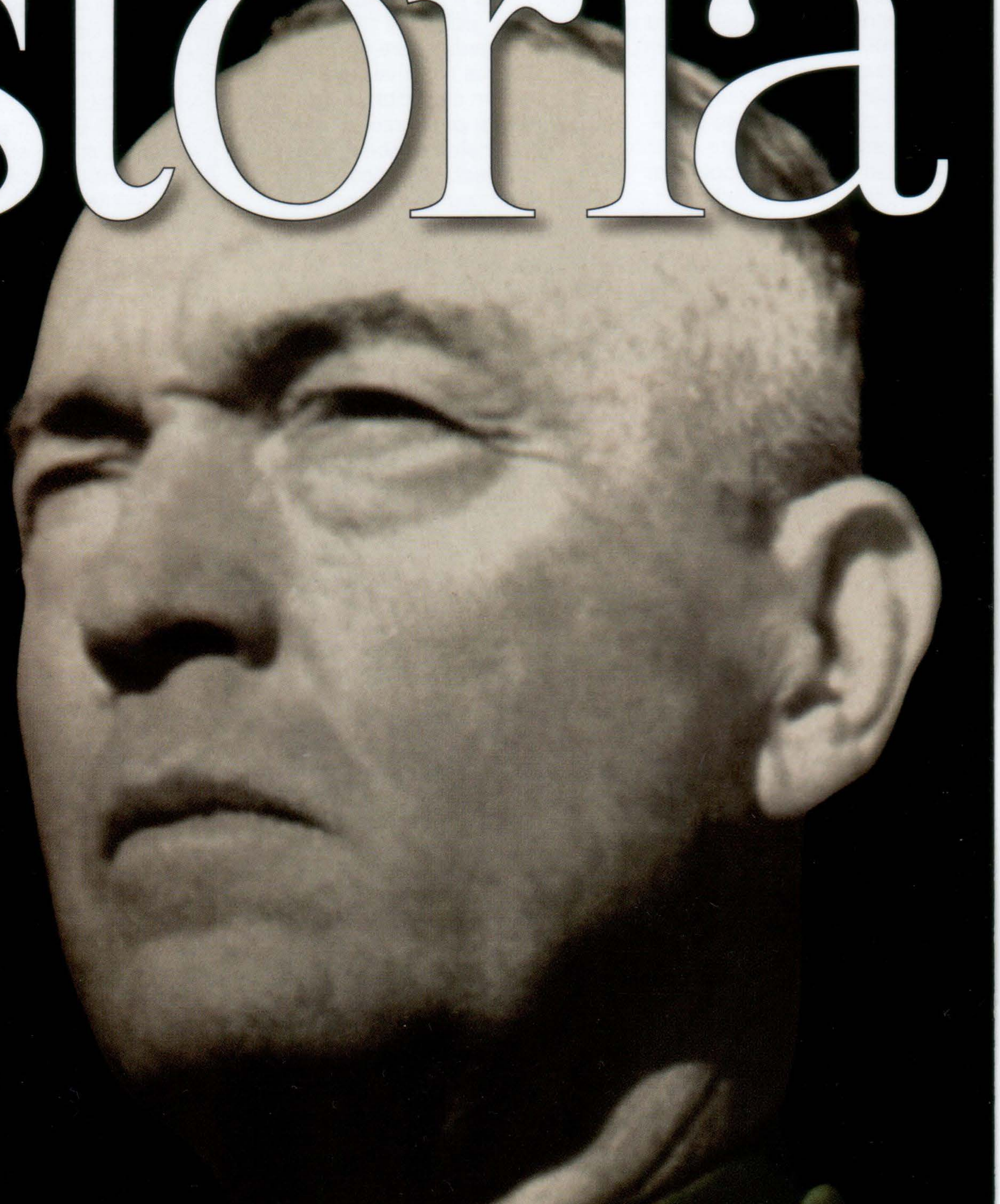

REACȚIE – pag. 92

Stalin:

„Hitler, în mod sigur, nu știe de asta”

RECONSTITUIRE – pag. 36

Pe urmele tatălui: de la trecerea Prutului la luarea Odessei

22 iunie 1941, ora 2.20

ORDINUL CARE A FĂCUT ISTORIE

„OSTAȘI, VĂ ORDON: TRECEȚI PRUTUL!“

5 948489 140587 00114

CUMPĂRĂ-ȚI CĂRȚILE DE PE adevărul Shop

www.adevarulshop.ro

Cărți | Muzică și film | Birotică și papetărie | IT&C | Modă și frumusețe | Jocuri și jucării | Hobby | Cadouri și suvenire

Din România.
Incursiuni prin această țară și istoria ei. Vol. I și II

de Raymund Netzhammer

Raymund Netzhammer a fost arhiepiscop de București în perioada 1905-1924. Pe coperta IV este inserat următorul text din ziarul „Adevărul" din iunie 1909, apărut cu ocazia publicării ediției germane: „... Mai mult îl va surprinde pe cititor faptul că arhiepiscopul a ținut să cunoască și a cunoscut țara noastră până în cele mai îndepărtate colțuri ale ei, așa cum, ne prindem, nu o cunosc mulți, foarte mulți români, dintre aceia chiar cari au pretențiunea să ne guverneze...". Aceste cuvinte, scrise acum un secol, apar impresionant de actuale și invită la o lectură a lucrării.

Editura Humanitas

99 lei **750** pagini

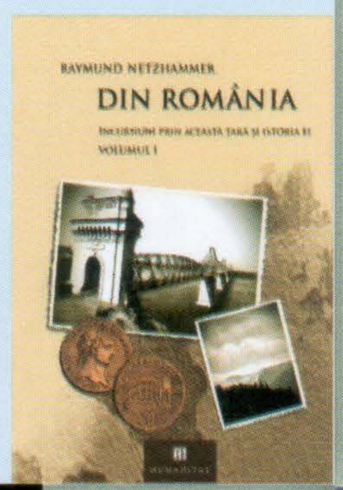

România de la comunism la capitalism
de Florin Abraham

Tema cărții este interesantă nu numai pentru înțelegerea vremurilor care au urmat după prăbușirea regimului comunist din România, ci ea poate reprezenta și un îndreptar pentru oamenii politici ai zilelor noastre și ai anilor care vor urma. În ceea ce ne privește, apreciem capacitatea de analiză și prelucrare a unui imens material bibliografic, stilul direct, clar și concis în care autorul și-a redactat textul.

Editura Tritonic

40^{00} lei **640** pagini

Francois Mitterrand așa cum a fost
de Jacques Attali

A trădat președintele Mitterrand idealul celor care-l aleseseră? S-a comportat el ca un monarh? I-au influențat viața privată acțiunile politice? A mințit în legătură cu trecutul său? Cu boala sa? A fost colaboraționist în timpul războiului? Era antisemit? La aceste întrebări - și la multe altele - răspunde pentru prima dată Jacques Attali, principalul consilier al lui Mitterrand.

Editura Historia

49^{90} lei **389** pagini

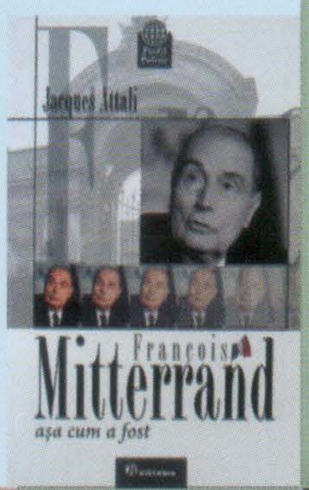

Regele Carol I al României
de Paul Lindenberg

Aspecte inedite din viața de familie, din copilăria și tinerețea viitorului rege la curtea de la Sigmaringen, școala, călătoriile, fac savoarea acestei cărți pe care am putea-o defini drept o biografie sentimentală.

Editura Humanitas

36^{00} lei **288** pagini

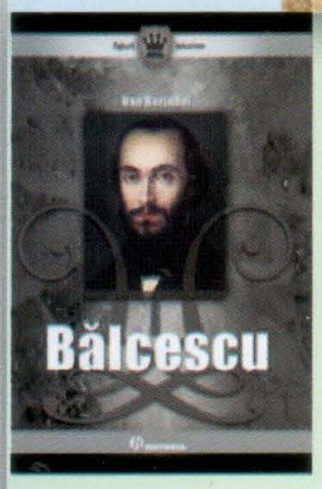

Bălcescu
de Dan Berindei

Apropiindu-se de figura lui Nicolae Bălcescu, pe care l-a considerat un caz singular între fruntașii mișcării de la 1848, academicianul Dan Berindei realizează totodată și o istorie a momentului 1848.

Editura Historia

32^{00} lei **397** pagini

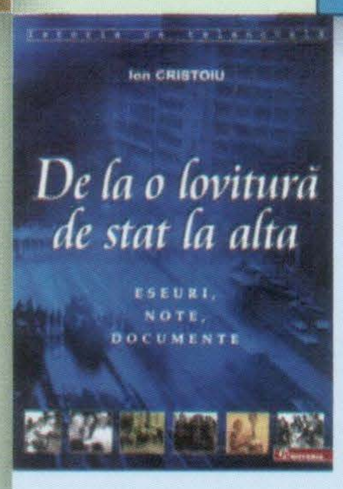

De la o lovitură de stat la alta
de Ion Cristoiu

Volumul, al treilea din seria „Istoria ca telenovelă", poate fi considerat o istorie „în răspăr" a realităților românești de ieri și de azi. În cunoscutul stil ironico-amar al autorului sunt comentate lucid documente ale istoriei noastre recente, căutându-se explicațiile reale ale unor fapte și personalități despre care circulă prea multe locuri comune.

Editura Historia

48^{00} lei **392** pagini

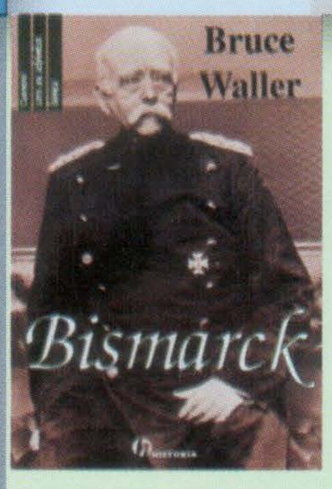

Bismarck
de Bruce Waller

Om de stat, unul dintre cei mai importanți ai secolului al XIX-lea, Bismarck este cel care realizează unitatea Germaniei și face din Imperiul German o țară ce întrece ca importanță Austria. Devine cancelar al Imperiului German după războiul din 1870-1871. Până în 1890 rămâne arbitrul recunoscut al politicii internaționale (de el este legată noțiunea de real-politik). Dar îi iubește oare Bismarck pe germani? De ce nu-i place Wagner și muzica lui? Întrebări la care Bruce Waller încearcă să răspundă.

Editura Historia

28^{00} lei **182** pagini

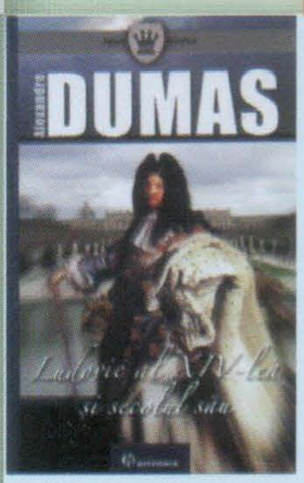

Ludovic al XIV-lea și secolul său
de Alexandre Dumas

Cartea realizează un portret al acestui om, în toate epocile vieții sale, începând cu copilăria sa nefericită și sfârșind cu bătrânețea vrednică de milă, trecând prin toate etapele sale de bucurie și durere, de dragoste și ură, de slăbiciune și de măreție care au plămădit această viață unică, atât în lumina cât și în umbrele ei. Căci Ludovic al XIV-lea a fost un zeu pentru omenire, rege pentru Europa, erou pentru Franța, bărbat pentru iubitele sale. Și poate că făcându-l om și aducându-l printre oameni, va părea mai mare decât atunci când era asemuit cu un zeu și așezat printre zei.

Editura Historia

39^{00} lei **543** pagini

www.adevarulshop.ro
Împrietenește-te cu Adevarulshop.ro pe

ORDIN CĂTRE ARMATĂ

Ostaşi,

V'am făgăduit din prima zi a noii domnii şi a luptei mele naţionale, să vă duc la biruinţă.

Să şterg pata de desonoare din cartea Neamului şi umbra de umilire de pe fruntea şi epoleţii voştri.

Azi a sosit ceasul celei mai sfinte lupte, lupta drepturilor strămoşeşti şi a bisericii, lupta pentru vetrele şi altarele româneşti de totdeauna.

Ostaşi,

Vă ordon:

Treceţi Prutul,

Sdrobiţi vrăjmaşul din Răsărit şi Miază-Noapte.

Desrobiţi din jugul roşu al bolşevismului, pe fraţii noştri cotropiţi.

Reîmpliniţi în trupul ţării glia străbună a Basarabilor şi codrii Voevodali ai Bucovinei, ogoarele şi plaiurile voastre.

Ostaşi,

Plecaţi azi pe drumul biruinţelor lui Ştefan cel Mare, ca să cuprindeţi cu jertfa voastră, ceeace au supus strămoşii noştri cu lupta lor.

Înainte!

Fiţi mândri că veacurile ne-au lăsat aci straja dreptăţii şi zid de cetate creştină.

Fiţi vrednici de trecutul românesc.

Ostaşi,

Veţi lupta cot la cot, suflet la suflet, lângă cea mai puternică şi glorioasă armată a lumii.

Îndrăsniţi să vă măsuraţi vitejia şi să vă dovediţi mândria, camarazilor voştri.

Ei luptă pe pământul moldovean, pentru graniţele noastre şi pentru dreptatea lumii.

Fiţi vrednici de cinsta pe care v'au făcut-o istoria, armata Marelui Reich şi neîntrecutul ei comandant Adolf Hitler.

Ostaşi,

Înainte!

Să luptaţi pentru gloria Neamului;

Să muriţi pentru vatra părinţilor şi a copiilor voştri;

Să cinstiţi prin vitejia voastră, amintirea lui Mihai Vodă şi a lui Ştefan cel Mare, a martirilor şi eroilor căzuţi în pământul veciniciei noastre, cu gândul ţintă la Dumnezeu.

Să luptaţi pentru desrobirea fraţilor noştri, a Basarabiei şi Bucovinei, pentru cinstirea bisericilor, a vieţii şi căminurilor batjocorite de păgânii cotropitori.

Să luptaţi pentru a ne răsbuna umilirea şi nedreptatea.

V'o cere Neamul, Regele şi Generalul vostru.

Ostaşi,

Isbânda va fi a noastră.

La luptă.

Cu Dumnezeu înainte!

General Ion Antonescu, 22 Iunie 1941.

SUMAR

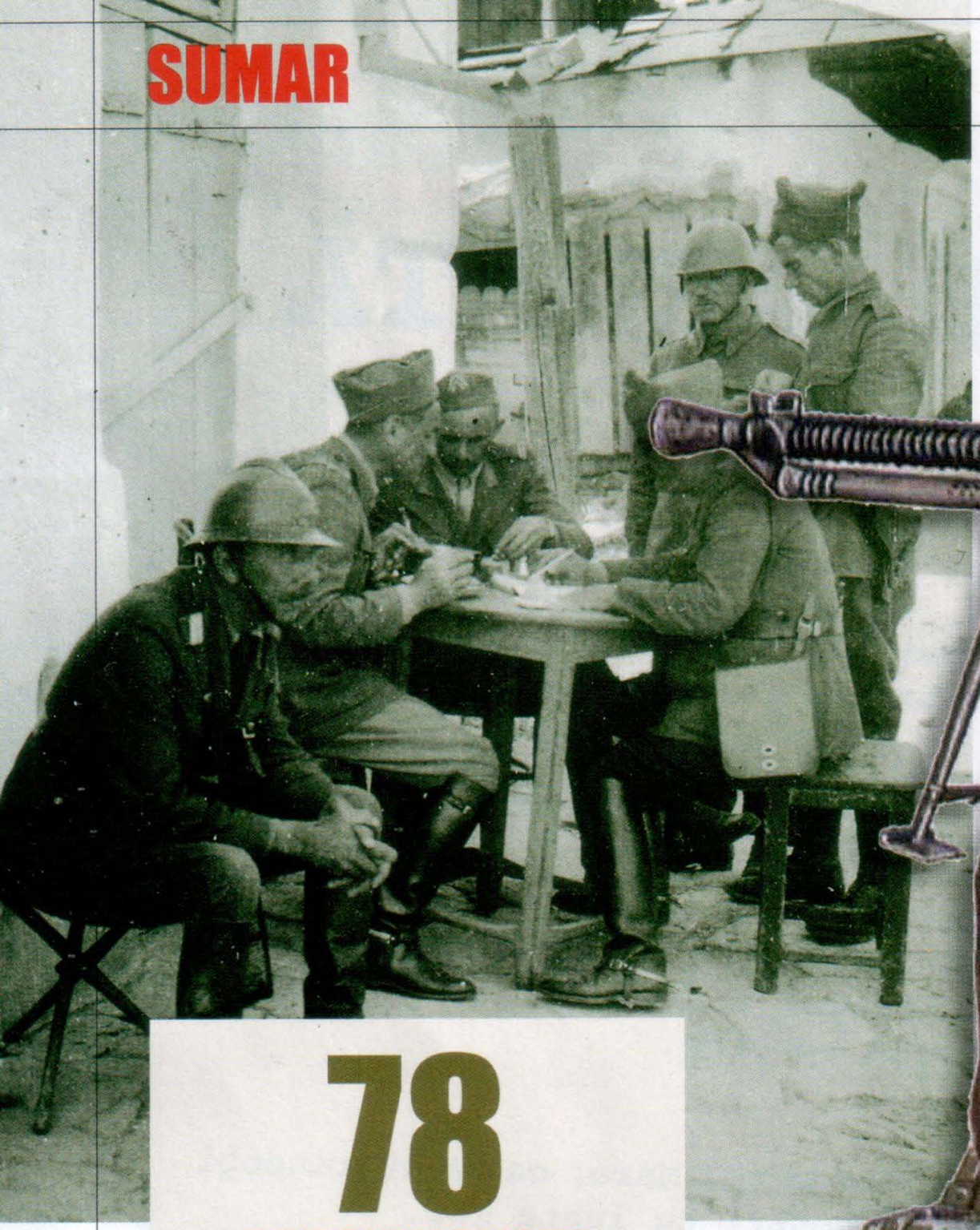

78
APROVIZIONARE
Cu ce se hrănea soldatul român

8 **RAPORT**
Molotov: „România nu avea dreptul să rupă pacea cu URSS”

12 **CULISE**
Ribbentrop i-a făcut ambasadorului sovietic anunțul scurt și clar, pe un ton de gheață

14 **SCENA POLITICĂ**
Cum s-a ajuns la pierderea României Mari?

26 **ALIANȚA CU GERMANIA**
O eroare motivată geopolitic

58 **ȚINUTĂ**
Uniformele trupelor de uscat ale armatei române în anul 1941

20 STRADA
Vladimir Kirițescu: „Nepregătirea României pentru un război de asemenea proporții era cvasitotală”

30 ANALIZĂ
Lipsuri „istorice“, noncombat, reorganizări

36 RECONSTITUIRE
Pe urmele tatălui: de la trecerea Prutului la luarea Odessei

45 MĂRTURII
Dumitru Arapu: „Multă vreme, soldatul român s-a hrănit doar cu produse găsite la fața locului”

48 CAMPANIE
Trecerea Prutului – de la extaz la agonie

54 MĂRTURII
Aviatorii au trecut primii Prutul

64 MĂRTURII
În linia întâi, cu Quintus și Djuvara

66 DOTARE
România se reînarma din 1935

74 MĂRTURII
„Când veneau românii nu mai ieșeam din «bolșevici», iar rușii ne numeau «țigani»“

Bulgarii din Stoianovca, în vârtejul războiului

84 MISTIFICARE
Filimon Sârbu, erou din întâmplare

89 MODĂ
Românce sunt îndemnate să fie elegante, chiar dacă e război

92 REACȚIE
Stalin: „Hitler, în mod sigur, nu știe de asta“

SUMAR

Historia

Director **Ion Cristoiu**

Redactor-Șef
Ion M. Ioniță

Creative Director
Mihaela Manolache
Radu Leonte

Redactori
Florentina Țone
Ciprian Plăiașu
Ioana Patriche
Ciprian Stoleru

Consiliul Editorial
Adrian Cioroianu
Andi Mihalache
Ovidiu Pecican
Zoe Petre
Vladimir Tismăneanu

Director executiv
Raluca Badea

Sales Manager
Dorina Petruți

Brand Manager
Angela Negrea

Coordonator producție
Marius Buruiană

Publicație tipărită la **MEGAPRES**

Adevărul holding
TEL. 0800 800 111

Director general
Peter L. IMRE

Director general adjunct
Andrei Ștefan

Director financiar
Adrian Vasile

Director marketing
Sorin Ioan Blaga

Director publicitate
Tony Gray

Director distribuție
Dana Zamfir

Director abonamente
Anișoara Sevastre

ISSN **1582-7968**

Adresa:
Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21,
sectorul 2, București
www.historia.ro; tel.: 021. 407. 76. 04

2011 Adevărul Holding. Toate drepturile rezervate. Opiniile aparțin autorilor.

TELEGRAMĂ

Nr. ——

87 * 22 IUN. 1941

D Capit. Neagu Gh.
str Batistei casa

Prezentată la ... cl. ... data ... ora ... m. ... timpul
Transmisă de ... data ... ora ... m. ... timpul

Prezintati-vă cu primul tren la acest corp pentru concentrare conform ordinului de chemare telegrafic.

Cdt vf 2 Divizia Stancu 1333

p. Conformitate,

Form. 315 (176×250) 1939. M. O., Imprimeria Națională

Pentru mulți români, așa a început: cu o telegramă care-i chema sub arme în „războiul sfânt” pentru eliberarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord. Așa a ajuns pe Frontul de Est și căpitanul Neagu Gh., care a strâns, în timpul campaniei, o impresionantă cantitate de fotografii, aflate acum în patrimoniul Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I”. Sub fotografia care-l înfățișează, la 12 septembrie 1941, în fața unui cimitir al ostașilor români, căpitanul a notat: „Ori aici, ori de altă dată, Moartea nouă tot ni-e dată”.

IUNIE 1941

„Historia" războiului interzis

Cu 70 de ani în urmă, pe 22 iunie 1941, Armata Română intra în luptă alături de Germania împotriva URSS. Mareșalul Antonescu emitea, la douăzeci de minute după ora 2.00 a nopții de 21 spre 22 iunie, *„Ordinul către Armată"*, prin care stabilea obiectivul și misiunea forțelor combatante românești în acest război. „Ostași, Vă ordon: Treceți Prutul!" devine astfel cea mai cunoscută comandă militară din istoria României.

Am pierdut. Chiar dacă am schimbat taberele la 23 august 1944 și aceeași Armată Română, care în 1941 avea ca misiune *„desrobirea din jugul roșu al bolșevismului"* a fraților cotropiți, a contribuit la *„zdrobirea hidrei fasciste"*, acest lucru nu ne-a ferit de ocupația bolșevică și nici nu a readus în granițele țării *„glia strămbună a Basarabilor și codrii Voievodali ai Bucovinei"*, așa cum spunea Mareșalul.

Războiul din Est a fost șters din manuale, memoria sa, exilată o jumătate de veac

În Est, soldații români au ajuns la Cotul Donului, pe malul Volgăi, și au urcat spre vârfurile înzăpezite ale Caucazului însoțind valul de foc rostogolit de germani până în adâncul stepelor rusești. Nu a fost un marș triumfal, ci un drum către catastrofa de la Stalingrad, continuată apoi pentru România cu dezastrul aranjamentelor de la Yalta.

Comunismul a făcut din Războiul din Est un subiect tabu. Ofițerii și soldații supraviețuitori au fost înlăturați, închiși sau lichidați pentru vina de a fi luptat împotriva URSS. Războiul a fost șters, exilat din manuale, interzis. A rămas doar în memoria veteranilor care au povestit copiilor lor.

După 70 de ani, revista „Historia" readuce în fața marelui public dosarul zilei de 22 iunie 1941. Este o ediție specială dedicată în întregime intrării României în război. Ne-am întrebat cine au fost soldații chemați atunci sub arme și am găsit veterani, unii de peste 100 de ani, care ne-au povestit unde se aflau în teribila noapte de 21-22 iunie 1941. Am găsit albume particulare ale combatanților și vă prezentăm fotografii în premieră. Avem surpriza reconstituirii traseului unui soldat de către fiul său pe baza povestirilor de război ascultate în copilărie. Amplasarea și componența armatei, misiunile de după 22 iunie, eliberarea Basarabiei, colaborarea cu germanii, hrana, dotarea, echipamentul, profilul generalilor români, le găsiți pe toate în cele 100 de pagini ale acestui număr special. Dar, mai mult decât atât, revedem România de atunci a oamenilor de la țară sau a orășenilor de pe Calea Victoriei ale căror destine, la fel ca destinul întregii țări, vor fi aruncate în cutremurul declanșat de Ordinul Mareșalului. Un ordin cât o coală de hârtie, milioane de vieți.

După 70 de ani de la decizia lui Ion Antonescu de a se alătura Operațiunii Barbarossa putem spune ce s-a întâmplat atunci și putem discuta despre consecințele Ordinului trimis Armatei în acea noapte.

Controversele sunt de neînlăturat. Am fi putut face și altfel? Puteam să evităm destinul postbelic al României? Cum? Sunt întrebări pentru numerele viitoare ale revistei. Deocamdată, să vedem cum a început totul.

ION M. IONIȚĂ
redactor-șef HISTORIA

GENERALUL Ion Antonescu, însoțit de Grigore Gafencu (primul din dreapta), la întâlnirea cu Adolf Hitler din noiembrie 1940

IUNIE 1941

Raportul trimis lui Mihai Antonescu de către ambasadorul român Grigore Gafencu

Molotov: „România nu avea dreptul să rupă pacea cu URSS”

„Domnule Ministru,

Țin să închei seria rapoartelor pe care le-am trimes din Moscova, prin următoarea dare de seamă despre cele ce s-au întâmplat numai decât înainte și după izbucnirea războiului.

V-am informat prin cela din urmă telegrame ale mele despre nervozitatea care s-a răspândit în cercurile politice și diplomatice din capitala Uniunii Sovietice în cursul lunei Iunie. Această tensiune nervoasă nu se bizuia pe nici o informație precisă în afară de știrile din România și din Finlanda despre concentrările de trupe la hotarele rusești. Am motive să cred că nici chiar Ambasada Germaniei nu fusese informată cu precizie despre iminența conflictului.

La 20 Iunie pregătisem de mai înainte o masă a Legației pentru Contele Schulemburg *[n.r. – Friedrich-Werner Graf von der Schulenburg, ultimul ambasador german în URSS înainte de startul Operațiunii Barbarossa],* Dl. Rosso și alți diplomați ai puterilor Axei. Din pricina situației care îmi părea foarte încordată am decomandat această întrunire chiar în dimineața zilei de 20 Iunie.

FOTO: GULIVER/GETTY IMAGES, ARHIVA ISTORICĂ A MAE

23 AUGUST 1939: Ministrul de Externe sovietic, Viaceslav Mihailovici Molotov, semnează sub privirea atentă a lui Stalin (centru, spate) Pactul de Neagresiune între Germania și URSS

Contele Schulemburg mi-a trimis atunci pe Dl. von Tippelkirch ca să mă întrebe dacă hotărârea mea ar fi fost influențată de vreo știre «alarmantă» primită din București.

Răspunsul meu negativ a avut darul să liniștească pe D-nii de la Ambasada germană. Am dedus din aceasta că nici ei nu aveau informațiuni precise cu privire la cele ce trebuiau să se întâmple.

Sâmbătă dimineață am trimis toate Doamnele Legațiunei cu cel din urmă avion care a părăsit Moscova, la Berlin. În cursul zilei am distrus arhivele secrete și unele cifre.

Duminică 22 Iunie la ora 6 a.m. am fost chemat de Dl. von Walter de la Ambasada germană la telefon. Am aflat că trupele germane au trecut hotarele Uniunei Sovietice și că Ambasada germană a primit ordin din Berlin să se îngrijească de soarta noastră.

— *Ați primit vreo instrucțiune de la București?*, m-a întrebat Dl. von Walter.

— *Nici una.*

— *Atunci cereți numai decât, deoarece nu vă putem lua cu noi dacă nu există o notificare făcută de România Uniunei Sovietice cu privire la ruperea legăturilor diplomatice dintre D-vs.*

Am telegrafiat numaidecât la București direct, și prin Ambasadele Italiei și Franței pentru a primi lămuriri și instrucțiuni cu privire la atitudinea țării noastre. Am aflat însă chiar în cursul zilei că toate comunicațiile cu țările europene au fost întrerupte. Nu am mai avut prilejul să stabilesc un contact cu Ambasada germană care ne făgăduise să ne aibă în grija ei, deoarece Duminică la orele 6 toți membrii Ambasadei germane, diplomați, funcționari și auxiliari în număr de 240, au fost închiși la Ambasadă și izolați. Nimeni nu a mai putut comunica cu ei.

Legațiunea noastră ca și Ambasada Italiei, Legațiunea Finlandei, Legațiunea Ungariei și Legațiunea Slovaciei au fost lăsate libere încă trei zile. Porțile au rămas deschise. Telefonul a funcționat. Am păstrat un contact zilnic cu Ambasada Italiei. Am strâns pe toți membrii misiunei române, în număr de 17 la Legație, unde au locuit cu mine din ziua războiului până la ziua evacuării noastre. Am avut timp să ard toate dosarele secrete și toate cifrele.

Marți 24 Iunie la ora 2 după masă am primit un telefon de la Kremlin că Dl. Molotov dorește să mă vadă. La ora 4 fără un sfert am fost primit la Kremlin cu același ceremonial ca la vizita cea dintâi pe care o făcusem acum un an D-lui Molotov. Un ofițer mă aștepta pe peron, se prezintă, îmi strânge mâna, mă întovărășește până în apartamentul de primire. Sunt introdus în biroul cel lung cu ușa deschisă a Vice Președintelui Consiliului Comisarilor Poporului.

Molotov vine spre mine, pare obosit, îmi întinde mâna cu un gest simplu și liniștit. Îmi vorbește apoi pe un ton domol, cu îndurerare, cu voce scăzută: *Aș vrea să știu, Domnule Ministru, care este situația dintre noi. Trăiam până mai ieri în pace. Azi trupele D-vs. par să se fi asociat la atacul banditesc al nemților împotriva noastră. Aș vrea să știu dacă îmi puteți da o lămurire în această privință?*

— *Domnule Vice Președinte, nu am primit nici o informațiune. De altminteri știu că de două zile legăturile telefonice cu țara mea sunt întrerupte. Îmi închipui că Legațiunea D-vs din București a trebuit să Vă dea lămuririle cuvenite.*

— *Legațiunea noastră nu cunoaște decât faptele: participarea D-vs la agresiunea împotriva noastră. Din partea Guvernului nu am primit nici o înștiințare, nici o cerere, nici o declarație de război.*

— *În cazul acesta trebuie să ne lămurim după faptele pe care le cunoaștem. Aceste fapte implică o rupere a legăturilor diplomatice dintre țările noastre. Sunt convins că membrii Legațiuniei Sovietice din București vor primi toate înlesnirile pentru a părăsi România. La rândul nostru v-am fi recunoscători dacă ați da dispozițiunile cuvenite pentru ca să ni se remită pașapoartele.*

GRIGORE GAFENCU, ambasadorul României la Moscova în momentul declanșării Operațiunii Barbarossa

FRIEDRICH-WERNER GRAF VON DER SCHULENBURG, ambasadorul Germaniei la Moscova în iunie 1941

După câteva clipe de tăcere Dl. Molotov a adăugat:

— *România nu avea dreptul să rupă pacea cu URSS. Știți prea bine că după deslegarea problemei Basarabiei nu mai aveam nici o pretenție împotriva României. Am declarat în mai multe rânduri, în termeni categorici, că doream o România pașnică și independentă. Voința noastră pe care am dovedit-o prin fapte, era să întărim raporturile dintre noi. Când Germania v-a dat așa-zisa garanție, am protestat împotriva acestei garanții fiindcă presimțeam că e menită să turbure raporturile dintre URSS și România. Această garanție însemna sfârșitul independenței D-vs. Ați intrat sub dependența Germaniei. Câteva luni mai târziu ați și fost ocupați de fapt. Nu era însă nevoie să vă asociați la agresiunea bandiților împotriva noastră. Suntem siliți să tragem toate consecințele în urma acestor fapte.* (Molotov repetă de mai multe ori cuvintele «bandit» și «banditesc» – de altfel fără nici o pornire și pe un ton potolit – de câte ori pomenește de agresiunea germană.)

Răspund că nu mi se cade în aceste clipe și în aceste împrejurări să intru într-o discuție de politică generală. Vâltoarea războinică în care sunt atrase toate popoarele, unul după altul, este atât de uriașă, massele ce își stau față în față, cu interese potrivnice și vrășmașe, sunt atât de numeroase, încât pare să fie o tristă fatalitate că nici un Stat mic sau mare nu poate scăpa de urgia războiului. În ce mă privește, nu pot avea față de evenimentele de azi, pe care istoria le va judeca, decât o atitudine de diplomat, adică de soldat al țării mele. Să-mi fie îngăduit în această calitate să-mi exprim părerea de rău că prin politica lui urmată în timpul din urmă, Guvernul sovietic nu a făcut nimic pentru a împiedica între țările noastre durerosul desnodământ de azi. Prin brutalul ultimatum din anul trecut, prin ocuparea Basarabiei, a Bucovinei și chiar a unei părți din vechea Moldovă, – despre care am avut prilejul să vorbesc D-lui Molotov în mai multe rânduri, prin încălcarea teritoriului nostru, prin actele de forță care au intervenit pe Dunăre chiar în timpul negocierilor pentru stabilirea unei linii de demarcație, Uniunea Sovietică a distrus în România orice simțământ de siguranță și de încredere și a trezit îndreptățita teamă că însăși ființa Statului român este în primejdie. Am căutat atunci un sprijin în altă parte. Nu am fi avut nevoie de acest sprijin și nu l-am fi căutat, dacă nu am fi fost loviți și dacă nu ne-am fi simțit amenințați.

Îmi îngădui să amintesc aceste fapte, fiindcă am avut prilejul ca Ministru de Externe al țării mele să atrag în mai multe rânduri, prin discursuri și declarații publice, atențiunea Guvernului sovietic, față de care România a urmat totdeauna o politică leală de pace și de bună vecinătate, că: «o Românie independentă în cuprinsul hotarelor ei neatinse este o chezășie de siguranță pentru Uniunea Sovietică ca pentru toate celelalte State vecine». Lovitura cea dintâi, care a zdruncinat temelia unei asemenea Românii, chezășie de siguranță și de pace, acoperire firească și atât de folositoare a unui hotar întins și însemnat al Rusiei, a fost dată, din nenorocire, de Guvernul sovietic. Cele ce se întâmplă azi sunt urmările acestei nenorociri care a dus acum la un război între două popoare care niciodată în istoria lor nu au luptat unul împotriva altuia.

Molotov a ascultat în tăcere traducerea interpretului apoi, cu aceiași liniște, cu același glas potolit puțin mai apăsat doar și căutând în mai multe rânduri privirea mea, a declarat:

— *În ce privește Basarabia, să-mi îngădui să am părerea mea. Cred că s-ar fi putut ajunge la o deslegare a acestei chestiuni pe altă cale dacă s-ar fi procedat mai din vreme* (Molotov nu a vrut să-mi dea nici o altă lămurire în legătură cu aceste cuvinte). *Astăzi însă problema este alta. Vă gândiți la teritorii, și nu vă dați seama că este în joc independența și însăși ființa D-vs. ca Stat. Noi nu v-am pus niciodată independența în primejdie. Dimpotrivă. Am luptat odată pentru ea. Am contribuit prin jertfe la crearea Statului român independent. De atunci până în zi-*

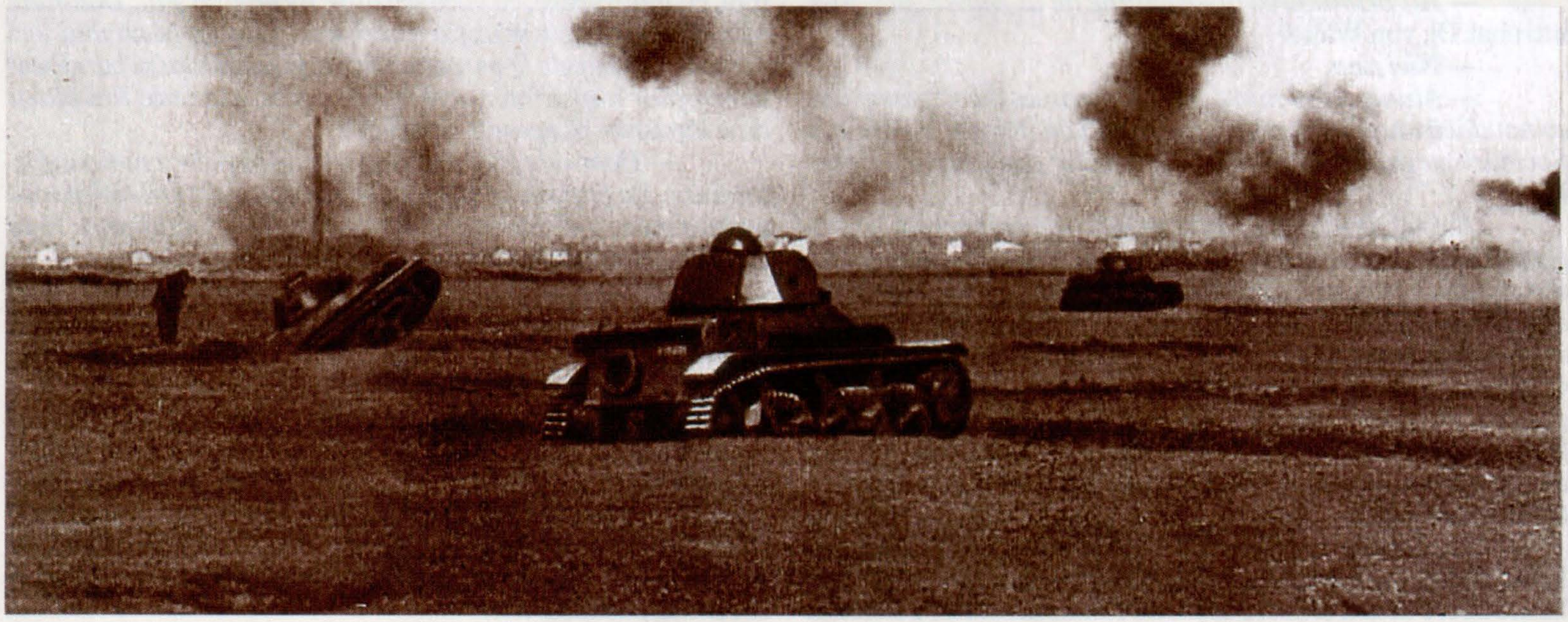

lele de azi v-am asigurat necontenit că suntem hotărâți să vă respectăm țara și neatârnarea. Totuși v-ați supus nemților. V-ați lepădat de independența D-vs. V-ați alăturat atacului banditesc. Vă veți căi. Germania a dovedit cu prisosință cât îi pasă de ființa și voința Statelor mici. Nu văd ce puteți aștepta și nădăjdui? Chiar în cazul unei victorii germane, pe care o cred și o știu exclusă, sunteți pierduți.

Apoi sculându-se după scaun se îndreptă spre mine, se înclină ușor și îmi întinde mâna. Ofițerii în uniformă de campanie, deosebit de curtenitori, mă întovărășesc până la porțile Kremlinului.

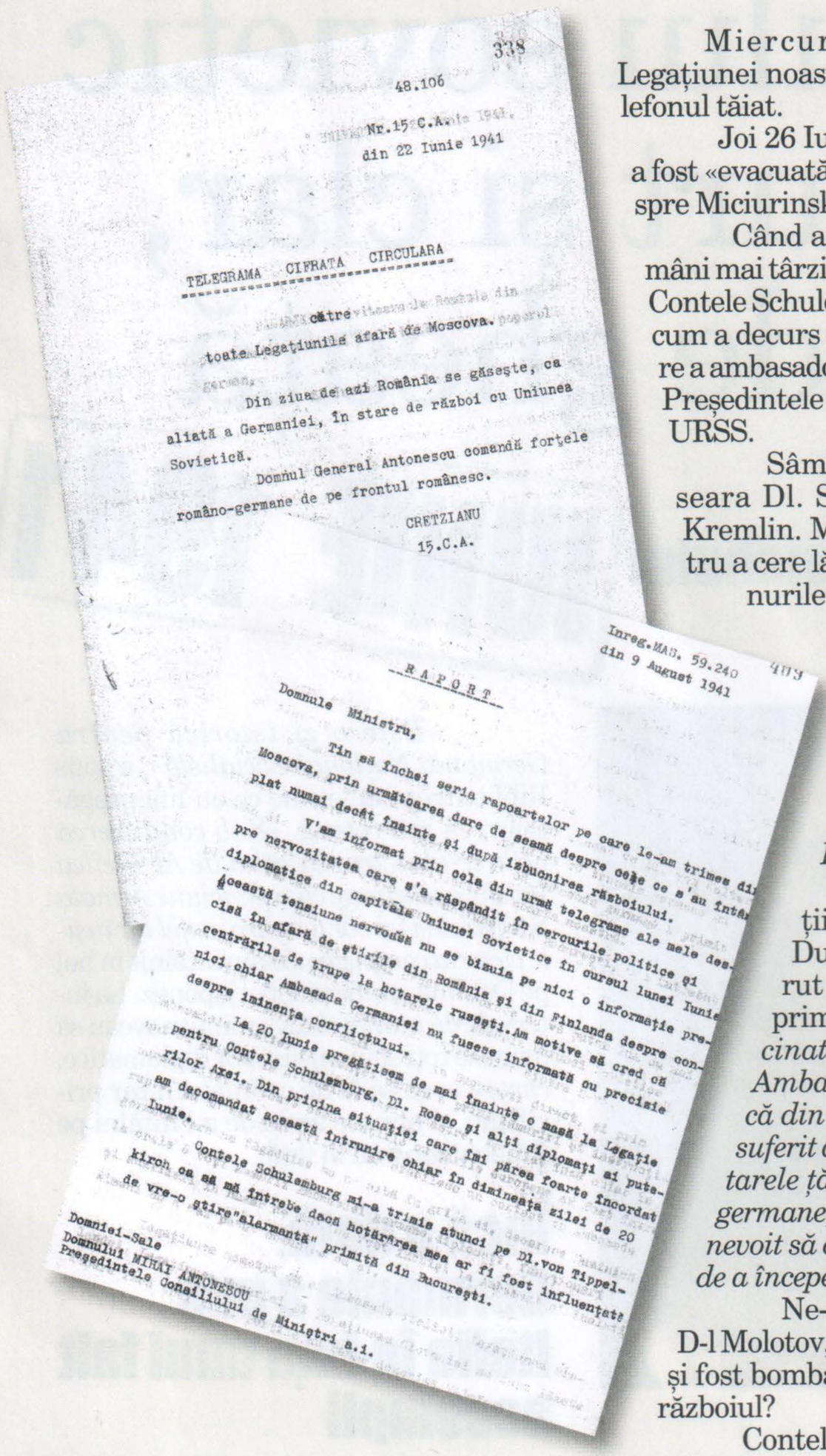
338
48.106
Nr.15 C.A. din 22 Iunie 1941
TELEGRAMA CIFRATA CIRCULARA
către
toate Legațiunile afară de Moscova.
Din ziua de azi România se găsește, ca aliată a Germaniei, în stare de război cu Uniunea Sovietică.
Domnul General Antonescu comandă forțele româno-germane de pe frontul românesc.
CRETZIANU
15.C.A.
Inreg.MAS. 59.240 din 9 August 1941
RAPORT
Domnule Ministru,
Țin să închei seria rapoartelor pe care le-am trimes di... Moscova, prin următoarea dare de seamă despre cele ce s'au întâ... plat numai decât înainte și după izbucnirea războiului.
V'am informat prin cela din urmă telegrame ale mele des... pre nervozitatea care s'a răspândit în cercurile politice și diplomatice din capitala Uniunei Sovietice în cursul lunei Iunie. Această tensiune nervoasă nu se bizuia pe nici o informație pre... cisă în afară de știrile din România și din Finlanda despre con... centrările de trupe la hotarele rusești. Am motive să cred că nici chiar Ambasada Germaniei nu fusese informată cu precizie despre iminența conflictului.
La 20 Iunie pregătisem de mai înainte o masă la Legație pentru Contele Schulemburg, Dl. Rosso și alți diplomați ai puterilor Axei. Din pricina situației care îmi părea foarte încordat am decomandat această întrunire chiar în dimineața zilei de 20 Iunie.
Contele Schulemburg mi-a trimis atunci pe Dl.von Tippelkiroh ca să mă întrebe dacă hotărârea mea ar fi fost influențată de vre-o știre "alarmantă" primită din București.
Domniei-Sale
Domnului MIHAI ANTONESCU
Președintele Consiliului de Miniștri a.i.

Miercuri 25 Iunie porțile Legațiunei noastre au fost închise și telefonul tăiat.

Joi 26 Iunie la ora 5 Legațiunea a fost «evacuată», iar noi am fost porniți spre Miciurinsk.

Când am întâlnit, două săptămâni mai târziu la ieșirea din URSS, pe Contele Schulemburg, am aflat de la el cum a decurs cea din urmă întrevedere a ambasadorului Germaniei cu Vice Președintele Consiliului Comisarilor URSS.

Sâmbătă 21 Iunie la ora 6 seara Dl. Schulemburg a fost la Kremlin. Molotov îl chemase pentru a cere lămuriri cu privire la zvonurile despre o iminentă ruptură a raporturilor germano-sovietice.

«Nu știu nimic, a răspuns Dl. von Schulemburg. *Nu am nici o informație și nici o instrucție de la Berlin».*

În timpul nopții instrucțiunile au sosit. Duminică la ora 4 ½ a cerut o nouă audiență. A fost primit la ora 6. *«Sunt însărcinat să vă înștiințez, a spus Ambasadorul D-lui Molotov, că din pricina presiunei de nesuferit a armatelor rusești la hotarele țărilor ocupate de armele germane, Guvernul german a fost nevoit să dea trupelor sale ordinul de a începe operațiunile militare».*

Ne-am dat seama, a răspuns D-l Molotov, orașele Kiev și Minsk au și fost bombardate. Înseamnă acesta războiul?

Contele Schulemburg, care nu primise instrucțiuni de a face o declarație de război formală, s-a mărginit să repete declarația pe care fusese însărcinat să o facă.

Atitudinea D-lui Molotov, după spusele Contelui Schulemburg, a fost ca și în audiența pe care mi-a acordat-o mie, liniștită și îndurerată. Comisarul a ținut să mărturisească că după politica de prietenie urmată față de Germania, nu se aștepta la un asemenea desnodământ.

Am crezut de un interes istoric să adaug și aceste informațiuni la raportul meu.

Primiți Vă rog Domnule Vice Președinte al Consiliului asigurarea înaltei mele considerațiuni.

Grigore Gafencu
București 1 August 1941."

Arhiva Istorică a MAE, fond 71 1920-1944, URSS Relații cu România, vol. 95, 1941, filele 409-415. Document obținut prin amabilitatea personalului Unității Arhive Diplomatice din MAE

PUBLICITATE

RETRĂIEŞTE MOMENTE CARE AU SCHIMBAT LUMEA

Pătrunde în minţile celor care au schimbat istoria. Călătoreşte pe meleaguri îndepărtate şi necunoscute. Învaţă diferenţa dintre realitate şi mit. Toate acestea, dar şi multe alte informaţii valoroase te aşteaptă pe Viasat History.

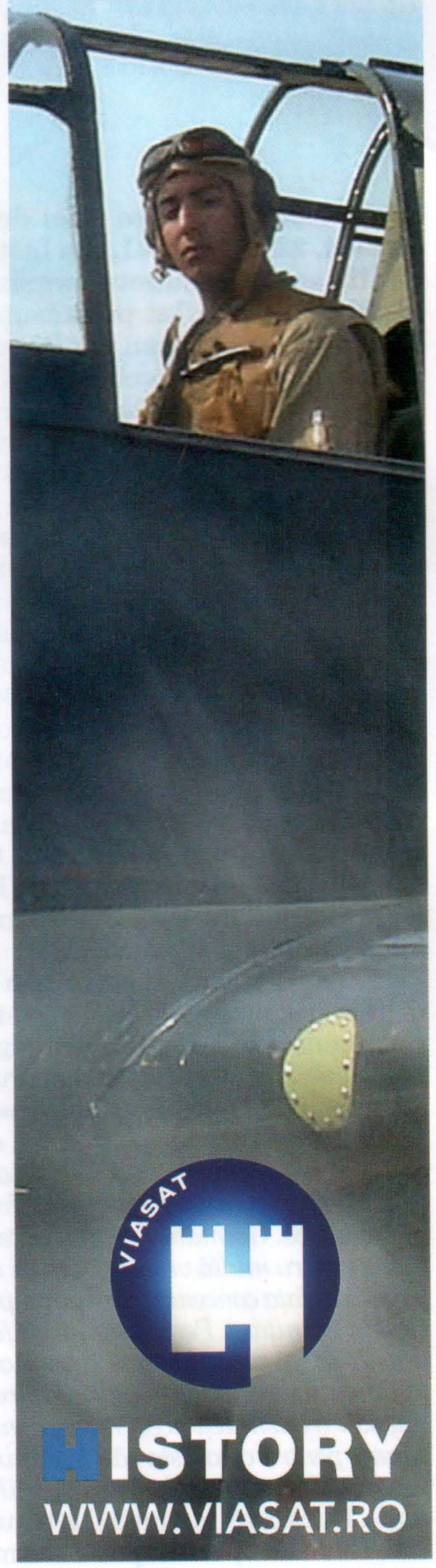

22 iunie 1941 la Berlin

Ribbentrop i-a făcut ambasadorului sovietic anunțul scurt și clar, pe un ton de gheață

Mărturisește Dino Alfieri, ambasadorul Italiei în capitala Reichului

IUNIE 1941

„În dimineața zilei de duminică, 22 iunie 1941, am fost trezit din somn de sunetul persistent al telefonului aflat pe măsuța de lângă pat. Era baronul von Dörnberg. Șeful german al Protocolului m-a întrebat dacă puteam veni la Auswärtiges Amt *(Ministerul Afacerilor Externe al Reichului nazist – n.tr.)* la ora 4.20 a.m., deoarece Ribbentrop dorea să mă vadă de urgență. Mi-a cerut un răspuns imediat la această cerere. Ceasul meu arăta ora 4.00 dimineața. I-am dat imediat un răspuns afirmativ. Însă imediat ce am închis telefonul am realizat că mă aflam la Wannsee, la 12 mile depărtare de Berlin. L-am sunat atunci pe șeful Protocolului și i-am explicat poziția în care mă aflam. El a înțeles, însă m-a rugat să vin cât de repede puteam, deoarece audiența mea se înscria într-o serie de audiențe, toate aranjate după un orar prestabilit. Iar la orele 4.25, mașina mea se oprea în fața intrării principale a ministerului.

Am fost imediat introdus în biroul ministrului de Externe, iar acesta, în conformitate cu ceremonialul în vigoare pentru ocaziile importante, a apărut însoțit de o escortă de aghiotanți și secretari. *«Am onoarea să vă informez, a declarat el, că în această dimineață, la orele 3.00, trupele germane au trecut frontiera rusească. Germania nu mai putea rămâne pentru multă vreme pasivă și indiferentă în fața concentrărilor de trupe ruseşti la granița ei. Pentru noi, acest fapt a constituit un pericol serios, o permanentă amenințare și o gravă provocare. Vă rog să-i transmiteți acest mesaj contelui Ciano, pentru ca acesta să-l poată informa imediat pe Duce în numele Führerului»*. După care, renunțând la tonul oficial, Ribbentrop mi-a spus că tocmai îl

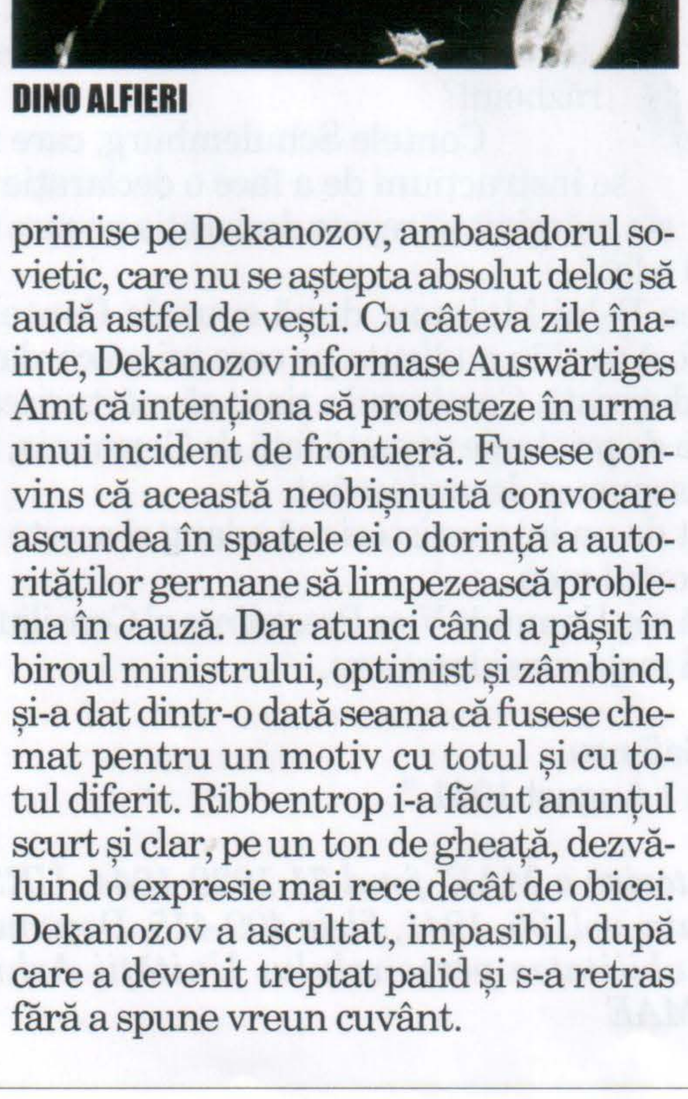

DINO ALFIERI

primise pe Dekanozov, ambasadorul sovietic, care nu se aștepta absolut deloc să audă astfel de vești. Cu câteva zile înainte, Dekanozov informase Auswärtiges Amt că intenționa să protesteze în urma unui incident de frontieră. Fusese convins că această neobișnuită convocare ascundea în spatele ei o dorință a autorităților germane să limpezească problema în cauză. Dar atunci când a păşit în biroul ministrului, optimist și zâmbind, și-a dat dintr-o dată seama că fusese chemat pentru un motiv cu totul și cu totul diferit. Ribbentrop i-a făcut anunțul scurt și clar, pe un ton de gheață, dezvăluind o expresie mai rece decât de obicei. Dekanozov a ascultat, impasibil, după care a devenit treptat palid și s-a retras fără a spune vreun cuvânt.

«Este o zi istorică pentru Germania Național-Socialistă», a spus Ribbentrop, în vreme ce eu mă pregăteam să mă retrag. *«Sub conducerea Führer-ului, trupele celui de Al Treilea Reich vor distruge cu repeziciune Armata Sovietică și își vor asigura astfel lor înșile victoria completă»*. L-am întâlnit în hol pe Oshima, ambasadorul japonez. La intervale de numai câteva minute aveau să urmeze toți șefii misiunilor diplomatice, cărora avea să le fie acordat un rar privilegiu, și anume acela de a-l întâlni pe Ribbentrop față în față.

Încă o dată, Germania a pus Italia în fața unui fait accompli

M-am dus apoi imediat la ambasadă și am expediat pe dată o telegramă la Roma. În curând am fost înconjurat de un număr considerabil de oficiali ai ambasadei, inclusiv personalul diplomatic și atașații militari. Am discutat veștile aflate, subliniind cu amărăciune faptul că, încă o dată, Germania a pus Italia în fața unui fait accompli, în loc să o informeze despre intențiile ei, așa cum ar fi trebuit să o facă. În legătură cu aceasta, mi-am amintit că, în urmă cu câteva zile, când mă dusesem la Veneția pentru a lua parte la adeziunea formală a Croației la Pactul Tripartit, îi atrăsesem atenția lui Ciano asupra unui număr de fapte care, luate împreună, mi-au confirmat ceea ce îi subliniasem mai devreme cu privire la iminența unui atac german împotriva Rusiei. Însă când, mai târ-

FOTO: GULIVER/GETTY IMAGES

MINISTRUL de Externe al celui de-Al Treilea Reich, Joachim von Ribbentrop (centru, la masă, în picioare), anunță începerea ostilităților între Germania și URSS, în cadrul unei conferințe de presă susținute la 22 iunie 1941, dimineața

ziu, informal, Ciano l-a gâdilat puțin pe Ribbentrop asupra acestui subiect, acesta s-a dovedit a fi cât se poate de necomunicativ și i-a dat replici evazive și în doi peri, spre justificabila suspiciune a colegului său italian.

La orele 6.00 a.m. a avut loc în holul cel mare al Ministerului Propagandei o întâlnire cu jurnaliștii străini. După ce le-a dat vestea invaziei, Goebbels a dat citire unei proclamații a lui Hitler către popor, împreună cu un ordin de zi al Führer-ului către Wehrmacht. După care, aceiași jurnaliști au fost invitați să traverseze Wilhelmstrasse, către Ministerul de Externe, unde, în lumina reflectoarelor și înconjurat de fotografi și de aparate foto și de filmat, Ribbentrop a citit textul oficial al declarației de război.

În același timp, toate posturile de radio difuzau programe speciale, cu acompaniament de fanfare, cântece patriotice și urale pline de entuziasm, în vreme ce numeroase difuzoare transmiteau știrea despre respectivul eveniment puținilor oameni aflați pe străzi în acea dimineață de duminică.

În jurul orei 9.00, Ciano mi-a telefonat și mi-a dat instrucțiunea de a-i transmite lui Hitler un mesaj personal din partea lui Mussolini, având conținutul foarte clar că, în conformitate cu prevederile Pactului de Oțel, Italia se considera în stare de război cu Rusia începând cu ora 3.00 dimineața. Totuși, l-am rugat pe Ciano să îmi confirme mesajul printr-o telegramă. Experiența mă făcuse prudent. De multe ori în trecut, fusesem în mod cât se poate de serios stânjenit de faptul că instrucțiunile mele fuseseră radical schimbate în ultimul moment. *«Îți voi trimite o telegramă,* mi-a răspuns Ciano, *dar din moment ce mesajul este urgent îl poți transmite mai departe fără probleme. Și fă tot ce poți pentru a-i convinge pe germani să accepte sugestia noastră de a trimite o forță expediționară în Rusia. Aici toată lumea privește acest lucru ca pe cea mai înaltă prioritate».*

Ribbentrop purta un halat maro făcut din cea mai subțire flanelă

Imediat cum am primit telegrama – a venit o oră mai târziu – m-am dus să-l văd pe Ribbentrop. Ajuns acolo, am fost informat de un membru al cabinetului său că ministrul, care a fost nevoit să rămână treaz toată noaptea, din cauza unui șir succesiv de audiențe și întâlniri, tocmai se retrăsese, în speranța că va apuca câteva ore de somn. Am replicat că trebuia să îi înmânez un mesaj urgent și important. În fața ezitării secretarei, trebuie că am avut un gest elocvent de iritare, deoarece mi-a declarat pe dată că se va duce la stăpânul ei și îl va aduce imediat în fața mea. Am fost apoi introdus în apartamentul privat al lui Ribbentrop. Și, după câteva momente, a apărut și el. Purta un halat maro făcut din cea mai subțire flanelă, o pijama din mătase de culoare albastru deschis și papuci de casă din piele. În ciuda aparenței care trăda o maximă oboseală, manierele sale erau la fel de reci și formale ca întotdeauna, omul făcând un efort vizibil în a-și păstra demnitatea.

I-am înmânat apoi mesajul. Deși, la prima vedere, nu a părut să-i acorde o prea mare importanță, mi-a spus că a luat notă de el și că, în mod clar, îi va produce Führer-ului o mare satisfacție. În ceea ce privește propunerea trimiterii de trupe italiene în Rusia, a ținut să îmi sublinieze că respectiva chestiune îi depășea competența, totuși, mi-a promis el, se va referi la ea în discuția pe care o va avea cu Hitler. A vorbit încă o dată despre inevitabilitatea victoriei, după care scurta noastră conversație s-a încheiat.

În restul dimineții, munca la ambasadă a continuat cu maximă viteză și presiune. Astfel, în timp ce eu îi primeam pe unii șefi de misiune, cărora le făcea plăcere ca, din când în când, să se întâlnească cu mine pentru a schimba vederi și opinii, asistenții mei adresau telegrame guvernului de la Roma, arătând cum fuseseră receptate știrile în cercurile politice și diplomatice și de către publicul general. Oamenii înhățau pur și simplu edițiile speciale ale ziarelor, care conțineau descrieri terifiante privind viața oamenilor în regimul sovietic, alături de lungi articole scrise toate în același ton și având aceeași temă dominantă. Își făcea efectul o propagandă bine coordonată și pusă la punct. De altfel, de multă vreme, acest conflict fusese considerat inevitabil. Chiar și celor neinițiați în afacerile politice, existența unei stări de război între Germania și Rusia li se părea a fi mult mai normală, mai firească, decât o prietenie superficială, socotită drept nenaturală".

Fragment din cartea ***Due Dittatori a Fronte (Doi dictatori față în față),*** *de Dino Alfieri. Traducere de Andrei Alexandru Căpușan din ediția în limba engleză a lucrării.*

REGELE Carol al II-lea, trecând în revistă trupele

De la „Regele playboy“ la „Câinele roşu“

Cum s-a ajuns la pierderea României Mari?

IUNIE 1941

Cei 22 de ani de existență ai României Mari (1918-1940) reprezintă, probabil, cea mai fastă perioadă a istoriei noastre. În primul rând, au fost singurii ani în care toți românii s-au regăsit în interiorul acelorași granițe. Apoi, se părea că în sfârșit vom reuși să ne sincronizăm cu acea Europă occidentală la ale cărei valori și instituții visam de mai bine de un veac să ne racordăm. Ne-ar fi trebuit însă un proiect național în jurul căruia să se coaguleze energiile națiunii și o clasă politică responsabilă de menirea ei istorică. Din nefericire, ne-au lipsit și proiectul, și energia, și clasa politică, iar efectele s-au văzut în vara anului 1940.

DE DAN FALCAN

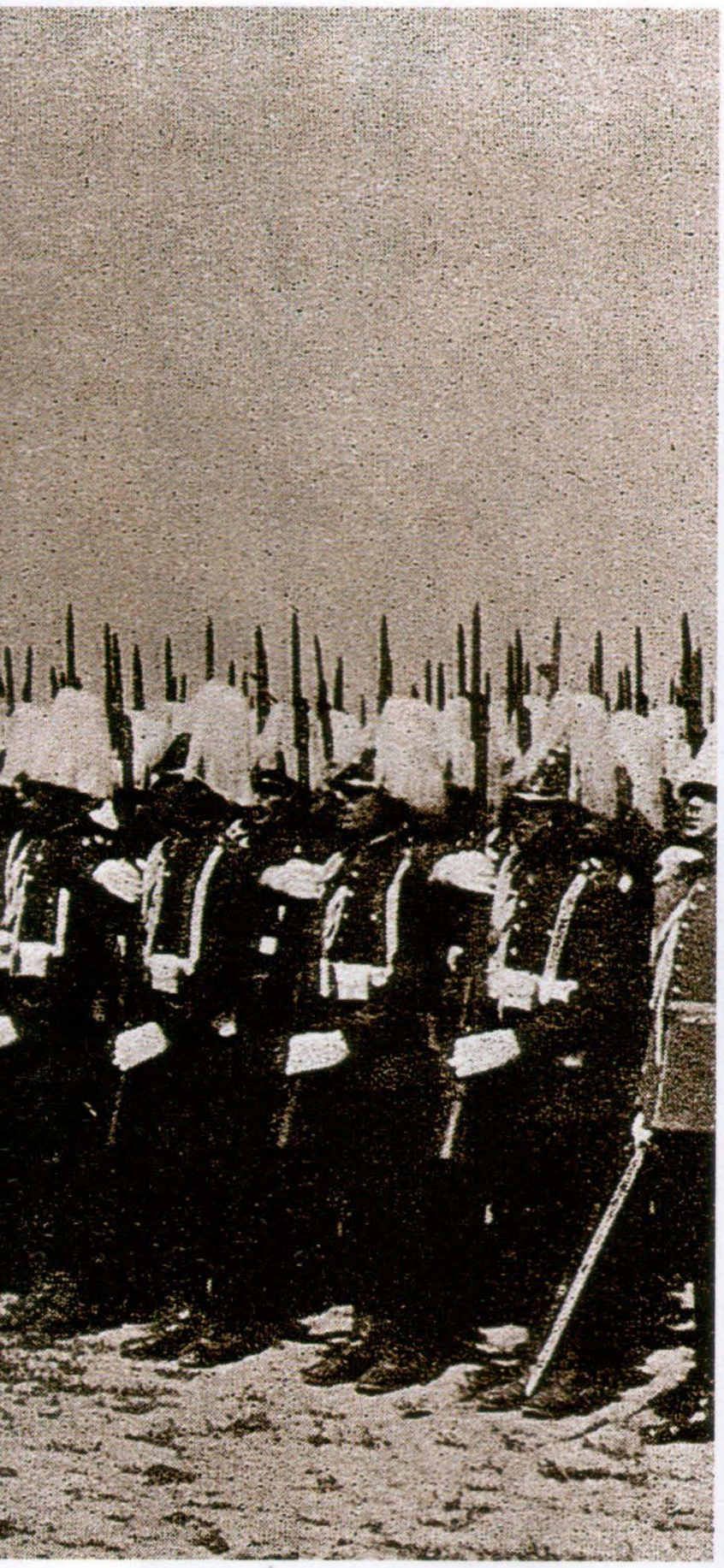

FOTO: CABINETUL DE STAMPE AL BIBLIOTECII ACADEMIEI ROMÂNE

REGELE Carol al II-lea însoțit de patriarhul Miron Cristea

Pentru românii anului 1918, Unirea cea Mare apărușe ca un miracol. Opțiunea din august 1916 a factorilor politici de la București, în consonanță de altfel cu interesul național și sentimentul popular, fusese aceea de a ne alătura Antantei (Franța, Anglia, Rusia) în vederea eliberării teritoriilor de peste munți, aflate sub stăpânirea Austro-Ungariei. După succesele inițiale obținute de armata română în Transilvania, urmase dezastrul de la Turtucaia, ocuparea Munteniei de către trupele Puterilor Centrale, refugiul familiei regale, al guvernului și parlamentului la Iași. Victoriile de la Mărăști, Mărășești și Oituz din vara anului 1917 au fost anulate de efectele revoluției bolșevice și ale retragerii Rusiei din conflict. La începutul anului 1918 totul părea pierdut. Și totuși zece luni mai târziu istoria își întorcea din nou chipul către români. Pe lângă Transilvania, Banat și Bucovina, se regăsea în granițele naționale firești și mult încercata Basarabie, care la 27 martie 1918 revenise la țara-mamă.

România își îndeplinise idealul național; urma acum să-și realizeze proiectul de modernizare și dezvoltare viitoare. Anii '20 reușiseră inițial prin adoptarea Constituției din 1923, a reformei agrare și a Legii minelor (1924), să stabilească oarecum cadrul legislativ, social și economic al viitoarei evoluții a societății românești. Din nefericire, criza mondială declanșată în joia neagră (24 octombrie) a anului 1929, precum și răsturnarea ordinii constituționale, înfăptuită de Carol al II-lea la 8 iunie 1930, aveau să deturneze mersul României de pe traiectoria pe care părea să se fi înscris. În loc de un stat modern, unitar în componentele sale sociale, administrative și economice, racordat – în mod real – la valorile democrației, vom avea o țară sfâșiată de discrepanțele dintre o Basarabie cu un procent de alfabetizare cu puțin peste 30% și un Ardeal unde același coeficient sărea de 70%. O țară puternic dezechilibrată de disproporția dintre cei 80% de locuitori din mediul rural, gata să cadă pradă extazelor mistice ale unui Petrache Lupu și o elită intelectuală, atrasă mai degrabă de virtuțile naționalismului și ortodoxismului decât de setul de valori occidentale pe care ni-l propunea un Eugen Lovinescu, de pildă. În sfârșit, o țară care prin vremelnicul ei conducător, regele Carol al II-lea, nu găsește alte răspunsuri la înapoierea structurală a agriculturii, la precara dezvoltare industrială, la angoasele unei întregi generații – cea de la 1922 – decât mărunta intrigă politică, terorismul de stat și subordonarea instituțiilor reprezentative intereselor unei camarile corupte.

Carol al II-lea, un rege mult prea românizat

Anul 1930 a reprezentat un punct de cotitură în evoluția democratică a României. Pe fundalul crizei economice și a incapacității guvernelor de a o gestiona, urcarea pe tron a regelui Carol al II-lea a însemnat apariția unui factor destabilizator în sistemul politic românesc. Nu lipsit de calități (inteligență, cultură, putere de muncă), noul monarh nu avea vocația tatălui său, regele Ferdinand, de a-și juca rolul constituțional în limitele – de altfel, destul de largi – pe care i le conferea legea supremă. Mult mai românizat decât predecesorii săi, Carol avea gustul jocului politic, al intrigii de culise și al manipulării oamenilor. Hotărât să instaureze un regim de autoritate personală, regele a lă-

sat să se înțeleagă că tiparele unui parlamentarism ineficient și corupt sunt prea strâmte pentru viziunea sa de modernizare a societății românești. De aici, încercările sale repetate de a deregla ordinea constituțională și sistemul de partide existente. Numirea unui cabinet de tehnicieni sub conducerea lui Nicolae Iorga (1931), încurajarea disidențelor din PNȚ (Al.Vaida-Voevod, Armand Călinescu) și PNL (Gh. Brătianu, Gh. Tătărescu), încercarea de subordonare a Mișcării Legionare, învestirea unor premieri dincolo de spiritul Constituției (Gh. Tătărescu, Octavian Goga) au fost tot atâtea teste de rezistență la care Carol a supus mecanismul democratic românesc. Care în final a cedat.

În fond regele era un om al timpului său. Până în 1938, rând pe rând, Ungaria, Italia, Bulgaria, Portugalia, Germania, Spania, Grecia sau Polonia, fără a mai aminti de Uniunea Sovietică, renunțaseră la principiile democrației, regăsindu-se pe drumul autoritarismului și al dictaturilor. Bătuse ceasul marilor „reformatori", personalități ce vroiau să modeleze istoria și viața națiunilor pe care le conduceau. Cum să reziste spiritul labil al lui Carol la ascensiunea unor oameni ca Mussolini, Hitler sau Franco, fără ca el să nu întreprindă nimic?

Adversarii regelui

Acestor ambiții li se opune un om – Iuliu Maniu – și un partid – Mișcarea Legionară. Anii '30 sunt în bună măsură povestea acestui bătrân avocat ardelean, lipsit de autoritatea vreunei funcții publice, dar animat de forța morală a convingerilor sale democratice. Maniu, al cărui rol în readucerea prințului Carol nu fusese neînsemnat, rupe din 1933 orice legătură cu omul care-i înșelase încrederea, promițându-i îndepărtarea Elenei Lupescu și refacerea căsătoriei cu regina Elena. Anii '30 sunt în aceeași măsură și povestea unor tineri idealiști a căror disperare și neputință se sublimează în violență și crimă. Dar mai cu seamă anii '30 sunt povestea tristă a unei societăți debusolate care nu găsește în ea însăși tăria de a se opune extremismelor și tendințelor autoritariste de orice fel.

În afara regelui Carol, cei trei actori politici majori ai deceniului patru sunt P.N.L, P.N.Ț și Garda de Fier. Liberalii, aflați la guvernare din noiembrie 1933 până în 1937, sunt practic rupți în două. Pe de o parte, conducerea oficială a partidului în frunte cu Dinu Brătianu, ultimul dintre cei trei frați Brătieni, pe de alta, omul regelui și secretarul general al P.N.L, Gheorghe Tătărescu, învestit prim-ministru în ianuarie 1934 și înconjurat la guvern de tânăra aripă liberală (Victor Iamandi, Richard Franasovici, Mircea Cancicov). Tensiunile existente între cele două tabere sunt trecute în planul doi în timpul guvernării, evident datorită accesului la putere, dar și a succeselor economice înregistrate de cabinetul Tătărescu. Eșecul din alegerile din decembrie 1937 va oficializa curând ruptura. Tătărescu și prietenii săi politici vor trece cu arme și bagaje în tabăra regelui, în timp ce C.I.C (Dinu) Brătianu va prefera să devină vioara a doua într-un tandem dominat de Iuliu Maniu, liderul incontestabil al Opoziției democratice în perioada 1938-1947.

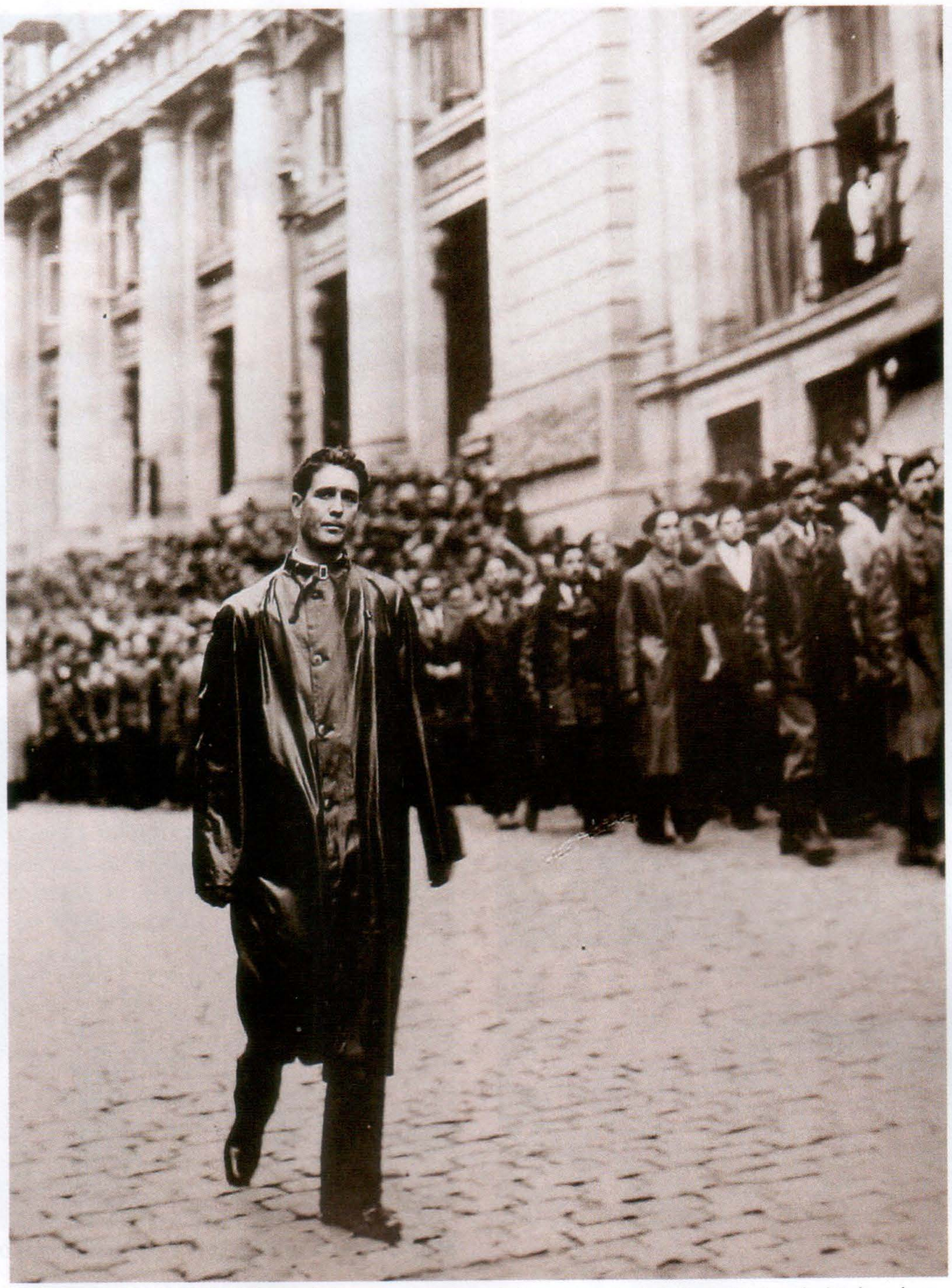

CORNELIU ZELEA CODREANU, unul dintre cei mai aprigi contestatari ai Regelui Carol al II-lea, la o defilare a membrilor Mișcării Legionare

Comportamentul public al țărăniștilor este la rândul său ambivalent și contradictoriu. Ion Mihalache, președintele partidului, își concentrează eforturile în vederea îmbunătățirii relațiilor cu Carol și a accederii la guvernare. Maniu – retras la Bădăcin – și apropiații săi desfășoară o intensă campanie publică (cuvântări, broșuri, articole) îndreptată împotriva derapajelor morale ale regelui, calul de bătaie fiind, evident, relația acestuia cu Elena Lupescu. În 1937, regele recurge la o manevră politicianistă, tipică stilului său, promițându-i lui Mihalache guvernarea cu condiția să-l includă în viitorul cabinet și pe Alexandru Vaida-Voevod. Acesta părăsise în urmă cu trei ani P.N.Ț, înființând o nouă formațiune politică, Frontul Românesc, punând astfel capăt unei relații de prietenie politică și nu numai, de peste 35 de ani, cu Iuliu Maniu. Acceptarea ofertei ar fi însemnat compromiterea P.N.Ț și desolidarizarea de Maniu. Spre cinstea sa, Mihalache refuză oferta regală, ratând astfel singura sa șansă de a deveni prim-ministru. *„Iuliu Maniu și Ion Mihalache au fost întruchipări ale cinstei desăvârșite și, într-o lume politică, în care formula lui Balzac din Vautrin (Viața e ca o bucătărie, miroase urât și ca să mănânci bine trebuie să te murdărești pe mâini....) era lege, cei doi au rămas ca două piscuri acoperite veșnic de albul imaculat al zăpezii"* (Fl. Constantiniu).

Mișcarea Legionară și „omul nou"

Mișcarea Legionară, încă minoritară la sfârșitul anilor '20, când nu avea mai mult de 500 de membri, reușește pe fondul crizei economice, instabilității guvernamentale și degradării climatului moral să crească încet, dar constant, realizând o adevărată performanță la alegerile din 20 decembrie 1937 – peste 15% din voturi. Promovând un dis-

REGELE Carol al II-lea și Adolf Hitler la Berchtesgaden, 24 noiembrie 1938

NICOLAE IORGA și Regele Carol al II-lea (stânga, lângă geam)

curs „pur și dur" de cauterizare cu fierul roșu a plăgilor de care suferea societatea românească, Legiunea beneficia în primul rând de charisma șefului ei, Corneliu Zelea Codreanu, ale cărui apariții pe cal alb în satele României se transformau în adevărate epifanii pentru cei prezenți. Convins de rolul său mesianic în istoria României, Codreanu introduce în arena publică conceptul de „om nou", evident acesta fiind un bun român, ortodox, corect, drept și muncitor. Vinovați pentru toate relele societății românești erau evreii și „uneltele" lor, politicienii: *„Evreii paralizează mai întâi instinctul moral al neamurilor, împrăștiind în mod sistematic toate bolile morale și distrugând astfel orice posibilitate de reacțiune"*. Cum a fost însă posibil ca la astfel de idei să rezoneze și muncitorii de la S.T.B (Societatea de Tramvaie București) și membri ai vechilor familii aristocratice (Cantacuzino, Ghica, Sturdza) sau însemnate personalități culturale ale vremii (Mircea Eliade, Constantin Noica, Nae Ionescu, Emil Cioran, Nichifor Crainic, Traian Brăileanu etc.)? În fond, fiecare lua din ideologia legionară ceea ce-i convenea. Lucrătorul industrial se regăsea în discursul despre valoarea muncii și necesitatea eliminării corupției din politică, descendenții marilor familii boierești (lovite în plan social de reforma agrară și în plan politic, de dispariția Partidului Conservator), în cel despre tradiție și un trecut în care strămoșii lor apăraseră cu sabia în mână neatârnarea țării. În sfârșit, elitelor culturale Căpitanul le furniza idei clare – ca să nu spunem simpliste – potolind setea de certitudini cu care se confruntă de când lumea spiritul critic al intelectualului. În plus, trebuie spus că gardiștii valorificau din plin puterea exemplului personal, mergând la sate, construind poduri și diguri, înălțând biserici, deschizând magazine și restaurante. Legionarilor li se cerea supunere absolută și necondiționată față de Căpitan. În Mișcare intrai de bunăvoie, dar ieșeai cu picioarele înainte (cazul Stelescu).

Restul spectrului politic era completat de partide mici, coagulate în jurul unor personalități al căror prestigiu venea din afara politicii – Iorga, Averescu sau Goga. Ele constituiau însă o utilă masă de manevră pentru planurile lui Carol.

Sfârșitul democrației și începutul dictaturii

Alegerile din decembrie 1937 au reprezentat o premieră pentru viața politică românească. Guvernul aflat în funcție nu reușește să obțină 40% din voturi pentru a beneficia de prima majoritară așa încât Tătărescu își depune mandatul. Pe locurile următoare se clasaseră țărăniștii și legionarii, dar din motive lesne de înțeles, regele refuză să facă apel la ei. Așa încât, violând spiritul Constituției, îl numește premier pe Octavian Goga, liderul Partidului Național-Creștin care obținuse la scrutin 9,15% din voturi. Era ultima încercare pe care o făcea Carol pentru a demonstra că soluțiile parlamentare sunt epuizate. Noile alegeri convocate pentru 2-6 martie 1938 nu vor mai avea loc. Confruntat cu coagularea forțelor democratice în urma înțelegerii Maniu-Brătianu și a forțelor de extremă dreapta ca urmare a întâlnirii dintre Goga și Codreanu, Carol dă lovitura de stat din 10 februarie 1938, dizolvând parlamentul și interzicând activitatea partidelor politice. Prim-ministru va fi numit, ca un simbol al reconcilierii naționale, patriarhul Miron Cristea care acoperea astfel cu patrafirul său răsturnarea ordinii de drept în statul român. Omul forte al regimului va fi însă până la sfârșitul său tragic Armand Călinescu, *„chiorul, singurul care vede bine în țara aceasta"*, după plastica apreciere a regelui. Energic, competent și loial lui Carol, Călinescu va fi ministru de Interne în intervalul 10 februarie 1938-21 septembrie 1939, prim-ministru din 7 martie 1939, după decesul patriarhului, girând temporar și portofoliile Apărării Naționale, Educației și Sănătății. Plebiscitul din 24 februarie 1938 în cadrul căruia actul de autoritate regal obține aprobarea a peste 99% din participanți nu face decât să confirme încă o dată pasivitatea corpului electoral și inapetența românilor pentru democrație.

Apropierea „furtunii"

Pericolul pentru regimul lui Carol nu avea să vina din interior, ci din evoluția evenimentelor internaționale. Pe 12 martie, Hitler ocupa Austria, iar pe 30 septembrie, prin acordul de la München, puterile occidentale îi permit Führerului să anexeze regiunea sudetă, parte componentă a Cehoslovaciei. Agresivitatea Germaniei și avansul acesteia spre sud-estul Europei, coroborate cu pasivitatea Franței și Angliei, impun factorilor de decizie de la București, în speță regelui, necesitatea unor dureroase reevaluări. Încercând să nu facă concesii în planul politicii externe, orientată în continuare spre alianțele tradiționale, România caută să câștige timp intensificând relațiile economice cu Germania. Pe 23 martie 1939, la doar opt zile de la ocuparea tota-

lă a Cehoslovaciei de către Wermacht, se semnează acordul economic româno-german care deschide calea subordonării economiei românești intereselor Reichului. *„Dau petrol ca să nu fiu nevoit să dau sânge“*, va comenta Armand Călinescu parafarea acestui document. La 27 mai 1940, după ocuparea Norvegiei și Danemarcei și declanșarea ofensivei germane în Vest, România cedează din nou în fața presiunilor lui Hitler, acceptând prin „pactul petrolului“ să-și vândă Reichului țițeiul la prețurile din 1938 și să achiziționeze armament german la prețul zilei. Toate eforturile lui Carol de a câștiga bunăvoința lui Hitler vor fi însă sortite eșecului. Germania, dincolo de polița istorică pe care o avea de plătit României pentru opțiunea din 1916, își bazase întreaga politică externă pe ideea revizuirii sistemului de tratate de la Versailles (1919-1920), politică convergentă cu interesele Ungariei și Bulgariei, dar și ale Uniunii Sovietice. Toate aceste state pierduseră teritorii în favoarea României și considerau acum că venise momentul reglării conturilor. Nu întâmplător ele își vor rezolva diferendele cu țara noastră în vara anului 1940, beneficiind de sprijinul activ al Germaniei.

Răfuielile interne și prăbușirea României Mari

În plan intern, relativa stabilitate economică și creșterea nivelului de trai, după perioada mai puțin fastă de la începutul deceniului, scutește regimul de convulsii sociale. Salariile decente (10.000 lei un medic primar, 2.000-2.200 un muncitor, 5.000 un învățător, 15.000 un maior) permit achiziționarea alimentelor și bunurilor de strictă necesitate (30 lei – kg de carne de porc, 38 – lei kg de brânză, 600 lei o pereche de pantofi buni). Dar cum, vorba lui Mircea Eliade, *„suntem țara care consumă cel mai mult timp făcând politică“*, anii 1938-1940 sunt marcați și pe acest plan de evenimente dramatice. Conflictul lui Carol cu Legiunea atinge paroxismul. Conștient că regele urmărește nu doar eliminarea politică a Gărzii de Fier, dar și pe aceea fizică a sa, Codreanu dă semnalul de supunere față de regimul carlist așteptând ca timpul și Germania să lucreze în favoarea sa: *„Ceasul biruinței noastre încă n-a sunat. E încă ceasul lor“*. Face însă greșeala să-i trimită lui Nicolae Iorga (consilier regal) o scrisoare în care îl acuza de „necinste sufletească“. Iorga sesizează autoritățile și Căpitanul e condamnat la șase luni de închisoare pentru insultă adusă autorității. Apoi, în cadrul unui nou proces dirijat politic primește 10 ani de muncă silnică pentru „crima de răzvrătire“. În noiembrie 1938, Carol întreprinde o vizită în Germania, în cursul căreia Hitler îi solicită printre altele și aducerea Legiunii la guvernare. Regele se decide atunci să grăbească execuția lui Codreanu pe care, conform unei însemnări din jurnalul lui Armand Călinescu, o hotărâse încă de pe 13 noiembrie (vizat era și Maniu, dar Călinescu se opusese).

GENERALUL Ion Antonescu împreună cu Regele Mihai și Regina Elena la ieșirea de la o slujbă religioasă

În noaptea de Sfântul Andrei (29/30 noiembrie), Codreanu împreună cu Nicadorii (asasinii lui I.G. Duca) și Decemvirii (asasinii lui Mihail Stelescu) sunt strangulați în duba care-i transporta de la închisoarea din Râmnicu-Sărat la Jilava. Terorismul de stat devine metodă de conducere, alimentând o spirală a violenței în care pier rând pe rând Armand Călinescu (asasinat pe 21 septembrie de către un comando legionar), 252 de fruntași gardiști (executați, fără judecată, ca represalii la asasinarea lui Călinescu), 64 de demnitari ai regimului carlist masacrați în închisoarea de la Jilava (26/27 noiembrie 1940), Iorga și Madgearu (27 noiembrie 1940). Din 1933 până în 1940 căzuseră sub gloanțe patru prim-miniștri (I.G. Duca, A. Călinescu, Gh. Argeșeanu, N. Iorga) și alte câteva sute de personalități politice, culturale sau simpli cetățeni. Cam mult pentru un popor ale cărui principale calități se consideră a fi credința și toleranța .

În vara anului 1940, după neașteptat de rapida prăbușire a Franței în fața panzerelor germane (26 iunie) venise ceasul socotelilor pentru nefericita Românie. În noaptea de 26/27 iunie, U.R.S.S înaintează un ultimatum României solicitând cedarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord. După două dramatice Consilii de Coroană în care se poate doar constata totala izolare a României și lipsa oricărui sprijin din partea Germaniei (prin protocolul secret al Pactului Ribbentrop-Molotov din 23 august 1939, aceasta fusese de acord cu anexarea Basarabiei, nu și a Bucovinei), se hotărăște să cedăm. Decizia, pragmatică din punctul de vedere al salvării și continuității ființei statale, a fost total dezastruoasă pentru moralul poporului român și pentru destinul istoric al României. Atunci a fost frântă coloana vertebrală a demnității naționale.

Nu ne-am bătut pentru Basarabia, nu ne vom bate nici pentru Ardeal. La 30 august 1940, prin Dictatul de la Viena, Germania și Italia impun României cedarea a 43.492 de km pătrați și 2.667.000 de locuitori (majoritatea români) către Ungaria. Pe 19 august încep tratativele româno-bulgare de la Craiova în urma cărora România renunță la cele două județe din sudul Dobrogei (Caliacra și Durostor), obținute prin Pacea de la București (1913). În două luni de zile, România pierduse o treime din teritoriu și din populație.

Compromis total în plan intern și extern, Carol al II-lea plătește prețul unei politici personale iresponsabile care se soldase cu prăbușirea granițelor României Mari, distrugerea sistemului democratic și inaugurarea unei serii de regimuri autoritare și totalitare din care România va ieși de-abia în 1989. Confruntat cu nemulțumirea populară și manifestațiile de stradă ale legionarilor, regele disperat face apel la singurul om capabil să refacă autoritatea statului: generalul Ion Antonescu. Acesta, fost șef al Secției de operații din cadrul Marelui Stat Major în timpul Războiului de reîntregire (1916-1919), atașat militar la Londra și ministru al Apărării Naționale în guvernele Goga și Miron Cristea, era considerat un ofițer competent, integru și autoritar (această ultimă caracteristică, precum și culoarea părului îi vor aduce porecla de „Câinele roșu“). Se afla, de altfel, în conflict cu regele care îi și fixase domiciliu obligatoriu la mănăstirea Bistrița. Antonescu era pătruns de credința profundă că el este cel chemat să salveze țara, așa încât acceptă, la 4 septembrie 1940, propunerea regelui de a forma noul guvern. Însă nici măcar Antonescu nu mai putea – nici nu dorea de altfel – să-i salveze tronul lui Carol al II-lea. Maniu, Brătianu și Mișcarea Legionară, susținuți de altfel de întreaga opinie publică, considerau abdicarea regelui, drept condiție prealabilă a oricărei încercări de a forma un nou guvern. În dimineața zilei de 6 septembrie, Carol abdică în favoarea fiului său Mihai, părăsind România pentru totdeauna.

Puterea va fi preluată de generalul Antonescu, într-o primă fază alături de legionari (singura forță politică dispusă să intre la guvernare), apoi singur, după înăbușirea rebeliunii legionare din 21-23 ianuarie 1941. România intră într-o nouă fază a istoriei sale, în care imperativul național era acela de refacerea granițelor pierdute în vara anului 1940.

elefant.ro
librăria ta online!

–25% la oricare dintre titlurile de mai jos.

Pentru a beneficia de această reducere, intră acum pe **www.elefant.ro**, alege-ţi titlurile preferate şi introdu cuvântul **Historia** în câmpul de cod promo din formularul de comandă. Promoţie valabilă în limita stocului disponibil.

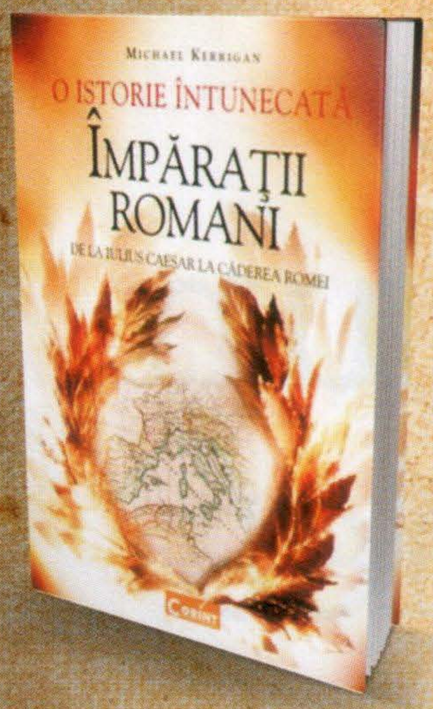

O istorie întunecată. Împăraţii romani
Michael Kerrigan
Editura **Corint**
Format 21x28,5 cm
256 pp., broşată

~~79,90~~ lei
59,93 lei

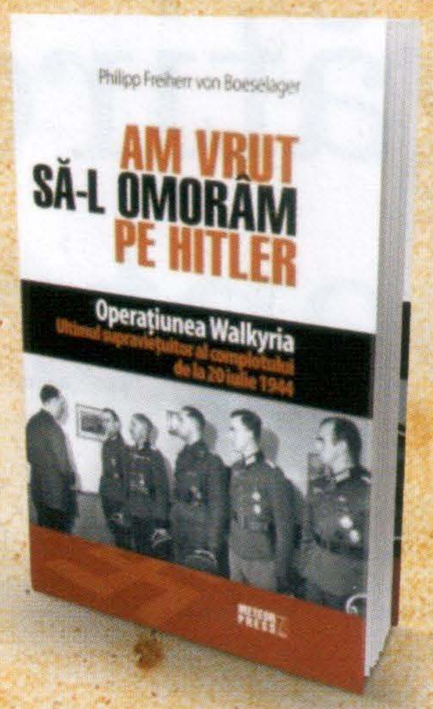

Am vrut să-l omorâm pe Hitler. Operaţiunea Walkyria
Philipp Freiherr Von Boeselager
Editura **Meteor Press**
Format 13x20 cm
192 pp., broşată

~~19,00~~ lei
14,25 lei

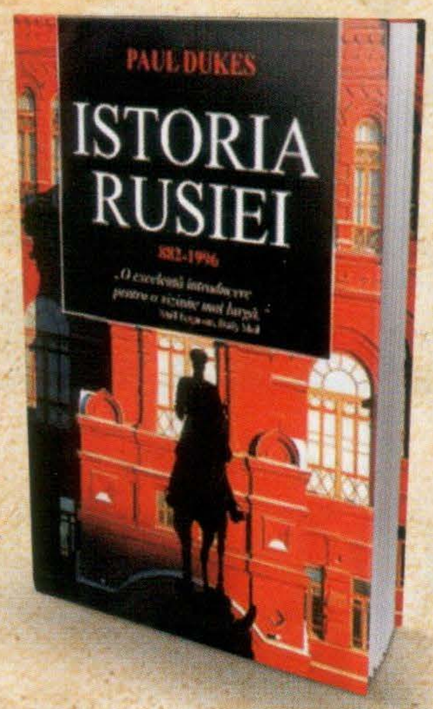

Istoria Rusiei 882-1996
Paul Dukes
Editura **Litera**
Format 13x20 cm
456 pp., broşată

~~49,90~~ lei
37,43 lei

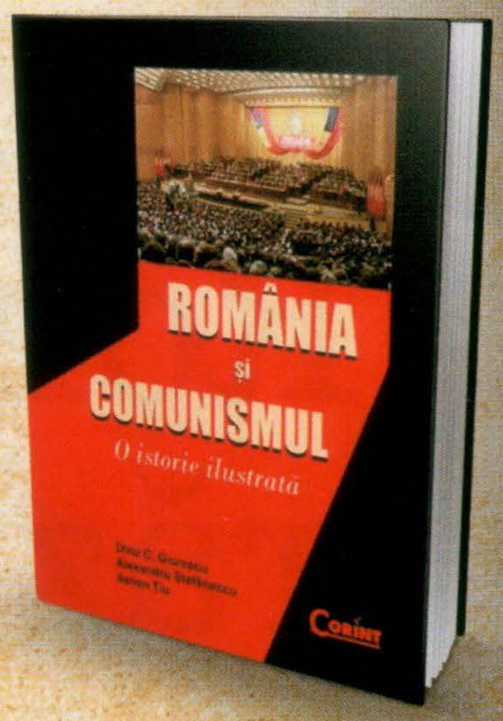

România şi comunismul. O istorie ilustrată
Dinu C. Giurescu,
Al. Ştefănescu, Ilarion Tiu
Editura **Corint**
Format 20,5x26 cm
216 pp., broşată

~~79,90~~ lei
59,93 lei

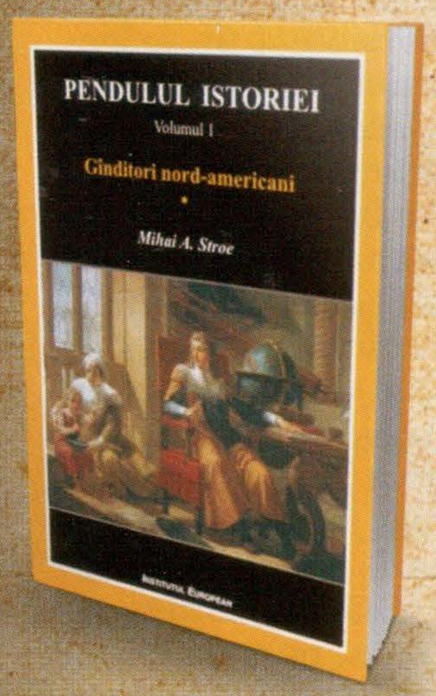

Pendulul istoriei
Mihai Stroe
Editura **Institutul European**
Format 16,8x24 cm
986 pp., broşată

~~170,00~~ lei
127,50 lei

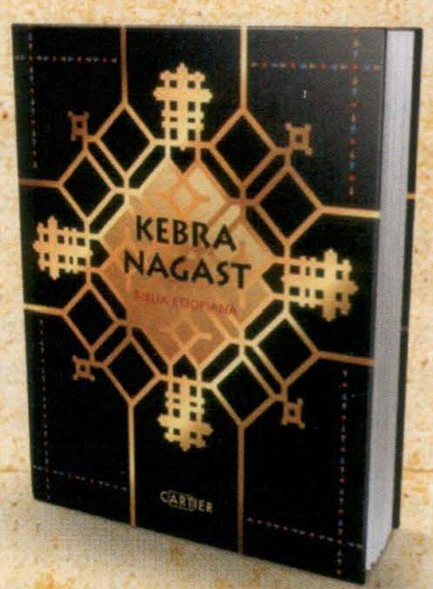

Kebra Nagast Biblia etiopiană
Editura **Cartier**
Format 17x20,5 cm
184 pp., broşată

~~36,00~~ lei
27,00 lei

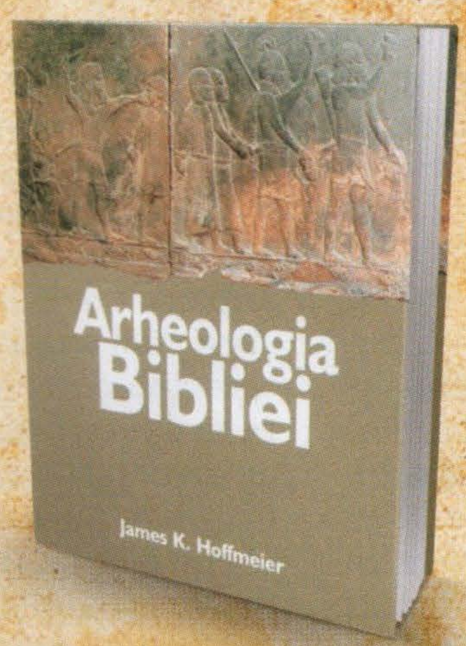

Arheologia Bibliei
James K. Hoffmeier
Editura **Casa Cărţii**
Format 20x24,5 cm
192 pp., broşată

~~65,00~~ lei
48,75 lei

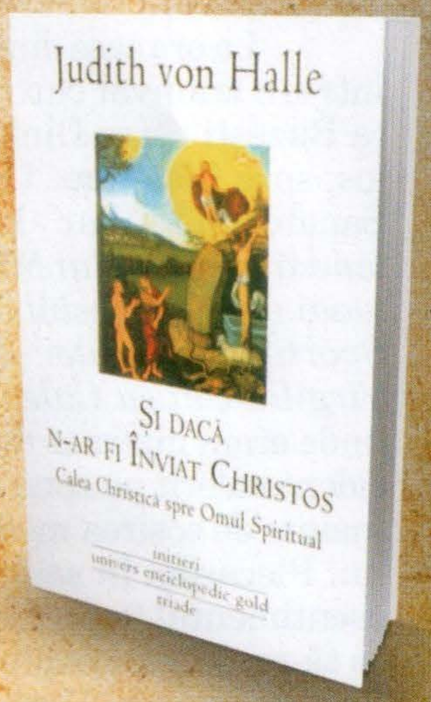

Şi dacă n-ar fi Înviat Christos
Judith Von Halle
Editura **Univers**
Format 13x20 cm
216 pp., broşată

~~26,00~~ lei
19,50 lei

Tel.: 031.620.34.58; 0747.05.26.95; Fax: 031.620.74.19
E-mail: contact@elefant.ro

www.elefant.ro

IUNIE 1941

Vladimir Kirițescu

„Nepregătirea României pentru un război de asemenea proporții era cvasitotală“

„Duminică, 22 iunie 1941

La ora șase dimineața mă aflam într-un tramvai care circula din piața Buzești către Dinicu Golescu și în jos, spre Cișmigiu. Urma să cobor la Sanatoriul Militar «Elena Heraclide» *(anexă a Spitalului Militar Central, situată vizavi de fostul local al Clubului Sportiv al Armatei «Steaua», strada Virgiliu colț cu Calea Plevnei – n.a.),* unde eram internat din cauza unui accident suferit pe zonă lângă Huși, încă înainte de sosirea medicilor sanatoriului. Plecasem în seara precedentă cu asentimentul tacit al sorei-șefe, pentru ca să-mi petrec noaptea acasă la mama mea, pe [strada] Doctor Felix, unde se afla și soția mea.

Înainte de a coborî din tramvai am observat un ziar desfăcut pe pupitrul de conducere al vatmanului și, sub titlul ziarului, inserate cu litere mari, cuvintele: «OSTAȘI! ORDON TRECEȚI PRUTUL!».

Am înțeles dramaticul adevăr. Războiul a cărui fantomă se plimba prin Europa încă de la ocuparea Austriei, încă de la cedarea zonei sudiților, urmată de transformarea Cadrilaterului Bohemiei în protectorat german, războiul, care devenise un fapt oficial recunoscut de marile state europene după intrarea trupelor germane, succedate de cele sovietice, peste biata Polonie, acest război cu perspective înfiorătoare, care ne smulsese printr-un Ultimatum brutal și un Diktat perfid și umilitor, în 26 iunie 1940, brațele țării cu umeri cu tot, Basarabia și Transilvania, de acum urma să ne cuprindă în flăcările lui mistuitoare, efectiv.

M-am grăbit să ajung în salonul în care eram repartizat și să-mi aranjez ținuta corespunzătoare de pacient.

Cu oarecare surprindere miam dat seama că ceilalți ofițeri pacienți erau deja la curent cu uluitoarea știre. Mai surprinzătoare mi-a fost satisfacția, oarecum exuberantă, a unora mai tineri care declarau că au auzit cu urechile lor clopotele Catedralei din Chișinău răsunând în difuzoare, semn că trupele noastre eliberaseră deja acest mare și tradițional oraș. Desigur, fusese vorba de o transmisie a unei înregistrări mai vechi.

Unii mai tineri şi mai naivi se temeau să nu ajungă pe front tocmai la încheierea păcii!

Bucuria manifestată dovedea, în realitate, cât de mult acest ținut dintre Prut și Nistru – Basarabia – era considerat parte integrantă a țării, România Mare, cât de profundă fusese durerea fiecăruia dintre noi, care ne identificasem integral și indisolubil cu acest adevăr istoric și faptic, cât de mare fusese durerea și poate și dezamăgirea, la cedarea acceptată în fața presiunilor amenințătoare ale Uniunii Sovietice cu un an înainte, cu cât de mare entuziasm era privit acest act de reparare al nedreptății istorico-politice săvârșită, indiferent de prețul ce va fi dat să-l plătească din nou mult încercatul nostru neam românesc, indiferent de sacrificiul ce ar fi urmat să-l suporte fiecare dintre noi. (...)

Așa că, plini de încredere în dreptatea cauzei noastre, în nedreptatea comisă împotriva țării și poporului nostru de către ruși, fiecare încercam să învingem teama de marele necunoscut, războiul, și să afișăm un entuziasm față de orice ar fi să fie, numai să revedem Basarabia readusă acasă din scurta ei pribegie; fiindcă Transilvania nu putea să nu ne fie recunoscută după potolirea viforniței iscate de Răsărit. Poate că raționamentul momentului era simplist. Dar el s-a dovedit bine intuit până la urmă.

Rezultatul acestei stări de spirit, pe care o trăiam și eu în mediul din spital din acele zile, a fost că fiecare din cei internați ruga pe medicul curant să-i deie drumul să plece la unitatea militară din care făcea parte. Merită semnalat faptul că unii mai tineri și mai naivi se temeau să nu ajungă pe front tocmai la încheierea păcii!

La această stare de spirit contribuiau nu numai naivitatea și lipsa de maturitate în aprecierea evenimentelor,

ȚĂRAN ROMÂN, cu traistă și toiag, în Capitală, răspunzând ordinului de mobilizare din 22 iunie 1941

FOTO: FOTOTECA MUZEULUI MILITAR NAȚIONAL „REGELE FERDINAND I" (FOTOREPORTAJELE „ASPECTE DIN BUCUREȘTI – PRIMA ZI DE MOBILIZARE" ȘI „DEMONSTRAȚII POLITICE LA PALATUL REGAL ȘI LEGAȚIA GERMANĂ"

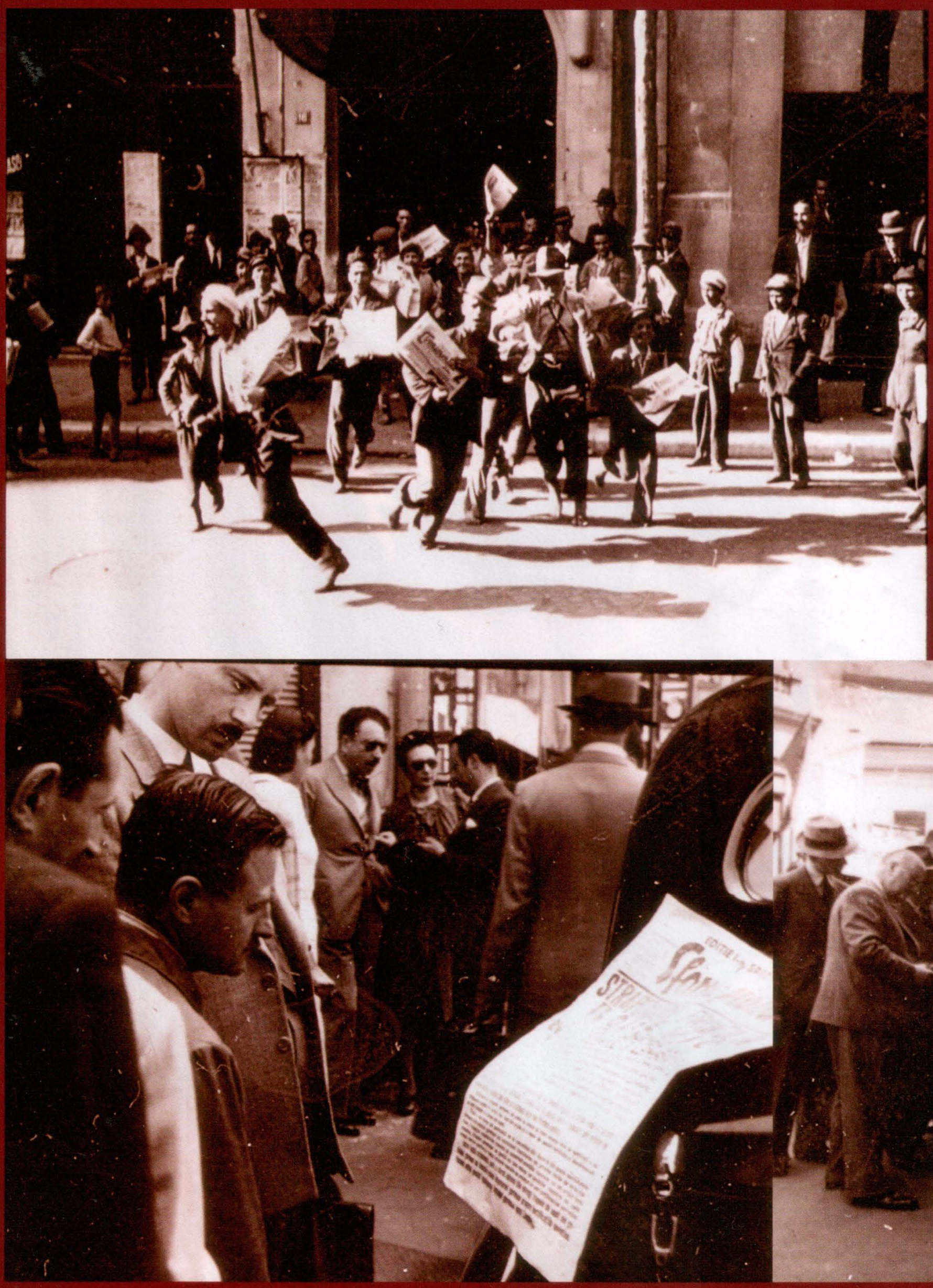

TREI ediții speciale au scos ziarele începând cu 22 iunie; vânzătorii s-au grăbit să le distribuie, iar bucureștenii să le citească pe nerăsuflate

dar și o superficială pregătire politico-militară pe care o căpătasem în școlile de specialitate. Habar nu aveam ce este comunismul, ce reprezintă în realitate URSS, ce organizare politică are, ce și cine fusese Lenin, cine și ce reprezenta Stalin cu întregul său Stat Major politic, într-un cuvânt, știam despre ruși tot atât de puțin ca despre chinezi. O eroare fundamentală din partea conducerii armatei române, născută din stupida teamă de a nu facilita eventuale contaminări în rândul armatei și al cetățenilor «de bolșevism».

Când despre un fapt sau o stare de lucruri nu știi aproape nimic și nici nu ai cum să-ți procuri surse informative demne de încredere, corespunzătoare realității, orice fabulație, oricât de deplasată, poate prinde contururi credibile.

Am să amintesc fapte ce, astăzi, par de domeniul anecdoticei. Cu câteva zile înaintea lui 22 iunie, un ofițer Stat Majorist, internat și el în salon cu noi, a fost învoit să meargă la serviciul său pentru motive personale. Întrucât tensiunea unei posibile crize politico-militare dăinuia în țară încă de la începutul anului, ca dovadă dislocarea unor unități militare pe zona de frontieră de Est, toți ne-am repezit la ofițerul cu pricina să ne spună eventualele noutăți de ultimă oră. Doar venea de la Marele Stat Major! Bine dispus, respectivul ne-a spus:

– Dom-le, am stat de vorbă cu câțiva ofițeri germani. Nici pomeneală de izbucnirea ostilităților între nemți și ruși. Nemții spun că nu pot fi atât de inconștienți încât să deschidă un nou front în Est, când problema engleză și nordul Africii sunt departe de a fi definitiv rezolvate. Plus că, nici în Grecia, campania nu poate fi considerată complet încheiată cu toată capitularea armatei lor continentale. Așa că stați liniștit și gândiți-vă la vreun concediu medical; să mai scăpați de necazurile vieții de pe zonă (zona de concentrare de-a lungul frontierei). Război va fi; dar probabil că la anul! Acum, în Rusia, în curând vor începe ploile de toamnă. Drumurile în «Sfânta Rusie» sunt ca și inexistente.

PE străzile Capitalei apar steagurile cu zvastică, iar bucureștenii care vor pot să contribuie cu reviste și cărți „pentru cei ce stau de pază", 22-23 iunie 1941

MAME și soții își însoțesc fii și bărbații la București, la chemarea sub arme pentru eliberarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord

Ce se fac nemții cu toată armata lor motorizată și mecanizată? Cum o vor aproviziona în special cu muniții și combustibil? Fiți pe pace, că e pace.

Opinia unor strategi de cafenea

Ni s-au părut atât de rezonabile argumentele, luând seama și de sorgintea lor, încât parcă încercam un sentiment de regret că biata Basarabie mai avea de suferit încă un an *«cizma de iuft rusească»*.

Dar știrea concorda și cu alte zvonuri cam pe același sens, ca de pildă opinia unor strategi de cafenea, dar care păreau bine informați, și anume că nemții se tem să izbească prea puternic Rusia într-un Blitz-krieg (război-fulger, lb. germană), așa cum procedaseră în Apus, fiindcă s-ar dărâma *«atât de repede șandramaua»*, încât, luați prin surprindere, n-ar ști cu ce s-o înlocuiască și, în locul unei conduceri cu Stalin, s-ar putea trezi cu o adevărată revoluție, lucru de nedorit cât timp Europa nu era complet reorganizată.

Evenimentele ulterioare au dovedit totala lipsă de pregătire psihologică nu numai a armatei, dar și a populației, de către o conducere care dorea să se avânte într-o acțiune militară de asemenea anvergură împotriva unui inamic cu disponibilități geografi-

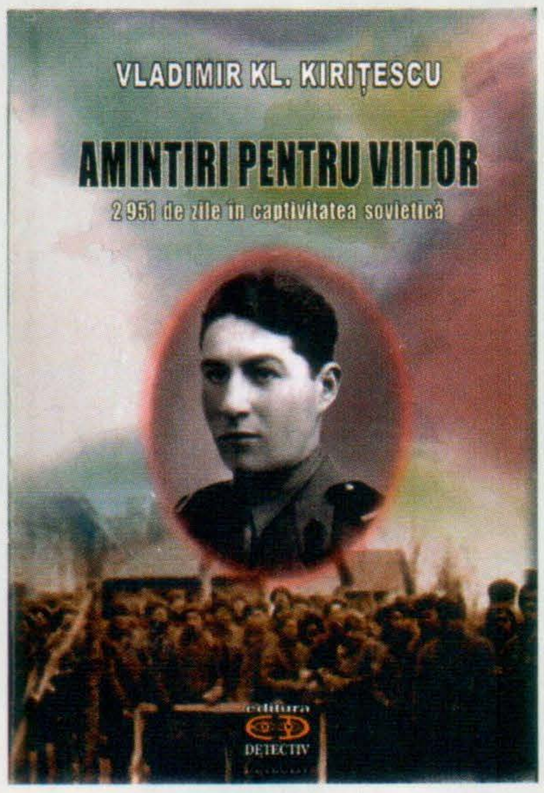

Ofițerul de geniu Kirițescu K. Vladimir s-a născut la 7 octombrie 1910 în orașul Ploiești. A absolvit Liceul Militar „Nicolae Filipescu" de la mănăstirea Dealu și apoi a urmat cursurile Școlii Pregătitoare de Ofițeri de Geniu, absolvită în anul 1931. În 1940, locotenentul de-acum Kirițescu Vladimir a fost detașat la amenajarea liniei de fortificații Focșani-Nămoloasa-Galați. La 1 noiembrie 1940 a fost mutat la Regimentul 5 Pionieri Focșani, numit fiind comandant al Companiei a III-a din cadrul Batalionului 6. A fost caracterizat drept „un bun ofițer al armei geniului", până la 1 iunie 1941 atribuindu-i-se o serie de sarcini în vederea instruirii noilor efective încorporate. Pe Frontul de Est, Inspectoratul Geniului l-a repartizat unui batalion mobilizat de Regimentul 5 Pionieri Focșani, batalion care se afla, la începutul lui iulie, pe Prut, lângă localitatea Ripiceni. „Pentru executarea celor mai grele misiuni s-a oferit voluntar cu unitatea sa, luând parte la luptele de la Nistru la Octiabrii, iar pentru frumoasele lui fapte de arme a fost decorat cu Ordinul Coroana României, clasa a V-a, cu spade și panglică de Virtute Militară", se precizează într-un document aflat în dosarul personal al acestuia. După o perioadă petrecută în spital, în luna septembrie 1941, viitorul căpitan Vladimir Kirițescu a revenit pe Frontul de Est, unde, în noaptea de 25 spre 26 noiembrie 1942, va fi luat prizonier și va îndura 2.951 de zile de captivitate sovietică.

BUCUREȘTIUL se umple de inscripții și anunțuri în limba germană; cel din fotografie atenționează trupele nemțești că trebuie să meargă prin oraș în formație, 22-23 iunie 1941

BARIERE din saci cu nisip înconjoară clădirile, iar bucureștenii se strâng în număr impresionant în Piața Palatului Regal, ca să salute ordinul lui Antonescu de trecere a Prutului, 22-23 iunie 1941

ce imense, cu resurse materiale necunoscute, cu o structură social-politică pe cât de necercetată, pe atât de nedrept evaluată și desconsiderată. Și doar, ca regulă teoretică, știam, de la sublocotenent la general, unul din principiile de bază ale strategiei: *«Nu subaprecia adversarul!»* Surprinzător este că înșiși nemții au comis această gravă eroare, în afară de sfatul ce-l primiseră de la Moltke: *«Război pe două fronturi, în nici un caz!»*

Am inserat aceste modeste observații pentru a sublinia încă o dată că nepregătirea României pentru un război de asemenea proporții era cvasitotală, atât pe plan psihologic, cât și pe plan material. Entuziasmul romantic și îndeosebi marea încredere în forța armatei germane, cuceritoarea întregii Europe în aproape doi ani de zile, erau argumente destul de șubrede pentru un guvern conștient de răscrucea momentului istoric căruia urma să-i facă față, ca și pentru un Stat Major profund cunoscător al raportului de forțe existent între propria armată și inamicul de combătut.

Dar, din păcate, alternativa era mai dramatică. Neutralitatea totală era imposibilă din cauza nemților care n-ar fi îngăduit-o. Transilvania ar fi fost, imediat și integral, dăruită ungurilor care atât așteptau. Dobrogea – cedată bulgarilor, foștii aliați ai nemților și în Primul Război Mondial.

A îngădui trecerea nemților peste România, fără colaborare, s-ar fi soldat cu represalii imediate și greu de apreciat ca efect din partea rușilor. Ce ar fi putut face, cum ar fi trebuit să procedeze mai înțelept și mai util pentru integritatea noastră teritorială și libertatea acestui neam, vitregit de destin din punct de vedere geo-politic, conducătorii acelei clipe istorice din România, o va spune istoria în viitor! Contemporanii i-au criticat și i-au hulit, iar mai apoi i-au chinuit și i-au ucis. Ca o ironie a soartei, tot istoria, pe unii s-ar putea să îi transforme în martiri.

ÎN fața Palatului Regal, oamenii se prind într-o horă a unirii,; „Universul" scrie, la 24 iunie, despre „însuflețitele manifestații în Capitală"

ÎN Piața Palatului și la Legația Germană, aceeași atmosferă de entuziasm, 22-23 iunie 1941

Cred că niciunui critic istoric nu i-ar fi îngăduite concluzii, dacă nu ar lua în considerație și atitudinile și procedeele adoptate în perioada respectivă de către Polonia, Cehoslovacia sau Iugoslavia, precum și situațiile în care s-au aflat fiecare dintre ele după 1945 și câteva decenii după aceea.

Aceste aprecieri însă depășesc cadrul și timpul amintirilor mele.

S-a mai întâmplat un lucru curios în cele câteva zile cât am mai rămas în sanatoriu. Într-o seară târzie, alarmă aeriană. Toți pacienții capabili să se deplaseze am fost anunțați să trecem la adăpost, niște șanțuri săpate probabil de infirmierii spitalului, conform Instrucțiunilor A.A., aflate vizavi de poarta sanatoriului, pe un fost teren de sport.

Ne-am dus la locul indicat pentru a nu contrazice regulamentul de ordine interioară. Eram doar ostași! În interval de peste o jumătate de oră am auzit huruit de avioane pe cerul Bucureștilor, câteva rafale ale apărării antiaeriene și un șir de explozii care dovedeau că au fost lansate bombe. Efecte ale exploziilor, incendii, care s-ar fi putut observa ușor noaptea, nimic. A doua zi am aflat că au fost găsite câteva bombe aruncate, dar care, fie nu au explodat din cauza focosului defect, fie erau pline cu nisip.

Aceste zvonuri au gâdilat grozav încrederea noastră într-o victorie facilă, precum și pofta de ironii la adresa rușilor. De-ar fi știut ei rezultatul obținut, sunt sigur că ar fi repetat de mai multe ori «figura» pentru a ne alimenta și mai mult naivitatea".

Vladimir Kl. Kirițescu, ***Amintiri pentru viitor. 2951 de zile în captivitatea sovietică*** *(manuscris confiscat de Securitate la 14 mai 1985 și ajuns, în august 1985, în Fondul Special al Muzeului Militar Central – astăzi Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I"). Ediție îngrijită și note de Neculai Moghior și Raluca Anca Ionescu, Editura Detectiv.*

GENERALUL Ion Antonescu pe front, imediat după trecerea Prutului de către Armata Română

IUNIE 1941

O eroare motivată geopolitic

Intrarea efectivă a României (și mai cu seamă a armatei române) în alianța cu Hitler, odată cu atacul asupra Uniunii Sovietice de acum 70 de ani, rămâne în analiza de azi ceea ce a fost și atunci: un eveniment politic și militar ubicuu și complex, despre care în egală măsură se poate spune că a fost o eroare, dar și că a avut, totuși, o legitimare istorică. Această ambivalență derivă dintr-un detaliu concret (și, atunci, dramatic) al geopoliticii românești la începutul anilor '40 ai secolului trecut: pur și simplu, România era prinsă pe linia previzibilă de contact dintre două puteri totalitare – Germania hitleristă și URSS stalinistă –, fără niciun alt aliat regional sau occidental valid și dispus s-o ajute să „evadeze" din această capcană. România anului 1941 – aliata lui Hitler, luptătoarea pentru recuperarea Basarabiei și, totodată, luptătoarea contra „pericolelor" slav și comunist – poate fi analizată pe trei coordonate întrepătrunse:

I) prăbuşirea unui anume sistem de alianţe;

II) supralicitarea constantă a lui Ion Antonescu în privinţa implicării sale în „Planul Barbarossa";

III) legătura specială dintre Conducătorul Antonescu şi Führerul Hitler

DE ADRIAN CIOROIANU

I. Căderea Franței – și mai mult de atât

„Momentul astral" al nesansei românești a fost căderea Franței, pe 22 iunie 1940. Spunând aceasta, nu înseamnă că pasăm responsabilitatea pentru destinul ulterior al României (sau al generalului/mareșalului Antonescu) pe umerii Franței. Și nici că am căuta un alibi pentru incapacitatea Bucureștiului de a-și apăra prin forțe proprii frontierele din 1920 ale țării. Ci înseamnă, pur și simplu, a recunoaște impactul determinant pe care criza franceză l-a avut asupra situației de fond a țării, asupra moralului românilor și al liderilor lor. O dată cu Franța, s-a prăbușit un întreg sistem de alianțe de care România Mare își legase destinul. România – în politica sa externă – mizase aproape totul pe cartea numită „le pouvoir français", adică invincibilitatea acelei Franțe care, în ultima sută de ani, de la Napoleon al III-lea și până la Tratatul de la Trianon, protejase România, sora sa latină mezină din Orient. La începutul lui iunie 1940, trupele lui Hitler zdrobeau însă rezistența franceză pe malul occidental al râului Somme și înaintau spre Paris. Premierul francez Reynaud cerea, cu discreție, sprijinul SUA – ca o răsplată imperativă și ad-hoc pentru sprijinul pe care Franța îl adusese, cândva, independenței americane. Nesansă, însă: președintele Roosevelt era în plină campanie electorală (pentru un al doilea mandat) și era obligat să facă față unei opinii publice americane în mod categoric opuse implicării Americii în „războiul european". În fața înaintării germane, guvernul francez avea să părăsească Parisul și se va instala mai întâi la Tours, apoi la Bordeaux. De la Londra, premierul Winston Churchill avea un singur mesaj pentru francezi: *„Rezistați cât mai mult, cât vă este cu putință". De partea franceză, cinicii spuneau însă: „Marea Britanie se va bate până la ultimul francez"*[1]. În fața agresiunii totalitare, democrațiile erau departe de a fi unite. Pe acest fond de derută a lumii occidentale democratice, Belgia capitula pe 14 iunie 1940; imediat, numai din regiunea pariziană, două milioane de oameni luau calea refugiului. Într-un Paris ai cărui locuitori fugeau sau se ascundeau în spatele storurilor, armata germană intra triumfătoare la mijlocul lui iunie 1940; și imediat arbora pe Turnul Eiffel, pe clădirea Camerei Deputaților și pe marile bulevarde teribila inscripție *„Deutschland siegt auf allen fronten – Germania învinge pe toate fronturile"*, ca un „memento" al invincibilității germane și ca un semnal de avertizare pentru toți cei care-și legau speranțele de Franța. Printre aceștia din urmă, România ocupa un loc de frunte.

GENERALUL Ion Antonescu (primul din stânga), la semnarea Pactului Tripartit (noiembrie 1940)

„Cu inima strânsă vă spun vouă, astăzi, că trebuie să încetăm lupta" – rostea către francezi, prin Radio, la ora prânzului (francez), mareșalul Pétain, pe 17 iunie 1940. În paralel, prin intermediul guvernului spaniol, Pétain cerea, de la germani, condițiile capitulării sale – iar Hitler răspundea: *„Nu există condiții preliminare pentru capitularea Franței"*. Vestea producea stupefacție la București: *„Totul e ca moartea unei ființe scumpe. Nu înțelegi cum s-a întâmplat, nu crezi că s-a întâmplat. Mintea e oprită în loc, inima nu mai simte nimic. De câteva ori m-au podidit lacrimile. Aș vrea să pot plânge"* – scria, deznădăjduit, în numele unei bune părți a generației sale, Mihail Sebastian, pe 17 iunie 1940[2].

Problema României este că acea „ființă scumpă" Franța era pilonul politicii sale externe interbelice – un stat care, incapabil să se apere de sine, cu greu s-ar mai fi putut gândi, în vara anului 1940, la aliații săi din Orientul European. Și astfel intră în scenă Ion Antonescu. Abdicarea regelui Carol al II-lea, guvernul legionar, intrarea României în războiul antisovietic și multe altele din următorii ani – toate acestea sunt consecințe geopolitice directe ale căderii Franței.

NOTE

1. Jacques Legrand (dir), *Cronique du 20e siècle*, JOL International Publishing, Editions Cronique SA, Boulogne-Billancourt, 1992, p. 560.

2. Mihail Sebastian, *Jurnal 1935-1944*, Ed. Humanitas, București, 1997, p. 284.

II. Antonescu și Pax Germanica

Pe 12 iunie 1941, cu zece zile înaintea punerii în practică a Planului Barbarossa de invadare a URSS, Ion Antonescu îl vizita la München pe Adolf Hitler, într-o ședință de lucru (la invitația acestuia din urmă). Era cea de-a treia întâlnire dintre cei doi – primele se consumaseră în noiembrie 1940, respectiv ianuarie 1941. Stenograful cancelarului german, pe nume Schmidt, ne-a lăsat o cuprinzătoare relatare a celei de-a treia discuții. Ce-i surprinzător este impulsul lui Ion Antonescu de a supralicita constant dorința sa (și a românilor) de a fi parte din grandioasa victorie la scară continentală a Germaniei naziste. *„Poporul român ar fi gata să mărșăluiască până la moarte, alături de Axă, deoarece are o încredere absolută în simțul de dreptate al Führerului"* – ar fi spus Antonescu[1], și putem bănui aici o speranță implicită a liderului român că va putea discuta într-un viitor granițele de Est și Vest ale României. Și tot el continua: *„Poporul român și-a legat soarta de cea a Germaniei, pentru că cele două popoare se completează economic și politic [și] au de înfruntat un pericol comun. E vorba aici de pericolul slav"*. Antonescu precizează că nu este politica sa proprie, în nume personal, ci de un proiect *„în spatele căruia stă întregul popor român"*, drept care *„a venit pentru a pune la dispoziția Führerului pentru realizarea acestui pas [adică atacarea URSS, n. a.] toate forțele auxiliare militare, politice și sociale ale României"*.

Cum se explică această supralicitare a lui Antonescu din lunile și zilele premergătoare atacului asupra Uniunii Sovietice? În opinia mea, cea mai plauzibilă explicație constă în convingerea Conducătorului că Germania urma să câștige acel război și urma să gestioneze – în consecință – pacea postbelică. Acesta este motivul pentru care Antonescu era decis să facă ceea ce depindea de el ca într-o „pax germanica" ulterioară să fie revizuită și problema granițelor românești, grav afectate în vara lui 1940. Tot comportamentul lui Antonescu din anii '41-'42 – anume, ofertele sale de a fi alături de Germania în atacarea URSS, tratamentul rezervat de către el minoritarilor evrei și țigani (un informal plan de *„rezolvare a problemei rasiale"*, discutat în ședințele Consiliului de Miniștri, dar nepus total în practică din cauza evoluției războiului[2]), comunicarea sa cu reprezentanții statelor occidentale opuse Germaniei, comunicarea sa cu liderii partidelor politice tradiționale din România etc. – totul trebuie privit prin prisma acestei convingeri că Hitler urma să fie arhitectul noii Europe viitoare. Antonescu spera ca România să fi printre beneficiarii acelei „pax germanica".

FOTO: BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE (ALBUMUL „MAREȘALUL ION ANTONESCU"), GULIVER/GETTY IMAGES

Interesant este însă faptul că, în acea discuție din 12 iunie 1941 (ca și în contactele precedente), Hitler s-a dovedit a fi cu mult mai abil decât Antonescu. Mai precis, Hitler a supralicitat în sens invers. Dacă Antonescu încerca să arate că parteneriatul României este esențial pentru o victorie în Răsărit (ceea ce era o exagerare), Hitler, dimpotrivă, își manifesta convingerea că armata sa va învinge Sovietele și fără concursul camarazilor români (ceea ce era tot o exagerare, dar de sens opus). Niciodată Hitler nu i-a dat omologului său român impresia că ar avea nevoie de el (sau de România) pe frontul larg al războiului european. Dimpotrivă: cu zece zile înainte de atac, *„el (Führerul) nu l-ar ruga totuși în nici un caz pe Antonescu să îi acorde sprijin"*. Hitler îi spune lui Antonescu că armata sa care va merge spre Est va fi *„înzestrată cu cele mai bune mijloace care au existat vreodată în istorie"*, drept care va învinge în mod firesc, prin ea însăși. În consecință, liderul român plusează și mai mult: *„Antonescu a răspuns că el însuși dorește să lupte alături din prima zi. (...) România nu i-ar ierta lui Antonescu niciodată dacă ar lăsa armata română cu arma la picior, în timp ce trupele germane ar fi în marș prin România împotriva rușilor"*[3].

Ceea ce s-a și întâmplat. Pe 18 iunie 1941, Hitler îi comunica generalului Antonescu decizia de a ataca URSS, precum și perspectiva lui asupra misiunii viitoare a armatei române.

NOTE

1. Vasile Arimia ș.a. (ed), *Antonescu – Hitler. Corespondență și întîlniri inedite (1940-1944),* Ed. Cozia, București, 1991, pp. 93-105.

2. Rămâne surprinzător cât de puțin cunoscute sunt la noi aceste stenograme ale Consiliului de Miniștri din primii ani '40, deși ele au fost publicate de Arhivele Naționale în deceniul trecut. Vezi și Lya Benjamin (ed), *Problema evreiască în stenogramele Consiliului de Miniștri,* București, Editura Hasefer, 1996.

3. Arimia (ed), *Antonescu – Hitler...,* p. 103.

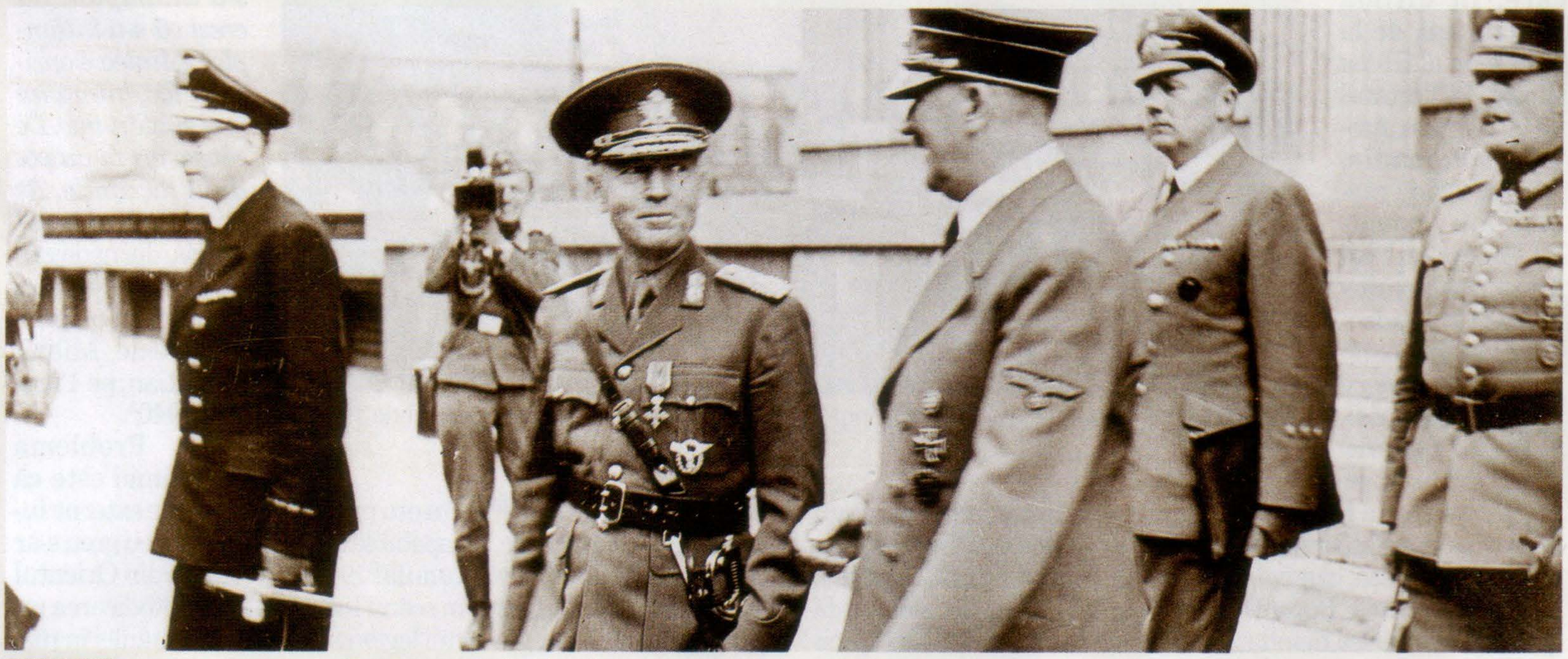

GENERALUL Ion Antonescu la întâlnirea cu Adolf Hitler din iunie 1941 de la Munchen

III. O relaţie specială, o alianţă fără acte

Nu avem date din care să deducem că factorii de decizie de la București s-ar fi înșelat în privința caracterului conjunctural al Pactului Molotov-Ribbentrop încheiat în august 1939. Începând cu toamna lui 1940, Ion Antonescu a avut suficiente motive pentru a înțelege că este o simplă chestiune de timp până ce între „aliați" va porni războiul: relațiile Germaniei cu Finlanda (care enervau URSS), competiția dintre Berlin și Moscova pentru influență în Turcia, atacarea Iugoslaviei de către trupele germane la scurt timp după ce (în aprilie '41) Belgradul și Moscova semnaseră un tratat de prietenie – toate acestea, printre altele, erau semne că Hitler și Stalin vor ajunge în conflict[1], mai devreme sau mai târziu.

Așadar, Antonescu a intuit în mod corect acest lucru. Drept care, în toate contactele sale (directe sau prin corespondență) cu Hitler, el insistă asupra pericolului slav (pe care-l judecă în cheie rasistă) și asupra pericolului comunist adiacent. Acesta este – cred – fundamentul pe care între Antonescu și Hitler s-a ajuns, relativ repede, la o relație specială, bazată pe încredere, camaraderie (în sensul militar al termenului) și sentimentul că au în comun statutul de „salvatori" ai patriei lor, pe care au preluat-o din mâinile politicianismului steril. În cartea sa despre generalul Antonescu, Dennis Deletant insista judicios asupra faptului că tocmai teama de Uniunea Sovietică a împins România în alianța cu Hitler – dar la fel de adevărat este că, deși era preocupat mai presus de orice de interesele țării sale, Antonescu *„prin decizia lui de a-l urma pe Hitler, a servit și cauza nazistă"*[2].

În opinia mea, două sunt erorile fundamentale – ca aliat al lui Hitler – care se pot contabiliza în contul „Conducătorului" Antonescu: e vorba, în ordine cronologică, despre:

I) politica sa rasială convergentă cu cea nazistă (dar, din fericire, nematerializată întru-totul – deși a permis acte de violență antisemită ale căror gropi comune le descoperim până azi);

II) maniera în care s-a concretizat politica sa de alianță cu Germania. Mai bine spus, această alianță nu s-a concretizat prin nimic; la intrarea în războiul împotriva Uniunii Sovietice, între Germania și România nu au existat niciun fel de acte, niciun acord, niciun tratat, nicio înțelegere scrisă – ci doar mesajele și discuțiile dintre Führer și Conducător. Poate că între doi ofițeri un astfel de „agreement" e suficient – dar el este cu totul bizar atunci când destinele a două țări și popoare sunt implicate. Faptul că Ion Antonescu era în primul rând ofițer și abia apoi politician nu este un alibi. Datoria sa, în calitatea de Conducător al statului, era să negocieze cu Hitler și să obțină „în scris" condițiile cele mai bune pentru țară. Exemplul Primului Război Mondial este edificator din acest sens: atunci, generația lui Ionel Brătianu a negociat îndelung cu aliații și nu s-a lăsat îmbătată de promisiuni netrecute pe hârtie.

În fața lui Hitler, în vara lui 1941, Antonescu s-a comportat cu o naivitate de neînțeles. Cum România fusese atacată prin ultimatum de către URSS cu exact un an mai devreme, Antonescu (și, prin el, România) a decis să-l urmeze pe Hitler în campania din Răsărit. Dar a făcut acest lucru fără niciun act formal, ca și cum nu s-ar fi mers la război, ci la o partidă de tir într-un parc de distracții.

NOTE

1. Diplomația anglo-americană nota și ea, cu satisfacție, aceste involuții în raporturile germano-sovietice – vezi David Mayers, *The ambassadors and America's soviet policy,* Oxford University Press, New York, 1995, p. 130.

2. Dennis Deletant, *Hitler's forgotten ally. Ion Antonescu and his regime, Romania 1940-44,* Palgrave Macmillan, Hampshire & New York, 2006, p. 1.

Editura cetatea de scaun

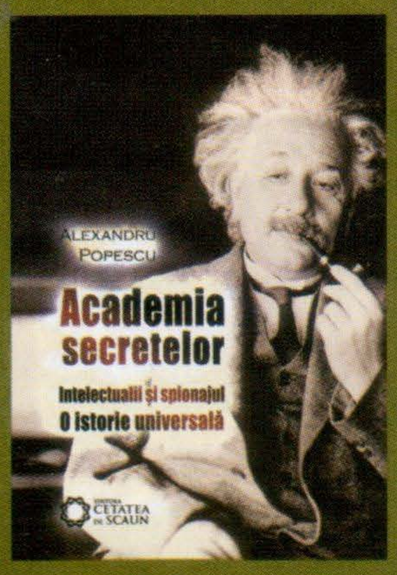

Academia secretelor. Intelectualii și spionajul. O istorie universală.
Autor: Alexandru Popescu
Colecția: Istorie
Format: 17x24 cm, 434 pag., cartonata, 2011
preț: 40 lei, (redus 28 lei)

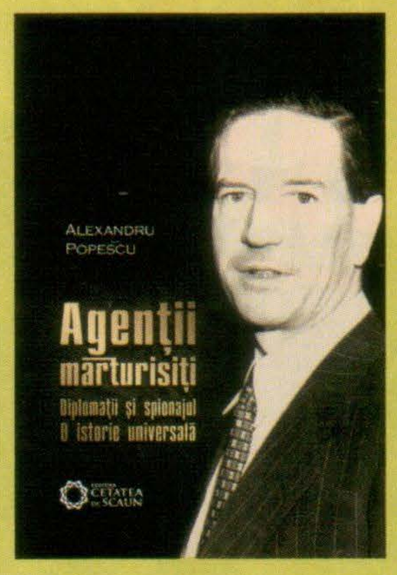

Agenții mărturisiți. Diplomații și spionajul. O istorie universală
Autor: Alexandru Popescu
Colecția: Istorie
Format: 17x24 cm, 390 pag., cartonata, 2010
preț: 40 lei (redus 28 lei)

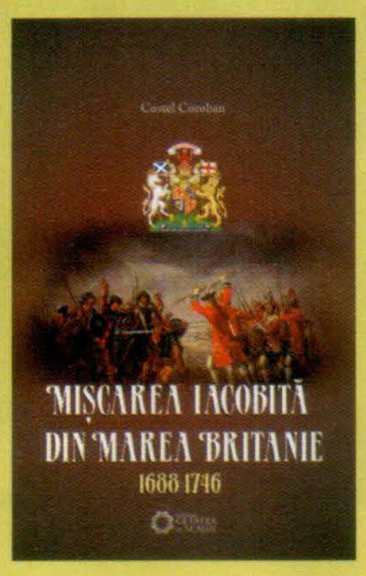

Mișcarea iacobită din Marea Britanie 1688-1746
Autor: Costel Coroban
Colecția: Istorie
Format: 13x20 cm, 280 pag., 2011
preț: 30 lei, (redus 21 lei)

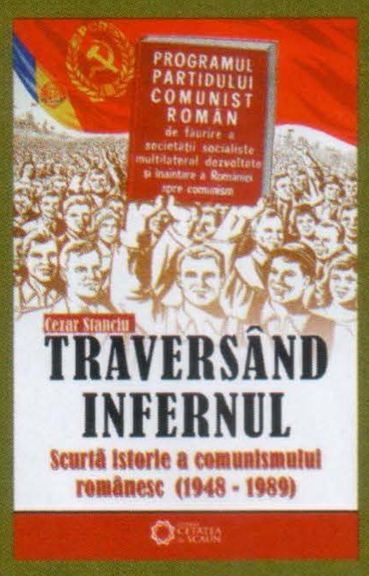

Traversând infernul. Scurtă istorie a comunismului românesc 1948-1989.
Autor: Cezar Stanciu
Colecția: Istorie
Ediție ilustrată cu imagini de arhivă.
Format: 13x20 cm, 260 pag., 2010
preț: 26 lei (redus 18,2 lei)

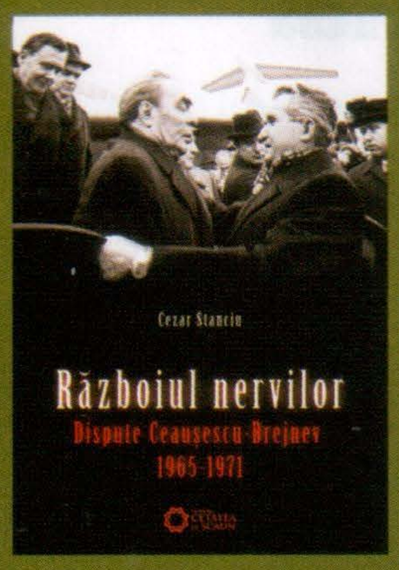

Războiul nervilor. Dispute Ceaușescu-Brejnev 1965-1971
Autor: Cezar Stanciu
Colecția: Istorie ediție ilustrată cu imagini de arhivă.
Format: 13x20 cm, 260 pag., 2011
preț: 35 lei (redus 24,5 lei)

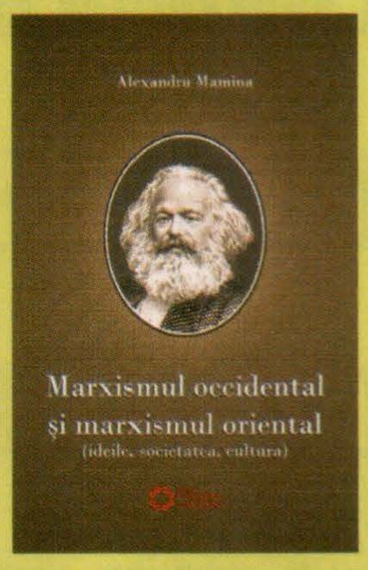

Marxismul occidental și marxismul oriental. Ideile, societatea, cultura.
Autor: Alexandru Mamina
Colecția: Istorie
Format: 13x20 cm, 180 pag., 2011
preț: 26 lei (redus 18,2 lei)

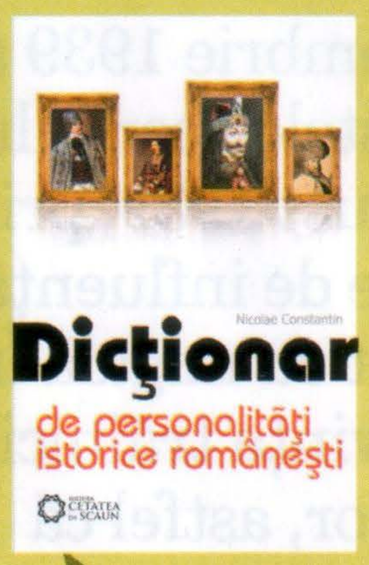

Dicționar de personalități istorice românești. ed. III
Autor: Nicolae Constantin
Format: 13x20 cm, 328 pag., 2011
preț: 26 lei (redus 18,2 lei)

Istoria Finlandei
Autori: Elena Dragomir, Silviu Miloiu
Format: 17x24 cm, 500 pag., 2011
preț: 50 lei (redus 35 lei)
(disponibilă din 30 mai, se primesc precomenzi)

15 iunie - 1 septembrie
30%
reduceri de prețuri
(pentru comenzi sub 40 de lei – taxa de expediție 8 lei)

Str. ION CIORĂNESCU, bl. 1A, sc.A, ap.1,
TÂRGOVIȘTE, JUD. DÂMBOVIȚA, cod. 130163

email: editura@cetateadescaun.ro
Tel./Fax.: 0245 218318, 0721 209519

www.cetateadescaun.ro

IUNIE 1941

Armata română la începutul celui de-Al Doilea Război Mondial

Lipsuri „istorice“, noncombat, reorganizări

Declanșarea celui de-Al Doilea Război Mondial la 1 septembrie 1939 a creat o situație deosebit de gravă României, prinsă în cleștele acordului dintre Germania și Uniunea Sovietică, încheiat la 23 august 1939, prin care cele două mari puteri totalitare își împărțeau sferele de influență în istmul pontico-baltic. Sistemul său de securitate, clădit cu migală în perioada anterioară și care generase mari speranțe în privința trăiniciei lui, fusese puternic afectat de noul curs al evenimentelor, astfel că statul român dispunea doar de forța sa militară pentru a supraviețui marilor încercări ale momentului. Dar problema principală, care preocupa, deopotrivă, clasa politică și opinia publică, era aceea a valorii organismului militar românesc. Era, cu alte cuvinte, capabilă armata să asigure, singură, integritatea teritorială și independența politică a țării, să respingă agresiunile vecinilor săi revizioniști?

DE PETRE OTU

Chestiunea a fost dezbătută îndelung de planificatorii militari în anii interbelici, iar concluzia la care au ajuns era aceea că apărarea prin forțe proprii prezenta dificultăți majore. De aceea, s-a impus crearea unui sistem de alianțe care să suplinească, de o manieră decisivă, neajunsurile generate de poziția geopolitică și geostrategică și insuficiența forțelor militare. Sintetic, apărarea României Mari s-a cristalizat în sintagma *„problemul strategic românesc“*.

Calculele specialiștilor militari au arătat că România putea să facă față fără mari probleme unei ofensive, separate sau întrunite, dinspre sud sau dinspre vest. Armata română era, însă, incapabilă să reziste unei agresiuni sovietice, precum și unui război pe trei fronturi. Cea mai vulnerabilă a fost considerată frontiera de est, România având dezavantajul de a fi situată în „cordonul sanitar“, la periferia atât a lumii occidentale, cât și a celei ce se autointitula „comunistă“. Prin urmare „problemul strategic românesc“ nu avea o soluție militară, decât în măsura în care ajutorul partenerilor occidentali, Franța și Anglia, sosea cu rapiditate, ori cel al aliaților din regiune era oportun și eficient. Scenariile strategice aveau în vedere apărarea graniței de vest prin concursul Micii Înțelegeri (Mica Antantă), iar a celei de sud, prin contribuția Înțelegerii Balcanice (Antanta Balcanică). Cât privește frontiera de est, ea era asigurată de alianța româno-polonă, parafată la 3 martie 1921 și reînnoită de câteva ori în anii interbelici.

Or, desfășurarea evenimentelor din anii 1938-1939 a condus la distrugerea acestui sistem, perfect din punct de vedere teoretic, și la încercuirea operativ-strategică a statului roman. Era cea mai grea situație ce se putea imagina, apărarea țării transformându-se, după septembrie 1939, într-o „obsesie strategică“ pentru planificatorii militari de la București.

Restructurări de dispozitiv

Pentru a face față împrejurărilor, autoritățile române au purces la măsuri urgente și de mare importanță. La 4 septembrie 1939, guvernul a hotărât mobilizarea generală, fiind chemați sub arme toți cetățenii care aveau ordinele de chemare, indiferent dacă efectuaseră sau nu concentrarea de instrucție în anul respectiv. Tot la începutul lunii septembrie, România și-a precizat și poziția politică față de război. Consiliul de Coroană a proclamat, la 6 septembrie 1939, *„observarea strictă a regulilor neutralității stabilite prin convențiunile internaționale față de beligeranții din actualul conflict“*. Atacul Armatei Roșii asupra Poloniei din 17 septembrie 1939, ce reprezenta o primă materializare a acordului germano-sovietic, a determinat restructurarea întregului dispozitiv operativ. Grupul de armate nr. 1 și Armata 4, create anterior, au fost transferate din vestul țării în spațiul dintre Carpații Orientali și Nistru, teatrul de est devenind, din nou, principal. Prin Directiva operativă nr. 11 din 23 septembrie 1939, Marele Stat Major a fixat misiunea Grupului de armată, aceasta trebuind să respingă ofensiva inamicului dinspre nord și est, prin organizarea a trei poziții de rezistență, ultima fiind Carpații Orientali-valea Tazlăului-valea Trotușului-Siretul Inferior. Era, practic, celebrul aliniament fortificat Focșani-Nămoloasa-Galați, construit la sfârșitul secolului al XIX-lea după planurile maiorului german Maximilian Schuman. În partea de vest, a rămas Armata 1 cu două corpuri de armată, iar în sudul țării, inclusiv Dobrogea, a fost dislocată Armata 2, recent constituită. Un asemenea dispozitiv era concordant cu situația militară a țării și încerca să acopere toate direcțiile strategice amenințate.

Reeditare a Operei de trei parale?

Perioada septembrie 1939-iunie 1940 s-a caracterizat printr-o așteptare înfrigurată, în care teama și iluziile au coexistat, fără ca românii să conștientizeze catastrofa care se apropia. Războiul ciudat *(„la drôle de guerre“)* și-a avut partea lui de contribuție la această stare de spirit. Jean Mouton, director adjunct și apoi director al Institutului Francez din București, se întreba, în ianuarie 1940, în jurnalul său, dacă nu cumva trăia în plină *„reeditare a Operei de trei parale, filmul făcut după cartea lui Bertold Brecht. Suntem parcă, scria Mouton, înclinați să devenim niște baloane umflate cu iluzii deșarte“*. Observațiile memo-

REGELE Carol al II-lea la manevrele regale de la Sighișoara din toamna anului 1934

FOTO: BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE, COLECȚIA HORIA ȘERBĂNESCU, ALBUMUL CU FOTOGRAFII AL CĂPITANULUI NEAGU (AFLAT, DIN 1989, ÎN COLECȚIA MUZEULUI MILITAR NAȚIONAL „REGELE FERDINAND I)

rialistului reflectau exact realitatea acelei perioade. Clasa politică se iluziona asupra concursului pe care francezii și englezii ar putea să-l dea României, iar rezistența finlandeză în „Războiul de iarnă“ genera la nivelul liderilor politici impulsuri eroice. Iată, de pildă, cum regele Carol al II-lea, aflat la Chișinău de Bobotează (6 ianuarie 1940), a ținut un discurs războinic, în care a reiterat ideea că armata română se va bate cu toate forțele pentru apărarea hotarelor țării. Era un mesaj pentru uzul opiniei publice, acesta nefiind acoperit de realitate.

Încercări de modernizare

În perioada menționată, întărirea armatei a constituit o prioritate a actului de guvernare, fapt ce s-a concretizat în numeroase măsuri pe linie militară. De exemplu, guvernul condus de Gheorghe Tătărescu, instalat la 24 noiembrie 1939, și-a propus să desăvârșească *„organizarea militară și materială a țării în vederea apărării patrimoniului național“ (...), „reorganizarea producției și a muncii naționale în vederea ridicării potențialului de război“*.

Dar ele nu au fost inserate într-un program coerent de reformă, astfel că structura moștenită din perioada interbelică nu a fost modificată prea mult. Unele dintre inițiative au fost în consens cu tendințele moderne din domeniul construcției militare și al noului mod de purtare a războiului. Din rândul acestora menționăm crearea, la 20 octombrie 1939, a Brigăzii 1 motomecanizate, compusă dintr-un batalion de specialități, două grupuri de vânători moto și un regiment de artilerie. Marele Stat Major mai avea în proiect constituirea unei a doua brigăzi de acest tip, dar lipsa materialului blindat a făcut imposibilă materializarea ideii. Alte măsuri s-au dovedit contraproductive, sporind structura și așa stufoasă a comandamentelor care înghițeau personal, fonduri și mijloace în detrimentul forțelor luptătoare. Iată, de pildă, la 15 noiembrie 1939, s-a creat Comandamentul Corpului de cavalerie, dar atribuțiile lui se suprapuneau peste cele ale Inspectoratului General al cavaleriei, care coordona instrucția din punct de vedere tehnic. De asemenea, s-au menți-

nut, fără nicio justificare, cele trei departamente de resort – Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Aerului și Marinei și Ministerul Înzestrării Armatei – ceea ce a creat disfuncționalități în exercitarea actului de conducere. Nici transformarea batalionului de marș, destinat să asigure completarea cu efective a marilor unități combatante, în al patrulea batalion activ al regimentelor de infanterie nu a fost o măsură inspirată, deoarece lipsea armamentul și echipamentul necesar pentru a le transforma în subunități de luptă eficiente.

La rândul ei, înzestrarea cu armament și tehnică de luptă a rămas un punct nevralgic nu atât din cauza banilor, cât din considerente politice. Nici Germania, care preluase industria de război cehoslovacă, nici aliații anglo-francezi nu erau prea dispuși să asigure României materialul de război care îi era necesar, atâta timp cât ea rămânea neutră. Cum industria autohtonă nu putea asigura decât o parte din necesități, dotarea armatei române a rămas, practic, la nivelul antebelic.

În vara anului 1940, armata a parcurs una dintre cele mai grele perioade din istoria sa, prin noncombatul în fața ultimatumurilor și dictatelor marilor puteri. A fost o decizie politică, luată la cel mai înalt nivel, care a avut la bază formula *„cedăm teritorii, dar păstrăm statul“*, nu lipsită de o argumentație solidă, între care raportul de forțe complet nefavorabil pentru România a fost des invocat. Cercetări recente au arătat însă că această conduită a avut și mai are încă repercusiuni negative asupra mentalului colectiv românesc. Cert este că rapturile teritoriale din vara anului 1940 au determinat dezmembrarea sistemului militar românesc, edificat după Primul Război Mondial, ceea ce impunea reorganizarea profundă a armatei, care avea acum misiunea de a reface patrimoniul național.

Proiecte mari...

Imediat după preluarea puterii, generalul Ion Antonescu a subliniat faptul că reforma forțelor militare reprezenta unul dintre cele mai importante obiective ale guvernării sale. În ședința Consiliului de Miniștri din 17 septembrie 1940, el arăta că și-a propus să reconstituie și să întărească armata, care trebuie *„redresată, și ca disciplină, și ca organizare, și ca suflet în conducerea ei“*.

Programul militar a fost stabilit de Ion Antonescu, ajutat de o echipă de colaboratori din care au făcut parte generalii Alexandru Ioanițiu, Constantin Pantazi, Iosif Iacobici, Ilie Șteflea, și a fost deosebit de ambițios, concretizat în formula *„o armată mică, dar puternică“*, cu o perfectă încadrare, disciplină și instrucție, care să fie adecvată *„realităților românești și condițiunilor tehnice moderne“*.

Reorganizarea armatei era privită ca un proces treptat, desfășurat pe întreaga scară a ierarhiei militare, pornind de la grupă, tun, avion și navă până la marea unitate operativă și structurile de vârf ale administrației militare. În prima etapă, reorganizarea trebuia să cuprindă desconcentrarea masivă a efectivelor mobilizate în iunie 1940; desființarea unor comandamente, unități și formațiuni de servicii; uniformizarea organizatorică a marilor unități de infanterie și cavalerie; reorganizarea serviciilor prin introducerea mijloacelor motorizate; dezvoltarea aviației de bombardament etc. În a doua fază urma să se acționeze asupra structurilor de luptă, iar printre obiective se numărau constituirea diviziei ușoare, cu șapte batalioane, în care infanteria să beneficieze de un puternic sprijin de artilerie și al celorlalte mijloace de luptă, sporirea gradului de motorizare a serviciilor, îmbunătățirea dotării unităților cu materiale antitanc, artilerie a.a., mijloace auto, de transmisiuni, de geniu, dotarea aviației și marinei cu material nou etc.

Ion Antonescu nu a stabilit un calendar precis pentru acest program foarte ambițios, dar l-a circumscris unei perioade relativ scurte, el manifestându-și intenția de reîntregire a granițelor țării, cu ajutorul Germaniei. De altfel, pregătirile germane pentru un viitor conflict cu Uniunea Sovietică au fost cunoscute, cel puțin în esența lor, de către Ion Antonescu, el fiind de acord cu participarea armatei române la viitoarea campanie, cu scopul de a recupera cele două provincii – Basarabia și nordul Bucovinei

Dar realizări modeste...

O primă măsură a fost demobilizarea armatei, absolut necesară pentru echilibrarea stării financiare a țării. Acțiunea s-a desfășurat treptat în lunile septembrie-noiembrie 1940, încheindu-se la 10 decembrie a aceluiași an. Regimul de efective a fost diferențiat în raport de zona de dislocare a marilor unități. Astfel, pe Frontul de Vest, de Sud și în zona interioară, efectivele au fost reduse până la nivelul celor din timp de pace, în timp ce în Moldova unitățile au rămas cu efective de pace întărite. Concomitent cu desconcentrarea și demobilizarea a început și procesul propriu-zis de restructurare a armatei. O primă și importantă etapă a fost reorganizarea administrației militare centrale prin revenirea la formula unui singur departament de resort – Ministerul Apărării Naționale. La 16 octombrie 1940 a intrat în vigoare Decretul-Lege nr.34888, prin care se desființau Ministerul Aerului și Marinei și cel al Înzestrării Armatei. În cadrul Ministerului Apărării Naționale s-au creat patru subsecretariate de stat – al Armatei de Uscat, al Aerului, al Marinei și al Înzestrării Armatei. Totodată, s-a procedat la restructurări de comandamente și reorganizări de unități și mari unități. În scopul simplificării actului de conducere, la 19 septembrie 1940 a fost desființat Grupul de Armate nr.1, creat cu un an înainte, și care coordona marile unități dispuse în partea de est a țării, între Carpații Orientali și Nistru. Pierderea

Basarabiei și a nordului Bucovinei a impus restrângerea dispozitivului numai la spațiul dintre Carpații Orientali și râul Prut.

Infanteria, ca armă de bază, a suferit unele restructurări care aveau scopul de a spori omogenitatea. S-a optat pentru sistemul ternar, toate diviziile având trei regimente de infanterie. La 15 februarie 1941 s-au desființat comandamentele brigăzilor de infanterie și artilerie, prin aceasta fluidizându-se actul de comandă. Diviziile au rămas cu trei regimente, fiecare cu trei batalioane de infanterie.

Cavaleria era o armă ce își diminuase ponderea și importanța în cursul operațiilor din anii 1939-1940, locul ei fiind luat de motorizate și blindate. Diviziile românești de cavalerie erau în dezacord total cu realitățile câmpului de luptă modern, având un efectiv numeros (circa 12 000 de oameni și 10 000 de cai), o lipsă cvasitotală de mijloace antiaeriene (numai 6 mitraliere a.a.), o slabă dotare de armament (15-24 de tunuri, 14 piese antitanc, 15 tancuri). Ca urmare, la 25 decembrie 1940, diviziile de cavalerie au fost transformate în brigăzi, numărul acestora ridicându-se la șase. Ele aveau efective mai reduse (circa 7000 de oameni) și cu o mai bună dotare (28 mitraliere a.a., 20 de tunuri antitanc).

Trupele de tancuri sau care de luptă în terminologia epocii au parcurs o etapă de căutări pentru găsirea unei formule care să sporească rolul acestei arme atât de importante în fizionomia celui de-Al Doilea Război Mondial. Astfel, Brigada 1 motomecanizată s-a transformat, la 19 ianuarie 1941, în Divizia motomecanizată, iar la 26 februarie același an, în Divizia 1 blindată.

Operațiile din primul an de război au adus cu sine un nou gen de armă, ce va fi intens folosit în perioada următoare – parașutiștii. Pe baza proiectului prezentat de generalul Alexandru Ioanițiu, șeful Marelui Stat Major, Ion Antonescu a decis, la 10 iunie 1941, formarea unei companii de parașutiști. Cât privește înzestrarea, ea a continuat să fie domeniul cel mai sensibil, demersurile întreprinse depuse pe lângă partenerul german soldându-se cu rezultate minime, necesitățile Reich-ului fiind foarte mari.

Nici instruirea efectivelor și pregătirea cadrelor nu a înregistrat rezultate spectaculoase, deși Ion Antonescu a apelat la sprijinul Misiunii Militare Germane, sosită în țară la 12 octombrie 1940. Una dintre modalitățile cele mai importante forme de pregătire în comun au fost centrele de instrucție româno-germane, create la sfârșitul anului 1940. Scopul lor era acela de a forma, *„după procedeele germane, instructori și comandanți de subîmpărțiri, subunități și unități până la batalion inclusiv“*. Instrucția consta din exerciții practic-demonstrative executate în teren, aplicații pe hartă, urmate de discuții în teren, exerciții la lada cu nisip, trageri de luptă, aplicații cu trageri de luptă etc. Instrucțiunile emise de Marele Stat Major precizau că instruirea în comun nu însemna preluarea mecanică a experienței germane, ci *„o adaptare a ei în raport cu mijloacele și armamentul nostru“*. Desigur, participarea Misiunii Militare Germane la desăvârșirea pregătirii armatei române a pornit de la interesele Berlinului, acesta declanșând pregătirile finale pentru „Planul Barbarossa“ și, în subsidiar, pentru Planul „Marița“. Liderii politici și militari germani și-au menținut remarcile negative la adresa forțelor militare românești și, pe această bază, le-au fixat în diverse studii și proiecte un rol subsidiar.

La 30 martie 1941, în cadrul unei consfătuiri cu liderii militari, Hitler s-a dovedit plin de neîncredere față de aliați, inclusiv față de România. El a declarat: *„Cu românii nu se poate face nimic. Poate că, în spatele unui obstacol foarte puternic (fluviul), ei ar putea asigura apărarea acolo unde nu se atacă. Antonescu și-a mărit armata în loc de a o reduce și îmbunătăți. Soarta unor mari unități germane nu trebuie să depindă de rezistența unităților românești“*. Pe această bază, Hitler a decis să nu implice România în acțiunile de atacare a Iugoslaviei și Greciei, armata română având rolul de a asigura flancul și spatele dispozitivului german împotriva unui eventual atac al Uniunii Sovietice.

Cât privește „Planul Barbarossa“, Führer-ul a decis să discute cât mai târziu cu românii, acest lucru având loc, oficial, în cursul întâlnirii cu generalul Ion Antonescu de la München (10-11 mai 1941). Dar izvoarele arată că Ion Antonescu ar fi fost pus la curent mult mai devreme cu planurile germane.

PUBLICITATE
VIASAT HISTORY
Documentar Viasat History
L-AR FI OPRIT STALIN PE HITLER?
Marți, 21 iunie, ora 22.00
Documentarul rusesc încearcă să răspundă la una dintre cele mai importante întrebări ale istoriei moderne: ar fi fost posibilă prevenirea celui de-Al Doilea Război Mondial?

CUIB de mitralieră al infanteriștilor români pe frontul din Basarabia

PARAȘUTIȘTI români pregătiți pentru un desant asupra teritoriului controlat de inamic

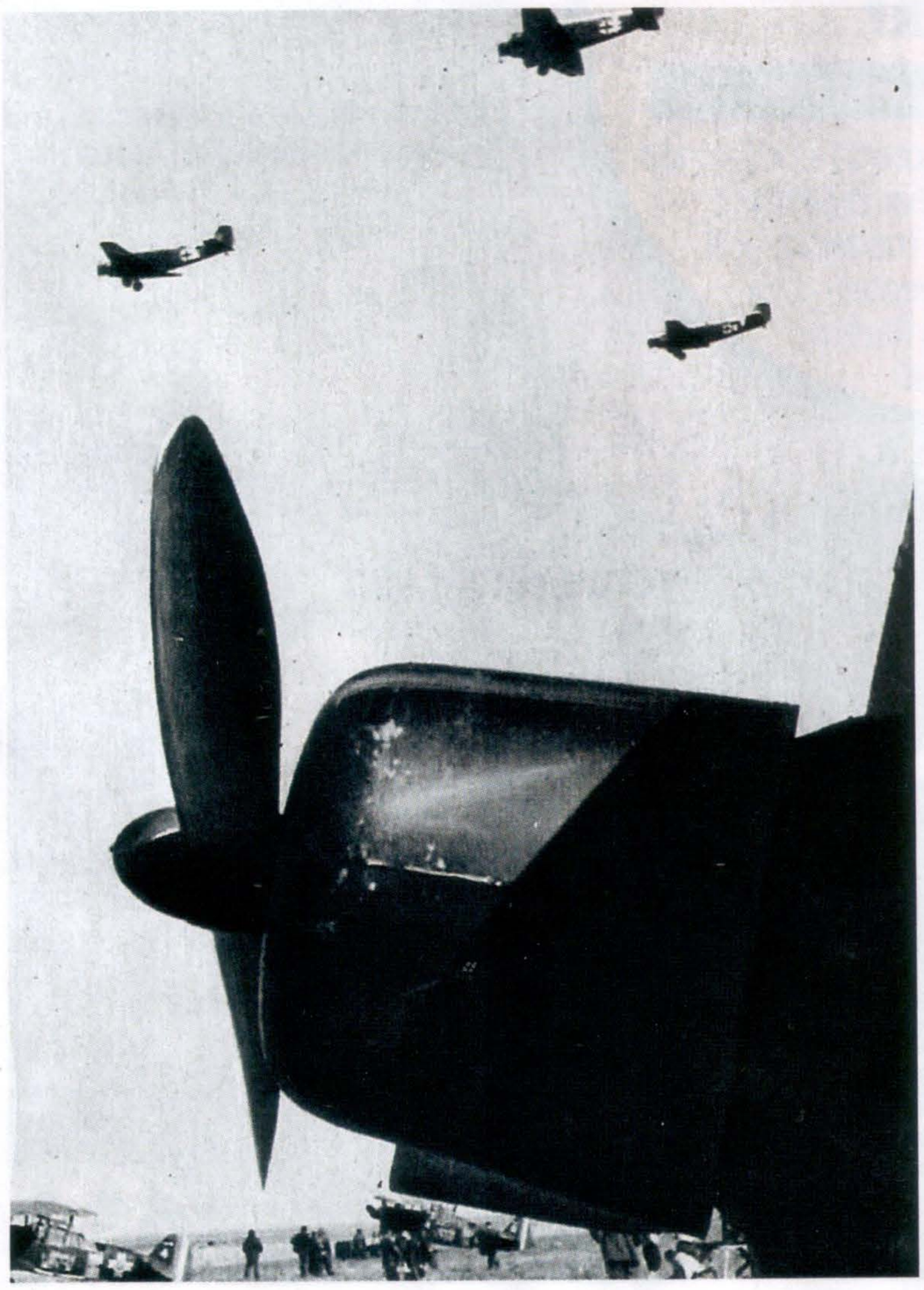

Armata română la intrarea în război

În iunie 1941, armata română era în postura de a interveni, din nou, într-un conflict global, scopul fiind recuperarea Basarabiei și a nordului Bucovinei, anexate cu un an în urmă de Uniunea Sovietică. După un noncombat în fața unor ultimatumuri și dictate în lunile iunie-august 1940 și nouă luni de reorganizare, organismul militar românesc se prezenta la cel mai dur examen – războiul.

Dar care era starea lui de operativitate? Era capabilă armata română să participe la un război, ce se dovedise în bună măsură diferit de cel din anii 1914-1918? Răspunsul trebuie să țină seama de potențialul și nivelul de dezvoltare al României, de locul și rolul ei în ansamblul sistemului internațional din acea perioadă, de evoluția oștirii române în perioada interbelică etc.

În iunie 1941, potențialul mobilizabil al României era de 2 200 000 de oameni, ceea ce reprezenta 32,9% din populația bărbătească și 16,2% din total. În planul de mobilizare pe anul 1941 efectivul se ridica la 1 139 604 militari, dintre care 39 476 ofițeri, 57 002 subofițeri și 1 043 126 trupă. Planul de mobilizare cuprindea: Marele Cartier General; 3 comandamente de armată (Armata 2 fusese desființată în septembrie 1940); 11 comandamente de corp de armată; 214 formațiuni operative; 24 formațiuni operative de servicii; 41 de comandamente, unități și formațiuni de zonă interioară.

Armata de Uscat avea în compunere 33 de mari unități active (24 de divizii de infanterie, 6 brigăzi de artilerie, 2 brigăzi de fortificații, o divizie blindată) și 8 de rezervă (7 divizii de infanterie și o brigadă mixtă litoral), în total 41 de mari unități.

La 22 iunie 1941, ora zero, întreaga Armată de Uscat,

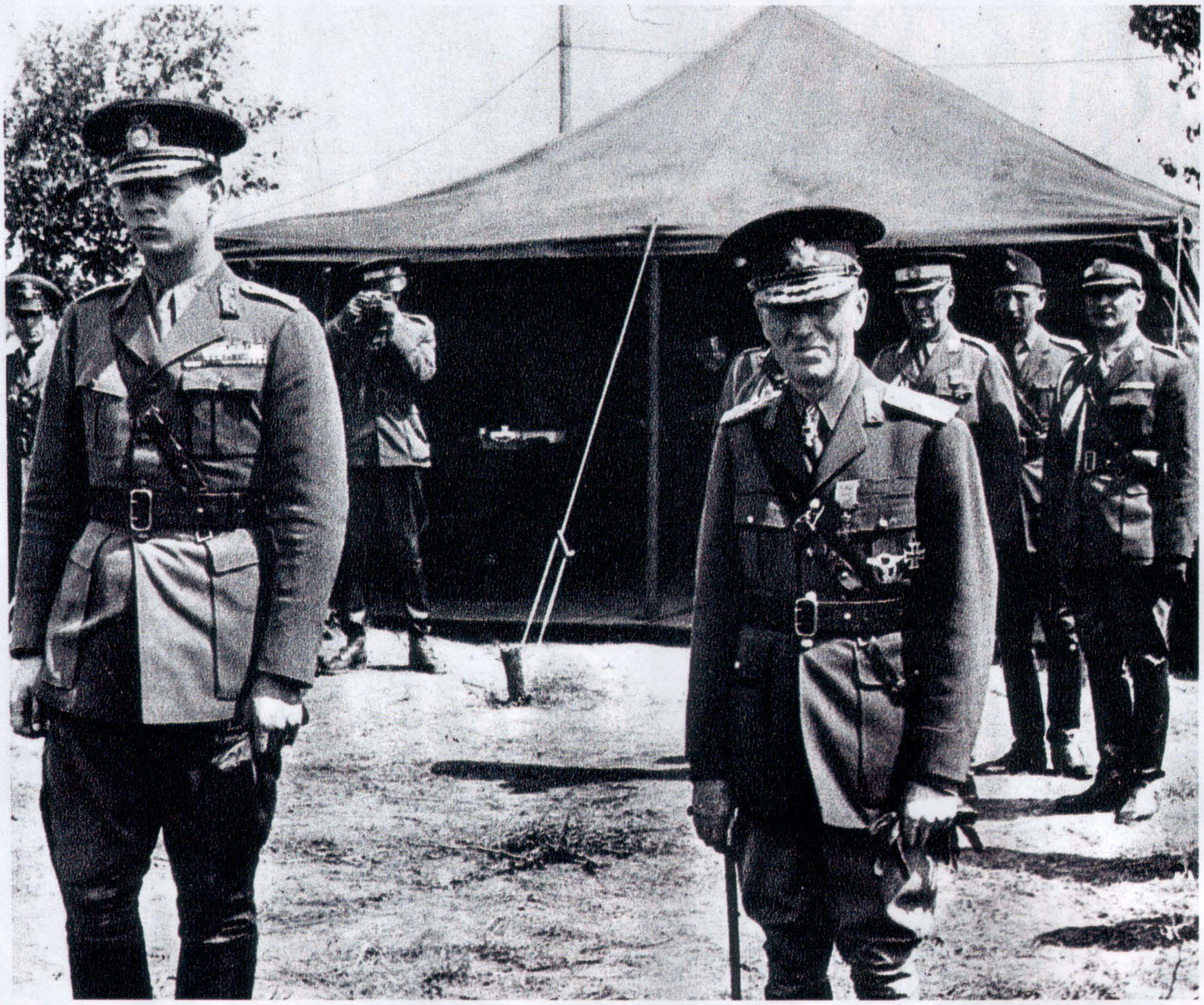

REGELE Mihai și generalul Ion Antonescu pe frontul din Basarabia

Aeronautica și Marina au fost mobilizate, însă decretul a fost materializat numai la forțele din Moldova (armatele 3 și 4) și ale Corpului 2 armată, dislocat în Dobrogea. Armata 1 dispusă în Podișul Transilvan și în partea de vest a țării a rămas cu efectivele de pace. Personalul aflat sub arme la declanșarea ostilităților s-a ridicat la 27 500 de ofițeri, 33 390 de subofițeri și 623 524 trupă. Pe Frontul de Est (armatele 3, 4 și Corpul 2 armată, aflat la dispoziția Marelui Cartier General Român) se găseau 10 361 de ofițeri, 15 990 subofițeri și 354 005 soldați.

Forța combativă a Armatei de Uscat însuma 191 batalioane de infanterie, 11 batalioane de mitraliere, patru batalioane de tancuri, 197 baterii tunuri câmp, 87 baterii obuziere grele, 44 baterii tunuri lungi, 60 escadroane, 25 batalioane de pionieri, 34 de companii antitanc, 20 de companii a.a., 54 de companii de armament greu. Aviația militară dispunea de 50 de escadrile, dintre care șase de legătură, una de transport, una sanitară, trei de recunoaștere, 15 de bombardament, 17 de vânătoare, 7 de observație. Existau 1 061 de aparate de zbor, dintre care 621 la dispoziția unităților operative și 440 în școli și centre de instrucție. La aceeași dată, 22 iunie 1941, efectivele personalului navigant se ridicau la 1 947 de oameni, dintre care 1066 de piloți, 386 observatori aerieni, 129 radiotelegrafiști, 83 de mecanici de bord, 284 trăgători aerieni. Principala forță operativă care a acționat pe Frontul de Est a fost Gruparea Aeriană de Luptă ce avea în compunere 15 escadrile de bombardament, opt escadrile de vânătoare, o escadrilă de recunoaștere și o escadrilă de legătură, în total 25 de escadrile. Totalul avioanelor aflate la dispoziție se ridica la 253, dintre care erau operative 205, deservite de 208 echipaje.

Marina Militară se compunea din Divizia de Mare și Divizia de Dunăre, totalul navelor fiind de 39, dintre care 22 maritime și 17 fluviale. Între acestea reținem patru distrugătoare, submarinul „Delfinul", trei vedete torpiloare, trei puitoare de mine, două crucișătoare auxiliare, șapte monitoare, opt vedete torpiloare, două pontoane de minare (pe fluviu). Efectivul total al Marinei se ridica la 15 113 militari, dintre care 1 002 ofițeri, 780 de maiștri militari, 257 de subofițeri și 13 074 trupă. Cu o asemenea compunere și dotare, Marina Militară Română nu putea să îndeplinească decât misiuni defensive.

Ca urmare a reorganizărilor din perioada septembrie 1940-iunie 1941, armata română și-a îmbunătățit capacitatea operativă, dar, în ansamblu, obiectivele extrem de ambițioase propuse de Ion Antonescu la preluarea guvernării nu au fost îndeplinite decât în proporție redusă. Armata română, ca să reluăm sintagma sub care s-a desfășurat acest proces de reorganizare, în preajma intrării în război, nu era nici „mică" și nici „puternică". Ea păstra aceleași caracteristici de până atunci: efective relativ numeroase; dotare insuficientă; motorizare slabă; corp de cadre inegal pregătit, instruire a trupei modestă; comandamente neîncheg ate și neperformante; servicii numeroase, dar ineficiente etc. Desigur că lipsa de progrese semnificative din anii 1939-1941 are la bază o serie de condiții obiective: timpul scurt la dispoziție, insuficient pentru lichidarea lipsurilor „istorice", perpetuate timp de două decenii; mijloace modeste; un climat intern tensionat și unul internațional constrângător, manifestat prin extinderea războiului și prin întreruperea unor legături economice tradiționale etc.

Neajunsurile au ieșit în evidență încă de la începutul campaniei, dar cu toate acestea România a fost capabilă să susțină cu resursele sale un efort militar de aproape patru ani, care a purtat armata română de la Prut până la Stalingrad și în Caucaz, apoi, din nou, pe teritoriul național și, în final, până în Podișul Boemiei, în centrul Europei. Este o realitate de care trebuie să ținem seama în momentul în care evaluăm performanțele militare românești în cursul celui mai mare conflict cunoscut în istoria omenirii.

RECONSTITUIRE

IUNIE 1941

Pe urmele tatălui

De la trecerea Prutului la luarea Odessei

Pentru un eseu mai amplu (pe care nu-l voi termina niciodată), *„Complotul generalilor împotriva Mareșalului“*, citesc de zor despre Campania din Est. La un moment dat, întâlnesc două nume, pe care le știu din copilărie: Dalnic și Cotul Donului. La Dalnic a fost rănit taică-meu. Din câte țin minte, îmi povestea că un tanc rusesc trecuse pe lângă groapa lui, el a sărit și a aruncat cu pământ (oare?) în vizeta mitraliorului; schija unui brand i-ar fi pătruns în piept, așezându-se între inimă și plămâni. Schija aceea a stat acolo decenii în șir. Taică-meu n-a murit din cauza ei. A murit, la vârsta de 71 de ani, din consum excesiv de sare. Nu-mi dau seama cât de exactă era istorisirea rănirii sale. Cum de a ajuns la Cotul Donului dacă a fost rănit? O întrebare ce mi se pare de prisos, chiar acum, când o pun, deoarece Dalnic a fost în 1941, iar Cotul Donului, peste un an. S-a vindecat în spital și a fost trimis din nou pe front?!

Oricum, iată-mă în situația de a ști, în fine, grație cărților despre Campania din Est, unde e Dalnic, ce s-a întâmplat acolo cu Armata Română și cum de a fost rănit tăică-meu.

DE ION CRISTOIU

FOTO: ARHIVA ION CRISTOIU, CABINETUL DE STAMPE AL BIBLIOTECII ACADEMIEI ROMÂNE

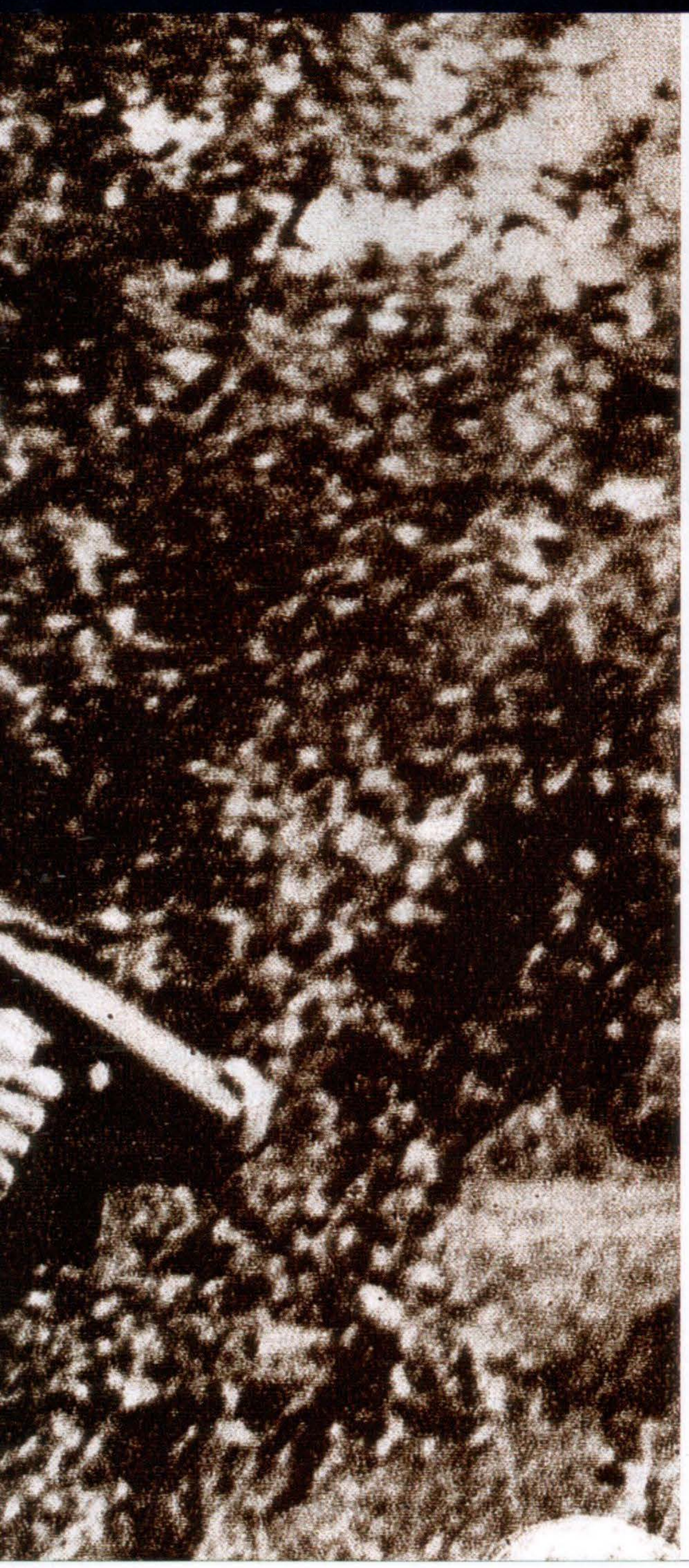

Iau din Bibliotecă o carte pe care am cumpărat-o cândva fără un motiv anume; doar așa, pentru că am văzut-o într-o librărie, potrivit principiului „Poate o să fie bună cândva“. N-am folosit-o niciodată până acum. Se numește *Armata română în Al Doilea Război Mondial – 1941-1945. Dicționar enciclopedic*. Volum întocmit de Alesandru Duțu, Florica Dobre, Leonida Loghin și apărut la Editura Enciclopedică în 1999. O capodoperă a hărniciei strângătoare de date. Caut la litera D. Prima surpriză: e Dalnik, nu Dalnic: *„Situată în zona ultimei centuri de fortificații a orașului Odessa, localitatea Dalnik a fost puternic apărată de forțele sovietice“*.

M-am lămurit cât de cât. Taică-meu zicea ceva de luarea Odessei. Textul din *Dicționar* scrie de un contraatac al rușilor în sectorul Diviziei 5 Infanterie, *„care și-a remaniat dispozitivul pentru defensivă în vederea păstrării terenului cucerit“*. Groapa de care vorbea taică-meu? Mai departe *Dicționarul* se referă la Divizia 6 Infanterie, care *„a rezistat, scoțând din luptă 14 care de luptă“*. O fi fost tancul pe care l-a orbit taică-meu? Da, dar atunci din care Divizie făcea parte taică-meu: a 5-a sau a 6-a? Știu sigur că era infanterist. Știu la fel de sigur că maică-mea trebuie să aibă documentele militare ale lui taică-meu. La primul popas acasă o să i le cer; ca să mă lămuresc în fine. Cum dracu' nu mi-a trecut prin cap până acum să refac cât de cât destinul de combatant al lui taică-meu, din România până la Dalnik și de la Dalnik până la Banska-Bistrița, în Munții Tatra?

Maică-mea se pricepe mai bine

Profit de un telefon al maică-mii (e indignată că, de teama gripei aviare, județul a pus medicul de familie – satul n-are medic veterinar – să caute prin cotețe găinile ascunse), pentru a mă interesa de actele lui taică-meu.

— *Sigur că le am!* zice maică-mea cu un ton arțăgos, de parcă aș fi acuzat-o că le-a delapidat, *scrie cum a fost rănit la Dalnik-Tătarka*. O contrazic.

— *La Dalnik, da, la Tătarka, nu. Tătarka e în Basarabia, iar Dalnik, lângă Odessa.*

Nu știu de unde mi-a rămas în cap că Tătarka e în Basarabia. Curios, mă uit în *Dicționarul Armatei române în Al Doilea Război Mondial*. Nici urmă de Tătarka. Abandonez. Noaptea, înainte de a mă culca, iau la rând o altă carte din Bibliotecă. Studiul lui Alesandru Duțu, *Între Wermacht și Armata Roșie*, Editura Enciclopedică, București, 2000. La capitolul *„Bătălia pentru cucerirea Odessei“*, descopăr: „După lupte grele și atacuri repetate, d*ate cu noi forțe introduse în dispozitiv, s-a reușit până la 6 septembrie să se ajungă în fața poziției principale de rezistență sovietică Gnileakovo, Dalnik, Tătarka, Suhoi Liman“*. Tătarka e lângă Odessa, nu în Basarabia. Maică-mea a avut dreptate, nu eu.

Am dat lovitura: am Livretul!

Când tocmai îmi strângeam lucrurile ca să plec înapoi spre București, maică-mea își amintește:

— *Stai să-ți dau actele lui taică-tău!*

Și pornește, sprijinindu-se într-un băț, pe post de baston, spre cealaltă casă, unde ține actele. Uitasem că vorbisem la telefon de actele de veteran ale lui taică-meu. Noroc cu memoria maică-mii. Se întoarce și-mi dă, după ce le-a scos dintr-un plic jerpelit: Livretul militar al lui taică-meu, brevetul de medaliat pe frontul antihitlerist, talonul de pensie. Reține doar Livretul.

Documentul care-mi poate lumina cât de cât poteca spre destinul militarului Cristoiu A. Ioan pe Frontul de Răsărit. Mă întrerup din strânsul lucrurilor și îl răsfoiesc precipitat. Nu mai am răbdare să aștept până ajung la București. A fost eliberat în 1958 de Comisariatul Militar al raionului Panciu. Data completării: 12 decembrie 1958. Ce s-a întâmplat mai acătării în 1958? Uite că nu mai țin minte! Parcă plecaseră trupele sovietice din România. O să verific. L-a completat lt. major Tănăsescu Ghe. Unde o fi acum Tănăsescu Ghe.? O fi ajuns măcar căpitan? O mai fi trăind?

De pe prima pagină aflu că taică-meu s-a născut la 23 aprilie 1913. *„Locul nașterii: Găgești, raion Panciu, regiunea Galați"*. Da, la vremea respectivă Găgeștii nu fuseseră înghițiți de Bolotești. Nu erau județe. Găgeștii țineau de regiunea Galați. *„Căsătorit, 2 copii"*. Unul sunt eu, de 10 ani; în 1958, în clasa a treia, așadar. Celălalt, frate-meu, de trei ani; se născuse în 1955. La rubrica *„specialitatea (ocupația în viața civilă")* scrie: Agricultor. Așadar, taică-meu era, ca și Ilie Moromete, Agricultor.

Nu se trecuse în GAC în decembrie 1958, când i se eliberase Livretul. Asta a fost mai târziu. Când a făcut-o ca să nu mă dea afară din liceu. Pagina 2 consemnează, printre altele: *„Arma – Infanterie"*. Denumirea *„specialității militare: Pușcași"*. Ce-o fi însemnând Pușcași? Nu cred că Pușcași marini, ca-n știrile despre armata americană. Găgeștii sunt la sute de kilometri de mare. *„Corpul: Sergenților. Gradul: Sergent. Calificarea în funcție: comandant de grupă"*. Da, asta știam. Taică-meu a fost sergent. Terminase 5 clase elementare, ciclu complet între cele două războaie mondiale. Într-o ruralitate de analfabeți, cu cele cinci clase date gata, erai mai ceva ca un academician. Urmează partea cea mai interesantă: *„Participarea în război"*. Până atunci, o „Prefață" cu două capitole: „Însemnări referitoare la încorporare și *lăsare la vatră și Mutații în timpul serviciului militar"*. Primul Capitol: *„Însemnări referitoare la încorporare și lăsare la vatră: De către ce comisariat militar a fost încorporat și când: 25.04.1935. C.R. Putna"*. Calculez rapid. Calculez rapid, e un fel de a spune: trebuie să fac operațiunea cu stiloul: 1935-1913 = 22 de ani. Ei drăcie, taică-meu a fost luat la Armată la 22 de ani, nu la 18, când era vârsta! Ce-o fi făcut? S-o fi ascuns prin păduri? O fi dat vreun butoi de vin ălora de la Comisariat? Dacă țin eu bine minte, maică-mea îmi spunea ceva de întreținerea părinților. Era cel mai mare fecior și statul te lăsa să-i îngrijești pe bătrâni. Musai s-o întreb pe maică-mea. Numai că ea a plecat. S-a dus să deschidă poarta!

„Când a fost lăsat la vatră: 10.1936, în octombrie 1936". A făcut armată timp de un an și șase luni. Rubrica *„Mutații în timpul serviciului militar"* îmi destăinuie prin ce unități a trecut: 04.1935-05.1935. Reg. 14 Călărași, 05.1935-10.1936. Regimentul 89 Infanterie. La pagina 4 dau peste o însemnare ce mă pune pe gânduri. Rubrica se numește: *„Hotărârea comisiei de încorporare: Bun pentru cavalerie"*. Cristoiu A. Ioan din Găgești era *„Bun pentru Cavalerie"*.

Cavaleria e arma Mareșalului Antonescu. Dar și a multor personalități din istoria militară a țării, dat fiind că reclama o anumită ținută și, din câte am înțeles, să ai ceva treabă cu caii. De ce o fi fost bun taică-meu pentru Cavalerie?! De ce, mai ales, a ajuns la Infanterie și nu la Cavalerie? Și mai grăbit (e musai să mă pun în mișcare, trebuie să mai trec și pe la primar, deasupra Măgurii s-au strâns nori negri, mai ceva ca într-un reportaj despre debutul unei crize politice), deschid la pagina 8, rubrica: *„Răniri: Dolnic 02.10.1941 rănit ușor"*. Legendara rană a lui taică-meu s-a produs în 2 octombrie 1941, la Dalnik. Cei de la Comisariat au trecut, totuși, Dolnic. Știu deja. A fost rănit într-una din crâncenele bătălii pentru luarea Odessei, purtate de Armata română între 8 august-16 octombrie 1941.

GENERALUL Ion Antonescu salutându-l pe generalul german von Schobert

În căutarea Regimentului 10 Infanterie

Ca să aflu cât de cât exact în ce luptă a fost rănit tatăl meu, trebuie să știu câte ceva despre ce-a făcut și ce-a dres Regimentul 10 Infanterie la

Dalnik. Nicio carte, nici măcar dicționarul, *Armata Română în Al Doilea Război Mondial (1941-1945)*, nu coboară cu investigația până la nivel de Regiment. Am constatat asta după ce-am ajuns la București și m-am apucat de cotrobăit și răsfoit în căutare de informații. Despre bătălia de la Dalnik-Tătarka, ultima dintre cele trei pentru a sparge rezistența din jurul Odessei, sunt pagini întregi în cărțile despre Războiul din Est. Toate însă vorbesc doar despre Divizii. În ce Divizie era Regimentul 10 Infanterie? Din pagina 7 a Livretului, *„Participarea în război“*, mă pricopsesc cu următoarele date: „De când până când: 07.1941-10.1941“. În traducere liberă: Taică-meu a intrat în foc în iulie 1941 și a fost demobilizat parțial în octombrie 1941 (după rănirea de la Dalnik). *„În ce unitate:„Reg. 10 Inf.“* Regimentul 10 Infanterie. *„În ce funcție: Comandant de grupă“*.

La Dalnik, taică-meu a fost rănit luptând în rândurile Regimentului 10 Infanterie. Caut în lucrarea, *Armata Română, 1941-1945,* Editura R.A.I. București, 1996.

Mi-a fost dată cu autograf: „Domnului Ion Cristoiu, cu multă simpatie din partea unui cititor constant al zborului dumneavoastră, București, 19 septembrie 1996“. Semnătura: indescifrabilă. Cartea e asumată de șase autori: Cornel I. Scafeș, Horia Vl. Șerbănescu, Ioan I. Scafeș, Cornel Andone, Ioan Dănilă, Romeo Avram. Care o fi dintre ei „cititorul constant“ al „sborului meu“?

La „Anexe“ găsesc consemnat Regimentul 10 din anii Campaniei din Est în două tabele: *Compunerea diviziilor armatei române și Unitățile militare române decorate cu Ordinul „Mihai Viteazul“*. Un Regiment 10 Infanterie e trecut în Tabelul Diviziilor, la Divizia 6 Infanterie. La Unitățile decorate, dau însă peste Regimentul 10 Dorobanți „Putna“, decorat prin Decretul Regal 2026/16.07.1942 cl. III. Nu mai înțeleg nimic.

Frate-meu e fost ofițer al Armatei RSR. A absolvit Academia Militară, secția Tehnică, a ajuns căpitan, s-a luptat în 23 decembrie 1989 cu faimoasele elicoptere invizibile ale teroriștilor, s-a pensionat și e acum la Găgești; are grijă de casa bătrânească a părinților noștri. El îmi poate da o mână de ajutor. Îl sun și-l rog să se intereseze la colegii săi în activitate de enigma Regimentului 10, care o dată e de Infanterie și o dată e de Dorobanți.

Mă sună înapoi peste vreo jumătate de oră. A aflat. Oficial, ce mai încolo și-ncoace! Până la venirea comuniștilor regimentele de Infanterie se numeau de Dorobanți sau de Vânători. Celor de Dorobanți li se ziceau așa după cum fuseseră denumite pe vremea lui Carol I regimentele de Infanterie. După instaurarea regimului comunist, Armata populară s-a simțit stânjenită contrarevoluționar (ăsta-i comentariul meu!) de o denumire care amintea de Armata Regală.

LIVRETUL militar al sergentului Cristoiu Apostu Ioan

LEGITIMAȚIA de veteran de război a sergentului Cristoiu A. Ioan. În legitimație este specificat: „veteran din războiu antifascist“, fără alte mențiuni, deși acesta a luptat și pe Frontul de Est

CAVALERIA română înaintând în Basarabia

Și tuturor regimentelor de Infanterie li s-a zis pur și simplu: de Infanterie. Regimentul 10 Infanterie se dovedește a fi Regimentul 10 Dorobanți „Putna". Îi spunea „Putna" – devine frate-meu competent –, pentru că avea sediul la Focșani și reunea ostași din ținutul Putnei. Am la dispoziție instrumentul de căutare *Google*, furnicuța strângătoare de date pe Internet. Dau *Search* pentru: Regimentul 10 Dorobanți „Putna". Și-mi cade la zar acest text: *„Monumentul Eroilor Regimentului 10 Focșani, bd. București, Localitate: Focșani, Adresa: Bd. București"*.

Printez textul și-l transcriu de pe site-ul Direcției Județene pentru Cultură și Patrimoniu Național Vrancea. Descrierea traseului nu se accesează nici dacă faci bătătură la deget apăsând click pe mouse. Nici nu e nevoie. Bulevardul București din Focșani e artera pe care o străbat cu mașina ori de câte ori merg acasă venind de la București. Am trecut, așadar, de sute de ori pe lângă monumentul ridicat în cinstea Regimentului în care a luptat taică-meu pe Frontul de Est. Cum de nu mi-a venit în cap să mă opresc și să-l văd?

Ce spune fratele meu despre Dalnik

Găsesc prilejul să-l întreb pe frate-meu ce știe despre întâmplarea de la Dalnik. Sunt sigur că taică-meu îi va fi povestit și lui. Cum însă el, spre deosebire de mine, a fost băiatul casei, indiscutabil l-a ascultat mult mai atent și mult mai sârguincios. Frate-meu se grăbește să-mi spună la telefon (pe banii lui sau ai mei?!) varianta pe care o știe el despre Dalnik. Taică-meu făcea parte dintre vânătorii de tancuri. Aceștia ședeau în gropi individuale, înarmați cu bidoane cu vopsea, până când tancul dușman trecea pe lângă ei. Atunci sărea din groapă, se cățăra pe tanc (prin spate, cred) și mânjea periscopul tancului cu vopsea. La Dalnik – zice frate-meu c-a zis taică-meu – rama unuia dintre tancuri l-a fript la mână. El ar fi căzut jos, țipând. Rusul l-a auzit din tanc (cum dracu! tancul nu făcea zgomot?!), a oprit, a deschis turela și a tras câteva rafale spre taică-meu, lungit la pământ. Un glonț a ricoșat în plăcuța de înmatriculare, din buzunarul de la piept, și un altul a lovit în bidon. Văzând că românul scapă, rusul a aruncat o grenadă. O schijă i-a pătruns lui taică-meu prin spate și-a rămas între inimă și piept. Rănit, s-a târât până la postul de prim-ajutor. După care a fost dus la spitalul de campanie, aflat la 10 km de Dalnik. E o variantă diferită de cea pe care o știam eu. O transcriu aici, fără a o pune la îndoială, mai ales că e mult mai eroică decât a mea. Mare câștig! Știu acum că taică-meu a luptat în Regimentul 10 Dorobanți, de la trecerea Prutului până la bătălia de la Dalnik.

Urmărit general pe Frontul de Est

„Urmăriții general" beneficiază de date esențiale de identificare. Pentru mine, Tatăl e un „Urmărit general" pe Frontul de Est. Am datele: „Regimentul 10 Dorobanți, Divizia 6 Infanterie". Cu aceste date în mână pot porni pe urmele Tatălui. De la început e musai s-o încep de la Trecerea Prutului. Pagina 7 a Livretului îmi reamintește că taică-meu a intrat în război în iulie 1941. Cum adică? Potrivit tuturor cărților tipărite și a tuturor textelor de pe Internet, Rusia a fost atacată la 22 iunie 1941. În noaptea de 21 spre 22 iunie 1941, Generalul Antonescu a ordonat ostașilor români să treacă Prutul. Dacă ar fi să cred Livretului, taică-meu a început războiul în iulie și nu în iunie 1941. Mă luminează colonelul Alexandru Manafu, specialistul meu în Războiul din Est.

Livretul consemnează data (luna, în cazul de față) când a intrat în luptă posesorul. Trupele române au trecut Prutul în zorii zilei de 2 iulie 1941 și nu în zorii zilei de 22 iunie 1941. Partea de Nord a Frontului german rămăsese un pic în urmă. Se cerea ca Partea de Sud să mai aștepte nițel. Potrivit *Dicționarului*, Divizia 6 Infanterie și, prin asta, Regimentul 10 Dorobanți, și, prin asta, taică-meu, au avut următorul traseu în prima parte a Campaniei din Est:

„La 22 iunie 1941, se afla pe valea Bașeului în Moldova, între Movila Ruptă și Teioasa, în subordinea Corpului 11 Armată german, cu misiunea de a interzice o eventuală pătrundere a inamicului spre Botoșani și de a executa incursiuni peste Prut. Până la sfârșitul lunii iunie a executat incursiuni la Sud Mitoc, Sud Șerpenița, Nord Corpaci, Nord Cuconeștii Vechi, Nord-Est Șerbeni și a constituit (2–3 iul.)

capul de pod de la Cuconeștii Vechi, Movila Ruptă, comandantul Diviziei 76 infanterie germană mulțumind pentru iscusința cu care au luptat unitățile române. Între 2 și 12 iulie a urmărit inamicul pe direcția Ripiceni – Moghilev. Cu prilejul forțării Nistrului (18–21 iulie), a pus la dispoziția Corpului 11 Armată german întreaga artilerie, precum și Regimentul 15 Dorobanți, la Climăuți, și Batalionul 6 mitraliere divizionar, la Stânca. După ce a trecut Nistrul la Moghilev, a participat la curățirea orașului și a luptat la Țibulevka, Jabocrici și Pavlovka (26–29 iul.), Balta și Moșnegi (2-6 aug.). Introdusă pe frontul Odessei, a acționat în sectorul Vajni, Oktiabrî și la Dalnik. La 16 octombrie 1941, la ora 13, a intrat în Odessa, începând curățirea sectorului încredințat. S-a înapoiat în țară la 1 nov. 1941 cu 442 ofițeri, 362 subofițeri, 12 454 trupă, 12 801 puști, 352 puști-mitralieră, 145 mitraliere, 82 aruncătoare de mine, 49 tunuri, 6 614 cai, 1 576 care, 70 autovehicule".

Nu înțeleg nimic din spusele *Dicționarului*. O înșiruire de date și nume de localități, din care un om normal, ca mine, pricepe doar atât: Că Divizia 6 Infanterie a trecut Prutul, a străbătut Basarabia, a ajuns la Nistru, l-a trecut și pe ăsta, a mai luptat ici-colo și-n Transnistria, după care a fost trimisă pe frontul Odessei, unde s-a bătut, printre altele, la Dalnik. Ca să stabilesc un pic mai concret drumul lui taică-meu de la Prut până la Dalnik, sunt nevoit să iau la mână cărțile despre Frontul de Est, publicate după 1989, desigur, că înainte vreme Frontul ăsta circula editorial în ediție limitată.

„Ce căuta românul Cristoiu A. Ioan în Armata 11 Germană?!" Potrivit Dicționarului, Divizia 6 Infanterie a făcut parte din Corpul 11 Armată german. Ferice de Alesandru Duțu, Platon Chirnoagă, Constantin Chirițescu, specialiști în Frontul de Est! Ei n-ar fi rămas cu gura-căscată ca mine, aflând că Divizia 6 Infanterie și, prin asta, Regimentul 10 Infanterie și, prin asta, taică-meu, au trecut Prutul și Nistrul în cadrul unui Corp de Armată german. Ce căuta neamțul în Bulgaria? se întreba Caragiale. Ce căuta românul Cristoiu A. Ioan în armata nemțească?, mă întreb eu. Știu pe de rost aproape (am studiat-o pentru un eseu despre *„Discursuri celebre ale secolului XX"*), Proclamația lui Ion Antonescu adresată Armatei Române în 22 iunie 1941: *„Ostași, Vă ordon: Treceți Prutul!"*.

La 22 iunie 1941, taică-meu era unul dintre ostașii români. Și lui i se adresează Comandantul de căpetenie al Armatei, General Ion Antonescu. Ca urmare a acestui Ordin, taică-meu a trecut Prutul. Păi cum l-a trecut ca urmare a ordinului dat de Ion Antonescu, o dată ce făcea parte din Regimentul 10 Infanterie, Divizia 6 Infanterie, Corpul 11 Armată german? În Biblioteca mea descopăr o altă carte, despre Campania din Est: *Armata Română în Al Doilea Război Mondial*, volumul 1, *Eliberarea Basarabiei și a părții de Nord a Bucovinei (22 iunie – 26 iulie 1941)*, coordonatori colonel dr. Alesandru Duțu și conf. univ. dr. Mihai Retegan, Editura Militară, București, 1996. Am primit-o – îmi dau seama acum, când o fișez – cu autograf din partea colonelului dr. Alesandru Duțu: *„Domnului Ion Cristoiu, cu aleasă prețuire pentru întreaga activitate pe care o desfășoară și pentru sprijinul acordat pentru scrierea adevărată a istoriei patriei. 16.01.1997."*

TANCURI germane și române urmărind trupele sovietice care se retrăgeau din Basarabia

TRECEREA Prutului s-a făcut prin diverse modalități. Primele trupe au trecut cu barca, grosul trupelor a făcut traversarea pe poduri de pontoane

Mă bucuram, din câte se vede, de atenția deosebită a celor care scriau despre Armata Patriei. Deschid la pagina 155, unde am lăsat un stick. Citesc: *„La 22 iunie 1941 armatele 3, 4 române, Corpul 2 armată român și Armata 11 germană ocupau dispozitivul de luptă în concordanță cu misiunile primite. Armata 11 germană avea în compunere următoarele forțe: Corpul 11 armată german (comandant: generalul von Kartzfleisch) cu diviziile 239, 76 și 22 infanterie germane, diviziile 8, 6 infanterie și Brigada 5 cavalerie române; Corpul 30 armată german (comandant: generalul von Salmuth) cu divizia 198 infanterie germană, Divizia 14 infanterie și Brigada 6 cavalerie română; Corpul 54 armată german (comandant: generalul Erik Hansen) cu diviziile 50 și 170 infanterie germane"*.

Textul continuă cu înșirurea componenței Armatei a 3-a române și a Armatei a 4-a române. Nu mai e nevoie să merg mai departe. Alături de Diviziile 8 Infanterie și Brigada 5 Cavalerie română, Divizia 6 Infanterie se afla în componența Corpului 11 Armată german, din cadrul Armatei 11 germane. Ca să pot descrie drumul lui taică-meu de la Prut la Dalnik, trebuie să urmăresc drumul Armatei 11 germane în Campania din Est. Cum a ajuns o Divizie românească în componența Armatei germane?

Taică-meu a făcut parte din înțelegerea Hitler-Antonescu

GENERALUL Ion Antonescu și Regele Mihai, la sfat cu ofițerii români și germani

BATERIE de artilerie românească susținând trecerea Prutului prin bombardamente repetate ale liniilor inamice înaintate

Ce știu eu despre relația dintre români și nemți din timpul Campaniei din Est? Din propaganda anterioară lui 1989, că militarii români erau tratați cu aroganță de militarii nemți. Nu mai țin minte dacă am citit sau am văzut într-un film o secvență care-i înfățișa la Stalingrad pe nemți suiți în camioane, în retragere, tăind mâinile românilor agățați de obloane, care voiau să se urce și ei. Îmi vine în cap, deși habar n-am de unde o știu, acuzația că *„Antonescu a înhămat România la carul Germaniei fasciste"*.

Din redacții și cafenele, altfel zis, din cercuri neoficiale, știu însă de pe vremea comunismului că Mareșalul era singurul aliat care îndrăznea să-l contrazică pe Hitler, că România, deși partenera Germaniei, își urmărea propriul interes: cel de a redobândi Ardealul. Relația Armata Română-Armata Germană își găsește abordarea competentă în volumul lui Alesandru Duțu, *Între Wehrmacht și Armata Roșie*. În Coaliția antisovietică, interesele Germaniei și cele ale României au coincis numai până la un anumit punct: Cel de a ataca URSS. Germania avea însă interesul să instaureze o nouă ordine în Europa. România, lipsită de vocații imperialiste, pe care, de altfel, nici nu și le putea permite, avea interesul să elibereze Basarabia și Bucovina de Nord. Diferența de interese de la un anumit punct încolo explică și viziunea lui Hitler asupra participării noastre la Campania din Est: Războiul împotriva URSS e declanșat și purtat de Germania! România e o simplă colaboratoare a Germaniei în această campanie.

Viziunea nemților și-a găsit concretizarea în câteva fapte:

1) Ion Antonescu a fost informat târziu despre „Operațiunea Barbarossa": abia la 23 mai 1941. Data atacului, 22 iunie 1941 – stabilită de Berlin – i-a fost dată lui Antonescu abia la 9 iunie 1941, la Predeal, când Killinger i-a scris-o pe o foaie de hârtie.

2) Comanda supremă a Frontului a aparținut lui Hitler, deși, printr-o serie de protocoale, s-a ținut ca acest lucru să nu fie vizibil.

3) Atacul principal împotriva URSS prin trecerea Prutului a fost asumat de nemți, mai precis, de Armata a 11-a, adusă din Germania, sub comanda generalului Eugen von Schobert.

În viziunea Germaniei, Armata Română juca rolul de sprijin adus acestei Armate. Astfel, Armata a 3-a, așezată la stânga Armatei a 11-a era sub comandament nemțesc. Armata a 4-a, sub comandament românesc, aflată la dreapta Armatei a 11-a, asigura flancul drept. În aceste condiții, nemții au întărit Armata a 11-a cu Corpul de Cavalerie (brigăzile 5 și 8 Cavalerie) și Diviziile 6, 8 și 14 Infanterie și Brigada 6 Cavalerie. Această structură a fost stabilită în cadrul înțelegerii din 18 iunie 1941 dintre Ion Antonescu și generalul Eugen von Schobert. Pe această bază, Marele Stat Major Român emite, în 19 iunie 1941, Ordinul de Operații nr. 19, care intră în vigoare pe 20 iunie 1941. Prin acest Ordin, Diviziile 6 și 8 Infanterie trec în subordinea Corpului 11 Armată german. Taică-meu a ajuns, astfel, în Armata a 11-a Germană. Și, prin asta, în Armata care a dat izbitura principală rușilor. Nu țin minte să-mi fi vorbit de asta. Pe mamă-mea n-o întreb. Habar n-are. E ageamie în materie de istorie militară și, mai ales, e femeie. Nu știu dacă, spunându-i aceste lucruri lui taică-meu (presupunând că ar fi apucat acești ani postcomuniști), ar fi fost mândru.

Ghinionul de a fi în Armata germană

Eu însă sunt mândru. Și, cu mândrie, urmăresc drumul Armatei a 11-a Germană: Trecerea Prutului (în zorii zilei de 2 iulie 1941), ofensiva prin Basarabia de Nord, pe direcția Moghilev. Când să trec însă la aplicarea mândriei pe teren, îmi dau seama că n-are cum să mă țină prea mult. După 1989, mai ales, s-au tipărit multe cărți despre Campania din Est. Pentru întreprinderea mea nu-mi sunt de mare folos. Toate se ocupă cu precădere de românii din Armata a 3-a și Armata a 4-a. Armata a 11-a Germană e iscodită în treacăt. Ca să aflu mai multe lucruri despre drumul lui taică-meu de la Prut la Dalnik ar fi trebuit să pun mâna pe cărți scrise de nemți despre „Operațiunea München", cum s-a numit atacul declanșat împotriva Rusiei pe Frontul de Sud.

M-aș confrunta însă cu două mari probleme:

1) Sunt în nemțește.

2) Sunt concepute sub complexul nemților de azi față de cel de-Al Doilea Război Mondial. Nici studiile anglo-franceze nu-mi sunt de prea mare folos. Sunt scrise de învingători. Și, din câte se știe, învingătorii se ocupă îndeosebi de campaniile duse de armatele lor și nu de cele ale armatelor aparținând învinșilor. Ar

rămâne scrierile autorilor ruși. Numai că ele sunt în rusește. Și chiar dacă aș ști rusește, mai mult ca sigur, prea multe amănunte despre „cotropitorii fasciști" n-aș găsi. Ghinionul lui taică-meu! A avut onoarea de a lupta în Armata care a dat lovitura principală. A avut ghinionul ca Armata asta să fie germană!

Cu chiu cu vai, citind cu atenție sporită cărțile despre Campania din Est, subliniind prompt rândurile în care apare Divizia 6 Infanterie, reușesc să încropesc cât de cât drumul lui taică-meu până la Dalnik. Între 22 iunie și 2 iulie, Divizia lui taică-meu acționează între Dumeni și Movila Ruptă, executând incursiuni în pozițiile rusești. La 26 iunie 1941, în baza Ordinului nr. 129 din 25 iunie 1941, al Comandamentului Armatei 11 germană, începe regruparea în vederea „Operațiunii München". Armata a 11-a germană urma să respingă forțele sovietice spre Nistru în direcția Moghilev, pentru ca apoi să fie străpunsă linia de fortificații „Stalin". Divizia 6 Infanterie a fost plasată în flancul stâng al Armatei germane. Trecerea Prutului a început la ora 3, în ziua de 2 iulie 1941.

Divizia 6 Infanterie a realizat un cap de pod între Cuconești și Movila Ruptă, pentru a putea introduce în luptă Corpul de Cavalerie român. După îndeplinirea misiunii, Divizia a fost regrupată la Vest de Movila Ruptă și pusă la dispoziția Armatei 11. Pentru că rezistența rușilor e slabă în acest sector, Corpul 11 Armată german ajunge repede la Nistru. Fluviul e trecut între 17 și 21 iulie 1941.

Dibuind prin memoriile altora

Din întâmplare, dar absolut din întâmplare, tocmai când mă-ntrebam de ce n-am cumpărat tot ce s-a scris despre Campania din Est, în Dulapul cu Memorii din Biblioteca mea dau peste o adevărat Comoară; un fel de „Cloșca cu puii de aur" pentru cel interesat să afle amănunte despre Campania din Est: volumul *Spre Cetățile de pe Nistru*. (Mărturii, episoade și documente privind acțiunile Armatei Române în campania de eliberare a Basarabiei, Nordului Bucovinei și Ținutului Herța) 22 iunie – 26 iulie 1941. A apărut la Editura Vasile Cârlova, București, 1996, în realizarea Asociației Naționale a Veteranilor de Război. De pe prima pagină îmi dau seama că e un prim volum dintr-o serie: *„Veteranii pe drumul onoarei și jertfei (1941-1945)"*. Bătălia de la Dalnik ar trebui să fie tratată în volumul 2. N-am volumul 2. Tare mă tem că nici n-a apărut. Pe aceeași pagină, o dedicație, scrisă citeț, cum se cuvine când mâna e a unui militar: *„D-lui Ion Cristoiu, Cu respect și cele mai calde sentimente ostășești, din partea veteranilor de război, care au scris cu sângele lor, acest volum pe câmpul de luptă. Președintele ANVR, Marin Dragnea"*. Pe verso, câteva amănunte, semnificative pentru carte: „Bun de tipar: iunie 1996. Tiraj: 5.000 ex*emplare. Vânzare nonprofit"*. *Autorii aduc „mulțumiri veteranilor de război, filialelor județene și de sectoare ale Capitalei, pentru efortul și sprijinul acordat întocmirii lucrării, precum și celor ale căror articole nu au putut fi cuprinse în carte din lipsa spațiului editorial"*.

Sunt deja expert în cărțile despre Campania din Est. Știu acum unde să caut amănunte despre taică-meu: La capitolul dedicat „Operațiunilor desfășurate de Armata a 11-a germană, Corpul 11 Armată". În *Cartea Veteranilor*, acest capitol e numerotat cu cifra 5 și se intitulează: „Acțiunile trupelor române și germane din compunerea Armatei 11 Germane în Nordul și Centrul Basarabiei (2-24 iulie 1941)".

Cartea Veteranilor beneficiază de un material prețios: mărturii ale celor care au fost pe front. Mă precipit în căutarea celor care au fost în Regimentul 10 Dorobanți, Divizia 6 Infanterie. Nici o mărturie din cadrul Regimentului 10 Dorobanți – Putna! Găsesc însă câteva mărturii din cadrul Diviziei 6 Infanterie. Divizia cuprindea trei regimente de Dorobanți și trei de artilerie. Chiar dacă n-am fost pe front, îmi dau seama că regimentele unei divizii au direcții deosebite de acțiune. Ca să-mi fac o imagine de ceea ce a trăit taică-meu, ar trebui să găsesc mărturia unui coleg dacă nu de companie sau de batalion, măcar de regiment.

Reține din carte, pentru a le prelucra, mărturiile lui Iancu Chimirel, general de brigadă în rezervă, la vremea respectivă locotenent în Regimentul 15 Dorobanți, Divizia 6 Infanterie, Radu Vueric, pe front sublocotenent în rezervă, Regimentul 26 Dorobanți, Divizia 6 Infanterie, la ora redactării cărții căpitan (r), Ioan Bogdan, pe front sublocotenent, Regimentul 16 artilerie, Divizia 6 Infanterie, căpitan (r).

De strajă inutilă la hotare

De la acești camarazi de divizie de-ai lui taică-meu, aflu următoarele:

– Că Divizia 6 Infanterie a fost concentrată în septembrie 1939, după izbucnirea celui de-Al Doilea Război Mondial. Toate unitățile Diviziei au fost instalate în poziții de apărare în zona Rădăuți-Prut. În mai 1940, Divizia a fost dislocată mai la nord, în zona Mihăilești – Ținutul Herța. După cedarea Basarabiei, Divizia 6 Infanterie a fost mutată, până în august 1940, în zona Dorohoi-Leorda-Botoșani. În august 1940, Divizia a fost mutată în Ardealul de Nord, în zona Jibou-Bistrița, pentru eventualitatea unui atac din partea Ungariei. După Dictatul de la Viena, Divizia s-a repliat în zona Dumbrăveni-Sighișoara. După care, îmbarcate în trenuri, regimentele Diviziei s-au întors în localitatea de reședință. Regimentul 10 Dorobanți, al lui taică-meu, a revenit la Focșani. În mai 1941, Divizia a fost luată de la Focșani și dusă în zona Todireni-Ripiceni de la granița cu Basarabia. Regimentul 10 Dorobanți a fost dislocat în zona Ripiceni. Și taică-meu și maică-mea mi-au vorbit de calvarul care a fost concentrarea din septembrie 1939. Un fiu de țăran, precum taică-meu, a fost luat de acasă, de la muncile câmpului, la 26 de ani. S-a întors în Găgești Deal, apt de muncă, abia peste 6 ani, în 1945. Mișcările Diviziei 6 Infanterie spun totul despre Tragedia României din 1940. Autoritatea îi ia pe soldați de acasă, îi pune să apere granița (mai întâi cea de Est, apoi cea de Vest), pentru ca apoi, fără să se tragă un foc, să-i retragă.

– Unitățile Diviziei 6 Infanterie au ajuns la Nistru la 17 iulie 1941. Trecerea Nistrului s-a făcut pe un pod de vase făcut de nemți, care, de altfel, a realizat și capul de pod de pe celălalt mal. Volumul *ANVR* se oprește la Nistru. Taică-meu însă a mers mai departe. În noaptea de 17 spre 18 iulie 1941, *Grupul de Armată General Antonescu* s-a desființat. S-a constituit Frontul de Sud, comandat de Ion Antonescu și Frontul de Nord, comandat de Eugen von Schobert, alcătuit din Armata 11 Germană și Armata a 3-a Română. Diviziile 6, 8, 13, 14 Infanterie au rămas mai departe în compunerea Armatei a 11-a. După trecerea Nistrului, la 26 iulie 1941, Brigada 6 Infanterie, luptă în Transnistria în cadrul Armatei 11 germană.

În sfârșit, la Dalnik!

Bătălia Odessei a început în primele zile ale lui august 1941 și s-a încheiat la mijlocul lui octombrie 1941. Mai precis, între 8 august-16 octombrie 1941.

La finele lui august 1941, mai precis la 24 august 1941, Corpul 3 Armată din Armata a 4-a română e înlocuit cu Corpul 4 Armată, în care vor fi incluse și Divizia 6 Infanterie și 8 Infanterie, luate de la nemți. Taică-meu trece de sub comanda generalului neamț von Kartzfleisch, sub comanda generalului Constantin Sănătescu.

La Odessa, Divizia 6 Infanterie a intrat în luptă, în ziua de 28 august 1941, prin cucerirea localității Vajni, din cea de-a doua linie de rezistență a orașului. La 15 septembrie 1941, Divizia 6 Infanterie atacă ultima fortificație a Odessei: Tătarka-Dalnik. Luptele crâncene pentru străpungerea fortificației nu duc la niciun rezultat. La 24 septembrie 1941, Marele Cartier General Român decide o pauză în asaltul asupra Odessei. Motivul? Nevoia de a obține ajutor german. Se înțelege că ostașii români, inclusiv taică-meu, purced la săparea gropilor individuale, pentru consolidarea poziției câștigate. Într-o asemenea groapă, îl surprinde pe taică-meu celebrul contraatac sovietic din 2 octombrie 1941. Cartea lui Constantin Kirițescu *România în Al Doilea Război Mondial,* text stabilit și îngrijit de Gheorghe Buzatu, Editura Univers Enciclopedic, 1995, reușește cea mai viguroasă descriere a acestui moment consemnat, de altfel, de toate cărțile dedicate Campaniei din Est:

„La 2 octombrie, trupele garnizoanei sovietice din Odessa au dat o puternică contraofensivă în sectorul Dalnik. Forțele numeroase și puternice care au dat această contraofensivă dovedeau că

rușii urmăresc spargerea frontului român; din ordinele de operații capturate se vedea că intenția Comandamentului cetății era să ajungă la Tiraspol. E posibil ca, în subsidiar, să se fi urmărit și scopul de a masca preparativele de evacuare ale Odessei și a da timp pentru demontarea mașinilor. Marea contraofensivă a fost pregătită cu minuțiozitate și a angajat efective și material numeros. Pentru a obține o mare putere de șoc, a fost adusă în acest sector aproape întreaga artilerie din celelalte sectoare ale Odessei; la bombardament au luat parte și tunurile cu bătaie lungă de pe vasele de război din rada portului. Acțiunea de artilerie a început la ora 5 dimineața contra liniilor românești din sectorul de vest, având ca axă de înaintare șoseaua Dalnik – Freudenthal. Forțele de infanterie erau precedate de 48 de care de luptă. Sectorul român atacat era ocupat de Divizia de Grăniceri, întărită cu batalioanele 36 și 40 Mitraliere. Violentul bombardament a fost urmat de atacul blindatelor, însoțite de care aruncătoare de flăcări, urmate imediat de trupele de infanterie. Pe direcția axului principal al atacului se găsea Regimentul 2 Grăniceri, ocupând un front de 2 km; acest regiment a primit în plin șocul. Efectele lui au fost foarte grave. Soldații au fost zdrobiți ori carbonizați în tranșeele lor; însuși comandantul regimentului, colonelul Oncică, a fost rănit. Trupele sovietice de asalt, profitând de avantajul numărului și al mijloacelor de luptă, au înaintat câțiva kilometri în adâncimea pozițiilor române, au pătruns în pozițiile artileriei grele, ajungând până aproape de postul de comandă al diviziei și de rezervele ei. Un număr de 24 piese de artilerie de câmp au rămas în spatele liniei de înaintare a inamicului. Frontul Diviziei de Grăniceri era spart, înaintarea inamicului realizase o pungă adâncă în dispozitivul român".

Constantin Kirițescu nu spune însă esențialul: în spatele Diviziei 2 grăniceri, se afla Divizia 6 Infanterie. Asemenea lui taică-meu, ostașii Diviziei au rezistat eroic contraatacului sovietic. Taică-meu a fost dus la spital. Ceilalți însă au ținut piept rușilor până la 3 octombrie 1941, când Divizia 7 Infanterie a trecut la contraatac.

Noi amănunte de la maică-mea

Vineri seara, ajuns la Găgești într-o nouă vâjâială (a doua zi îmi iau tălpășița), am deschis din nou discuția despre taică-meu. De fapt, a deschis discuția maică-mea. Mi-a atras atenția să nu pierd cumva Livretul. Nu-mi dau seama la ce i-ar mai trebui. Găsesc prilejul s-o întreb din nou despre rănirea lui tăică-meu la Dalnik.

— *Taică-tău (tac-tu, zice maică-mea, neliterar) a ajuns plin de sânge până la spital. Aici l-a văzut unul Oprea, și el din Găgești, care a zis doctorului, ăsta-i din sat cu mine, să-l ajutăm, că-i băiat bun.*

Regimentul 10 Dorobanți „Putna" și-a avut garnizoana la Focșani. Era alcătuit din locuitori ai Ținutului Putnei. Normal ca taică-meu să întâlnească la spital pe unul din Găgești. Continuă maică-mea:

— *Apoi taică-tău a fost trimis acasă unde a bolit mult (s-a îmbolnăvit de plămâni), a fost luat din nou pe Front, a ajuns în Munții Tatra, a căzut prizonier la nemți și s-a întors acasă cu o cămilă, pe care a trecut Dunărea.*

Chestia cu cămila și trecerea Dunării – mi-o amintesc și eu. Am auzit-o de la taică-meu, în copilărie, de zeci de ori, alături de faimoasa întâlnire dintre doi pe cai albi la 23 august 1944, secvență relatată ori de câte ori îl întrebam unde l-a prins 23 august 1944.

Se vede treaba că maică-mea și-a însușit varianta lui taică-meu fără cel mai mic spirit critic. Astfel că, după ce azvârl deoparte, ca legendă, încă din start, chestia cu cămila, iau la verificat celelalte chestii. La o cercetare riguroasă rezistă doar amănuntul: *plin de sânge*.

Normal ca un ins căruia o schijă i-a perforat pieptul să fie plin de sânge. Celelalte amănunte – întâlnirea consăteanului, rugămintea adresată doctorului – nu rezistă la o verificare riguroasă. La o verificare gen lasă-mă să te las rezistă. Din ce povestește maică-mea, îmi dau seama că taică-meu a stat acasă trei ani.

Lucru confirmat de rubrica *„Participarea în război"* din Livret: *„De când până când. 07.1941-10.1941, 08.1944-05.1945"*. Deși, potrivit Livretului, la Dalnik, pe 2 octombrie 1941, a fost *„rănit ușor"*, l-au trimis acasă, într-un soi de refacere. Din Livret, nu-mi dau seama dacă a fost chemat pe front înainte de 23 august 1944 sau după. Cred, totuși, că înainte, în contextul eforturilor lui Ion Antonescu de a stabiliza Frontul din Moldova. Așa că povestea cu cei doi de pe cai albi pare să aibă o noimă. Și chiar dacă n-ar avea, alături de cea despre cămilă (cred că taică-meu a întâlnit așa ceva pe Frontul de Est), mi se pare mult mai frumoasă decât toate amănuntele exacte aflate din cărți. Și mă întreb:

Dacă i-aș fi arătat lui taică-meu lucrurile exacte despre drumul lui de la Prut la Dalnik, l-aș fi convins? Sunt sigur că nu. Pentru el drumul adevărat, singurul, de altfel, e doar drumul din amintirile sale!

MONUMENTUL Eroilor din Focșani, ridicat în memoria Regimentului 10 Dorobanți

„16 IULIE. Spre Gura Galbenă. Înaintăm“ (albumul cu fotografii al căpitanului Neagu)

FOTO: ALBUMUL CU FOTOGRAFII AL CĂPITANULUI NEAGU (AFLAT, DIN 1989, ÎN COLECȚIA MUZEULUI MILITAR NAȚIONAL „REGELE FERDINAND I; LEGENDELE FOTO AU FOST REPRODUSE DIN ALBUM)

IUNIE 1941

Un fost ofițer de artilerie își amintește:

„Multă vreme, soldatul român s-a hrănit doar cu produse găsite la fața locului“

În aprilie 1990, Dumitru Arapu (născut la Zimnicea, în 1915), fost colonel de artilerie în Statul Major al armatei române, stabilit în 1978 în Franța, a publicat la Editura Academiei Europene a Cărții un volum de memorii din timpul participării sale la campania pe Frontul de Est. Pentru cei obișnuiți cu o imagine eroic-idilică asupra armatei române în timpul „Războiului sfânt“, observațiile, faptele și opiniile așternute de colonelul Dumitru Arapu vor fi șocante, dezvăluind adevăruri incomode privind una dintre instituțiile în care avem cea mai mare încredere.

TRADUCEREA ȘI ADAPTAREA: CĂLIN HENTEA

„12 AUGUST 1941. La marginea pădurii Bulboaca. Căzuți pentru luarea Tighinii" (albumul cu fotografii al căpitanului Neagu)

„În acel timp (1940 – n.tr.) eram un tânăr ofițer de artilerie, care-și făcuse stagiul de sublocotenent într-unul dintre cele mai vechi regimente de artilerie, purtătorul unor frumoase tradiții, care repurtase în timpul Primului Război Mondial glorioase succese și primise titlul onorific de «Regiment La France»; pe epoleții ofițerilor săi era înscris «R.F.» (...) Priveam cu o profundă neliniște cum această enormă forță militară germană, căreia nu-i puteam nega calitățile, era dirijată de o putere politică criminală și irresponsabilă, îndreptată spre acte catastrofice, împotriva intereselor umanității și, în final, contra propriului popor. În conformitate cu tradițiile de disciplină ale armatei, care prevedeau executarea fără ezitare a ordinelor, așteptam cu înfrigurare desfășurarea evenimentelor.

Divizia a 10-a Infanterie, din care făceam parte, era dislocată – după ce Basarabia fusese ocupată de către URSS într-o manieră la fel de arbitrară cum fuseseră smulse și celelalte teritorii românești prin Dictatul de la Viena – în nordul Dobrogei, pe Dunăre, inclusiv pe brațul septentrional al Deltei, față în față cu R.S.S. Moldovenească. Deoarece tocmai urmasem un curs de specializare pentru comandanți de unități de observare/reperare, mă aflam în fruntea unei astfel de unități dispuse în fața diviziei. Aceasta mi-a dat posibilitatea să fac observări mai ample și mai aprofundate și să apreciez mai bine desfășurarea operațiilor militare.

Salva a plecat cu tun cu tot. Perioada de pregătire și tensiune nu a fost lipsită – așa cum se anticipa – de încăierări, cu toate că exista un Pact de neagresiune între Germania și URSS. Îmi amintesc cum într-o dimineață noroasă, deci cu o vizibilitate redusă, din primăvara anului 1941, o navă militară sovietică camuflată a încercat să pătrundă în Deltă, sub pretextul unor cercetări hidrologice în apele teritoriale române. Comandantul diviziei, Generalul de infanterie G. Avramescu *(ulterior comandant al Armatei a 4-a în 1944-1945 – n.tr.),* i-a cerut generalului Costin Ionașcu, comandantul artileriei *(viitor șef al Marelui Stat Major între 1945-1947 – n.tr.),* să deschidă focul dacă nava nu se supunea somației de a se retrage.

În calitate de adjutant al brigăzii de artilerie, asiguram legătura telefonică între cele două comandamente, deoarece, pentru motive mai mult sau mai puțin oficiale, Ionașcu se afla la București, unde locuia familia sa. Acesta l-a informat pe Avramescu că planul de foc era perfect pregătit și că ordinul de tragere putea fi dat fără riscuri. Am transmis acest ordin și salva a plecat. De la cea mai apropiată gură de foc, un vechi tun Debange, veteran al fortificațiilor din Primul Război Mondial, transportat cu dificultate cu un atelaj cu boi, proiectilul a plecat, dar din nefericire nu singur, ci cu tun cu tot. De mult timp acesta nu mai fusese pus în funcțiune. Efectul balistic a fost nul, dar zgomotul a fost impresionant. Rezultatul: nava spion s-a retras, convinsă de eficacitatea planului de foc al artileriei noastre. Pentru noi experiența ar fi putut fi utilă dacă am fi avut posibilitatea de a înlocui acest material de mult timp depășit.

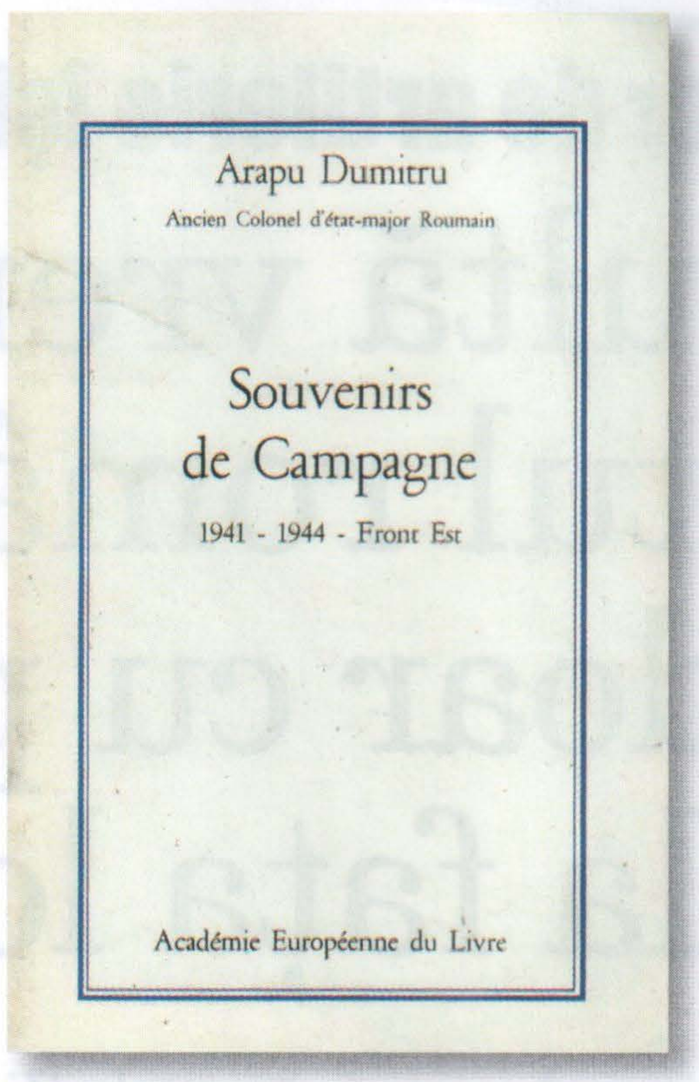

Atac neașteptat: soldați sovietici sărind pe ferestrele cazărmilor. Lucrurile au rămas neschimbate, într-un calm aparent. În acel moment, sovieticilor le lipseau incredibil vigilența și prevederea, iar cauza venea de sus. La toate informațiile privitoare la concentrările de forțe dușmane la frontieră, informații pe care Statul Major i le furniza, generalissimul Stalin răspundea că toate acestea nu erau decât propagandă pentru a se forța ruperea pactului de neagresiune cu Germania hitleristă. Rezultatul a fost acela că începutul războiului, pe 22 iunie 1941, la ora 4 dimineața, l-a surprins total, atunci când ar fi putut să evite acest lucru. La prima salvă de artilerie am văzut soldații sovietici sărind pe ferestrele cazărmilor din Reni și din alte localități, când, în mod normal, acestea ar fi trebuit să fie evacuate de multă vreme. În acea zi, prin ordinul generalului Antonescu, devenit comandant al Forțelor aliate din Sud, *«Vă ordon: treceți Prutul»,* a fost declanșată ofensiva generală.

Forțele de la Dunăre nu puteau adopta altă atitudine decât una defensivă, date fiind lipsa lor de efective și importanța obstacolului (Dunărea era foarte largă în acel loc). Aceasta nu a însemnat că nu s-a încercat ca această atitudine să fie una mai activă, mai ales din partea comandanților, care căutau să se facă remarcați chiar cu prețul unor mari și nejustificate sacrificii. De exemplu, trimiterea în incursiuni a unor oameni neexperimentați și cu un material neadecvat (simple bărci de pescari), pentru verificarea eficacității focului inamic și a manierei sale de ripostă din Basarabia, avea o oarecare justificare la început, dar repetarea ulterioară, sistematică, a acestora nu mai avea nicio rațiune. Mult mai tristă a fost ambiția comandantului diviziei de a primi cea mai înaltă distincție – Ordinul «Mihai Viteazul» – care nu putea fi obținut decât prin mari fapte de arme, posibile doar prin importante pierderi umane și materiale.

„...vei muri cu toată compania ta, ca un idiot". Având observatori în toată Delta Dunării, am putut să constat că ocuparea insulelor din apropierea brațului de nord, din fața malului basara-

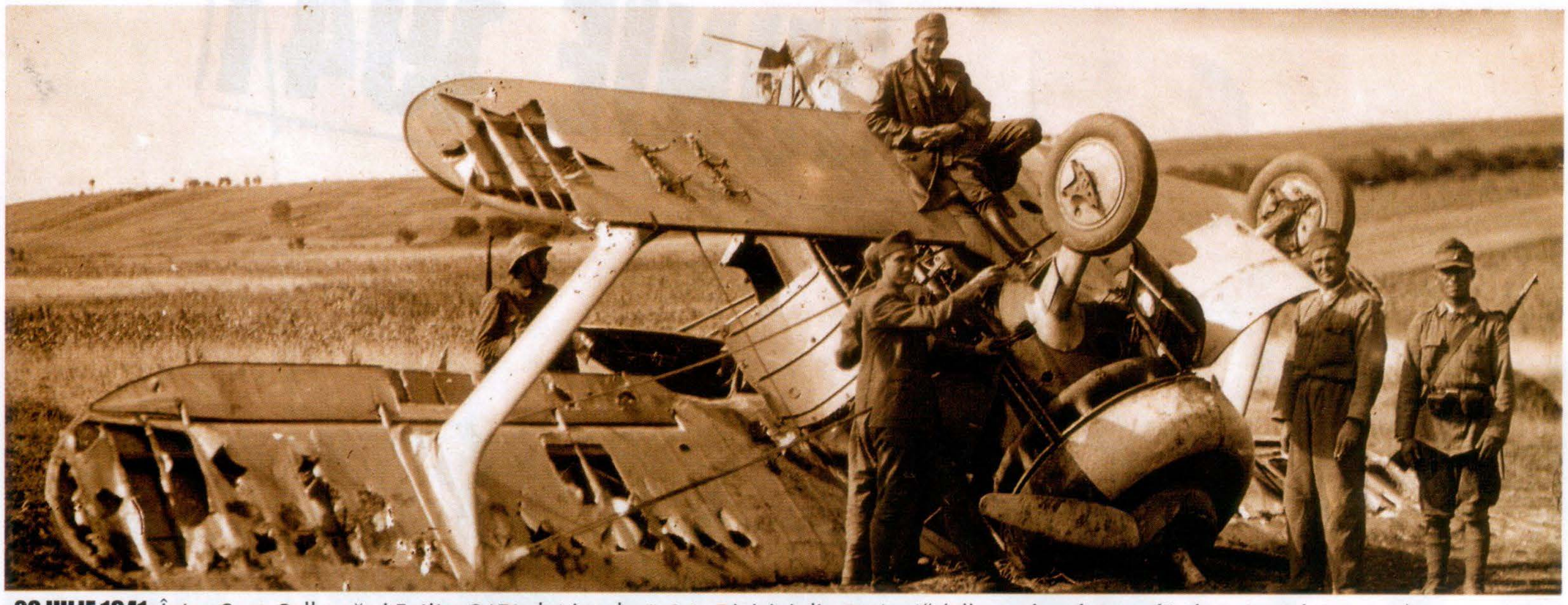

„20 IULIE 1941. Între Gura Galbenă și Fetița. RATA dat jos de A.C.A. Diviziei din Buțieni" (albumul cu fotografii al căpitanului Neagu)

bean, care avea o altitudine mult mai mare, nu avea nicio valoare practică pentru apărarea Deltei în ansamblul său. Într-adevăr, nu puteau fi săpate în aceste insule nici adăposturi, nici tranșee, pentru că la o adâncime de douăzeci de centimetri dădeai de apă și pentru că ele nu puteau fi protejate de artileria noastră, aflată la sud de Deltă, la o distanță de douăzeci de kilometri și în afara câmpului ei de bătaie.

În schimb, ele puteau fi măturate în întregime de forțele sovietice, chiar de mortierele cu bătaie mică, din cauza diferenței de nivel. O astfel de insulă, a cărei ocupare nu avea nicio rațiune tactică, a fost invadată din ordinul comandantului diviziei de către o companie a regimentului de infanterie care avea garnizoana la Tulcea. Sovieticii, care cunoșteau ordinea de bătaie a regimentelor românești de la frontieră, au anunțat prin megafon, cu intenții propagandistice: *«Căpitane Palon, retrage-te de pe insulă înainte de seară, pentru că mâine dimineață te vom bombarda și vei muri cu toată compania ta, ca un idiot»*. Acest lucru a fost raportat comandantului diviziei, generalul de brigadă Ionel Glogojanu. Așa cum era de așteptat, el a răspuns că nu va ceda niciun metru de teren. Dacă această primă operație ar putea fi justificată, repetarea unor ordine asemănătoare, pentru alte companii, după ce i se raportase că nu mai rămăsese niciun supraviețuitor din prima companie, nu poate avea pentru mine altă explicație decât cea enunțată mai sus.

Trecerea Dunării nu s-a făcut prin forță, această acțiune fiind imposibilă din cauza lipsei de efective de pe malul sudic (era o singură divizie în toată Dobrogea), ci ca urmare a slăbirii rezistenței sovietice în urma înaintării forțelor aliate *(germane – n.tr.)* spre Est, dincolo de Nistru. Toate forțele române au fost dirijate spre Odessa, marele port de la Marea Neagră, a cărui cucerire a fost încredințată Armatei a 4-a române.

La capitolul aprovizionare și muniție stăteam prost, foarte prost. Armata română – repet acest lucru – era insuficient dotată și aprovizionată. În ciuda tuturor sacrificiilor asumate și a eroismului soldatului român, înaintarea noastră a fost oprită pe un aliniament circular format din localități fortificate, Divizia a 10-a aflându-se la vest de linia Dalnik-Tatarka. Precaritatea acestei situații era compensată doar de slăbiciunea armamentului sovietic. Mai ales la început, avioanele de vânătoare RATA erau greoaie, fără suplețe și ineficace. Ele trebuiau să părăsească spațiul aerian atunci când apăreau Messerschmitt-urile, chiar dacă acestea erau mai puține ca număr. Apariția acestor avioane nu ne mai trezea nici o emoție; le botezasem «bărzăunii».

Ceea ce era mai grav pentru noi era lipsa aprovizionărilor. Multă vreme, soldatul român s-a hrănit doar cu produse găsite la fața locului, iar uneori doar cu arahide, pe care tot noi le dezgropam. Formațiunile noastre de servicii erau hipomobile, la fel ca și majoritatea artileriei, deplasându-se încet, sub forma unor coloane nesfârșite de căruțe acoperite cu prelate. Nu mai vorbesc de brutăria noastră de campanie, care a parcurs timp de trei ani mii și mii de kilometri, trasă de o pereche de boi slăbănogi. Glumeam pe seama lor, propunându-i pentru o înaltă decorație de război pentru *«activitate prelungită pe front»*.

Și mai gravă era lipsa de muniții, chiar dacă tehnica de artilerie era suficientă, uneori chiar excesivă. Adesea se întâmpla să se regăsească într-un spațiu restrâns piese de artilerie de diferite calibre, provenind de la diferite unități. Muniția era însă atât de puțină, încât folosirea tehnicii era tot atât de limitată ca și într-un poligon de trageri în timp de pace și, ca urmare, pierderile erau destul de grele. Tehnica militară era grea, fiind expusă ca țintă pentru aviație și pentru bateriile inamice, fără posibilitate de ripostă pe măsură. Nivelul pierderilor noastre era de nejustificat. Au fost ordonate numeroase atacuri punctuale, necoordonate, insuficient pregătite de artilerie, fără nicio șansă de reușită. Un comandant de armată care s-a declarat împotriva acestei strategii *(generalul de corp de armată Nicolae Ciupercă, iunie 1940-13 septembrie 1941 – n.tr.)* a fost înlocuit cu un altul, mai docil *(generalul de corp de armată adjutant Iosif Iacobici, ulterior șef al Marelui Stat Major 1941-1942 – n.tr.) (...)*

Am avut ocazia să circul în Basarabia după trecerea Dunării și am traversat orașe și sate care ofereau peisajul de neuitat al ruinelor fumegânde. Aceasta se explică în mare parte prin ura și dorința de răzbunare împotriva unei populații care nu era rusă și care nu trebuia să revină sub fosta heghemonie română în condiții normale de viață și activitate. Semnificativ este faptul că în Odessa au fost distruse *(la retragere de către sovietici – n.tr.)* doar obiectivele pur militare".

(Dumitru Arapu, ***Souvenirs de Campagne. 1941-1944, Front Est,*** *Académie Européenne du Livre)*

„24 IULIE. Intrăm în Volintiri, care arde" (albumul cu fotografii al căpitanului Neagu)

GROSUL trupelor Armatei Române trece Prutul pentru a elibera Basarabia

Campania armatei române pentru eliberarea Basarabiei şi a nordului Bucovinei

Trecerea Prutului - de la extaz la agonie

DE MANUEL STĂNESCU

Spre miezul nopții de 21 spre 22 iunie 1941, ofițerii din suita generalului Ion Antonescu au fost convocați în trenul de comandament „Patria", care sosise în Piatra Neamț în cursul serii. La ora 1 dimineața se produce din nou o intensă circulație de mașini și motociclete. Sosea, împreună cu suita, generalul Eugen von Schöbert, comandantul Armatei 11 germane, spre a se prezenta generalului Ion Antonescu. La orele 2, în vagonul-restaurant al trenului de comandament, Conducătorul statului român, ridicând o cupă cu șampanie, a rostit în fața celor prezenți – generali și ofițeri superiori români și germani – o scurtă alocuțiune, prin care anunța că „astăzi a sosit ceasul luptei pentru a șterge pata de dezonoare de pe fruntea Țării și de pe stindardele armatei. Peste puțin, în faptul acestei zile, armata va primi ordinul să treacă Prutul spre a împlini trupul Țării așa cum a fost lăsat de la Basarabi. În această luptă dreaptă și sfântă prin drepturile ei, avem cinstea de a ne afla lângă cea mai viteză armată, care a venit pe pământul nostru spre a lupta pentru dreptatea noastră. Vom ști să fim vrednici de această cinste."

La orele 3, pe cerul Moldovei s-a făcut auzit zgomotul metalic al avioanelor, care survolau Prutul pentru a executa misiuni de luptă în spațiul Basarabiei. După un sfert de oră, bubuitul asurzitor al artileriei germane și române anunța începerea ostilităților pe ceea ce va deveni cel mai sângeros teatru de operațiuni din istorie.

Dispunerea şi concepția de luptă a trupelor de pe frontul românesc

La 21 iunie 1941, dispunerea forțelor române și germane din compunerea nou-înființatului Grup de armate „General Antonescu", aflat la rându-i în subordinea Grupului german de Armate Sud, era următoarea:

Armata a 3-a română (Corpul de munte cu brigăzile 1,2, 4 mixtă munte, Divizia 7 infanterie, Brigada 8 cavalerie), comandată de generalul Petre Dumitrescu, în nordul Bucovinei;

Armata 11 germană, comandată de generalul Eugen von Schöbert, având în compunere corpurile 11, 30 și 54 armată cu diviziile 46, 50, 76, 170, 198, 239 și ulterior, 72 infanterie, Corpul de cavalerie român (brigăzile 5 și 6 cavalerie) și diviziile române 5, 6, 8, 13, 14 infanterie și 1 blindată, în nord-estul Moldovei;

Armata a 4-a română, sub comanda generalului Nicolae

UN atac al infanteriei române asupra poziţiilor armatei sovietice din Basarabia

FOTO: CABINETUL DE STAMPE ALE BIBLIOTECII ACADEMIEI ROMÂNE, CARTEA „VETERANII PE DRUMUL ONOAREI ŞI JERTFEI SPRE CETĂŢILE DE PE NISTRU" (1995)

Ciupercă, având în compunere corpurile 3, 5 și 11 armată cu diviziile 11, 15, 21 și 35 infanterie, 1 gardă, 1 grăniceri, Brigada 7 cavalerie, brigăzile 1 și 2 fortificații și Regimentul 17 infanterie, pe un aliniament cuprins între Comarna (sud-est de Iași) și confluența Siretului cu Dunărea;

Corpul 2 armată, cu Divizia 10 infanterie între Galați și Ismail și cu Detașamentul maritim numărul 1 (compus din 3 batalioane de infanterie marină) pe brațul Chilia și în Deltă. Trupelor terestre li s-au adăugat forțele Aeronauticii și Marinei Militare.

Dintre cei 1.139.594 de cetățeni înscriși în planurile de mobilizare ale armatei române la 22 iunie 1941 (39.476 ofițeri, 57.002 subofițeri și 1.043.116 trupă), 325.685 de militari au încadrat marile unități, unități și formațiuni din Grupul de armate „general Antonescu".

Sovieticii dispuneau în fața unităților române și germane de două armate, 18 și 9, precum și de forțe din Armata independentă de litoral.

România a intrat în război alături de Germania împotriva Uniunii Sovietice fără a încheia vreo alianță militară, pe baza apartenenței la Pactul Tripartit semnat în noiembrie 1940 și a deciziei Conducătorului statului român. Reich-ul și-a asumat conceperea și conducerea operațiilor. Crearea grupului de armate „General Ion Antonescu" a reprezentat o mișcare politică și o modalitate de a hrăni orgoliul unui militar; în fapt, rolul de decizie și concepție pe o bună parte a teritoriului românesc a revenit comandantului Armatei 11 germane, care și-a subordonat la 20 iunie 1941 toate marile unități ale Armatei a 3-a române. Sub conducerea directă a Marelui Cartier General român a rămas doar Armata a 4-a, dar acțiunile ei au fost subordonate concepției strategice germane. Aceasta avea în vedere configurația frontului germano-sovietic de la Marea Baltică la Marea Neagră, în care aliniamentele din Moldova se găseau la est față de aliniamentele de plecare la ofensivă din zona mlaștinilor Pripet. Forțele române și germane trebuiau să valorifice ocaziile favorabile pentru „a realiza capete de pod la est de Prut", spre a înlesni trecerea ulterioară la ofensivă, în funcție de înaintarea Grupului german de armate Sud din Galiția, a împiedica retragerea ordonată a trupelor sovietice spre Nistru și chiar a le distruge.

După începerea operațiilor la 22 iunie 1941, constatând că forțele sovietice din Basarabia și nordul Bucovinei nu aveau intenția să se retragă, generalul Eugen von Schöbert a trimis Marelui Cartier General Român (constituit o dată cu mobilizarea generală), la 25 iunie, ordinul feldmareșalului Gerd von Rundstedt, comandantul Grupului de Armate Sud, pentru executarea variantei „München", în care se preciza că ofensiva propriu-zisă trebuia să înceapă la 2 iulie 1941. Această concepție de desfășurare a operațiunilor militare i-a fost reamintită lui Ion Antonescu de către Hitler în scrisoarea din 29 iunie, prilej cu care Führer-ul îl ruga ca *„în interesul unei conduceri unitare și energice"* să dea curs „dorințelor" feldmareșalului von Rundstedt. Prin urmare, atât concepția de ansamblu, cât și misiunile concrete ale trupelor române au aparținut Înaltului Comandament german, generalul Ion Antonescu și generalul Alexandru Ioanițiu, șeful Marelui Cartier General român, acționând pentru transpunerea acestora în practică.

În urma acestor hotărâri, perioada cuprinsă între 22 iunie și 2 iulie 1941 a fost denumită „așteptarea strategică", în cadrul căreia trupele române și germane au desfășurat acțiuni de luptă pentru îmbunătățirea dispozitivului de plecare la ofensivă, au executat incursiuni în dispozitivul inamic și au constituit capete de pod peste râul Prut.

Operaţiunile militare din Basarabia şi nordul Bucovinei

Primele acțiuni ofensive ale armatei române au fost purtate pentru eliberarea părții de nord a Bucovinei și a Ținutului Herța de trupele Armatei a 3-a române, care aveau în față unități aparținând Armatei 18 sovietice. Atacul a fost declanșat de Brigada 1 mixtă munte, la 3 iulie, în direcția Storojineț. Folosind o manevră dublu învăluitoare, Brigăzile 1 și 4 mixtă munte au reușit să înfrângă rezistența sovietică din zona orașului Cernăuți, primele unități române pătrunzând în capitala istorică a Bucovinei în după-amiaza zilei de 5 iulie. La 8 iulie, ostașii Brigăzii 2 munte au eliberat orașul Hotin; concomitent, forțele principale ale Armatei a 3-a au primit ordin să se deplaseze spre est, paralel cu fluviul, pentru a ajunge pe Nistru în zona Moghilev. Până la 12 iulie unitățile s-au regrupat, în condiții grele din cauza căilor de comunicație devenite impracticabile în urma ploilor abundente. După ajungerea la Nistru, Armata a 3-a a forțat apărarea inamicului, căutând să străpungă linia fortificată „Stalin". Declanșând operațiunile de forțare în dimineața zilei de 17 iulie 1941, unitățile au realizat capete de pod în zona de acțiune a Corpului de munte și a Corpului de cava-

lerie, pe care în zilele următoare, până la 20 iulie, le-au consolidat. Din aceste capete de pod, la 21 iulie Armata 3 română va declanșa asaltul pe Bug.

Ofensiva principală pe frontul românesc a fost purtată de Armata 11 germană și de unitățile românești aflate în subordinea acesteia. Misiunea era de a forța Prutul și a dezvolta ulterior acțiunile pe direcția generală Iași-Moghilev, pentru a ajunge în scurt timp pe Nistru și a realiza capete de pod la est de fluviu. Sovieticii dispuneau pe acest aliniament de trupe aparținând Armatelor 9 și 18.

În dimineața zilei de 2 iulie, la orele 3, trupele germano-române au declanșat atacul pe direcția generală nord Iași-Moghilev, fiind puternic sprijinite de artilerie și aviație. Lupte grele s-au dat pentru constituirea capetelor de pod dincolo de Prut și pentru dezvoltarea ulterioară a înaintării. În aceste lupte s-au evidențiat trupele aparținând Corpului de cavalerie român, comandate de generalul Mihail Racoviță. Numeroase contraatacuri sovietice au fost respinse prin acțiuni de învăluire duse la bun sfârșit prin colaborarea eficientă a trupelor germane și române. O situație de criză a apărut la 8 iulie, când Divizia 35 infanterie română a fost surprinsă de un contraatac sovietic în masivul Cornești, fiind silită să se retragă. Corpul 54 armată german a primit ordin să manevreze pe la nord rezistențele inamice din masivul Cornești. Luptele declanșate în dimineața zilei de 14 iulie s-au desfășurat cu succes, astfel că în după-amiaza zilei de 16 iulie în Chișinău au pătruns unități aparținând Diviziei 1 blindate române, în cursul serii pătrunzând în oraș și primele elemente ale Diviziei 72 infanterie germane. Înfrânte în centrul Basarabiei, trupele sovietice s-au retras pe Nistru, aliniament atins de trupele aliate începând cu 12 iulie. Din punct de vedere tactic victoria a fost deosebit de importantă, înlesnind la nord-est forțarea Nistrului în zona Moghilev, iar la sud, înfrângerea trupelor sovietice din partea de sud a Basarabiei.

Concomitent cu operațiile militare desfășurate de Armata a 3-a română și de diviziile germane și române din compunerea Armatei 11 germane, la sud de masivul Cornești și în sudul Basarabiei a acționat Armata a 4-a română, aflată în coordonarea directă a Marelui Cartier General român. În fâșia de ofensivă a acesteia se găseau 4 corpuri de armată sovietice însumând 8 divizii, dintre care una blindată. În conformitate cu concepția generală de desfășurare a operațiilor militare, Armata a 4-a română a primit misiunea ca în prima fază a ofensivei Armatei 11 germane să desfășoare o acțiune intensă de fixare prin atacuri demonstrative și foc pe tot frontul în zonele cele mai accesibile, creându-și în același timp condiții favorabile pentru înaintare. Ulterior, după ce acțiunea Armatei 11 germane ar fi progresat, Armata a 4-a urma să treacă și ea la ofensivă cu forțele de la flancul stâng și de la centrul dispozitivului.

Forțarea Prutului s-a făcut succesiv, între 2 și 4 iulie, marile unități forțând fluviul în funcție de situația concretă din zona fiecăreia. Evoluția inițială a ofensivei a întâmpinat oarece dificultăți îndeosebi în fâșia de ofensivă a Corpului 3 armată, care a decis să forțeze trecerea cu Divizia 15 infanterie fără o pregătire prealabilă de artilerie, dictată de necesitatea surprinderii inamicului și pentru economia de muniții. Consecințele au fost negative, deoarece cuiburile de arme automate, aruncătoare de mine și artileria inamicului nu au putut fi neutralizate numai prin tragerile de sprijin ale infanteriei, ceea ce a dus la pierderi însemnate de vieți omenești și la încetinirea ritmului de înaintare. La aceasta s-a adăugat faptul că lunca Prutului, lată de 4-5 km, plină de mlaștini, se afla sub focul susținut al inamicului. Prin lupte extrem de grele, Corpul 3 armată a reușit până la 7 iulie să treacă Prutul, să mențină capete de pod și ulterior să treacă la urmărirea inamicului.

În același timp, la 8 iulie, la flancul stâng al Armatei a 4-a se producea înfrângerea Diviziei 35 infanterie, amintită deja, situația fiind redresată de acțiunile Corpului 54 armată german. Forțarea Prutului la 4 iulie de către Corpul 5 armată a întâmpinat și ea dificultăți. Acțiunea a fost desfășurată de Divizia 1 gardă (comandant: generalul Nicolae Șova), sub focul susținut al inamicului, bărcile de asalt fiind aduse de la 3-4 km. Până în seara zilei de 5 iulie, trupele române nu înaintaseră mai mult de 300-500 de metri de malul stâng al Prutului; în consecință, în luptă a fost aruncată și Divizia 21 infanterie. Lupte deosebit de grele s-au dat în zonele Țiganca și Epureni. După stăvilirea numeroaselor contraatacuri sovietice, reluarea ofensivei pe fron-

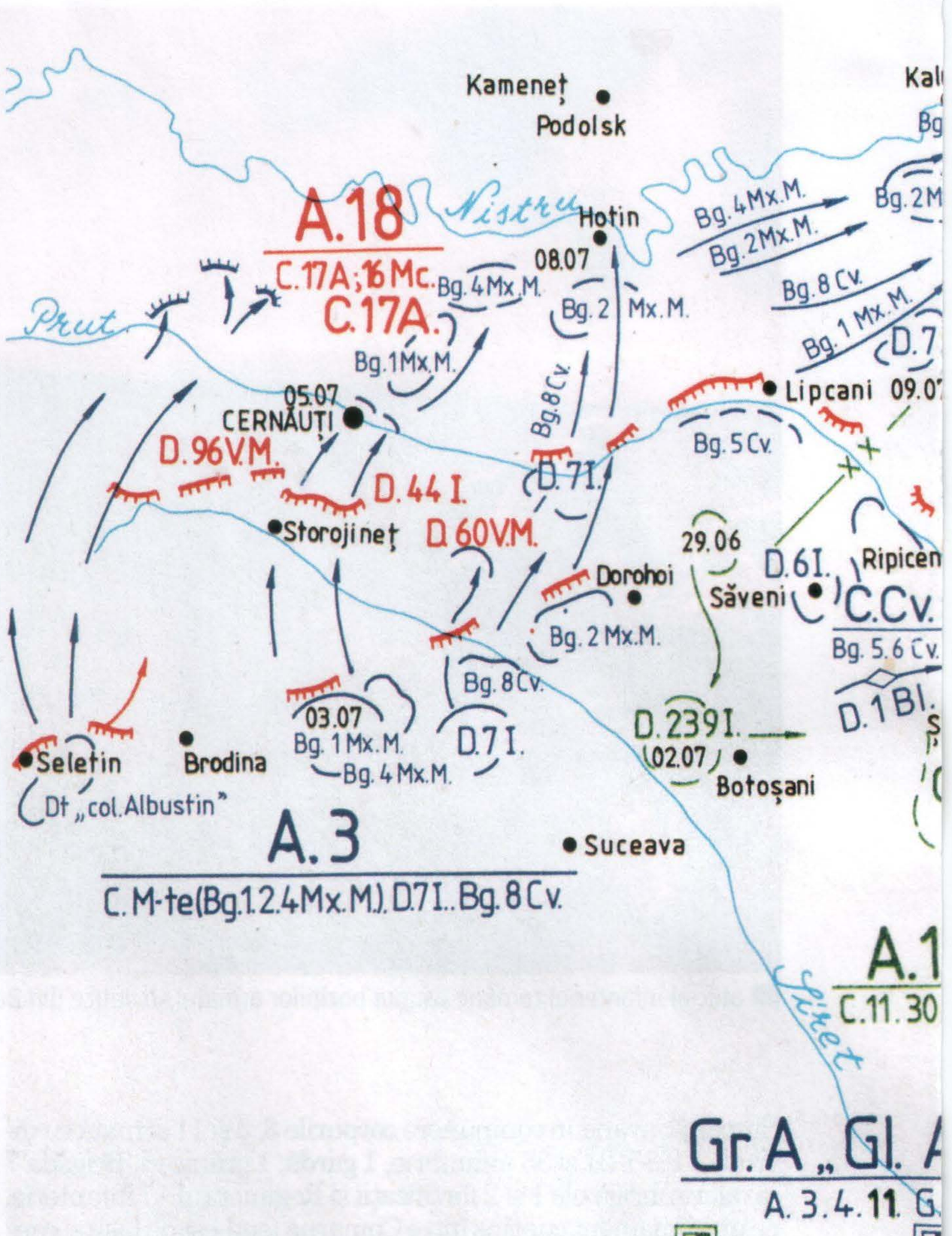

EFECTIVE PARTICIPANTE LA LUPTE
— Trupe române—

Detalii	Armata de uscat	Aviația	Marina	Total
Ofițeri	14.490	3.148	723	18.361
Subofițeri	10.564	5.729	993	17.286
Trupă	377.693	47.299	12.464	437.456
Total	402.747	56.176	14.180	473.103

SITUAȚIA PIERDERILOR ARMATEI ROMÂNE
— până la 31 iulie 1941 —

Detalii		Armata de uscat	Aviația	Marina	Total
Morți	Ofiteri	252	20	1	273
	Subofițeri	96	10	1	107
	Trupă	4.533	33	65	4.631
	Total	4.881	63	67	5.011
Răniți	Ofițeri	621	23	12	656
	Subofițeri	226	22	7	255
	Trupă	13.838	64	85	13.987
	Total	14.685	109	104	14.898
Dispăruți	Ofițeri	36	32	11	79
	Subofițeri	18	22	6	46
	Trupă	3.834	28	500	4.362
	Total	3.888	82	517	4.487
Total	Ofițeri	909	75	24	1.008
	Subofițeri	340	54	14	408
	Trupa	22.205	125	650	22.980
	Total	23.454	254	688	24.396

ACȚIUNILE TRUPELOR ROMÂNE ȘI GERMANE PENTRU ELIBERAREA BASARABIEI, A PĂRȚII DE NORD A BUCOVINEI ȘI A TINUTULUI HERȚA

22 iunie - 26 iulie 1941

Legendă

TRUPE ROMÂNE

TRUPE GERMANE

TRUPE SOVIETICE

Scara 0 12 24 36 48

A.3 — 17.07 Moghilev — C.11A. 17.07 — C.CV. — Bg.5.6.8Cv. — C.30A. 18.07 — 15.07 — D.1Bl. — D.76I. — D.22I. — 08.07 — 15.07 — Paladia — Soroca — 12.07 — Stoicani — D.239 I. — C.48I. D.176,74 I. — D.198 I. — D.13I. — D.170 I. — Brătușeni 05.07 — Vadu Rașcu — D.8I. — D.14I — C4A. (22.07) D. 5,8,14 I. — Râbnița — D.14I — C.2Mc. D. 21 I. Mo: D.11.16 Tc. — 08.07 — Recea — 08.07 — Bălți — D.176 I. — D.74 I. — 04.05 — D.14I — D.8 I. — D.5I. — Copăceni — D.50I. — 08.07 — 12.07 — 15.07 — Văscăuți — Folești — D.14I — D.5I. 08.07 — 11.07 — Orhei — D.50I. 16.07 — C.54A. 21.07 — Chetris 0807 — 14.07 — D.5 Cv. — Dubosari — C.30A — C.35A. D.30,95 I. — D.72I — D.72I 21.07 — 06.07 — D.170 I. — D.1Bl. — Sculeni — Petrești — D.30 I — 15.07 — D.72I. — Grigoriopol — 02.07. — 07.07 — Miclăușeni — Vadu lui Vodă — IAȘI — Ungheni — Costuleni — 16.07 CHIȘINĂU — C.2Cv. D.5.9 Cv. — Razdelnaia — tonescu — C.54A. — D.35I. 02.07 — D. 15 I. — 30.07 — 30.07 — Tiraspol — Tighina — 04.07 — Lăpușna — Hâncești — 16.07 — 19.07 — D.1Gd. — D.95I. — D.11I. — Albița — Zaim — D.21I. — C. 3A. D. 15,11 I.,1 Gr. — Rășești — Cărpineni — D.11 I. 30.07 — 06.08. — Huși 07.07 — D.1Gr. — Bg.7Cv. — 15.07 — Bg.7 Cv. 20.07 — Ceaga — Vaslui — 09- 13.07 — Cimișlia — A.9 C.14.35.48A.2Cv.2.18Mc. — Bg.7 Cv. 23.07 — D.21I. — ODESSA — Ovideopol — Leova — Oancea — A.4 C. 3. 5. 11 A. — Bg.1Cv. 27.07 — 22.07 — D.1 Gd. 25.07 — D.1Gr. 25.07 — Cetatea Albă — 26.07 — Fălciu — C.5A. D 1Gd. 21 I. — D. 1Gd. — 24.07 — D.1 Gr. — 25.07 — Cania — D. 25I. — Tarutino — C. 18 Mc. D.44, 318 Mc ; 47 Tc. — Țiganca — Bârlad — 14.07 — D. 21I. — 20.07 — D.21I. — Cogâlnic — Iserlia — C.14A. D.25, 51,150 I. 21.07 — D. 21I. 23.07 — D.10 I. 27.07. — Tatarbunar — B.M.D. — Bg. 2 Fo. — 20.07 — Taraclia — Cahul — Tecuci — C.11A. Bg. 1,2 Fo.R.17I. 2 B.M.D. — B.M.D. — D.10I. 24.07 — Gr. 52 Cc. — D.15 0 I. — D. 51 I. — Bolgrad — Focșani — Bg.2 Fo. — R.17 I. — Vâlcov — B.17 I.M. — B.15 I.M. — Dt. Maritim nr. 1 — B.16 I.M. — Galați — Ismail — D.10I. Gr. 52 Cc. 21.07 — Bg.1 Fo. — Brăila — D.10I. — Tulcea — C.2A. D.9.10 I., Dt. maritim Nr. 1 — I. Șerpilor — Sf. Gheorghe

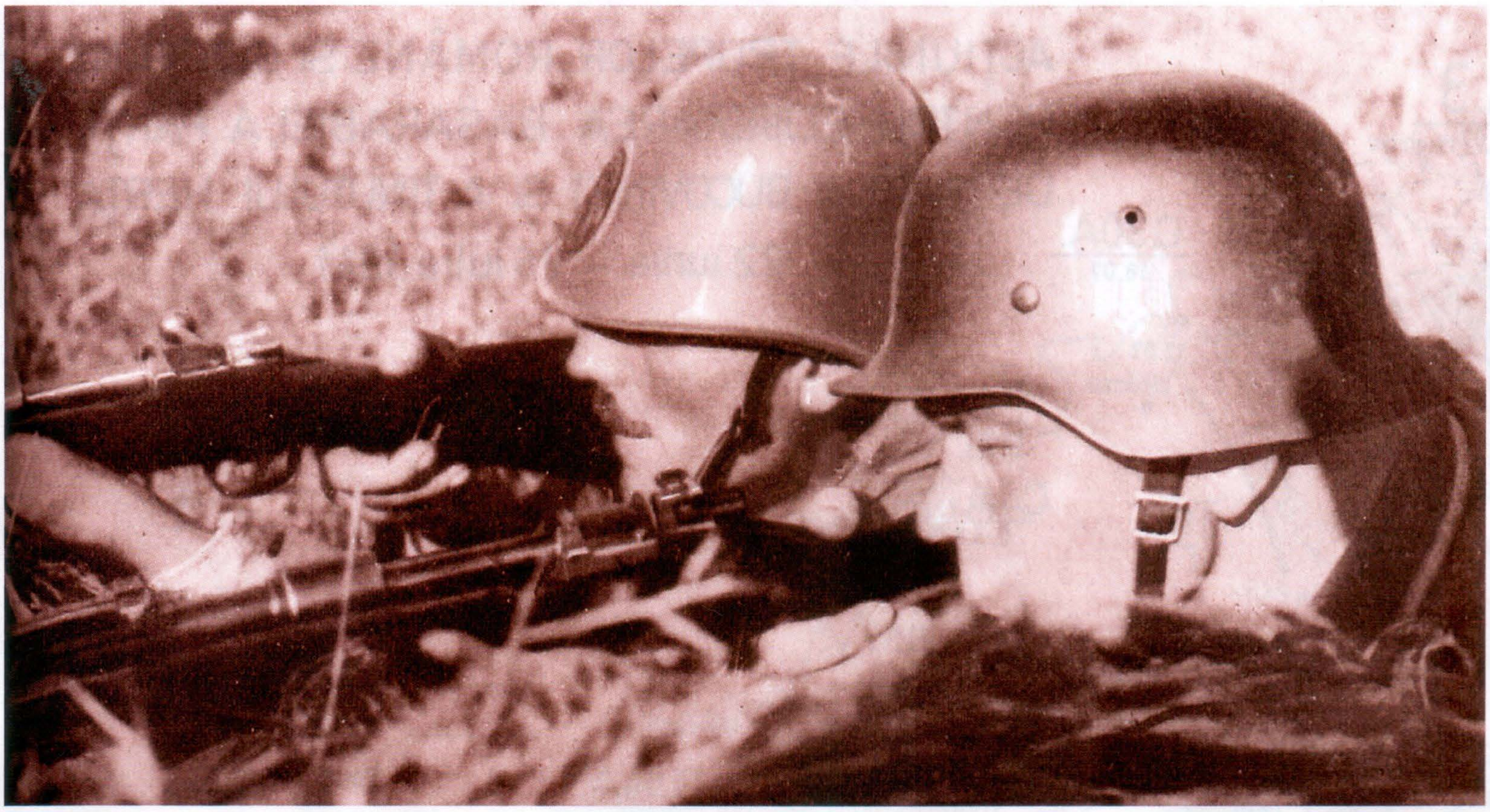

FOTOGRAFIE de propagandă ce înfățișează un soldat român luptând „umăr la umăr" cu un soldat german pentru eliberarea Basarabiei

tul Armatei a 4-a s-a produs la 14 iulie, după adoptarea unei noi concepții operative care prevedea cucerirea masivului muntos Cornești, cheia strategică a Basarabiei, prin acțiunea conjugată a marilor unități de la flancul drept al Armatei 11 germane și de la flancul stâng al Armatei a 4-a române, acțiune în urma căreia, după cum am precizat, Chișinăul a fost eliberat.

La scurt timp după intrarea trupelor aliate în capitala Basarabiei, la nivelul Grupului de armate „general Ion Antonescu" s-a produs prima mare restructurare, în noaptea de 17 spre 18 iulie constituindu-se Frontul de Nord, compus din Armata 11 germană (incluzând 4 divizii de infanterie română) și Armata 3 română, sub comanda generalului Eugen von Schöbert, care avea misiunea de a forța Nistrul la Moghilev și Frontul de Sud, comandat de generalul Ion Antonescu, care avea în subordine grupul de divizii „general Mattenklot" (cu 3 divizii românești și una germană) și Armata a 4-a română, cu misiunea de a elibera definitiv sudul Basarabiei.

Astfel, la 16 iulie Armata a 4-a a reluat ofensiva, dirijându-și unitățile spre Cetatea Albă. Concomitent cu înaintarea Corpurilor 3 și 5 armată spre Nistru, a intrat în acțiune Corpul 11 armată român, care a forțat Prutul la 20 iulie, îndreptându-se la rândul său spre Nistru. A doua zi, 21 iulie, a forțat Dunărea pe la Isaccea și Divizia 10 infanterie din compunerea Corpului 2 armată, care împreună cu Detașamentul maritim numărul 1 asigurase apărarea cursului inferior al fluviului și a Deltei. La 26 iulie, Divizia 21 infanterie elibera Cetatea Albă. Cu puțin timp înainte, Marele Cartier General român făcea cunoscut țării, printr-un comunicat, că *„lupta pentru dezrobirea brazdei românești de la răsărit s-a terminat. Din Carpați până la Mare suntem din nou stăpâni pe hotarele străbune"*.

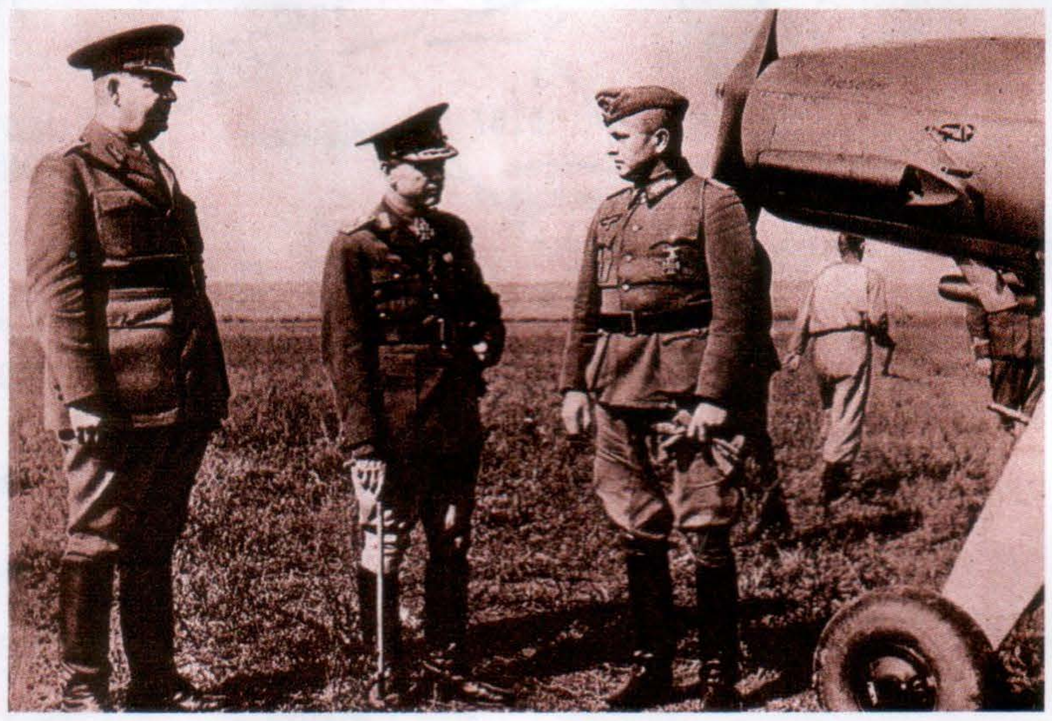

GENERALUL Ion Antonescu, generalul Ioanițiu (stânga) și generalul german Hauffe, pe front

Povestesc veteranii

Numărul morților, răniților și dispăruților, cifrat la aproximativ 25.000, demonstrează că pentru eliberarea teritoriilor românești din Est a fost necesar un efort militar considerabil, purtat împotriva unui inamic tenace și hotărât să reziste și în condițiile unui relief dificil. Mărturiile celor aflați în prima linie în acele zile sunt edificatoare în această privință. Povestește Mihai Popovici, pe front sergent-major în unul dintre regimentele de dorobanți ale Diviziei 14 infanterie:

„În zorii zilei de 2 iulie 1941, subunitățile Regimentului 13 dorobanți (Divizia 14 infanterie) se găseau în apropierea malului vestic al Prutului, în zona satului Bogdănești (16 km nord-vest de Iași), cu batalioanele 1 și 2 în cap, gata să forțeze râul. Inamicul ne-a descoperit prezența și a început să tragă cu artileria și aruncătoarele asupra noastră, provocându-ne pierderi destul de mari în oameni și materiale. Sub protecția focului puternic al artileriei noastre, care a reacționat prompt și a redus la tăcere mare parte din artileria adversă, primele subunități ale batalionului 1 au trecut pe malul opus și au început lupta cu inamicul. Traversarea Prutului a fost grea, fiindcă sovieticii au dezlănțuit un puternic foc de arme automate, deși artileria noastră a ținut continuu sub lovituri puternice malul stâng al râului. Pe timpul traversării, o barcă din imediata mea apropiere a fost lovită și s-a scufundat. Doi militari au fost uciși, dar trei au scăpat ca prin minune nevătămați. [...] Pentru mine a fost cutremurător momentul când am văzut primii morți și răniți căzând în jurul meu, loviți de schije sau de gloanțe, dar mi-am păstrat credința fermă că voi învinge toate emoțiile și greutățile războiului și am mers înainte fără a ezita".

Generalul de brigadă (r) Ion Dăscălescu, pe front locotenent, comandant al unui regiment din Divizia 1 gardă, își amintea de o întâmplare care l-a marcat profund: *„La 27 iunie, compania locotenentului Ștefan Luncașu executase o incursiune la est de Prut, în zona localității Hănășeni (circa 10 km sud de Leava). Compania a intrat într-o ambuscadă și toți ostașii, chiar și cei răniți, au fost uciși până la unul. Comandantului companiei i s-a retezat capul, care a fost înfipt în baioneta unei arme așezată în vertical, cu patul îngropat în pământ. Capul nefericitului ofițer a fost îndreptat cu fața către noi, inamicul vrând prin aceasta să ne înfricoșeze. Acțiunea bestială a sovieticilor a stârnit indignare și oroare în rândurile tuturor ostașilor noștri"*.

Despre luptele violente din zona satului Țiganca ne povestește dr. Pantelimon Nedelescu, pe front sergent în Regimentul 6 dorobanți gardă „Mihai Viteazul“ (Divizia 1 gardă):

„Duminică 6 iulie 1941. O zi de vară cu cer senin și soare fierbinte, care în debutul ei nu prevestea nimic. Împovărați de gânduri, ne așteptăm masa de prânz, până la care ne mai consumăm timpul cu probleme de ordin administrativ. Se făcuse ora 10. Din satele românești ce se aflau în apropierea noastră, se auzeau triste dangăte de clopot, care anunțau derularea sfintei liturghii. Se împliniseră două săptămâni de când izbucnise războiul și nu înțelegeam de ce rămâneam în aceste locuri de unde în prima noapte gândisem că în câteva zile vom izgoni cotropitorii din Basarabia! Și deodată firul acestor gânduri a fost întrerupt de ordinul ce se transmitea fulger: pregătirea de atac! După câteva minute, am pornit în iureș spre Prut [...] După trecerea Prutului, am și devenit țintele inamicului, care continua să ocupe linii succesive pe dealul Țiganca – Gheltosu, perpendicular pe direcția noastră de atac. Atacam pe un front larg de-a lungul Prutului, în salturi om cu om, pe grupe, plutoane etc. Pe măsura înaintării noastre, focul inamic devenea tot mai nimicitor, cu toate armele din dotare. Șuieratul gloanțelor, asociat cu cel al schijelor, ne sugera ideea că eram în iad, din care nu mai aveam scăpare.

Am ajuns la nivelul unui pod (pe partea stângă a atacului nostru) peste un pârâu care tăia șoseaua care lega localitățile Țiganca și Hârtoape. Am fost nevoiți să ne oprim pentru un timp, pentru ca artileria să intervină asupra apărării inamice. Pierderile noastre erau foarte mari: peste 50% din efective numai în câteva ore de atac. Lacul Țiganca era plin de cadavre ca și râulețul în care se zbăteau și cereau ajutor cei răniți [...] În acest vacarm, peste care plutea coasa morții, am continuat să respingem prima linie a inamicului situat în dealul din fața noastră, astfel încât, la căderea serii, ocupam tranșeea inamică. Din efectivul companiei mele rămăsesem 17 oameni în viață! Pe timpul nopții, ocupând aceste tranșee, nu mai adânci de 50-60 de centimetri, am continuat schimburi violente de foc cu linia a doua a inamicului fixat în teren. Noaptea a fost un infern la fel de înspăimântător ca și în cursul zilei. Spre zori, inamicul s-a retras, iar noi am continuat înaintarea“.

Aceste mărturii evidențiază atât ferocitatea luptelor, cât și moralul foarte bun al soldaților români, convinși de justețea cauzei pentru care luptau: reintegrarea teritoriilor rupte din trupul Țării cu doar un an înainte. Dar virtuțile ostășești nu au putut suplini gravele deficiențe organizatorice și greșelile în îndeplinirea misiunilor, consecințe directe ale lipsei de pregătire în timp de pace.

Lanțul slăbiciunilor

Cele mai grave erori de comandament au avut loc în zona de acțiune a Armatei a 4-a, coordonată direct de Marele Cartier General român. Deși datele de începere a operațiilor de forțare erau deja stabilite, numeroase unități se aflau încă în marș spre zonele de ofensivă, ceea ce însemna că forțarea Prutului urma să se facă în condiții de oboseală acumulată. Probleme deosebite va întâmpina Corpul 5 armată, cel care va da lupte grele pentru menținerea unor capete de pod la est de Prut. Sesizând că pregătirile pentru trecerea acestuia nu erau încheiate, generalul Nicolae Șova, comandantul Diviziei de gardă, a solicitat comandantului Corpului 5 armată amânarea începerii acțiunii cu 24 de ore, pentru că mijloacele de trecere se aflau încă la 2-3 km de plaje, arătând că trecerea în timpul zilei, fără pregătire de artilerie, se va face cu mare greutate și cu multe pierderi, elementul-surpriză fiind pierdut din cauza transportului materialului de trupe pe șoseaua de pe malul Prutului.

Opinia generalului Șova nu a fost luată în considerare, astfel că unitățile Corpului 5 armată și-au angajat forțele gradual, permițând apărării sovietice să fie deosebit de eficientă, zona localității Țiganca devenind un adevărat „abator“ pentru soldații români.

Insuficienta angajare inițială a unui număr suficient de forțe a fost dublată de alegerea nepotrivită a sectorului de forțare. În acel loc, lanțul de dealuri care coboară dinspre nord spre sud, cu o altitudine de peste 350 de metri, domină malul de vest, făcând imposibilă cucerirea și menținerea unui cap de pod fără controlul acestor înălțimi. În plus, valea largă a râului era încon-

GENERALUL Ion Antonescu în tranșee, între ofițeri germani și români

jurată de mlaștini, un alt obstacol greu de trecut. Nu este de mirare că situația a fost deosebit de critică în primele zile de după declanșarea atacului, unele voci luând în considerare chiar o retragere generală în spatele Prutului. Introducerea succesivă în luptă a unor noi unități și mai ales evoluțiile favorabile din alte sectoare ale frontului au dus la stabilizarea situației și retragerea forțelor sovietice.

O altă situație extrem de gravă au avut în prim-plan unitățile Diviziei 35 infanterie. După un șir de succese notabile în forțarea Prutului, orgoliul generalului Emil Procopopiescu-Mahu, comandantul diviziei, l-a împins să înainteze fără a-și lua necesarele măsuri de precauție, din dorința de a ajunge la Chișinău înaintea germanilor, care operau din stânga masivului Cornești. Cu unitățile diviziei dispuse pe două coloane, având întreaga artilerie grupată – o greșeală elementară atunci când avansezi într-un teritoriu nesigur – generalul Procopopiescu a lăsat unui grup de cercetare misiunea de a face legătura între cele două grupări tactice și de a informa despre mișcările inamicului. Convins că sovieticii, învinși în luptele anterioare, se retrag în permanență, comandantul grupului de cercetare a înaintat nestingherit, fără o minimă analiză a împrejurimilor. Aflați pe înălțimile ce flancau direcția de înaintare a unităților diviziei, trupele sovietice au declanșat, în după-amiaza zilei de 8 iulie, un puternic contraatac cu infanterie și tancuri. Pierderile au fost extrem de mari: 2781 de militari, dintre care 177 morți, 2295 răniți și 309 dispăruți. În luptă a căzut și comandantul Regimentului 63 artilerie, colonelul Felix Coscinschi, *„cu mitraliera în brațe apărându-și tunurile“*, după cum menționează rapoartele vremii, ceea ce nu i-a împiedicat pe sovietici să captureze întreaga artilerie a diviziei.

Informat asupra situației create, generalul Ion Antonescu – care felicitase marea unitate pentru succesele înregistrate până în acel moment – a sosit la 10 iulie în zona de cantonare a ceea ce mai rămăsese din Divizia 35 infanterie, împreună cu Regele Mihai. El a ordonat demararea unei anchete, care a stabilit că dezastrul s-a datorat lipsei de prevedere a comandamentului și ușurinței cu care s-a raportat că trupele pot pătrunde în defileu fără nicio problemă.

La nivel strategic, este limpede că eliberarea teritoriilor românești din Est ar fi fost imposibilă fără aportul trupelor germane. Conducătorul statului român, deși conștient de slăbiciunile arătate de trupele române în ofensivă în fața unui inamic hotărât să reziste, a luat ulterior hotărârea de a folosi exclusiv Armata a 4-a română pentru asaltul asupra Odessei – o victorie realizată cu enorme pierderi de vieți omenești.

După război generalul Hans Speidel (ajuns comandant al forțelor terestre ale NATO în Europa Centrală), întrebat de cunoscutul ziarist american Cyrus Sulzberger: *„Care au fost cele mai bune trupe ale AXEI în afară de germani? finlandezii, croații, ungurii?“*, a răspuns: *„Niciunul dintre aceștia. Românii au fost. Dați-le șefi buni și nu veți găsi trupe mai bune.“*

Poate cea mai importantă lecție a campaniei armatei române pentru eliberarea Basarabiei și a nordului Bucovinei rămâne cea a curajului și a jertfei. Nu există nimic mai nobil decât a-ți da viața pentru națiunea căreia aparții. Românii, transformați între timp din popor în populație, găsesc extrem de dificilă și minima obligație a generațiilor actuale – aducerea aminte.

IUNIE 1941

Aviatorii au trecut primii Prutul

Dacă în ceea ce privește trupele terestre, în vreme ce la radio se difuza „Marșul Basarabiei“, primii vor fi trecut în Basarabia spionii, cercetașii în adâncime și, nu în ultimul rând, pontonierii, abia la urmă grosul infanteriei, artileria și celelalte, neîndoielnic, aviatorii au fost cei care, în noaptea de 21/22 iunie 1941, au primit cei dintâi misiunea de luptă. Iar dintre aceștia, la rândul lor, prioritate au avut cei din aviația de informație, adică de recunoaștere și observație aeriană.

DE DAN GÎJU

Așa cum se preciza în articolul *Glorie mută,* publicat în numărul 1 din august 1941 al „Magazinului aeronautic“, piloții de recunoaștere *„nu fac picaje de sute de metri și nici acrobații de degajare: materialul nu o permite și nici misiunea nu o cere; observatorii nu au ocazia efectelor la țintă și nici satisfacția unui rezultat imediat. (...) Dar pe ei se bizuie comandamentele superioare și celelalte aviații, ei aduc țintele. Din primele clipe ale războiului zeci de avioane informatoare au străbătut câmpul de luptă al inamicului. Aparate foto, carnete de notițe și hărți, comunicate radio... Pândite și vânate. Primul echipaj care a trecut Prutul în zorii lui 22 iunie a fost un astfel de avion. Șeful de escadrilă a ținut să fie șeful primului echipaj. A pierit împreună cu observatorul, doborâți de vânătoarea rusă. ...A murit glorios dar fără tresărirea noastră, nu doborâse avioane și nu efectuase distrugeri, învăluit doar de tristețea «băieților» și a avioanelor escadrilei sale“.*

Ce nume vor purta eroii aceștia, vom afla ceva mai târziu, nu ca acum, când atâta le trebuie ofițerilor însărcinați cu relațiile publice să nu ofere presei orice informație legată de eroii căzuți prin Afganistan, de exemplu. Astăzi, din sutele de mii de soldați care au trecut Prutul în acea noapte, mai exact în zorii acelei zile, foarte puțini mai trăiesc pentru a putea povesti. Și fiind foarte tineri atunci, sigur că aveau funcții militare foarte mici, cel mult comandanți de companie. Iar dintre aviatorii pe care i-am auzit relatând odiseea acelei nopți, deși nu se mai află astăzi printre noi, cel mai interesant și complet rămâne Sorin Tulea, unul dintre reporterii de front voluntari care a și lăsat, de altfel, posterității o descriere a clipelor trăite atunci.

Cine este Sorin Tulea

Inginer ca formație profesională, sublocotenent rezervist în timpul războiului, pilot de bombardament greu, ajuns

SORIN TULEA, cu pistolul Parabellum despre care mărturisea că nu s-a despărțit niciodată în timpul războiului

TULEA, lânga bombardierul Heinkel 111, cu care a făcut războiul

FOTO: ARHIVA DAN GÎJU, CABINETUL DE STAMPE AL BIBLIOTECII ACADEMIEI ROMÂNE

comandor după evenimentele din 1989, Sorin Tulea (1915-2005) a fost elev al renumitului instructor de zbor din anii interbelici, Florea (zis și Virgil) Chifulescu, la Școala civilă de pilotaj „Mircea Cantacuzino“ de la Băneasa. Brevetat ulterior pe aparatul de luptă Potez 25, la Școala de perfecționare a aviației militare de pe Otopeni, promoția 1940, Tulea va avea „șansa“ intrării în foc din prima clipă când, în vara lui 1941, s-a ordonat trecerea Prutului. Numai că, în acel moment, avea abia nouă ore și cinci minute de antrenament – conform carnetului de zbor – pe bombardierul Heinkel 111, aparatul cu care, efectiv, va face războiul. Dincolo de misiunile de bombardament și de cele specifice ofițerului de legătură pe lângă aliatul de la acea oră, ca și alți piloți români cu preocupări artistice, sublocotenentul Sorin Tulea va fi și unul dintre corespondenții responsabili cu ilustrațiile pentru „Aripi românești“, organul oficial de propagandă al Subsecretariatului de Stat al Aerului (în perioada 10 noiembrie 1942-20 septembrie 1944).

Sorin Tulea a trăit o viață de roman, în parte relatată în cartea *Amintiri din războaie neterminate,* apărută însă doar în 200 de exemplare, câte și-a putut permite să plătească autorul din pensia lui de invalid de război. Între altele, fostul corespondent de război a trecut vreo 15 ani și pe la Aiud, întrucât, tot sperând că vor veni americanii, se apucase să „colecționeze“ armament și muniții pentru rezistență... Spre deosebire însă de mulți alții dintre camarazii săi de generație, el a apucat, totuși, venirea americanilor. Chiar dacă la acea oră era deja în cârje și nu mai avea de trăit decât un an.

Citiți în „Historia“, în cele ce urmează, câteva frânturi din istoria acelei nopți, așa cum și le amintește Sorin Tulea, care se afla atunci la Zimnicea, făcând parte din echipajele combatante ale Grupului 5 din Flotila 1 Bombardament din Brașov; concret, primii soldați români care au executat ordinul lui Antonescu de a trece Prutul.

Sorin Tulea: „Încep să intru la griji. Însemnează că rușii, totuși, nu dorm!“

AVIATORUL român Sorin Tulea, într-un bimotor Savoia Marchetti

„...Zilele ce au urmat prevesteau foarte clar furtuna care se apropie! Primul simptom a fost atunci când Comandantul flotilei, comandorul Sahini, a venit de la Brașov ca să inspecteze grupul. Apoi a venit inspecția ministrului aerului, generalul Jienescu Gheorghe, care ne-a ținut un discurs, combinat cu niște recomandări ce ne-au pus pe toți pe gânduri. Și anume că *«dacă va fi să fie război cu U.R.S.S., atunci el așteaptă ca fiecare echipaj să-și facă datoria până la capăt. Iar dacă bombele nu își vor atinge obiectivul, atunci echipajul respectiv să se arunce în picaj cu avion cu tot asupra țintei»*, după metoda care, ulterior, a fost perfecționată și pusă în practică de piloții japonezi, kamikaze. (...) Din discursul ministrului, însă, până la sfârșit, nu s-a putut trage nici o concluzie. Adică nici că va fi, nici că nu va fi război cu U.R.S.S.! A urmat, în aceeași zi, un discurs similar, însă fără recomandări cu caracter de kamikaze, și tot cu un caracter ambiguu, făcut de locotenent-comandorul Paul Landmann *(Comandantul Grupului 5 Bombardament Greu «Heinkel 111», aflat atunci la Zilișteа – n.a.).*

Totul vibrează în jurul meu!

A doua zi dimineața, un telefon urgent îl cheamă pe Landmann, împreună cu adjunctul său, căpitanul Stoenescu Bill, să vină la Tecuci pentru o conferință militară. Suntem acum pe 21 Iunie 1941! Cei doi se duc, după care, în după-amiaza aceleiași zile, urmează adunarea generală a tuturor echipajelor, pentru a ni se comunica rezultatul discuțiilor avute dimineața cu forurile superioare ale aviației. Landmann ne spune textual: *«Situația politică între noi și ruși este foarte încordată. Nu este exclus ca în zilele ce urmează să aibă loc o acțiune militară, când va trebui să facem, pe deasupra Basarabiei, un raid de demonstrație a prezenței aviației române. Însă să nu vă faceți griji, deoarece Grupul 7 vânătoare de Me 109, al lui Popișteanu, nebunul, vă va însoți și, dacă va fi cazul, vă va face protecție!»*. Apoi urmează masa de seară. Vedem că și la germani agitația era neobișnuită. Mașini, camioane, avioane de transport YU52, mișcări de trupe de la A.C.A. și, în general, o atmosferă de praf ce făcea halouri de lumină în jurul becurilor electrice ale proiectoarelor de peste tot.

Ne culcăm! Și astfel începe noaptea de 21 spre 22 Iunie 1941! Noapte în care, desigur, moartea, îmbrăcată în costumul ei tradițional de culoare neagră și cu celebra coasă în mână, și-a făcut rondul pe la dormitoarele de la hangare, ca să-și aleagă clienții pentru zilele ce vor urma și de la germani, și de la români. (...) Sub impresia celor auzite în ziua precedentă, eu adorm greu. Deodată mă trezesc brusc, având senzația că se prăbușește hangarul peste noi. Totul vibrează în jurul meu! Pereții vibrează! Geamurile vibrează! Totul într-un zgomot apocaliptic, de sfârșit de lume. Era un zgomot de motoare de avion puse în plin, însă de o intensitate cum nu o mai auzisem niciodată. În momentul când m-am trezit, se deschide brusc și ușa de la dormitor, se aprinde lumina unei lanterne și agentul de legătură de la comandament intră și, din cauza zgomotului infernal al motoarelor, strigă tare:

– Domnilor, deșteptarea și prezentarea la comandament! Din acest moment suntem în stare de război cu U.R.S.S.!

Vibrațiile simțite atunci când m-am trezit erau provocate de motoarele puse în plin, în regim de decolare, ale zecilor de bombardiere germane Heinkel 111, care își luau zborul pe rând. În timp ce ne îmbrăcam în grabă, prin ușa deschisă de agent, aveam vedere directă spre pista de decolare. Aici, toate luminile de balizaj erau aprinse, iar proiectoarele de bord ale celor aproape 150 de avioane erau aprinse și ele, deci 300 de motoare Yunkers Jumo 211, fiecare de câte 1200 CP, ambalate la maxim. Pot vedea grupuri de bombardiere, în formații de câte trei sau de câte șase, decolând și lăsând în urmă un nor de praf care aproape că estompa lumina proiectoarelor de bord.

Este ora 0.30. A început ziua de 22 Iunie 1941!

Era ceva fantastic să văd cum cele 150 de avioane decolează în noapte pentru prima lor misiune de război. Simțeam fiori în tot corpul și făceam eforturi să-mi ascund lacrimile din cauza emoției provocată de măreția momentului! Cu toții eram conștienți, de fapt, că trăim un mare moment, unic în istoria românilor, deoarece era pentru prima dată când românii răspundeau cu arma în mână la cei aproape 1000 de ani de năvăliri barbare și de mizerii venite dinspre răsărit, de dincolo de Nistru!

Mă uit la ceas. Este ora 0.30. A început ziua de 22 Iunie 1941!

De atunci a trecut o jumătate de secol. Iar acum, când scriu aceste rânduri, suntem în anul 1993 și retrăiesc în gând acele momente, cu aceeași intensitate ca în 1941, făcând eforturi disperate să-mi stăpânesc anumite noduri din gât, când îmi amintesc de camarazii mei de sbor de atunci care și-au dat viața pe *«cerul de onoare al României»*, iar astăzi nici nu se mai vorbește de ei!

Bombardierele germane au decolat de pe Zilișteа, având ca primă misiune de luptă atacuri la Sevastopol, Kiev, Jitomir și Kaumas. Decolarea lor s-a făcut cu o oră mai înainte de a li se co-

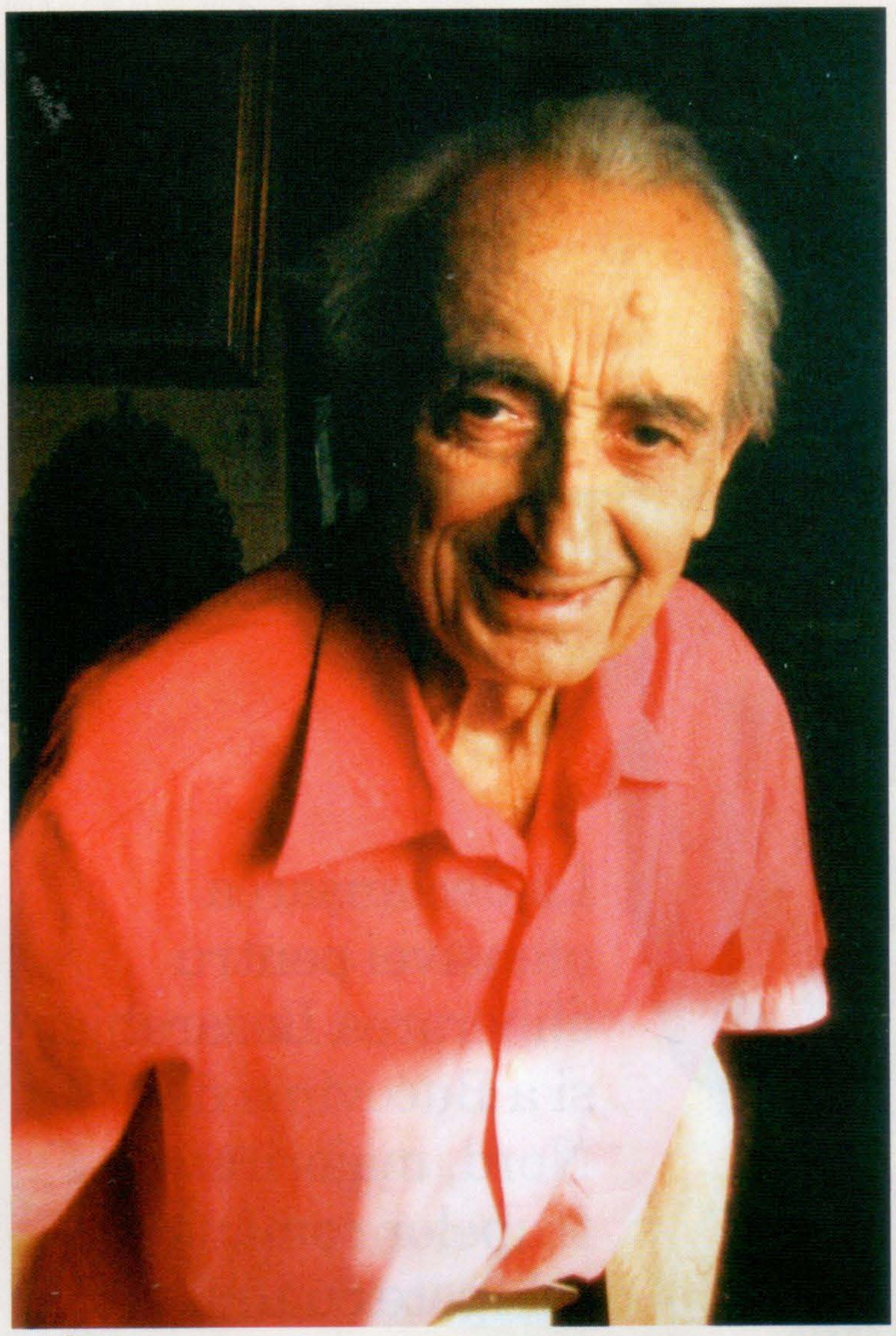

LA VÂRSTA senectuții, Tulea a scris o carte de memorii, *Amintiri din războaie neterminate*

munica rușilor declarația de război, astfel ca această declarație să coincidă cu primele dâre de bombe peste obiectivele de mai sus.

Acum suntem toți echipați și ne îndreptăm spre cele trei autobuze care ne transportă la comandament. Suntem încă buimaci de somn și de spectacolul oferit de colegii noștri germani de la KG 4 și KG 27. Toată lumea tace! Dar este o tăcere care «vorbește»! Toți vorbim cu noi înșine în gând! Deci... război! Ce va fi? Cum va fi? În tot cazul... vom vedea. Mai ales, știam că într-un război pot fi și «cazuri mortale»! Așa că nu ne rămâne decât să mergem la noroc. Comandamentul era instalat în grupul de case al fostului conac Marghiloman. De departe vedem agitația de personal în lumina puternică a becurilor alimentate de un grup electrogen. Avioanele au husele scoase, se văd stive mari de lăzi pentru bombe care acum sunt goale, cisternele de benzină trec de la un avion la altul, mecanicii de aerodrom pornesc motoarele și le turează în regim de încălzire, iar echipajele se adună în front pentru a primi ordinele de misiune. Primul nostru atac se va produce asupra aerodroamelor din sudul Chișinăului, precum și asupra gării de triaj, iar ca obiectiv special pentru escadrila 78, în plus, se cerea și un atac asupra aerodromului din Tiraspol. Consultăm tabla neagră din fața corturilor de la escadrile. Pe aceste table sunt scrise cu cretă numele membrilor din structura echipajelor, precum și numărul avionului respectiv, care va participa la această misiune de luptă în premieră absolută. (...)

Este ora 3. Un prim bombardier He 111, pilotat de locotenent-comandorul Nagaevsky Gh., navigator fiind sublocotenentul (r) Radu Boldur, decolează, fiind primul avion românesc care, conform ordinului Generalului Antonescu, «a trecut Prutul». Misiunea acestui echipaj era de a recunoaște traseul din punct de vedere meteorologic, reacția A.C.A. *(artileria contra aviației, cum se spunea atunci – n.a.)* sau vânătoare și de a raporta comandamentului, prin radio, cele constatate.

Încă puţin şi suntem deasupra Basarabiei

Este ora 3.30. Decolează tot Grupul 5 la lumina proiectoarelor de bord și cu toate luminile de poziție aprinse. După decolare, însă, trebuie să stingem aceste lumini și să zburăm într-o beznă absolută numai în P.S.V., adică numai după aparatele de bord. Imediat sunt conștient că, în asemenea condiții, pericolul unei ciocniri în aer între avioane este imens. Totuși, zborul a continuat fără incidente și fără să distingem absolut nimic în jurul nostru. Însă noaptea fiind senină, la lumina palidă a stelelor vedem, la un moment dat, cum se reflectă această lumină peste o albie de râu ceva mai lată. Este Prutul! Încă puțin și suntem deasupra Basarabiei, astfel că, după echipajul Nagaevsky-Boldur, avioanele din Grupul 5 «Heinkel 111», la rândul lor și ele au executat acel ordin. De menționat că, în acea noapte, din toată armata română, primii soldați care au executat acest ordin au fost constituiți în echipajele combatante ale Grupului 5 din Flotila 1 Bombardament din Brașov. Echipaje din care am făcut parte și eu. Până și astăzi mă simt mândru de acest fapt. Iar «amintirile» pe care le port și acum pe picioare, după această aventură care a fost războiul cu arma în mână în contra U.R.S.S.-ului, sunt pentru mine cele mai valoroase decorații de război. (...) Am avut atunci o senzație stranie! Deasupra Basarabiei, totul părea mai negru decât noțiunea de negru valabilă deasupra României! Îmi făcea impresia că zburam sub o uriașă mantie neagră purtată personal chiar de diavol. Sigur că această nouă valoare a culorii de negru era de natură pur psihică... (...)

Este ora 5. Apare Nistrul, iar în fundal, pe malul opus, prin atmosfera de pâclă a dimineții, se ghicește și orașul Tiraspol. În curând identificăm și aerodromul. Însă surpriza noastră de astă dată a fost într-adevăr sigură și totală. Aerodromul era părăsit! Nici un avion pe el! Era clar că am venit degeaba la Tiraspol. În partea de sud-vest, totuși, identificăm o mulțime de magazii și un parc imens de camioane ce stăteau aranjate frumos, în stocaj. Era singurul obiectiv militar din regiune demn de acest nume. Zburam la o altitudine de 500 m și ne hotărâm să atacăm. Eu fac o serie de fotografii în timp ce jumătate din bombele de 220 kg cad pe țintă și explodează. (...) De jos nu a fost nici o reacție terestră sau aeriană, afară de faptul că am simțit efectul propriilor noastre bombe. (...) În jurul nostru mai erau două avioane din componența escadrilei 78. Celelalte se împrăștiaseră în timpul zborului de noapte și nu le puteam vedea. Atunci hotărâm să ne întoarcem și cu restul încărcăturii de bombe să atacăm triajul de la Chișinău. De departe se putea vedea fumul exploziilor provocate de bombele aruncate de celelalte echipaje care s-au dus direct la gara de triaj sau la aerodroamele din sud. În curând suntem peste obiectiv. Până acum nu am avut nici o reacțiune din partea A.C.A.-ului sovietic. Locotenentul Pădureanu execută operația de vizare a țintei cu ajutorul aparatului Zeiss și, după ce larghează toată porția de bombe, luăm cap compas de întoarcere către Ziliștea. În prealabil, am avut însă și un prim contact cu inamicul!

„Atenţie! Vânătoare inamică!“

La un moment dat, telegrafistul nostru, care avea vedere liberă spre spatele avionului, strigă cu o voce sugrumată: *«Atenție! Vânătoare inamică!»*. Văzuse patru puncte negre care picau spre noi. După descrierea lui erau patru din celebrele avioane Rata, care însă nu au apucat să ne atace, deoarece erau și ele fugărite de câteva din Messerschmitt-urile Grupului 7, ce ne făceau protecție. Așa că ne continuăm zborul și ajungem fără nici un incident major înapoi, la Ziliștea, unde găsim și cele două grupuri germane făcându-și procedurile de aterizare. Este ora 7.15... (...)

Telefonul sună brusc și o voce strangulată comunică de la Statul Major al Aerului, din Tecuci, că în timpul atacurilor asupra aerodroamelor au fost doborâte două Los-uri de la Grupul 4, unul din ele fiind lovit în plin de un proiectil de la A.C.A. și celălalt din motive necunoscute. Unul din ele era al echipajului sublocotenentului (r) Florin Teodorescu-adjutant major Vârlan, cu care petrecusem, în timpul concentrării din acel an celebru 1940, toată vara.

De asemenea, ni se comunică din partea aviației de recunoaștere că a fost doborât și comandorul Vătăcui. Încep să intru la griji. Însemnează că rușii, totuși, nu dorm!“

(Sorin Tulea, ***Amintiri din războaie neterminate,*** *2003)*

ŢINUTĂ

SOLDATUL român pe Frontul de Est, în 1941. Planșă color realizată de Horia Șerbănescu pentru lucrarea *The Romanian Army of World War 2* (seria Men-At-Arms, Editura Osprey Military)

La declanșarea ofensivei pentru eliberarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord, majoritatea trupelor române erau echipate cu uniforme și echipament md. 1939, realizate pe baza cercetărilor efectuate în cursul anilor 1930 în vederea găsirii unui model mai practic decât cel folosit în timpul Primului Război Mondial.

DE HORIA VLADIMIR ȘERBĂNESCU

Uniformele trupelor de uscat ale armatei române în anul 1941

Pentru trupele de uscat uniforma consta din bonetă, veston și pantaloni, fiind confecționată din postav kaki. Pe timp de vară se puteau purta vestoane din doc sau din pânză, având aceeași croială cu cele din postav. Vestoanele aveau două buzunare aplicate la piept, prevăzute cu burduf și clapă dreptunghiulară, fiind încheiate printr-un nasture metalic, vopsit kaki. Nu aveau buzunare laterale și nici șliț la spate. Mânecile erau rotunde, tip cămașă, încheiate cu câte doi nasturi dispuși vertical, care permiteau ajustarea mânecii. Vestoanele pentru trupă erau lipsite de orice însemn – paspoal sau petlițe – care ar fi putut indica apartenența militarului la o unitate sau armă. Doar însemnele de grad, care constau din trese din bumbac galben pentru gradați sau din fir auriu pentru subofițeri, erau aplicate pe epoleți.

Casca olandeză şi silueta inconfundabilă a ostaşului român

Pantalonii erau largi, tip golf, fixați la glezne prin intermediul unor jambiere din piele, încheiate lateral prin trei cureluțe mici, prevăzute cu catarame. Bocancii pentru trupele de infanterie erau confecționați din piele neagră, cu talpă din toval, întărită cu ținte și blacheuri metalice.

Mantaua, deși nu a fost purtată în timpul primelor luni de campanie, se afla în dotarea ostașilor și era transportată fixată la raniță sau era depozitată la trenul regimentar. Ea era confecționată din postav kaki, fiind încheiată la două rânduri de câte patru nasturi metalici simpli, brunați sau vopsiți kaki. Avea două buzunare laterale, cu clape dreptunghiulare și o martingală (gaică) la spate. Ca și vestonul, mantaua era lipsită de petlițe și alte însemne.

Drept coifură, trupa purta o bonetă confecționată din postav kaki, mai simplă și mai economică decât tradiționala capelă românească (adoptată în anul 1881); aceasta oferea însă o protecție mai redusă împotriva soarelui sau a intemperiilor.

Casca aflată în dotare era de model olandez și a fost adoptată de armata română în 1939, în urma unui contract cu firma olandeză „Verblifa". Introducerea în dotare a căștii olandeze a fost motivată de faptul că ea oferea o siluetă inconfundabilă ostașului român în raport cu armatele statelor vecine, potențial inamice. Într-adevăr, după capitularea rapidă a armatei olandeze în aprilie 1940, casca olandeză a fost utilizată doar de armata română pe tot parcursul celui de-Al Doilea Război Mondial, ajungând să se identifice cu imaginea ostașului român din acea perioadă. Inițial, căștile olandeze au fost ornate în față cu monograma regelui Carol al II-lea, dar după abdicarea acestuia, monograma a fost ștearsă. După ocuparea Olandei de către trupele Wehrmachtului, a fost livrat României un nou lot de căști, fără monogramă. Trupele din spatele frontului sau cele care aparțineau unor arme și servicii auxiliare au purtat în continuare căștile franceze, model „Adrian", din vremea Primului Război Mondial, de pe care fuseseră îndepărtate monogramele regilor Ferdinand I sau Carol al II-lea.

Uniforme mai vechi pentru unităţile din spatele frontului

Față de acest echipament standard, unele unități create la mobilizare și formate din rezerviști au fost echipate cu uniforme mai vechi, model 1924 sau versiuni ulterioare ale acestora, aflate în stocurile de rezervă. Aceste uniforme erau compuse din vestoane kaki cu buzunare îngropate, dispuse la piept și lateral, prevăzute cu clape dreptunghiulare. Pantalonii erau bufanți, mai largi pe coapse și strânși pe gambă, fiind purtați cu moletiere. Coifura consta dintr-o capelă din postav kaki, prevăzută cu cozoroc și cele două „vârfuri" specifice. Toate aceste articole de uniformă erau paspoalate în culoarea distinctivă a armei. Doar petlițele și numerele de unitate de pe epoleți și capelă fuseseră îndepărtate pentru a se conforma reglementărilor din 1939. În general, aceste uniforme au fost distribuite unor unități din spatele frontului sau aparținând unor arme și servicii speciale (grăniceri, jandarmi). Pentru a proteja uniformele din postav, la instrucție, la diferite lucrări dar uneori și în campanie, au fost utilizate salopete (combinezoane) md. 1940, confecționate din pânză de căptușeală de culoare kaki. Acestea se puteau îmbrăca și peste uniforma din postav.

Elemente specifice fiecărei arme

Vânătorii de munte aveau uniforme asemănătoare cu ale infanteriei, însă drept coifură purtau bereta specifică, confecționată din postav kaki. În general, pe beretă nu era fixat niciun însemn, însă unii militari purtau ramura de brad cu o coroană deasupra – semnul tradițional al vânătorilor de munte – confecționată din metal. Pantalonii erau drepți, ca și la infanterie, strânși la glezne cu un șiret. Vânătorii de munte nu purtau jambiere, ci doar șosete albe răsfrânte peste bocancii speciali, de munte, prevăzuți cu crampoane și ținte metalice. În multe cazuri, vânătorii de munte, în special cei din unitățile constituite la mobilizare, purtau bocanci obișnuiți de infanterie, cu jambiere din piele sau moletiere. Regimentele de vânători moto și cei din Regimentul de infanterie ușoară purtau berete din postav kaki, ca ale vânătorilor de munte.

Trupele călări (cavalerie și artilerie) purtau pantaloni bufanți, întăriți cu bazoane din postav în zona șezutului și cizme de călărie. Acestea erau decupate în „V" la partea superioară a carâmbului, sub genunchi, având ca ornament o rozetă din alamă în cazul trupelor de cavalerie (roșiori și călărași) sau erau drepte la partea superioară, fără rozetă, în cazul călăreților din unitățile de artilerie. Toate trupele călări aveau pinteni din oțel fixați la cizmă prin curele din piele.

Trupa din unitățile de tancuri

FOTO: MUZEUL MILITAR NAȚIONAL „REGELE FERDINAND I", COLECȚIA HORIA ȘERBĂNESCU, PETRICĂ TĂNASE – ADEVĂRUL, LUCRAREA „THE ROMANIAN ARMY OF WORLD WAR 2" (SERIA MEN-AT-ARMS, EDITURA OSPREY MILITARY, 1991)

purta beretă neagră, fără însemn, restul uniformei fiind după modelul armatei de uscat. În activitățile de întreținere erau echipați cu salopete din doc de culoare kaki sau ocru.

Unitățile din Divizia de gardă erau echipate cu uniformele obișnuite ale armatei de uscat, la care, cu ocazia ceremoniilor, se adăugau eghileți împletiți din bumbac galben, purtați pe umărul drept. Batalionul de gardă al Conducătorului Statului, înființat în martie 1941 din Batalionul 1 al Regimentului 1 infanterie ușoară, avea tot berete kaki, dar la ceremonie purta eghileți (șnururi) de gardă pe umărul drept.

Unitățile de grăniceri și jandarmi erau echipate cu uniformele obișnuite ale armatei de uscat, însă în timpul serviciului purtau elementele specifice armei din care făceau parte: eghileți din bumbac, neîmpletiți, de culoare verde deschis la grăniceri și albă la jandarmi. În campanie, aceste accesorii specifice nu erau purtate.

Observaţiile lui Antonescu vizavi de uniformele ostaşilor

Uniformele model 1939 nu au corespuns însă pe deplin necesităților frontului și, încă din vremea perioadei de pregătire a campaniei, autoritățile militare au emis o serie de critici și au recomandat o serie de modificări. Referindu-se la uniformele armatei române, generalul Ion Antonescu făcea următoarele observații în vara anului 1941. *„...Pentru trupe e bine să se adopte salopete, adică o uniformă de serviciu ușoară care ține la tăvăleală, rezistentă, economisind în felul acesta haina de război. Pentru încheieturi se va avea o deosebită grijă ca să le menajăm pe vreme friguroasă, prin adoptarea unor șaluri, mânecuțe, ciorapi de lână etc., fiind că acestea sunt părțile cele mai vulnerabile la frig. Pantalonii să fie de model «golf», pretabil a fi ridicați până peste genunchi, pentru a-i feri de udătură atunci când este cazul. Pentru încălțăminte se recomandă cismulițe, adică bocancii actuali, făcând corp comun cu jambiere scurte. În ceea ce privește capela, trebuie să ne întoarcem la cea veche românească, cu clape, cu care se poate dormi și rezista pe orice vreme. Boneta actuală, care a schimonosit fizionomia ostașului român, trebuie să dispară pentru că nu este potrivită cu situația noastră climatică.“*

Pentru a răspunde acestor cerințe, în cursul anului 1941 s-au efectuat o serie de modificări la uniformele armatei: boneta a fost înlocuită prin capela românească tradițională, vestonul md. 1939 a fost înlocuit printr-un nou model, care se încheia la 5 nasturi de uniformă aparenți și avea manșete în colț, pantalonii golf, purtați cu jambiere din piele, au fost înlocuiți cu pantaloni bufanți, de model vechi, purtați cu moletiere din postav kaki, pentru a se economisi pielea... Aceste modificări nu vor putea fi vizibile însă decât în

UNIFORMA și echipamentul de campanie al soldatului român pe Frontul de Est, colecția Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I“

SOLDAȚI de cavalerie, 1941

a doua parte a anului 1942, pe măsură ce uniformele md. 1939 s-au deteriorat și au ieșit din uz.

Echipamentul de campanie

Echipamentul de campanie al infanteristului român utilizat în Al Doilea Război Mondial a fost adoptat tot în anul 1939 și consta dintr-o centură din piele natur, încheiată dinainte cu o pafta din alamă sau din oțel brunat, pe care era ambutisată o coroană regală. Au fost însă distribuite și paftale din oțel, lise, fără niciun ornament. Pe centură, încadrând pafta-ua, erau fixate două cartușiere, fiecare conținând câte cinci lamele a cinci cartușe calibru 7,92 mm, pentru pușca „ZB“ din dotare. Pe șoldul stâng se afla portbaioneta care era asigurată împotriva

SOLDAȚI români pe poziție, în primele luni de război. Poartă căști camuflate cu noroi uscat

balansului prin curelușa de fixare a lopeții „Linemann". Tot de centură era agățat și bidonul pentru apă. Erau utilizate mai multe modele de bidoane, confecționate din aluminiu sau sticlă, îmbrăcate în postav kaki, pentru protecție și pentru a asigura o temperatură cât mai constantă lichidului din interior. Pentru a susține greutatea accesoriilor de echipament atârnate de centură, infanteristul mai era dotat cu un ham din piele, cu două bretele în față și una la spate, prevăzut cu catarame pentru ajustare și inele metalice pentru fixarea unor accesorii de echipament suplimentare sau piese de armament (grenade).

Pe șoldul drept, infanteristul purta sacul de merinde. Pe capacul acestuia era fixată gamela individuală, confecționată din tablă emailată, după modelul austro-ungar, sau din aluminiu, după modelul german. La interior, sacul de merinde trebuia să conțină: un cuțit, o lingură, o furculiță, cana din metal pentru ceai, rația de hrană de rezervă pentru două zile și pâinea (pesmeții) de rezervă. În cea de-a doua despărțitură a sacului era transportată trusa de întreținere a puștii (bidonașul cu petrol, cârlți, degetar, cilindru fals, câteva pene din lemn).

Pe șoldul stâng era purtat și sacul pentru masca contra gazelor. Soldații români erau echipați cu măști contra gazelor Md. 32, de fabricație poloneză sau produse, sub licență, în România, la fabricile „Sarogaz", „Antigaz" și „Fabrica materiale de protecție", sau măști Md. 39B, o variantă perfecționată a măștii Md. 32, de concepție și fabricație românească. Acestea erau transportate în saci din pânză kaki, care mai conțineau și o trusă sanitară individuală pentru tratarea intoxicațiilor cu gaze toxice de luptă.

Infanteristul era dotat cu raniță model 1939, confecționată din pânză impermeabilă kaki, prevăzută cu curele și bretele din piele. La extremități, bretelele aveau cârlige metalice care se fixau de inelele cartușierelor, împiedicând alunecarea acestora în jos când erau pline cu muniție și echilibrarea greutății raniței. Pe capacul raniței era fixată casca olandeză, iar pe partea stângă ranița era prevăzută cu un buzunar în care erau puse segmentele bețelor de cort, țărușii și sfoara pentru realizarea unei jumătăți de cort. Foaia de cort, model 1937, care putea fi folosită și ca pelerină de ploaie, era fixată prin ciochinări (curelușe) pe exteriorul raniței, peste manta, dacă aceasta nu era îmbrăcată. În raniță soldatul trebuia să aibă: o cămașă, o pereche de izmene de schimb, două ștergare, o batistă, o pereche de ciorapi din bumbac sau din lână, o perie de bocanci, o perie pentru haine, un săculeț cuprinzând diverse mărunțișuri (săpun, cremă de ghete, ață, ace, nasturi, catarame etc.), o pătură din lână ușoară, o pereche de moletiere de rezervă și o unitate de foc (50 cartușe) plasate în cutii din carton. Bocancii de rezervă erau așezați deasupra, sub capacul raniței.

În realitate, tot acest echipament a fost rar purtat în campanie. Pentru ușurința deplasării, ostașul lăsa ranița la trenul regimentar și păstra asupra lui doar sacul de merinde (în care transporta și unele obiecte de folosință îndelungată sau imediată), masca contra gazelor și mantaua sau foaia de cort, purtată în bandulieră.

Modificări ale uniformelor şi ale echipamentului ostaşilor români, survenite în primele luni de război

Încă din primele săptămâni de conflict s-au produs schimbări în ceea ce privește purtarea echipamentului, impuse de condițiile specifice ale câmpului de luptă. Astfel, pentru a evita reflexia luminii, căștile au fost acoperite cu huse improvizate din foi de cort sau au fost fixate ramuri de frunze cu ajutorul unor plase din sfoară sau sârmă. Însă mijlocul cel mai des utilizat a fost acela de a mânji suprafața căștii cu noroi sau cu un amestec de noroi și iarbă sau frunze. În cursul luptelor, soldații au mai utilizat semne tactice diverse. Astfel, în timpul luptelor pentru cucerirea Sevastopolului, militarii români au avut o dungă albă vopsită pe partea posterioară a căștilor, pentru a fi mai ușor identificați de observatorii artileriei proprii.

Din cauza asemănării între nuanțele de kaki ale uniformelor românești

OSTAŞI români defilând prin centrul oraşului Chişinău, în vara anului 1941. Se observă diferenţa între uniformele ofiţerilor şi ale trupei, situaţie care se va menţine şi pe front, ceea ce va produce grele pierderi în rândul comandanţilor de subunităţi în timpul primelor lupte

şi sovietice, încă din primele săptămâni de război militarii români au purtat ca semn de recunoaştere o brasardă galbenă pe braţul stâng.

Uniformele ofiţerilor

La intrarea în război, ofiţerii din trupele de uscat au purtat uniforme de serviciu şi campanie model 1934, cu modificările introduse prin Ordinul general nr. 7 din 4 aprilie 1941. Prin acest ordin au fost desfiinţate uniformele de ceremonie şi gală, introduse la începutul anilor 1930 de regele Carol al II-lea şi au fost efectuate o serie de simplificări la uniformele de serviciu, prin adoptarea epoleţilor moi, din stofă, cusuţi „în umăr" şi înlocuirea nasturilor metalici cu nasturi din os sau din lemn, îmbrăcaţi în piele maron.

Prin acelaşi ordin s-a redus numărul culorilor distinctive ale armelor şi specialităţilor, purtate de ofiţeri la banda şepcii şi la petliţe. Aceste culori erau: albastru – infanteria; verde închis – vânătorii şi vânătorii de munte; vişiniu – cavaleria (inclusiv Regimentul de gardă călare); negru –artileria; cenuşiu – tanchiştii; negru paspoalat cu roşu – geniul; bleu-gendarme – jandarmeria; verde deschis –grănicerii; alb – Batalionul de gardă al Palatului, aghiotanţii regali şi ataşaţii militari; roşu deschis –Batalionul de gardă al Conducătorului Statului; catifea vişinie – medicii; catifea verde – veterinarii; catifea albastră – farmaciştii (ofiţerii medici aveau o cruce emailată aplicată pe petliţă).

La ţinuta de serviciu era purtată cascheta, cu o calotă foarte mare, ornată în faţă cu emblema caracteristică armei sau specialităţii, încadrată de frunze de stejar, având deasupra o coroană regală. Cozorocul caschetei era simplu la ofiţerii inferiori şi ornat cu un rând de frunze de stejar, din alamă, pentru ofiţerii superiori. Vânătorii de munte, ofiţerii din infanteria uşoară şi vânătorii moto, precum şi tanchiştii preferau bereta din postav kaki, respectiv neagră, agrementată cu însemnul de armă brodat din fir auriu. În campanie, ofiţerii purtau boneta model 1939, ornată în faţă cu tresele de grad dispuse în formă de „V" răsturnat. Unii ofiţeri aveau ca însemn al gradului un pătrat din carton, îmbrăcat în postav kaki sau de culoarea armei, pe care erau dispuse orizontal tresele din fir auriu. Acesta era fixat pe partea stângă a bonetei.

Vestonul model 1934, purtat de ofiţeri şi la ţinuta de campanie, era confecţionat din stofă camgarn de culoare kaki, avea revere şi era încheiat la un rând de 4 nasturi aparenţi din piele maron. Vestonul avea patru buzunare aplicate, două la piept, prevăzute cu burduf şi două laterale, având clapă dreptunghiulară încheiată printr-un nasture mic de uniformă. Epoleţii erau confecţionaţi din stofă kaki, cusuţi în umăr şi aveau aplicate însemnele de grad (trese şi galoane din fir auriu). Pe reverele vestonului erau cusute petliţe din postav, de culoarea distinctivă a armei sau specialităţii. Pantalonii erau confecţionaţi din stofă camgarn de culoare kaki, fără vipuşcă şi erau purtaţi cu cizme lungi din piele neagră, prevăzute cu pinteni din oţel la ofiţerii de cavalerie şi artilerie sau la cei superiori. Mantaua ofiţerească era confecţionată din postav kaki, cu revere, încheiată la două rânduri de câte 4 nasturi, fiind prevăzută cu două buzunare laterale, orizontale, închise cu clapă rectangulară şi avea o martingală la spate, încheiată cu doi nasturi îmbrăcaţi în piele maron. Epoleţii şi petlitele erau ca la veston.

Ofiţerii de Stat Major purtau însemnele specifice ale specialităţii lor: eghileţi neîmpletiţi din fir auriu sau mătase galbenă, pe umărul drept al vestonului, petlite brodate şi insigna de absolvent al Şcolii Superioare de Război, plasată deasupra buzunarului drept al vestonului.

Ofiţerii din unităţile de gardă (aghiotanţii regali, Batalionul de gardă al Palatului, Batalionul de gardă al Conducătorului Statului, Regimentul de gardă călare etc.) aveau pe umărul drept eghileţi împletiţi şi broderii de gardă aplicate pe petlite şi paftalele de la manşete.

Ofiţerii de cavalerie purtau cizme cu rozete şi pinteni şi, ca semn al eleganţei militare şi nonconformismului specific acestei arme de elită, îmbrăcau adesea pantaloni de călărie de culoare bej. Este surprinzător faptul că şi mareşalul Antonescu, deşi milita cu severitate pentru respectarea întocmai a regulamente-

INFANTERIST român cu echipamentul complet, octombrie 1941

lor militare, ca ofițer de cavalerie a purtat cu diferite ocazii pantaloni de călărie neregulamentari, de culoare deschisă.

Toți ofițerii aveau la ținuta de campanie centură cu diagonală, model 1938 sau modele mai vechi. Pe șoldul stâng era fixat tocul din piele pentru pistoletul din dotare, tip „Beretta" md. 1934, cal. 9 mm. În fotografiile de epocă se poate totuși observa că ofițerii purtau și alte tipuri de pistoale, neregulamentare, uneori fixate pe partea dreaptă a centironului. Sabia cu dragon de fir auriu era purtată doar la ceremoniile militare, iar pumnalul md. 1930 (sau o variantă a acestuia), la ținuta de campanie.

Din pricina uniformei elegante, ofiţerii – ţinta preferată a lunetiştilor inamici

Generalii din trupele de uscat, indiferent de arma de origine, aveau drept culoare distinctivă roșu închis (la banda șepcii, petlițe, reverele mantalei și lampasul dublu de la pantaloni). Peste emblema șepcii era aplicat „soarele de general" – o emblemă argintie cu raze în centrul căreia era fixată o steluță aurie cu cinci colțuri – iar pe cozoroc erau aplicate două rânduri de frunze de stejar. Încă de la sfârșitul anilor '30, unii colonei care îndeplineau funcția de comandant de brigadă sau divizie au purtat însemne de general: „soarele", două rânduri de frunze de stejar pe cozorocul caschetei și lampas (vipușcă) dublu, de culoare roșie, la pantaloni. Ei aveau pe epoleți gradul de colonel și erau denumiți „colonei cu stea".

Subofițerii din trupele de uscat purtau uniforme cu aceeași croială ca uniforma ofițerilor, dar confecționate din stofă mai aspră. Emblema șepcii era brodată cu mătase galbenă, în loc de fir auriu. Ei purtau centură ofițerească fără diagonală.

Pe timpul lunilor călduroase de vară, mulți ofițeri au preferat o ținută mai lejeră compusă dintr-o bluză din bumbac

ECHIPAMENT de ofițer pe Frontul de Est, în primele luni de război. Colecția Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I"

sau doc kaki, încheiată până la jumătatea pieptului, prevăzută cu epoleți și buzunare la piept. Aceasta era purtată băgată în pantaloni, pentru a se deosebi de rubăștile rusești.

Uniformele de serviciu și de campanie ale ofițerilor, așa cum au fost prevăzute prin regulamentele din 1934 și 1941, nu corespundeau întru totul condițiilor grele de campanie. Erau elegante dar se diferențiau destul de mult de uniformele trupei, ceea ce a avut ca rezultat un procentaj ridicat de pierderi în rândul ofițerilor, în special în primele săptămâni de război. Deveniți ținte preferate ale lunetiștilor inamici, ofițerii de pe front au adoptat în mod tacit o ținută mai puțin vizibilă. Aceasta consta din uniformă soldățească, agrementată sau nu cu petlițe și însemne de grad pe epoleți. Centura cu diagonală a fost simplificată prin renunțarea la diagonală sau adoptarea unei centuri soldățești.

IUNIE 1941

În linia întâi, cu Quintus și Djuvara

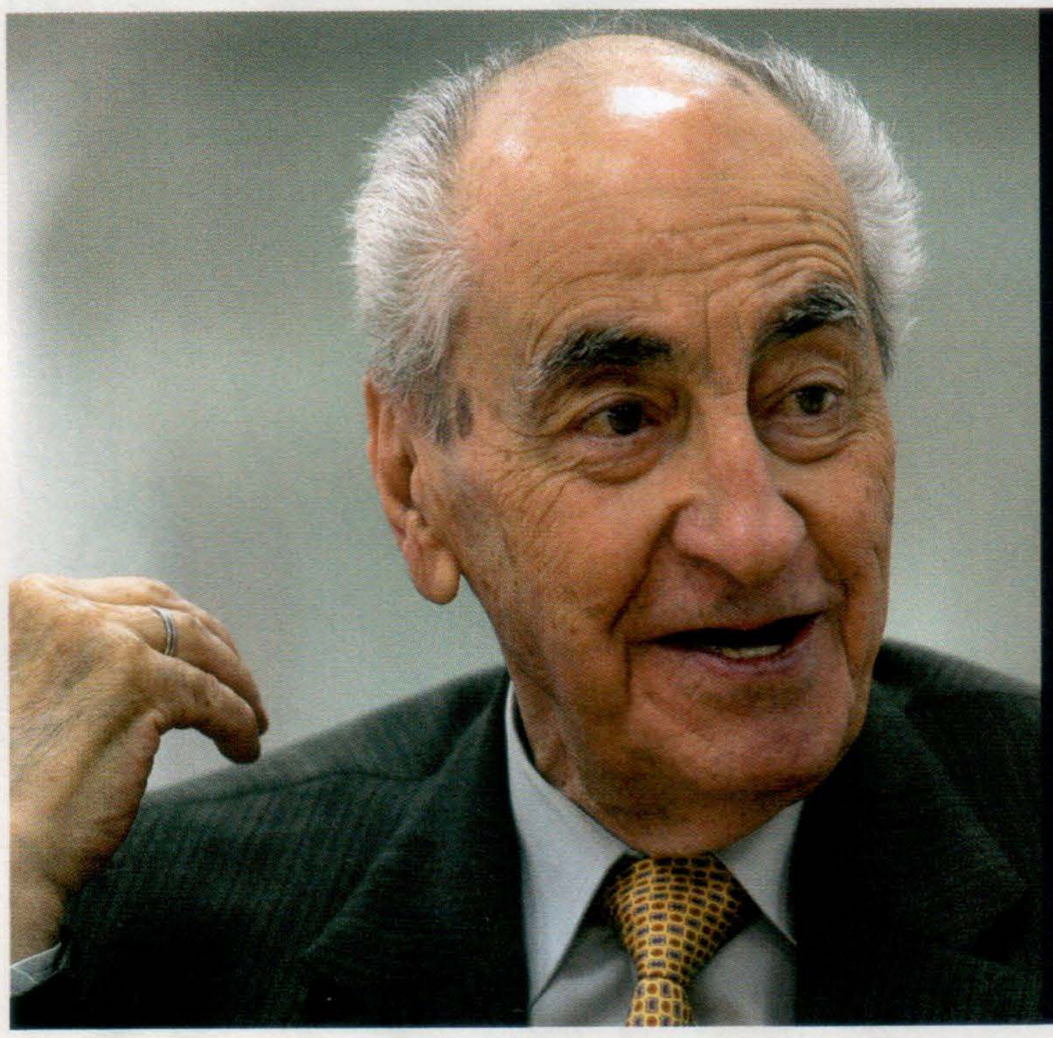

Mircea Ionescu Quintus:

„Antonescu personal m-a trimis pe front“

George Rădulescu: *În tinerețea dumneavoastră, Armata era alta decât cea de acum?*

Mircea Ionescu Quintus: Sigur că da. Am făcut toate campaniile, am ajuns până la Cotul Donului și apoi până înspre Munții Tatra. Le-am făcut pe toate cu decorații. Mulțumit în sufletul meu că mi-am făcut datoria, în '45 am reluat activitatea politică, atunci considerându-mă tot mobilizat. În acești șapte ani nu știu ce s-a întâmplat în țară.

Cum l-ați perceput pe Ion Antonescu? Ați luptat sub comanda lui...

Eu am executat ordinul de a trece Prutul! La ordinul lui. Am avut pentru el, ca orice român, un respect. L-am văzut că este militar și că nu poate să fie om politic. Eram de serviciu la comandamentul Corpului 5 Armată – pentru că eram un bun șahist, iar comandantul Corpului era un mare amator de șah și m-a adus acolo ca să aibă cu cine juca. Era în ziua de Paști și atunci a apărut mareșalul Antonescu cu toată suita. Eram în cămașă. Am luat repede vestonul, a intrat năvălios, a întrebat unde e comandantul și am spus că va veni imediat: „Să trăiți, sunt cutăriță!“. Și spune: „Care e situația pe front?“ Era dezastruoasă. Și am spus: „Domnule mareșal, sunt probleme...“ În momentul acela, colegi din spatele lui îmi făceau semn și mi-am dat seama că era în necunoștință de cauză. Mi-a spus: „Ce ești tu în viață?“. „Sunt avocat“, i-am răspuns. Și, cum a venit generalul, i-a zis să mă trimită pe front, să văd care este adevărul. Adevărul era cel pe care l-am zis eu. Frontul picase, iar generalul m-a trimis pe front.

Noi „ne plecam la mare“, nu-l informam corect pe Antonescu... S-ar putea să fie o moştenire de veacuri.

Deci Antonescu personal v-a trimis pe front?

Da. I-a spus comandantului meu să mă trimită pe front, să văd situația. Asta înseamnă că nu judeca...

Nu era om politic...

Adică tot ce i se raporta lui era fals. Așa cum i se raporta lui Ceaușescu.

Nu cumva asta ține de structura noastră, ca români?

Am să vă spun. Noi suntem plecați în fața celor mari. Este consecința ocupației turcești, a celei rusești.

Nu cumva este secretul supraviețuirii poporului român?

Da. Avem „o înclinare la mare“ și așa s-a întâmplat și atunci când mai micii se înclinau la mare, făcând un rău imens celui mare. Antonescu nu știa realitatea când a zis: „Moldova este apărată!“. În trei zile Moldova a fost făcută ciur. La bătălia la care am participat, la Ruginoasa, s-a zis „Rușinoasa“, că ne-au făcut praf.

Dar nu putea fi vorba de un sabotaj?

Nu. Erau diferențe de forță, iar noi trebuia să luăm măsuri de repliere. Când două forțe sunt disproporționate, cea mai slabă trebuie să ia măsuri nu de înfruntare directă, ci de repliere. Dar noi „ne plecam la mare“, nu-l informam corect pe Antonescu... S-ar putea să fie o moștenire de veacuri. „Capul ce se pleacă, sabia nu-l taie“. Dar eu cred că au fost tăiate destule capete din astea plecate...

Cei doi seniori incontestabili ai vieții publice românești, Mircea Ionescu Quintus și Neagu Djuvara, au amintiri tulburătoare de pe front, acolo unde, nu o dată, moartea i-a privit drept în ochi. Ceva sau Cineva nevăzut i-a ferit însă din calea gloanțelor, dar și, mai târziu, din calea secerătorilor de vieți din temnițele comuniste. Mircea Ionescu Quintus și Neagu Djuvara povestesc în rândurile de mai jos experiențele lor de pe Frontul de Est, descriind cu onestitate atât actele de curaj, cât și înfrângerile suferite de români în campania de recâștigare a teritoriilor ocupate de sovietici.

DE GEORGE RĂDULESCU

FOTO: MARIAN ILIESCU – ADEVĂRUL

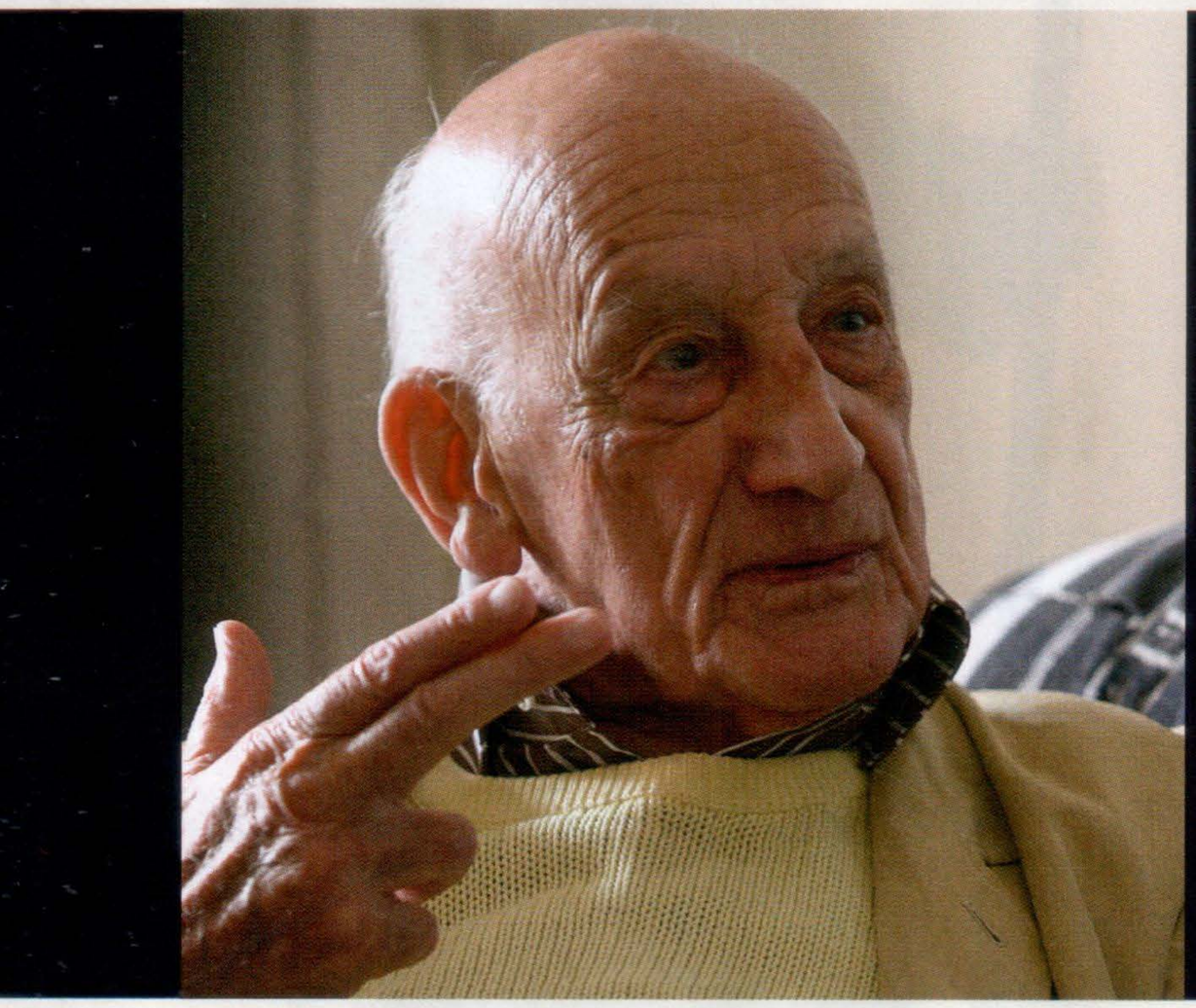

Neagu Djuvara:

„Am plecat cu entuziasm la război“

George Rădulescu: *Unde ați făcut armata, domnule profesor?*

Neagu Djuvara: Eu am făcut războiul pe Frontul de Est cu Regimentul 6 „Mihai Viteazul“. Am socotit că în Basarabia și într-o bucată din Transnistria am făcut 750 de kilometri pe jos.

Cum ați descrie profilul psihologic al soldatului român, așa cum l-ați cunoscut pe front?

Foarte bun, săracul... Nu era numai ascultător... Românul nu este războinic, nu e cel care vrea să plece la război. Mi-aduc aminte de momentele când mărșăluiam prin Basarabia și Transnistria... Știi ce cântam? Printre altele, „Șapte mere-ntr-o basma / Ș-am plecat la Moscova / La-la-la-la!“. Sau alt cântec: „Țara noastră românească / Nu va rămânea Regat / Ea va fi Împărăție / Și Mihai va fi-mpărat!“. Cu asta am plecat noi la război. Și cu niște tunulețe fabricate în 1876... Sunt niște discrepanțe în istoria noastră care sunt absolut extraordinare. Să știi că băieții noștri, mai întâi intelectualii (nu știu cum a fost cu cei de la țară, poate că acolo era mai vag), au plecat cu entuziasm la război, ca să ștergem rușinea din anul precedent, când am cedat o provincie întreagă fără să tragem un foc de pușcă.

Când eşti acolo şi ai teama cuibărită în burtă, te rogi la Dumnezeu de o sută de ori.

Ați avut subordonați țărani. Cum vi se păreau, moralmente vorbind?

Foarte cumsecade! De pildă, sergentul pe care-l aveam era cel mai bun dintre noi fiindcă ăsta știa deja puțină meserie. Era un om de vreo 40 de ani. A murit lângă mine pe urmă, în Transnistria, într-un atac aerian. Era foarte cumsecade. Și tinerii erau bine. Aveam un golan din București, îl chema Rădulescu, ca pe dumneata, era garajist. Era cel mai amuzant dintre noi, spunea că la primul foc de tun fuge în spatele dealului. Spunea niște prostii... Eu i-am raportat căpitanului, pentru că era cu câteva zile înainte să înceapă războiul, faptul că mă sperie Rădulescu, că spune niște prostii mai mari decât el. „Măi Djuvara, tu nu cunoști oamenii! Să mi-l trimiți mie. Pe ăsta-l fac curier lângă mine.“ Și așa a și făcut. A devenit curierul căpitanului când au început bătăliile. Era, de fapt, cel mai curajos dintre noi! Erau foarte cumsecade toți. Poate nu aveau toți același entuziasm ca și noi, intelectualii, de a pleca să răscumpărăm onoarea țării, poate că aveau și frică, cum aveam cu toții când au început bombardamentele. Să știi că bombardamentele rusești erau teribile. Am stat vreo zece zile pe marginea Prutului, insuficient camuflați și aveam impresia că nu mișcă nimic dincolo. Aproape se zvonea că rușii au evacuat Basarabia. Dar ei știau să se camufleze... Și când a pornit războiul de la noi, în noaptea de 22 iunie, am auzit primul obuz trecând peste capetele noastre, iar reacția lor a fost formidabilă. Dar au fost mulți tineri care au făcut lucruri extraordinare. Au fost unii chiar admirabili, care au făcut acte de vitejie.

Cum se manifesta sentimentul religios pe front? Ați avut vreun moment...?

Cu toții, chiar și cei care mai uitaseră de Dumnezeu, ne rugam. Când ești acolo și ai teama cuibărită în burtă, te rogi la Dumnezeu de o sută de ori. „Ferește-mă, Doamne, de nenorocire!“ E clar că îți revine frica de Dumnezeu. Toți ne făceam cruce.

1942, asediul Sevastopolului. Imagine care reflectă diversitatea armamentului portativ din dotare: primii doi militari au puști Mannlicher md. 1895, iar cel din plan îndepărtat, pușcă-mitralieră ZB md. 1930, cal. 7,92 mm.

SEPTEMBRIE 1942. Grup de infanteriști înaintând spre Caucaz. Militarii sunt înarmați cu pușca vz. 24 (ZB md. 1924), cal. 7,92 mm, arma standard a ostașilor români.

IARNA anului 1940, Tighina. Santinelă română înarmată cu pușcă Berthier md. 1907/15, cal. 8 mm. Lipsa de arme vz. 24 (ZB md. 1924), cal 7,92 mm în cantități suficiente a dus la păstrarea unor astfel de arme atipice în dotare pentru unitățile de linia a doua.

IUNIE 1941

România se reînarma din 1935

Dotarea armatei române la începutul celui de-Al Doilea Război Mondial reprezenta, în linii mari, materializarea planului general de înzestrare, aprobat la 27 aprilie 1935 de către Consiliul Superior al Apărării Țării.

DE IOAN I. SCAFEȘ

INDICATIV ROMÂNESC: pușca ZB, md. 1924, cal. 7,92 mm
SISTEM DE ACȚIONARE: cu repetiție
GREUTATE: 4,08 kg
GREUTATE CU MAGAZIA PLINĂ: 4,48 kg
LUNGIME: 1100 mm
LUNGIME CU BAIONETĂ: 1410 mm
LUNGIME ȚEAVĂ: 590 mm
CALIBRU: 7,92 mm
MUNIȚIE: 7,92 X 57 mm Mauser
GREUTATE CARTUȘ: 26 g
VITEZA INIȚIALĂ: 760 m/s
CAPACITATE MAGAZIE: 5 cartușe
ALIMENTARE: lamele detașabile, cu 5 cartușe
BĂTAIE EFICACE: 2000 m

INDICATIV ROMÂNESC: pușca-mitralieră ZB, md. 1930, cal. 7,92 mm
SISTEM DE ACȚIONARE: recuperare de gaze
GREUTATE: 19,03 kg
LUNGIME: 1161 mm
LUNGIME ȚEAVĂ: 635 mm
CALIBRU: 7,92 mm
MUNIȚIE: 7,92 X 57 mm Mauser
GREUTATE CARTUȘ: 26 g
VITEZA INIȚIALĂ: 745 m/s
CADENȚĂ: 540-590 lov./min.
ALIMENTARE: încărcător sector, cu 20 cartușe
BĂTAIE EFICACE: 1 200 m

1941, Basarabia. Grupă de asalt româno-germană. Militarul din prim-plan este înarmat cu pușca-mitralieră ZB md. 1930, cal. 7,92 mm.

AUGUST 1942, zona Donului. Amplasamentul unei mitraliere ZB md 1937, cal. 7,92 mm. Armata Română a început campania din vara anului 1941 având în dotare un număr de 3500 de mitraliere de acest tip.

INDICATIV ROMÂNESC: mitraliera ZB, md. 1937, cal. 7,92 mm
GREUTATE: 21,291 kg
SISTEM DE ACȚIONARE: recuperare gaze
LUNGIME: 1104 mm
LUNGIME ȚEAVĂ: 671 mm
CALIBRU: 7,92 mm
MUNIȚIE: 7,92 X 57 mm Mauser
GREUTATE CARTUȘ: 26 g
VITEZA INIȚIALĂ: 793 m/s
CADENȚĂ: 500-700 lov./min.
ALIMENTARE: bandă metalică cu 100 sau cu 200 de cartușe

FOTO: MUZEUL MILITAR NAȚIONAL „REGELE FERDINAND I", COLECȚIA IOAN I. SCAFEȘ, PETRICĂ TĂNASE – ADEVĂRUL

Planul de reînarmare fusese generat de studiile Marelui Stat Major din anul 1934, condus la acea dată de generalul de brigadă Ion Antonescu[1], studii ce indicau faptul că România nu putea mobiliza în eventualitatea unui război mai mult de 10 divizii complet echipate. Conform celor constatate, existentul în arme individuale acoperea necesarul pentru 31 de divizii; în puști-mitraliere (13.240) – 20 de divizii; în mitraliere (13.587) – 22 de divizii; în tunuri de câmp – 22 de divizii; în obuziere (160) – 10 divizii. Cu materialul de artilerie grea se puteau constitui doar 2 divizioane de obuziere cal. 150 mm și 4 divizioane de tunuri lungi, cal. 120 mm. Unica unitate de tancuri existentă avea în dotare 76 de tancuri ușoare, achiziționate în anul 1919, cu mult sub necesarul de 7 bataloane stabilit. Aceeași situație era constatată și în aviația militară ce dispunea la începutul aceluiași an de doar 9 avioane de recunoaștere, 101 de observație, 20 de legătură, 35 de vânătoare și 39 de bombardament.

Planul, eșalonat pe zece ani, avea ca obiectiv inițial dublarea numărului unităților ce puteau fi mobilizate, situație ce impunea, pentru trupele terestre, atât reechiparea marilor unități existente: 22 de divizii de infanterie, 3 de cavalerie, 3 brigăzi de munte, cât și înființarea unei brigăzi motorizate. Același plan viza și reînzestrarea unui număr de 9 divizii de infanterie, o divizie de cavalerie, o brigadă de cavalerie și o brigadă de munte, unități aflate în rezerva armatei.

Ca modalități, reînarmarea României, demarată la jumătatea anilor '30, a fost concepută a fi realizată prin modernizarea și standardizarea dotării existente, prin utilizarea industriei naționale de armament (existentă în stare embrionară), prin achiziționarea de licențe și materializarea lor în țară, precum și importul elementelor ce nu puteau fi produse în țară.

Pe plan intern: recalibrări, uniformizări, modernizări

Conform planului, primele măsuri au vizat unificarea calibrelor artileriei de câmp – cca 1.000 tunuri *md. 1897, cal. 75 mm, Putilov md. 1902, cal. 76,2 mm, Krupp md. 1904, 1912, cal. 75 mm, 96 n/A, cal. 77 mm,* 100 obuziere ușoare *Škoda, md. 1914, cal. 100 mm* – și de

TUN de câmp francez md. 1897, cal. 75 mm din dotarea Regimentului 6 artilerie călărească, Divizia 9 cavalerie. În ciuda vechimii, acest model de tun, cu tracțiune hipo, s-a comportat bine și în Al Doilea Război Mondial.

INDICATIV ROMÂNESC: Tun de câmp md. 1897, cal. 75 mm
DENUMIRE: Canon de 75 Mle 1897
MODEL: 1897
CALIBRU: 75 mm
LUNGIME ȚEAVA: 36 calibre
LUNGIME ȚEAVĂ: 2700 mm
ELEVAȚIE: de la -11° la +18°
NR. SERVANȚI: 6
GREUTATE ÎN ACȚIUNE: 1140 kg
GREUTATE PROIECTIL: 6,195 kg
V. INIȚIALĂ: 577 m/s
BĂTAIE MAX: 11100 m

SECȚIE de obuziere Škoda md.1934, cal. 100 mm în timpul luptelor din anul 1943. Obuzierele Škoda cal. 100 mm (md. 1913/34, 1930, 1934), mai puternice, trebuiau, conform programului de reînarmare din anul 1935, să reprezinte jumătate din artileria de câmp.

INDICATIV ROMÂNESC: Obuzier de câmp md. 1934, cal. 100 mm
DENUMIRE: Model 1897
CALIBRU: 100 mm
LUNGIME ȚEAVĂ: 25 calibre
LUNGIME ȚEAVĂ: 2 500 mm
ELEVAȚIE: de la -7°30′ la +60°
NR. SERVANȚI: 6
GREUTATE ÎN ACȚIUNE: 1 766 kg
GREUTATE PROIECTIL: 15 kg
V. INIȚIALĂ: 433m/s
BĂTAIE MAX: 16 000 m

munte, dotată cu tunuri de munte *Putilov md. 1909, cal. 76,2,* și *Schneider md. 1909, cal. 75 mm, Skoda md. 1915, cal. 75 mm* și obuziere de munte *Škoda, md. 1916, cal. 100 mm.* Sarcina recalibrării a revenit în principal uzinelor Astra, care au produs cele peste 1.000 de țevi necesare retubării diferitelor tunuri pentru aducerea tuturor la calibrul 75 mm, considerat ca fiind cel mai convenabil.

O altă decizie importantă a presupus înlocuirea a jumătate dintre tunurile de câmp cu mai puternicul obuzier cal. 100 mm. În acest sens, aceleași uzine au materializat acțiunea de modernizare a obuzierelor *Škoda md. 1914, cal. 100 mm* existente în înzestrare care, aduse la ultimele standarde Škoda, au primit indicativul de *obuziere md. 1914/34.*

Una dintre principalele deficiențe ale armamentului de infanterie[2] existent în dotarea armatei la acel moment consta în marea lui diversitate de calibre și, ca urmare, în dificultățile legate de asigurarea muniției. Pentru eliminarea acestui neajuns s-a stabilit ca, o dată cu repararea pieselor, să se execute și operațiunea de uniformizare a calibrelor. Pentru armamentul de infanterie a fost adoptat calibrul 7,92 mm, însă doar puștile și carabinele cu repetiție *Mannlicher md. 1895* și mitralierele *Schwarzlose md. 1907/12* au fost compatibile cu operațiunea de recalibrare.

Pe plan extern: Cehoslovacia, principalul furnizor de armament

Reînarmarea României a fost legată în mare măsură de Cehoslovacia, a cărei industrie de armament a furnizat circa 70% din armamentul importat. Mai mult, s-a intenționat asimilarea în producție internă a armamentului cehoslovac de infanterie (puști, puști-mitraliere și mitraliere) și a pieselor de artilerie divizionară, un rol important în această acțiune fiind atribuit uzinelor *Copșa Mică-Cugir (CMC),* puse la punct în anul 1938 cu asistența tehnică a specialiștilor de la *Zbrojovka Brno.*

Principalele comenzi de armament ale Armatei Române au fost dirijate către firmele *Škoda* și *Zbrojovka* din Cehoslovacia și *Schneider* din Franța. Conform contractelor, până la sfârșitul anului 1939, firma *Škoda* urma să livreze 125 de baterii (500 de piese) de obuziere de câmp *md. 1930* și *md. 1934, cal. 100 mm,* 45 de baterii (160 de piese) de

OBUZIERELE Škoda md. 1934, cal. 150 mm, alături de tunurile lungi Schneider, md. 1936, cal. 105 mm, erau piesele cele mai moderne din dotarea artileriei române.

INDICATIV ROMÂNESC: Obuzier Škoda md. 1934, cal. 150 mm
DENUMIRE: Skoda 149 mm M 33 (K1)
MODEL: 1933
CALIBRU: 149,1 mm
LUNGIME ȚEAVĂ: 27 calibre
LUNGIME ȚEAVĂ: 4026 mm
ELEVAȚIE: de la -5° la +70°
NR. SERVANȚI: 11
GREUTATE ÎN ACȚIUNE: 5020 kg
GREUTATE PROIECTIL: 42,0 kg
V. INIȚIALĂ: 570 m/s
BĂTAIE MAX: 15000 m

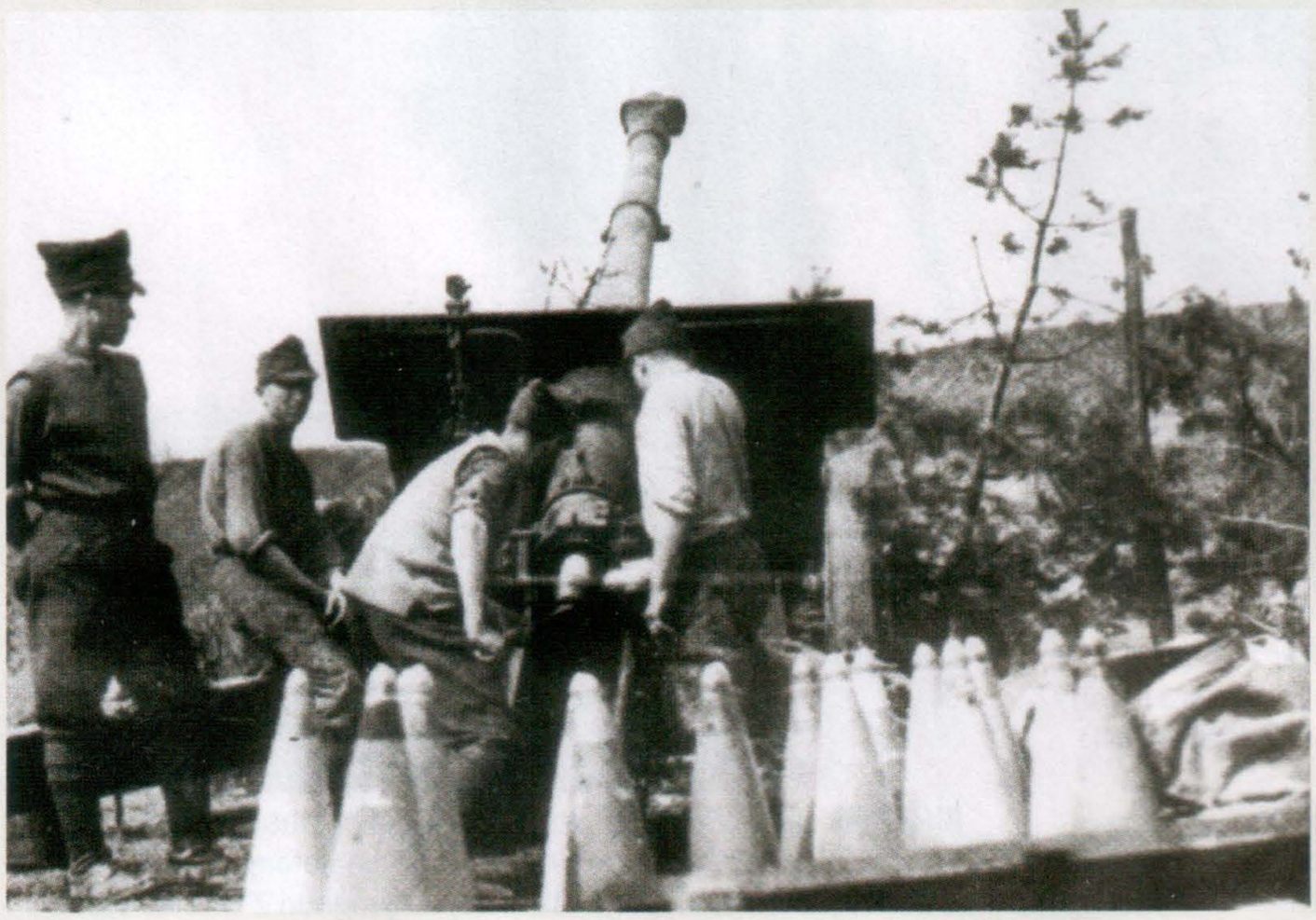

TUNURILE lungi Schneider, md. 1936, cal. 105 mm formau, împreună cu obuzierele Škoda md. 1934 cal. 150 mm, regimente de artilerie grea motorizată. Un astfel de regiment era compus dintr-un divizion de tunuri și unul de obuziere. Deplasarea acestor piese era asigurată cu tractoare de artilerie moderne, de tip Škoda.

INDICATIV ROMÂNESC: Tun lung Schneider, md. 1936, cal. 105 mm
DENUMIRE: Canon de 105 L Mle 1936 Schneider
MODEL: 1936
CALIBRU: 105 mm
LUNGIME ȚEAVĂ: 37,6 calibre
LUNGIME ȚEAVĂ: 3905 mm
ELEVAȚIE: de la 0° la +47°46′
GREUTATE ÎN ACȚIUNE: 3920 kg
GREUTATE PROIECTIL: 15,700 kg
V. INIȚIALĂ: 725 m/s
BĂTAIE MAX: 16000 m

obuziere *md. 1934, cal. 150 mm,* firma *Zbrojovka* din Brno – 18.257 de puști-mitraliere *ZB, md. 1930, cal. 7,92 mm* și 500.000 de puști *Vz 24*[3] *(ZB md 1924), cal. 7,92 mm,* iar firma *Schneider* – 45 de baterii (160 de piese) de tunuri lungi *md. 1936, cal. 105 mm* și 160 de tunuri a.t. *md. 1936, cal. 47 mm.* Tot în Franța, în anii 1935-1938 au fost comandate la firma Brandt aruncătoare de mine, *cal. 81,4 mm* și *cal. 60 mm.*

Până în iunie 1941, *Zbrojovka* a livrat circa 18.000 de puști-mitraliere *ZB md. 1930,* iar uzinele *CMC*[4] - 5.000, ceea ce asigura, la această categorie de armament, necesarul pentru întreaga armată. Deoarece, din varii motive, a fost abandonată ideea producției în țară a mitralierelor și puștilor cehoslovace, România a recurs la importuri și unele improvizații. În iunie 1941 a fost importat un lot de 3.500 de mitraliere *ZB md. 1937*, ce reprezentau însă doar 70% din dotarea preconizată. Acoperirea deficitului s-a făcut cu cele 1.000 de mitraliere *Schwarzlose md.1907/12* recalibrate anterior pentru 7,92 mm. O situație și mai gravă o reprezentau livrările de puști Vz 24, doar 300.000, adică 30% din necesarul armatei. Ca urmare, au fost menținute în serviciu nu numai puștile *Mannlicher md. 1895,* recalibrate, ci și armament atipic din punct de vedere al muniției, *Mosin Nagant cal 7,62 mm* și *Berthier md. 1907/15, cal. 8 mm.*

Uzinele *Škoda* au furnizat, până în anul 1940, 248 de obuziere ușoare *cal. 100 mm, md. 1930 și md. 1934,* față de cele 630 comandate, necesarul fiind completat cu 252 de piese cumpărate din Germania în anii 1940-41. În ceea ce privește artileria grea, până în anul 1939, Škoda a livrat 180 de obuziere *md. 1934, cal. 150 mm,* asigurând jumătate din necesarul artileriei motorizate pentru corpurile de armată.

Germania trimite în România armament polonez capturat în 1939

Al doilea furnizor de armament al României a fost Franța, unde România a comandat, la *Brandt,* 125 de aruncătoare de mine *cal. 60 mm* și 188 de aruncătoare *cal. 81,4 mm,* la *Schneider* – 160 de tunuri a.t. *md. 1936, cal. 47 mm,* 180 de tunuri lungi *md. 1936, cal. 105 mm,* iar la *Hotchkiss* – 200 de mitraliere a.a. *cal. 13,2 mm* și 300 de tunuri a.a. *cal. 25 mm.* Înfrângerea Franței a întrerupt

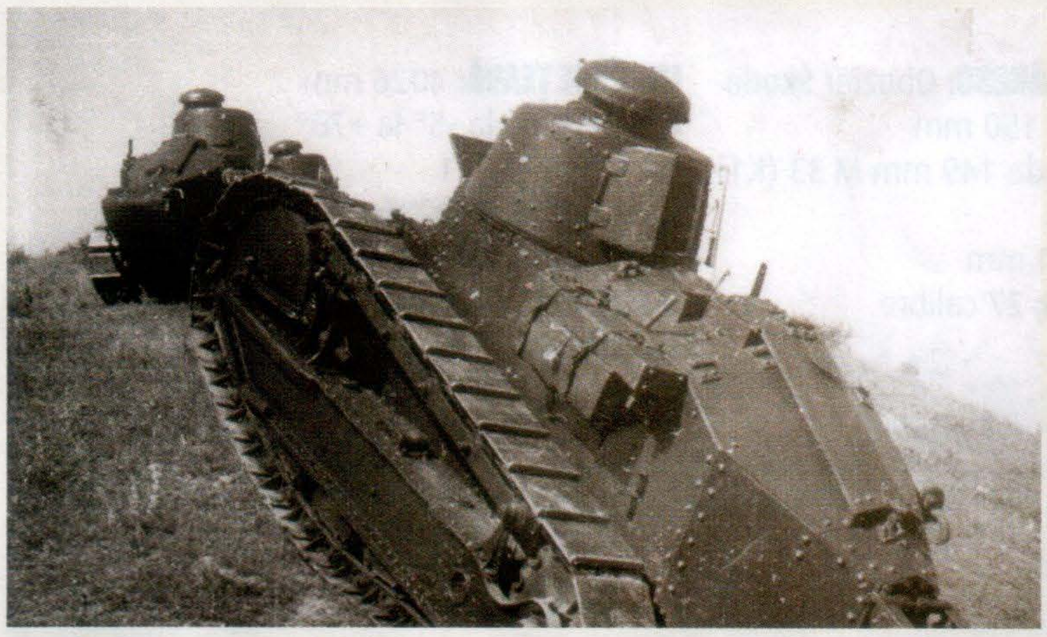

TANCURI Renault FT-17. Deși uzate fizic și moral, 75 de tancuri de acest tip, în dotare din anul 1919, au fost păstrate și după 22 iunie 1941. Ele formau Batalionul Carelor de Luptă FT, cu atribuții de pază și instrucție.

NOIEMBRIE 1941, București. Șenilete Malaxa tip UE, remorcând tunuri a.t. Schneider, md. 1936, cal. 47 mm, din compania a.t. a Diviziei de gardă. Cele 126 șenilete fabricate la Malaxa au fost utilizate și pentru misiuni de cercetare sau ca transportoare de muniție.

DENUMIRE ORIGINALĂ: Șenileta Malaxa tip UE
ECHIPAJ: 2
GREUTATE: 2 t
LUNGIME: 2,85 m
LĂȚIME: 1,80 m
ÎNĂLȚIME: 1,26 m
BLINDAJ MAXIM: 7 mm
MOTOR: Renault 4 L 35
VITEZĂ: 30 km/h, pe drum; 20 km/h în teren

DENUMIRE ORIGINALĂ: AH IV
INDICATIV ROMÂNESC: R-1
ECHIPAJ: 2
GREUTATE: 4,2 t
LUNGIME: 3,20 m
LĂȚIME: 1,79 m
ÎNĂLȚIME: 1,67m
BLINDAJ MAXIM: 12 mm
ARMAMENT: 1 mitralieră cal. 7,92 mm și 1 pușcă-mitralieră cal. 7,92 mm
MOTOR: Praha 35
VITEZĂ: 45 km/h, pe drum; 20 km/h în teren

IULIE 1941. Tanc R-35 (Renault 35) în timpul operațiunilor din Basarabia. Cele 75 de tancuri de acest tip din dotare au constituit al doilea regiment al Diviziei 1 Blindată, Regimentul 2 Care de Luptă.

însă contractele după livrarea a doar 144 de tunuri *Schneider md. 1936, cal. 105 mm,* a 72 de tunuri a.a. *Hotchkiss cal. 25 mm,* restul comenzilor fiind însă onorate. Licența aruncătoarelor de mine franceze *Brandt* a fost cumpărată de uzinele *Voina* pentru producția a 160 de aruncătoare *cal. 60 mm* și a 410 aruncătoare *cal. 81,4 mm,* iar uzinele Concordia au cumpărat licența pentru producția a 140 de tunuri a.t. *Schneider md. 1936, cal. 47 mm.*

Pentru compensarea materialului francez nelivrat, Germania a dirijat spre România, în cadrul Pactului petrolului (Olwaffen Pakt), o parte din armamentul polonez capturat în campania din 1939: 45 de tunuri *Schneider md. 1913, cal. 105 mm,* 665 de tunuri a.t. *Bofors cal. 37 mm,* 54 de tunuri a.a. *Bofors cal. 40 mm* și *Oerlikon, cal. 20 mm,* precum și 80 de tunuri de câmp franceze *md. 1897, cal.75 mm.* În plus, Germania acordase, în 1938, fabricii *Astra* licența pentru construcția a 360 de tunuri a.a. *Rheinmetall cal. 37 mm,* din care, până în mai 1940, au fost livrate la trupe 102 tunuri.

În septembrie 1940, Germania și-a dat acordul pentru vânzarea a 300 de tunuri a.a. *Gustloff, cal. 20 mm,* dintre care primele au intrat în dotarea trupelor române în mai 1941. Tot Germania a livrat 545 de tunuri a.t. *Böhler, md. 1935 cal. 47 mm,* preluate de la Austria, acestea alăturându-se comenzii de 275 de tunuri (practic identice), sistem *Breda md. 1935, cal. 47 mm,* lansate de Armata Română în Italia. Contribuția britanică la înarmarea României a fost licența acordată în 1936 uzinelor *Reșița* pentru producția a 100 de tunuri a.a. *Vickers/Reșița md. 1936/39, cal. 75 mm,* tunuri ce au constituit, în iunie 1941, cele mai importante piese ale artileriei a.a. române.

Muniția, realizată la fabricile din țară

Majoritatea comenzilor pentru muniție au fost lansate în țară. Pentru muniția de infanterie, cele mai importante comenzi au fost dirijate spre Pirotehnia Armatei și spre uzinele *Copșa Mică-Cugir*, pentru artilerie – la *Reșița, Malaxa, Regia Autonomă a Intreprinderilor Miniere și Metalurgice ale Statului din Ardeal, Concordia, Astra, Costinescu, Wolff, Lemaître,* iar pentru aruncătoarele de mine – la *Voina.*

Tema centrală a planului de reînarmare a armatei române a fost achiziționarea de blindate, care să suplinească cele 76 de tancuri ușoare *F.T. 17,* cu o valoare militară scăzută, dintre care, în anul 1937, doar 20 erau operaționale. Primul pas a fost cumpărarea, în anul 1937, a

AVION de recunoaștere și bombardament ușor I.A.R. 39. Primele avioane de acest tip au fost construite la I.A.R. Brașov în anul 1940. Datorită calităților certe, I.A.R. 39 a devenit principalul avion de legătură al Armatei Române.

ÎNTRE 1936 și 1943, la uzinele I.A.R. Brașov, S.E.T. și I.C.A.R., au fost construite un număr de 380 avioane Fleet 10 G, întrebuințat în special ca avion-școală și ca avion de legătură. Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I" din București are în colecția sa singurul avion de acest tip din lume, în stare de zbor.

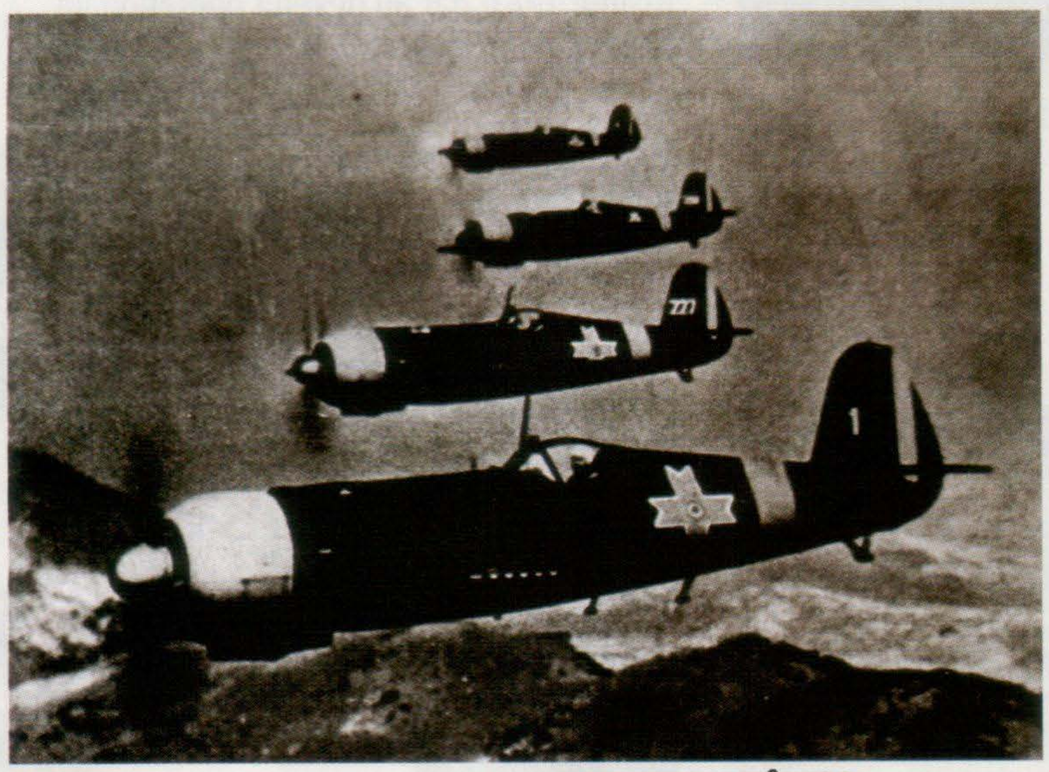

AVIOANE de vânătoare I.A.R. 80. Acest aparat, proiectat de colectivul de specialiști de la I.A.R. Brașov, se situa în anul 1939, prin performanțele atinse, în rândul celor mai bune avioane de vânătoare din lume.

INDICATIV ROMÂNESC: I.A.R. 80
DESTINAȚIE: avion de vânătoare
ECHIPAJ: 1
GREUTATE GOL: 1780 kg
GREUTATE ÎNCĂRCAT: 2685 kg
ANVERGURĂ: 10,5 m
LUNGIME: 8,9 m
ÎNĂLȚIME: 3,6 m
ARMAMENT: 4 mitraliere X 7,92 mm
MOTOR: I.A.R. K14 IV C 32 960 CP
VITEZA MAX.: 485 km/h
PLAFON: 10600 m
AUTONOMIE: 490 km

MITRALIORUL unui avion de recunoaștere și bombardament ușor I.A.R. 39. Mitraliera este M.G. 15 md. 1935, cal. 7,92 mm, special proiectată ca armament de bord, dar folosită și ca armă de infanterie.

AVIOANE de bombardament SM (Savoia Marchetti) 79 B din escadrila 72. La origine trimotoare, acestea au fost transformate în bimotoare, dotate cu motoare românești IAR 14 K II de 870 CP.

licenței pentru producerea, la uzinele *Malaxa*, a unui număr de 300 de șenilete *Renault UE*, model aflat în serviciul armatei franceze din anul 1931. Producția a demarat în anul 1939 dar, după fabricarea a 126 de șenilete *Malaxa tip UE*, aceasta a fost stopată din cauza întreruperii livrărilor de piese franceze în anul 1941. Șeniletele *Malaxa tip UE* au fost utilizate în Armata Română mai ales ca tractoare pentru tunurile a.t. *Schneider cal. 47 mm,* dar și ca vehicule de aprovizionare sau pentru misiuni de cercetare.

În anul 1937, România a cumpărat din Cehoslovacia 35 de tancuri de 4,5 t *CKD AH-IV,* înarmate cu mitraliere *ZB md. 1937,* care au fost introduse în dotarea cavaleriei sub indicativul R-1. În același an, 1937, au fost comandate, tot în Cehoslovacia, la *Škoda*, 126 de tancuri de 10,5 t, *Škoda S-II-a,* înarmate cu tunuri *cal. 37 mm* și mitraliere *cal. 7,92 mm.* Tancurile *Škoda S-II-a*, cu indicativul *R-2,* au format Regimentul 1 Care de Luptă, care va deveni mai târziu principala forță a Diviziei 1 Blindate române. În anul 1938, după eșuarea discuțiilor privind asamblarea în România a 200 de tancuri de infanterie *Renault R-35,* au fost importate din Franța 41 de tancuri *Renault R-35.* Intrate în țară în 1939, ele au constituit materialul ce a dotat Regimentul 2 Care de Luptă, alături de alte 34 de tancuri poloneze, de același tip, preluate în septembrie 1939.

Avioane de concepție proprie, la I.A.R. Brașov

Conform planului de reînarmare din 1935, un rol important a fost acordat dezvoltării industriei aeronautice românești, care a început în această perioadă fabricarea mai multor tipuri de avioane, accentul fiind pus pe aparatele militare de antrenament, recunoaștere, vânătoare și bombardament. La *Industria Aeronautică Română (I.A.R.),* au fost fabricate, începând cu 1934 până în 1939, avioane de concepție proprie: *I.A.R. 14, 16, 37, 38, 39* și *80,* iar pe baza licenței obținute de la societatea poloneză *Panstwowo Zaklady Lotnicze (P.Z.L.),* avioanele *P.Z.L. 11 F* și *24 E.*

La *Societatea de Exploatări Tehnice (S.E.T.),* cea de-a doua întreprindere ca mărime din România, au fost lansate comenzi pentru avioanele de recunoaștere *S.E.T. 7 K,* recunoaștere și legătură *S.E.T. 7 KB* și *7 KD,* motoarele necesare fiind produse la *I.A.R.*

Alături de aceste tipuri, în dotarea aviației române existau, în iunie

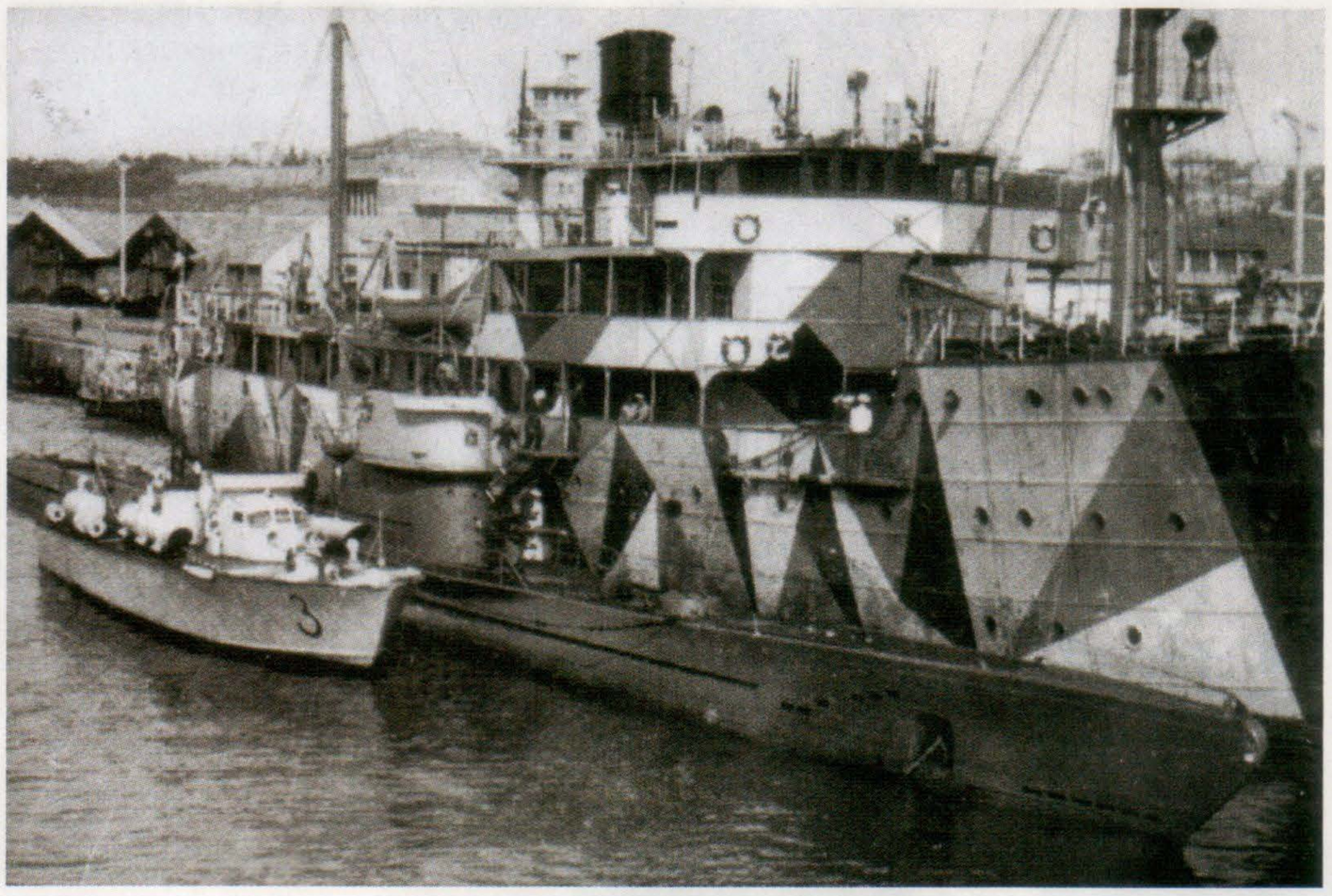

NAVA bază Constanța, submarinul *Rechinul* și vedeta torpiloare tip *Vosper nr. 3 (Viscolul).*

SUBMARINELE *Rechinul (S1)* și *Marsuinul (S2).* Cele două submarine au fost construite la Galați după planuri olandeze și germane în anul 1941, dar au devenit operaționale abia în anul 1943.

DISTRUGĂTORUL *Regele Ferdinand,* din clasa R, în timpul unei operațiuni de escortare. Cele două distrugătoare din clasa R, *Regele Ferdinand* și *Regina Maria,* au intrat în dotarea Marinei Regale Române în anii 1928 și 1929.

DENUMIRE: *N.M.S. Regele Ferdinand* și *N.M.S. Regina Maria*
TIP DE NAVĂ: distrugător
PRODUCȚIE: Italia
ECHIPAJ: 212
DEPLASAMENT: 1850 t
LUNGIME: 101,9 m
LĂȚIME: 9,6 m
PESCAJ: 9,6 m
ARTILERIE: 5 x 120 mm; 1 x 76 mm; 2 x 37 mm; 2 x 2 x 13,5 mm
TUBURI LANS-TORPILE: 2 x 3 x 533 mm
ARUNCĂTOARE DE GRENADE A.S.: 2
MINE SAU GRENADE A.S.: 50 M sau 40 Gr. A.S.
MOTOR: Turbine cu păcură Parson 48000 CP
VITEZA MAX.: 37 noduri
AUTONOMIE: 3000 mile

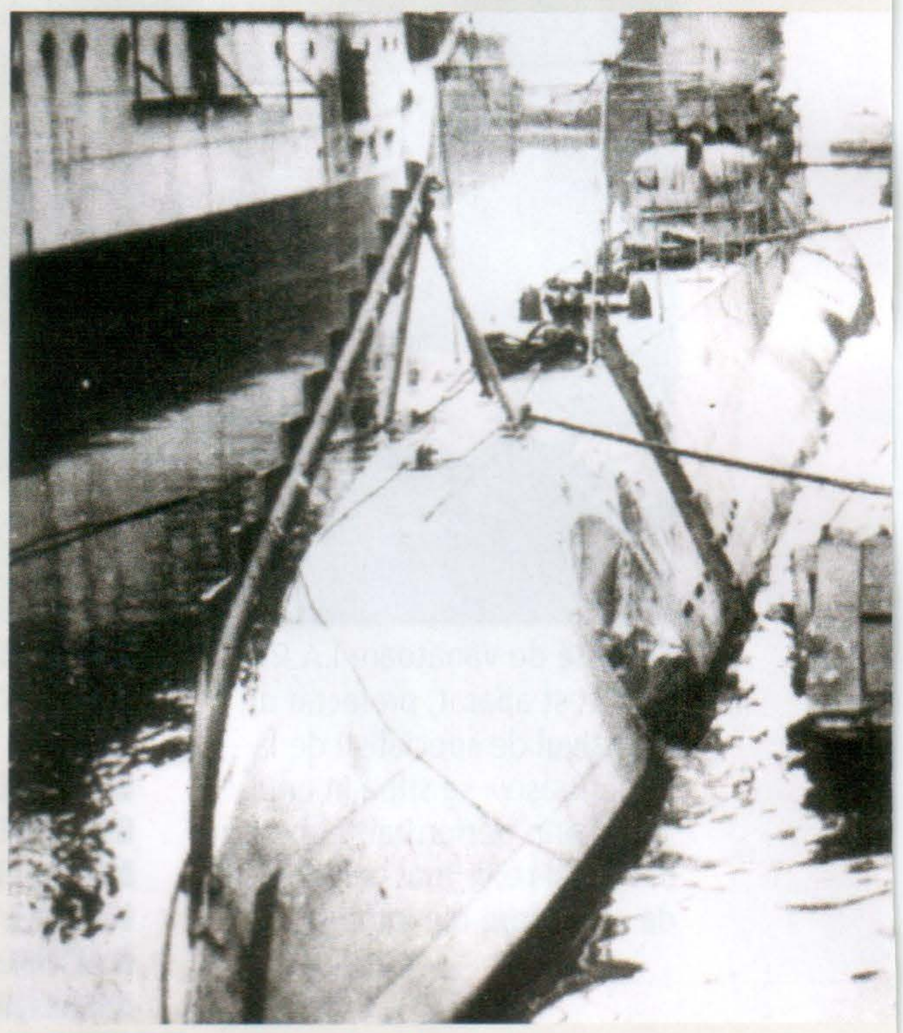

SUBMARINUL *Delfinul,* înainte de război. Submarinul a fost comandat în Italia în anul 1926 și a intrat în dotare în anul 1936. În anul 1941 era unicul submarin al Axei în Marea Neagră.

1941, o serie de avioane importate în perioada interbelică, când principalii furnizori au fost Franța, Italia, Polonia și Marea Britanie. La acestea s-au adăugat, începând cu anul 1937, și avioane germane. Inițial, acestea erau avioane de antrenament, apoi materialul german, pe măsura apropierii de momentul intrării României în război, a devenit tot mai divers. La sfârșitul anului 1939, în momentul în care cel de-Al Doilea Război Mondial era deja în desfășurare, aviația militară română avea 276 de avioane de luptă: 82 de avioane de recunoaștere și observație *(I.A.R. 37, I.A.R. 38, I.A.R. 39);* 121 de avioane de vânătoare *(P.Z.L. 11, Heinkel 112 și Hurricane),* 34 de avioane de bombardament ușor *(Potez 64 și Bristol-Blenheim)* și 18 hidroavioane *(Savoia).*

În anul 1940, pe tipuri, avioanele aviației militare erau *I.A.R. 37, I.A.R. 38, I.A.R. 39* (pentru observație), *Hurricane, P.Z.L. 24, Heinkel 112, I.A.R. 80* și *Messerschmitt Bf 109* (pentru vânătoare), *Karas, Savoia 79* (pentru bombardament), *Cant* și *Savoia 69* (pentru hidroaviația de informație), *Savoia 65* (pentru hidroaviația de bombardament-torpiloare), *Fleet 10 G, Fiessler-Storck* și *S.E.T.* (pentru legătură), *Junkers 52* (pentru transport) și *R.D.W.* (pentru aviația sanitară). În decurs de aproximativ un an, numărul avioanelor Forțelor Aeriene Regale Române a crescut de 5,5 ori. Creșterea numerică a însemnat pentru aviația română și intrarea în dotare a 15 tipuri noi de avioane, fapt care a dus la mărirea tipurilor de bază de la 11 la 23. În general, această creștere a însemnat și o creștere calitativă, aviația română ajungând să dispună de categorii de aviație comparabile cu cele ale altor state.

Marina română, în prag de război

La 22 iunie 1941, Marina Regală Română avea cele două componente de bază, forțele fluviale și cele maritime, dezvoltate relativ inegal. Prin intrarea în serviciu a monitoarelor *Ardealul, Basarabia, Bucovina,* obținute de la Austro-Ungaria ca reparații de război – ce s-au adăugat monitoarelor *Brătianu, Catargiu, Lahovary, Kogălniceanu* – și cumpărarea, în anul 1921, a 4 vedete (nr. 1-4) din Italia – ce s-au adăugat celor 8 vedete britanice, existente în dotare – Escadra de Dunăre a devenit, pentru două decenii, principala forță fluvială din lume. În același timp a crescut și forța Diviziei de Mare prin intrarea în serviciu, în 1920, a distrugătoarelor *Mărăști (ex Nibbio)* și *Mărășești*

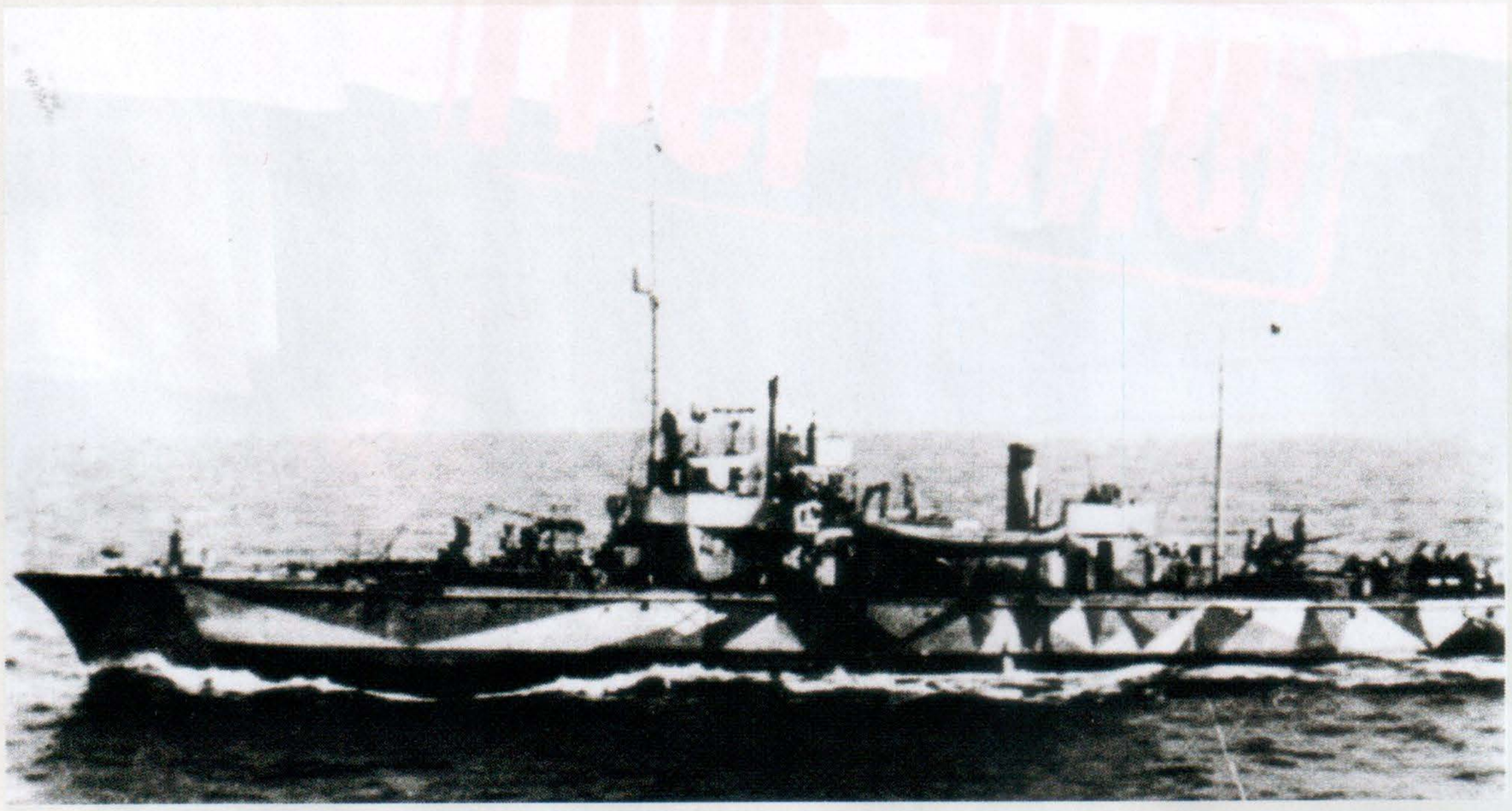

CELE 3 canoniere din compunerea Diviziei de Mare *(Stihi, Ghiculescu* și *Dumitrescu)* erau nave asemănătoare, construite înainte de Primul Război Mondial în Franța, fiecare dotată cu câte 3 tunuri a.a.: unul – cal. 88 mm, unul – cal. 37mm și unul – cal. 20 mm.

DISTRUGĂTORUL *Regina Maria.* Distrugătoarele din clasa R au constituit între 1941-44 cele mai puternice unități de luptă ale Axei pe Marea Neagră.

MONITORUL *Kogălniceanu* în marș pe Dunăre. Principala forță a Diviziei de Dunăre o constituiau cele 7 monitoare, dintre care 4 *(Kogălniceanu, Brătianu, Lahovary, Catargiu)* fuseseră construite în anul 1907.

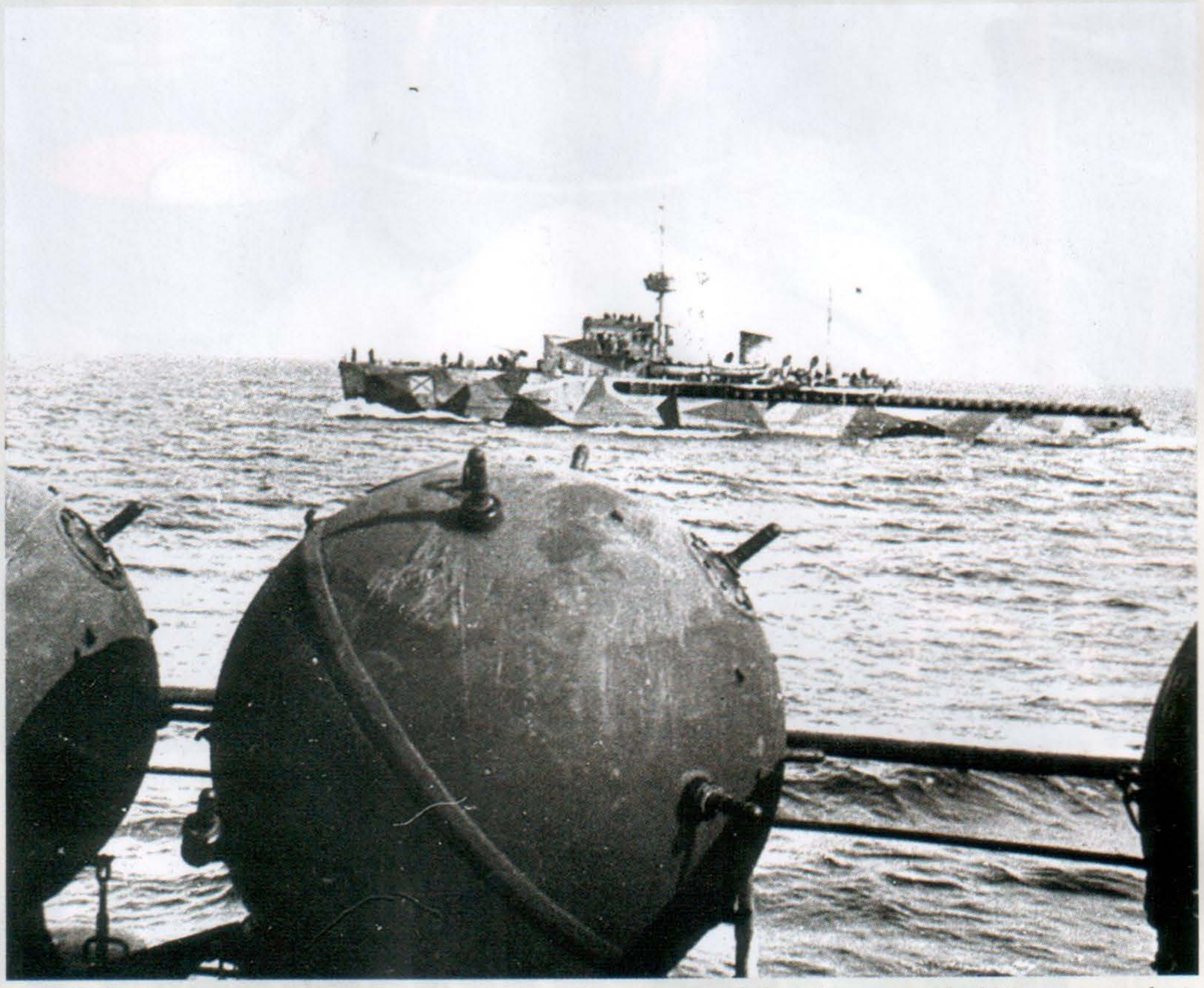

PUITORUL de mine *Amiral Murgescu* în timpul unei misiuni de minare. *Amiral Murgescu* a fost prima navă importantă construită la șantierele navale din Galați

(ex Sparviero) – comandate înainte de Primul Război Mondial în Italia –, a distrugătoarelor *Regele Ferdinand* și *Regina Maria,* în 1928-29, și a celor 4 canoniere *(Lepri, Stihi, Ghiculescu, Dumitrescu),* achiziționate din Franța, ultimele trei rămânând în serviciu și pe timpul războiului.

Ca reparații de război au fost primite din partea marinei austro-ungare și 7 torpiloare, dintre care trei *(Năluca, Sborul și Smeul)* vor rămâne în dotare și între anii 1941-45. În anul 1926, România a comandat în Italia nava-bază pentru submarine *Constanța*, precum și submarinul *Delfinul*, ce vor intra în serviciu în intervalul 1930-36. Începând cu anul 1937, marina militară urma să beneficieze de un program de înarmare ce prevedea un crucișător, 4 distrugătoare 3 submarine, 4 puitoare de mine și 12 vedete torpiloare, programul s-a materializat însă parțial, marina situându-se, în planul de reînarmare al României, în urma armatei terestre și al aviației.

Ca urmare, până la intrarea în război, marina română a primit în dotare doar nava-școală *Mircea*, construită în Germania, la șantierul *Blohm und Voss,* din Hamburg (1938), puitorul de mine *Amiral Murgescu* (1940), prima navă importantă construită la Galați, și vedetele torpiloare tip *Vosper*, *nr. 1-3 (Viforul, Vijelia și Viscolul),* importate din Marea Britanie. Începând cu anul 1937, toate monitoarele flotilei de Dunăre au fost modernizate în șantierele de la Galați, Basarabia și Bucovina, fiind aproape reconstruite. În intervalul 1940-42, dotarea marinei militare s-a completat cu vedetele torpiloare tip *Power, nr. 4-9 (Vedenia, Vântul, Vijelia, Viforul, Vârtejul, Vulcanul),* construite în Olanda și finalizate la Galați, precum și cu două submarine, *Rechinul* și *Marsuinul*, construite la Galați, în anul 1941, după licența olandeză/germană IA U-Boot.

NOTE

1. Șeful Marelui Stat Major între 1 decembrie 1933-11 decembrie 1934

2. La mijlocul anilor '30 existau în dotare, la trupe sau în depozite, 11 modele de puști, 5 de carabine, 5 de puști-mitralieră, 8 de mitraliere și 8 modele de grenade

3. Vz 24 constituiau o variantă mai scurtă a puștii sistem Mauser, Gewehr 98, cal. 7,92 mm, realizată în Cehoslovacia, la firma Zbrojovka

4. Contractul între partea română și Zbrojovka Brno a fost încheiat la 26 iulie 1935

ÎN TIMPUL războiului de la Prut, Irina Chirinciuc (83 de ani) și Ion Chirinciuc (91 de ani) se rugau în șoaptă ca bombele să nu cadă peste casele lor

„Când veneau românii nu mai ieșeam din «bolșevici», iar rușii ne numeau «țigani»“

22 iunie 1941. Împușcături, răniți, morți, incertitudine, frică. Așa a rămas acea zi, dar și primele două săptămâni de război, în amintirea bătrânilor de azi – pe-atunci copii – care mai locuiesc în satele de pe malul Prutului.

ANASTASIA NANI

Ca și în 1941, Pintilie Voicu (85 de ani) trăiește la doar 300 de metri de râu. A rămas în viață ca printr-o minune. Prima lovitură, de sub „dealul roșu“ de pe malul drept al Prutului, a fost dată chiar în Măcărești, Ungheni, în apropierea casei sale. *„Era duminică, ora patru dimineața. Dormeam învelit într-o cuvertură de lână, făcută de bunica. Am auzit o bubuitură strașnică, de s-a cutremurat toată casa. Oglinda a căzut peste mine și s-a făcut cioburi. Am alergat repede la tata. El, invalid după Primul Război Mondial, m-a strâns la piept și mi-a spus: «E război! Ai grijă de surorile tale.» Parcă îi aud și azi cuvintele“*, povestește Pintilie Voicu.

„Apa curgea roșie la vale“

Au urmat apoi un râu de sânge, morți luați de ape și multă frică. *„Rușii care alergau prin tranșee ne-au avertizat că ar trebui să ne evacuăm. Vedeam românii de pe malul drept care încercau să treacă pe malul stâng. Îmi amintesc că sovieticii, fiind, probabil, mai puțini, au instalat într-o casă pustie o mitralieră. De acolo se vedea bine Prutul. Când soldații români încercau să treacă râul cu barca, apa curgea roșie la vale. Dacă închid ochii văd bine fiecare mișcare“*, spune bărbatul, care, și după 70 de ani de la începutul războiului, mai îngână în rusă: *„La 22 iunie, exact la ora patru dimineața, Kievul era bombardat, am fost anunțați că începe războiul.“* Acesta a fost începutul, iar moș Pintilie povestește cu amănunte, cu ochii mirați ai copilului de-atunci: *„La vreo șase kilometri de casă aveam câțiva boi care păsteau pe un câmp. Am mers după ei. Soldații au împușcat în direcția noastră de vreo trei ori. Boii s-au speriat atât de tare încât au luat-o în toate părțile. M-am apucat de coada lor și fuga acasă!“*.

„Zvârcolirile“ de pe Prut

Printre gloanțe și comenzile date ostașilor de pe ambele maluri, cei din Măcărești au trăit vreo patru zile. Apoi, în sat nu a mai rămas nimeni. Toți au fost evacuați în localitatea din apropiere, Boldurești. Rămași fără provizii, soldații intrau în casele localnicilor să ceară de mâncare. *„Sărmanii, intrau să ceară de-ale gurii. Mama avea porci. I-au împușcat ostașii pe toți. Of, și pentru noi era greu. Mâncam din colacii vechi, rămași de la bunica“*, povestește Natalia Mușetu (74 de ani), și ea din Măcărești; avea pe atunci doar cinci ani.

La doar doi kilometri, în satul Costuleni, tot pe malul Prutului, pentru Irina Chirinciuc (83 de ani), iunie 1941 a însemnat o mare sărăcie și o stare de incertitudine pe care moldovenii nu o mai simțiseră până atunci. *„Ba plecaseră românii și veniseră rușii, apoi românii în-*

PINTILIE VOICU (85 de ani) știe și acum unde a căzut prima bombă în Măcărești

FOTO: EDUARD BÂZGU – ADEVĂRUL MOLDOVA

Bulgarii din Stoianovca, în vârtejul războiului

Stoianovca sau Stoienești, din actualul raion Cantemir, din dreapta Prutului, este locul unde, în iunie-iulie 1941, s-au dat unele dintre cele mai crâncene lupte la hotarul româno-sovietic. Mărturie a luptelor sângeroase sunt cimitirul eroilor români, reamenajat în anul 2006, sau memorialele gloriei militare sovietice care mai sunt păstrate de autoritățile locale, dar și de pichetul de grăniceri din localitate.

ION PREAȘCA

MARINA RÂBACOVA

În satul Stoianovca, populat preponderent de bulgari, am găsit-o la poartă, cu un toiag în mână, pe Marina Râbacova, o bătrână în vârstă de 80 de ani, care își amintește vag despre primele zile de război: *„Eram mică pe atunci, dar parcă mai aud și azi bubuiturile și văd oamenii speriați ce căutau unde să se ascundă. Toți căutau un loc mai sigur. La început s-au adăpostit în Victorovca, apoi mai departe de lupte, la Chiriet-Lunga“*, povestește bătrâna și mă sfătuiește apoi să caut un localnic, cu care să stau de vorbă. *„Eu, de fapt, sunt din Victorovca și doar după război am venit în Stoianovca, unde m-am căsătorit“.*

Au plecat din sat de frica bombardamentelor. *„Cele mai sângeroase lupte s-au dat aici, lângă satul nostru, și nu la Țiganca, așa cum se vorbește sau se scrie“*, susține Vasili Iancev, în vârstă 78 de ani, locuitor al satului Stoianovca. *„Aveam 8 ani când a început războiul. Ceea ce îmi amintesc e că la 22 iunie 1941, pe la ora patru sau cinci dimineața, am fost treziți din somn de bubuituri puternice. Casa noastră se cutremura, iar geamurile zăngăneau. Tata a ieșit afară și a văzut mulți militari care alergau înarmați cu puști și mitraliere. Împușcăturile nu mai conteneau, iar atunci când casele de la marginea satului au început să ardă, părinții au decis*

VASILI IANCEV

că e mai bine să ne evacuăm. Așa că am luat și am încărcat ce a încăput în căruță și ne-am dus la Victorovca, un sat aflat la o distanță de 10-15 kilometri. Pe la amiază cred că deja părăsisem satul. La fel au procedat și majoritatea celorlalți locuitori", povestește Vasili Iancev.

„Noi am rămas la Victorovca, dar noaptea, tata a revenit în satul natal cu căruța și a încărcat și alte bunuri, ca să le salveze. Dar nici la Victorovca nu eram în siguranță. Se auzeau foarte tare bubuiturile și împușcăturile, iar unele bombe ajungeau și pe acolo. Așa că ne-am evacuat mai departe, tocmai la Chiriet-Lunga. Acolo am stat până când armata noastră (Armata Roșie – n.a.) s-a retras, iar românii ne-au ocupat", își amintește bătrânul, care în perioada sovietică a fost și președinte al Sovietului Sătesc din Stoianovca. În sat, și acum, impresia generală e aceea că, în iunie 1941, românii au avut statutul de ocupanți.

Cimitir românesc, făcut dispărut de ruși. *„Ne-am întors acasă abia pe la mijlocul lunii iulie. Cea mai mare parte a satului era arsă. Casa noastră însă a rezistat. Era doar pe jumătate distrusă. Mi s-a întipărit însă în minte un alt detaliu de atunci: echipele de soldați români care adunau din balta Prutului, din desișurile de stuf, corpurile neînsuflețite ale camarazilor căzuți în lupte. Erau foarte multe cadavre și majoritatea ale soldaților români. Toți au fost înmormântați într-un cimitir comun, amplasat nu departe de satul nostru. Acolo peste ceva timp a fost înălțat un cimitir frumos"*, spune Vasili Iancev. Și adaugă: *„După război, sovieticii l-au lăsat să ajungă în paragină, căci, după cum se spunea atunci, era cimitirul ocupanților români. Apoi au stricat crucile, au nivelat terenul și au făcut o fermă de vite acolo"*.

Vasili Iancev crede și acum că „revenirea românilor", în anul 1941, nu a fost un prilej de bucurie pentru localnici, pentru că soldații români se purtau prea dur cu ei. „Dar nu le purtăm pică. Era război. *De altfel, tatăl meu, rămas orfan după Primul Război Mondial, a fost împroprietărit de autoritățile române în anul 1921. A primit atunci șase hectare de pământ. E adevărat că erau cam departe, la vreo 20 de kilometri, în altă localitate, dar era pământul lui tata"*, precizează bătrânul.

La întrebarea dacă cineva din sat a luptat de o parte sau de alta, moșul spune că rușii nu-i luau la armată pe bulgari. *„Pe moldoveni îi înrolau, pe bulgari nu. Ne considerau trădători, pentru că Bulgaria era de partea Germaniei. Abia după moartea lui Stalin, în anul 1953, bulgarii de pe aici au început a fi înrolați în Armata Sovietică"*, adaugă Vasili Iancev.

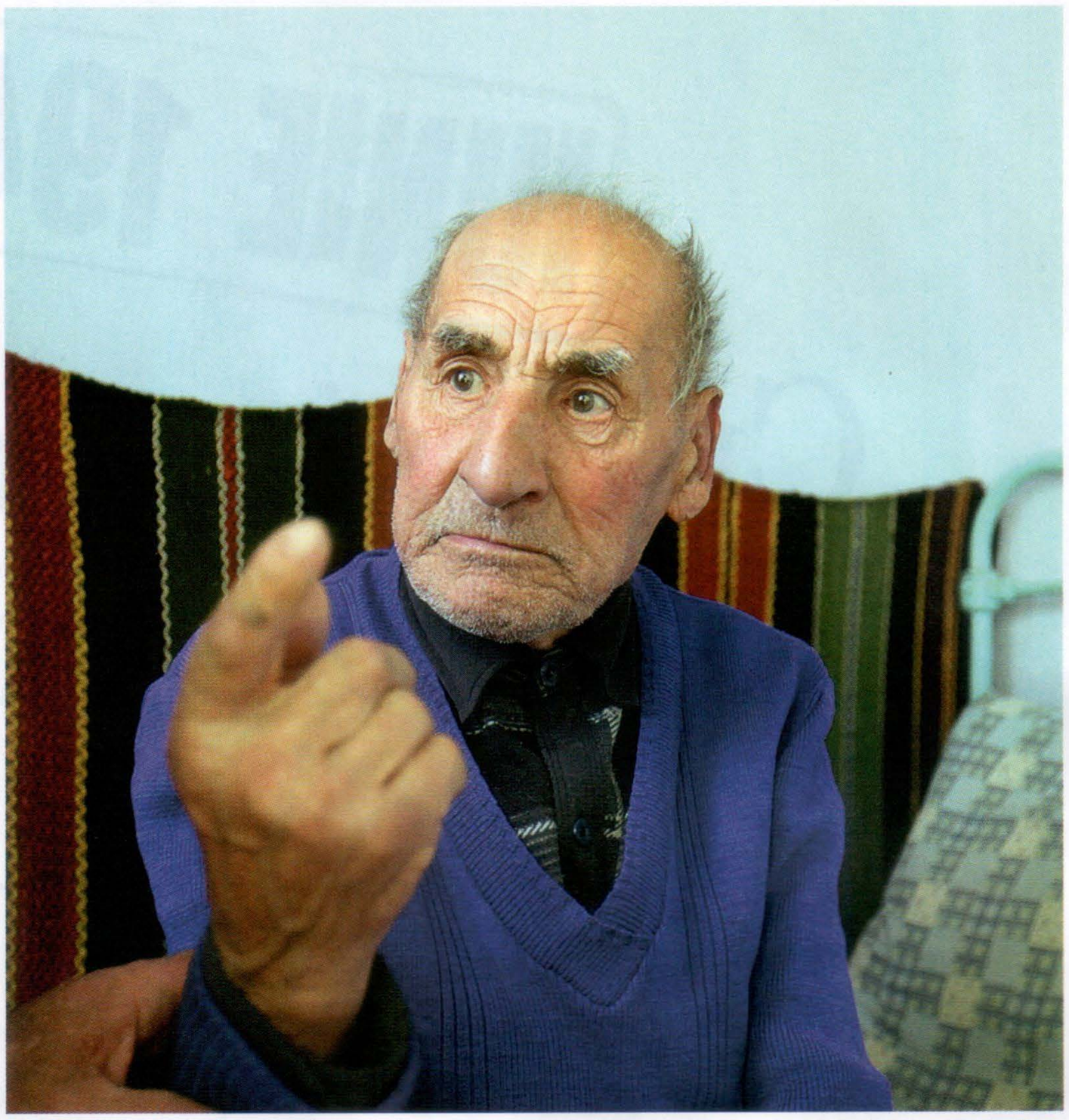

CONSTANTIN MIHAILOV (90 de ani) din Frăsinești, Ungheni, povestește cum a fost evacuat din sat atunci când au început luptele

cepuseră să împuște de pe celălalt mal. Nu se mai înțelegea nimic. Noi trăiam doar cu frica bombelor ce cădeau peste case și ne rugam în șoaptă să nu fim noi cei «aleși»", povestește Irina Chirinciuc, care pe atunci abia împlinise 13 ani.

Soțul ei, Ion Chirinciuc (91 de ani), își amintește că, înainte de a începe luptele, românii au trimis câțiva ostași în cercetare pe malul drept. *„Au trecut vreo patru cu o barcă. Au intrat în grădina unui om. Au văzut că stăpânul era întins la pământ; omul se prefăcea. «Dă-l bă' naibii, că e mort», au zis ei. Au mers apoi la o altă casă, unde au găsit un bărbat și pe feciorul acestuia. I-au dus pe malul drept ca să afle de la ei mai multe. Voiau să știe câtă armată era pe malul stâng"*, spune Ion Chirinciuc. Bătrânul își amintește că, atâta timp cât s-au „zvârcolit" la Prut, ostașii români au reușit să ridice la Costuleni un pod din lemn. *„L-au făcut în mai puțin de două zile. Era o construcție trainică. Treceau pe el și tancuri, și mitraliere. În schimb, sovieticii erau foarte puțini pentru a face față"*, povestește Ion Chirinciuc, care, la 21 de ani, câți avea pe atunci, vedea luptele de la fereastra casei părintești.

„Dacă am fi avut măcar un gard de floarea-soarelui între noi..."

Lui Constantin Mihailov (90 de ani), din Frăsinești, i-au rămas în memorie căștile soldaților români, pe care le zărise când încercau să înece o familie de evrei din localitate. *„Bărbatului i-au legat mâinile și picioarele ca să nu poată ieși din apă. Războiul a semănat multă ură în sufletele noastre. Eram des întrebați cu cine era mai bine, cu rușii sau cu românii. Era bine și cu unii, și cu alții, dar dacă am fi avut măcar un gard de floarea-soarelui între noi, tot ar fi fost mai bine"*, spune bătrânul. Localnicii au și o explicație: *„Când veneau românii nu mai ieșeam din «bolșevici», iar rușii ne numeau «țigani»"*.

Și la Bărboieni, raionul Nisporeni, o altă localitate de pe malul Prutului, luptele au fost crâncene. Gheorghe Cornici (87 de ani) își amintește de soldații ruși de pe turnurile de supraveghere și de ostașii români care strigau: *„Să intrăm în Basarabia mai întâi! Apoi vom merge înainte"*.

După două săptămâni de măcel, viața moldovenilor de la Prut și-a reluat cursul obișnuit. Însă nu pentru mult timp. Chiar dacă frontul a înaintat, localnicii nu au uitat de război. *„Antonescu dal prikaz, vsia Ruminia na Kavkaz" (Antonescu a dat ordin, toți românii au pornit spre Caucaz – n.r.)*, repetau oamenii; care își mai amintesc acum și faptul că autoritățile le cereau să adune piei de miel din care se coseau cușme pentru soldații români, care luptau pe timp de iarnă la Stalingrad. Au urmat apoi mobilizarea în armata română și mai târziu luptele pe baricadele lui Stalin.

IUNIE 1941

Cum și cu ce se hrănea soldatul român

Ce mânca soldatul român pe Frontul de Est? Hrană caldă, hrană rece? Cum se transportau alimentele pe distanțe mici, dar mai ales pe distanțe mari? Cu ce erau hrănite animalele? Ce alimente avea în permanență la el un soldat? Ce mâncau românii și ce mâncau germanii? Articolul de mai jos își propune să trateze câteva aspecte ale hrănirii trupelor române în războiul pentru apărarea ființei neamului (căci asta a reprezentat pentru români a doua mare conflagrație a secolului XX).

DE ALEXANDRU MANAFU

Serviciul însărcinat cu hrănirea și echiparea trupelor la pace și la război îl formează Serviciul Intendenței de la comandamentele marilor unități. Scopul acestui serviciu este de a asigura reaprovizionarea cu hrană, echipament, combustibil și furaje etc., la timpul și locul fixat de comandant, în condițiile cele mai bune, oricare ar fi situația și mijloacele de care dispune.

Principiile care stau la baza funcționării serviciului de hrănire în timp de campanie sunt următoarele: 1) hrănirea trupelor prin resursele rechiziționate din teritoriul unde operează armata (exploatare locală); 2) hrănirea trupelor cu subzistențele trimise din urmă, în cazul când zona în care cantonează sau operează trupele nu oferă resurse suficiente; 3) serviciul subzistențelor să fie organizat astfel ca în imediata apropiere a soldatului să se dispună de: hrană proaspătă pentru ziua curentă; hrană de rezervă care se va consuma când nu se poate asigura hrană caldă; mijloace pentru prepararea hranei (bucătării și brutării); mijloace de transport pentru transportul și recompletarea hranei consumate; 4) transportul subzistențelor să se facă pe calea ferată, iar la convoiul de trăsuri sau convoiul auto să nu se recurgă decât în situația în care nu se dispune de cale ferată; 5) transporturile din urmă trebuie organizate astfel încât serviciul de reaprovizionare să funcționeze automat.

Extrem de important este faptul că Serviciul Intendenței trebuie să calculeze încă din timp de pace resursele de care au nevoie trupele atât pentru declanșarea războiului, cât și pe timpul derulării campaniei. La aceste calcule se au în vedere atât resursele din depozitele armatei, cât și resursele existente pe teritoriul național pe care se poate conta în mod sigur.

În Regiunea interioară se concentrează subzistențele necesare armatei

La decretarea mobilizării, teritoriul național se împarte în două mari regiuni, și anume: Regiunea Armatelor de operațiuni și Regiunea interioară. Regiunea Armatelor cuprinde o parte a teritoriului național, precum și teritoriul ocupat de la inamic. Ea este pusă sub autoritatea Comandamentului de Căpetenie al Armatei, având ca organ de direcție pe intendentul General al Armatei și care face parte din Marele Cartier General. Regiunea Armatelor de operațiuni este despărțită de Regiunea interioară printr-o linie care trece prin diferite puncte, pe cât este posibil, limitele politico-administrative (granița țării, provincii, județe) sau limitele naturale geografice (râuri, creste de munți, dealuri). Această linie ia denumirea de linie de demarcație și se stabilește de Marele Stat Major al Armatei împreună cu Guvernul. În timpul campaniei, ea se modifică în raport cu operațiunile militare. La rândul ei, Regiunea interioară cuprinde teritoriul din spatele liniei de demarcație, se găsește sub autoritatea Ministerului Apărării Naționale și aici se concentrează și se adună subzistențele necesare armatelor de operații, fie din țară, fie din import. Toate structurile industriale sunt militarizate, lucrând numai pentru armată.

ÎN imediata apropiere a frontului se servește masa în comun (fotografie realizată de soldatul Chirică Costache)

Eşalonarea mijloacelor de subzistenţă la corpurile de trupă de diferite arme

MIJLOACELE DE SUBZISTENȚĂ de care dispun corpurile de trupă pentru hrănirea efectivelor (oameni și animale) sunt cele de mai jos:

Tip unitate Detalii	INFANTERIE	CAVALERIE	ARTILERIE
Pe oameni și animale	- sacul de merinde - ranița (sacul de efecte)	- sacul de merinde - șaua cu: - coburi (accesorii la șa care serveau pentru transportul hranei de rezervă și a muniției) - sac grăunțe - plasă fân	- sacul de merinde - raniță (sacul de efecte) - șaua cu: - coburi; - sac grăunțe; - plasă fân
La trenul de luptă	- trăsură cu bucătării portative - trăsură popotă	- trăsură bucătării rulante - trăsură popotă	- trăsură bucătării rulante - saca - trăsură popotă
La trenul regimentar	- trăsuri de aprovizionare - trăsuri de furaje - trăsuri hrană de rezervă	- trăsuri de aprovizionare - furgoane furaje - trăsuri hrană de rezervă	- trăsuri de aprovizionare - furgoane de furaje - trăsuri hrană de rezervă - saca

Mijloacele de subzistență prezentate mai sus, puse în serviciul de hrănire la regimentul de diferite arme, erau repartizate pe mici unități (companii, baterii, escadron), batalioane, divizioane și comanda regimentului, conform efectivelor stabilite prin regulamentele de profil.

Ce purta cu sine soldatul

Sacul de merinde, ranița și împachetajul de la șa (coburi, sacul de grăunțe, plasa de fân) erau mijloacele puse la dispoziția fiecărui om pentru a putea transporta pâinea proaspătă destinată a fi consumată pe ziua curentă și cele două rații zilnice de hrană de rezervă, alcătuite din:

pâine de război (galeți de război, pesmeți tip A)	**1 kg;**
conserve de carne	**0,600 kg;**
ceai	**0,002 kg;**
sau cafea	**0,020 kg;**
sau surogat cafea fără zahăr	**0,030 kg;**
zahăr	**0,060 kg.**

Rația de hrană de rezervă pentru cai era compusă numai din grăunțe.

De menționat că în zona frontului se asigura hrană caldă în general, o mâncare scăzută la prânz și seara, atunci când operațiunile militare permiteau transportul hranei la luptători. Atunci când nu se putea asigura hrană caldă, la ordinul comandantului se consuma hrana de rezervă (din cele 2 zile de hrană de rezervă aflate permanent asupra luptătorului).

Organizarea de principiu a activității de hrănire presupunea organizarea unor subdepozite, depozite, centre de aprovizionare care procedau la aprovizionarea trupelor luptătoare. Având în vedere situațiile des schimbătoare, determinate de acțiunile de luptă, anotimpul și starea vremii, resursele zonei de exploatare, de cele mai multe ori sărăcite sau inexistente, este de înțeles că hrănirea trupelor nu s-a desfășurat întotdeauna fără sincope, fără întrerupere și fără greutăți.

FOTO: ALBUMUL CU FOTOGRAFII AL CĂPITANULUI NEAGU (AFLAT, DIN 1989, ÎN COLECȚIA MUZEULUI MILITAR NAȚIONAL „REGELE FERDINAND I"; LEGENDELE FOTO AU FOST REPRODUSE DIN ALBUM), CABINETUL DE STAMPE AL BIBLIOTECII ACADEMIEI ROMÂNE

La trenul de luptă

Bucătăriile de campanie. Fiecare mică unitate (companie, escadron, baterie), precum și fiecare formațiune similară de la diferite trupe și formațiuni de servicii, trebuia să fie dotată cu bucătării de campanie necesare pentru prepararea hranei calde. În principiu, trupele de infanterie erau dotate cu bucătării portative transportate pe trăsuri sau samare. Pentru transportul bucătăriilor portative, fiecare companie avea câte o trăsură numită trăsură de bucătării. Trăsurile erau de tip regulamentar; în lipsa acestora, se procurau trăsuri prin rechiziție, la declararea mobilizării. La rândul lor, trupele călări (cavalerie, artilerie) și formațiunile de servicii erau dotate cu bucătării pe roți. În staționare, bucătăriile de campanie se găseau la trupe; în marș, ele mergeau la trenul de luptă (eșalonul II) al micilor unități, iar în timpul luptei rămâneau la locul stabilit de comandant prin ordinul de operații partea a II-a. Linia trenului de luptă a micilor unități era fixată de către comandanții de Regimente, în principiu, la o distanță de 4-5 km departe de trupe.

„IULIE 1941, Basarabia. Bucătăria Cartierului Div. XI" (albumul cu fotografii al căpitanului Neagu, aflat în patrimoniul Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I")

Trăsuri de popotă. Pentru satisfacerea nevoilor de hrană ale ofițerilor unitățile dispuneau de trăsuri de popotă, câte una pentru fiecare batalion, divizion și comandă de regiment.

Sacale. Pentru transportul apei necesare la prepararea hranei, băut, spălarea veselei etc., regimentele erau dotate cu sacale, astfel:

la regimentele de infanterie – câte o saca la fiecare batalion;
la regimentele de cavalerie – nu era prevăzută nicio saca (deplasarea rapidă făcea ca regimentele de cavalerie să nu fie prevăzute cu saca; oamenii aveau câte un bidonaș cu apă la șold);
la regimentul de artilerie – câte o saca pentru fiecare baterie, divizion și comanda regimentului.

La calcularea necesarului de apă potabilă se socoteau, cu aproximație, următoarele cantități de apă:

pentru băut – de fiecare om ..... 1 ½-2 litri zilnic;
pentru prepararea hranei ..... 2 litri zilnic;
pentru spălatul unei persoane (spălat pe mâini dimineața, prânz, seara; toaletă zilnică) ..... 4 litri zilnic;
pentru îmbăierea unei persoane (o dată la aproximativ 10 zile, în corturi cu dușuri improvizate) ..... 30 litri ;
pentru un cal ..... 30-40 litri zilnic;
pentru o vită ..... 40-50 litri zilnic;
pentru un porc ..... 10 litri zilnic;
pentru o oaie ..... 3 litri zilnic;
în abator pentru fiecare vită tăiată ..... 200-300 litri;
curățatul unei trăsuri/automobil ..... 40-50 litri;
pentru o locomotivă în funcțiune ..... 3000 litri zilnic

„27 IULIE, Marienfeld. Sculare dimineața la Transmisiuni. Cpt. Dutnic își face toaleta" (albumul cu fotografii al căpitanului Neagu)

MAREȘALUL Antonescu gustă din felurile de mâncare pregătite pentru trupă, pe Frontul de Est (fotografie realizată de sergentul Petrescu Mircea)

La trenul regimentar

Trăsuri de aprovizionare. Fiecare companie, baterie, escadron, precum și formațiunile similare de la diferite trupe și formațiuni de servicii aveau prevăzute câte o trăsură de aprovizionare, în scopul transportării necesarului de aprovizionat pentru o zi de la sursa de aprovizionare (gară de reaprovizionare, centru de reaprovizionare, coloană de subzistență). De regulă, aprovizionarea cu alimente se făcea numai în cursul nopții, distribuind trăsurilor de bucătării jumătate din cantitatea de alimente necesară micilor unități pentru prepararea mâncării calde de prânz. După servirea mesei de prânz, trăsura de aprovizionare distribuia trăsurii de bucătărie cealaltă jumătate din rația de hrană, pentru a se prepara masa de seară. În anumite situații, întreaga rație zilnică de hrană se distribuia bucătăriilor de campanie, în afară de pâine, care se distribuia direct soldaților.

Trăsurile de aprovizionare, o dată golite, se deplasau la sursa de aprovizionare stabilită prin ordinul de operații partea a II-a pentru a se reaproviziona cu alimentele necesare efectivului pentru a doua zi sau contribuiau efectiv la strângerea resurselor obținute prin exploatarea locală din zona repartizată unității respective. Trăsurile de aprovizionare se deplasau cu trenul regimentar și numai în mod excepțional puteau să meargă și la trenul de luptă (în marșurile desfășurate la depărtare de inamic).

Furgoane și trăsuri de furaje. Pentru transportul grăunțelor și al furajelor, corpurile de trupă aveau în dotarea serviciului de hrănire a fiecărei mici unități (batalion, divizion și la comanda regimentului) trăsuri de furaje și furgoane. Acestea erau destinate strângerii grăunțelor și a furajelor din zona repartizată fiecărei unități. Atunci când zona de exploatare era săracă, trăsurile de furaje se deplasau la sursa de aprovizionare stabilită prin ordinul de operațiuni, de unde primeau, transportau și distribuiau la unități furajele necesare animalelor. De regulă, furgoanele se deplasau împreună cu trăsurile de aprovizionare la trenul regimentar, iar în marșul la distanță de inamic se puteau deplasa și la trenul de luptă al unităților respective. Trupele de infanterie erau dotate cu trăsuri de furaje, iar trupele călări (cavaleria și artileria) – cu furgoane.

Trăsuri cu hrană de rezervă. În scopul transportului hranei de rezervă pentru o zi pentru oameni și o rație de grăunțe pentru cai, fiecare regiment batalion și divizion corp aparte (independent) dispunea de trăsurile necesare, numite trăsuri hrană de rezervă. Numărul acestora se stabilea în funcție de efectivele în oameni și animale ale fiecărei unități. Trăsurile cu hrană de rezervă se deplasau la trupe atunci când era necesară recompletarea hranei de rezervă consumată din sacul de merinde aflat asupra fiecărui luptător. În războiul de poziție sau în orice altă situație operativă, când exista certitudinea că trupele nu se vor mișca un anumit timp, hrana de rezervă se descărca, depozitându-se în localuri închise sau în adăposturi improvizate, iar trăsurile erau întrebuințate la colectarea resurselor procurate prin exploatarea locală, precum și la reaprovizionări și evacuări, dacă situația impunea majorarea numărului mijloacelor destinate acestui scop. Trăsurile cu hrană de rezervă se deplasau cu trenul regimentar; în marșul la distanță de inamic ele se puteau deplasa însă pe căi de comunicație laterale sau intercalate între coloane.

Linia pe care urmau să fie instalate trenurile regimentare se stabilea de către Divizie, prin ordinul de operație partea a II-a, la o distanță aproximativă de 7-8 km de linia trupelor. Distanța era justificată prin aceea că trenul regimentar trebuia instalat în afara razei de acțiune a artileriei inamice. Această distanță se stabilea însă în funcție de situația operativă (ofensivă sau defensivă), teren și stare a vremii, acoperiri naturale sau dispunerea localităților, astfel încât trenul regimentar să se poată distanța chiar mai mult (la 9-10 km), în păduri sau după denivelări de teren, pe contrapante mascate și bine adăpostite de observația aviației inamice. Terenurile în pantă ușoară erau preferabile, se evita fundul văilor din cauza atacurilor cu gaze. În plus, trenul regimentar urma să fie instalat cât mai aproape de drumurile și potecile care duceau la unități, pentru a putea interveni la timp să recompleteze hrana consumată.

„27 IULIE, Marienfeld. Înaintăm spre Nistru" (albumul cu fotografii al căpitanului Neagu)

Raţii de hrană pentru oameni şi animale

În cadrul unui regiment exista prevederea regulamentară privind existența următoarelor zile de hrană:

Pentru oameni:

• *1 zi hrană ordinară (proaspătă),* destinată a se consuma pe ziua curentă (se păstra astfel: pâinea la om; 1/2 zi hrană la trenul de luptă; 1/2 zi hrană la trenul regimentar);

• *3 zile hrană de rezervă,* destinată a se consuma, la ordin, când nu se putea asigura trupelor hrană caldă (se păstra: 2 zile hrană rezervă la om; 1 zi hrană rezervă la trenul regimentar).

Pentru animale:

• *1 zi de grăunțe și furaje (păioase);*

• *1 1/2 zi de hrană grăunțe,* ca hrană de rezervă.

În afara acestor zile de hrană normate (dotație regulamentară), unitățile trebuiau să mai ia, în plus, înainte de a pleca din garnizoana de mobilizare, următoarele zile de hrană:

• *două zile hrană de concentrare;*

• *hrană de transport* (în cazul) când transportul se executa pe calea ferată.

Acestea au fost, în ansamblu, principiile, modalitățile și formele de asigurare cu subzistențe ale trupelor române participante la cel de-Al Doilea Război Mondial. La aceste considerații cu caracter de generalitate se pot adăuga prevederile *„Directivelor pentru îndrumarea și coordonarea activității în Ministerul Apărării Naționale"*, transmise de directorul de cabinet al Conducătorului Statului, locotenent colonelul Elefterescu, pe 10 septembrie 1940, cu indicații exprese în domeniile de organizare a armatei, reorganizării, mobilizării și rechizițiilor, a uniformelor militare etc.

Alocaţia zilnică de hrană pentru oameni şi animale

Drepturile trupei erau stabilite pe bază de alocație în bani la următoarele valori:

Pentru trupă:

alocația hrană zilnică ..... 13 lei/om/zi;
alocația de întreținere ..... 0,54 lei/om/zi;
alocația de soldă ..... conform gradului;
alocația de paie pentru așternut ..... 0,50 lei/om/20 zile.

Pentru animale:

alocația de furaje: ..... 22 lei și 24 lei, după talia cailor
..... (22 lei pentru unități de infanterie,
..... 24 lei pentru unități de cavalerie și infanterie);
alocație de potcovit: ..... 0.90 lei/zi pentru caii de rechiziție;
..... 5,00 lei/zi pentru caii bugetari;
alocația sanitar-veterinară: ..... 0,20 lei/zi/cal.

Pentru realizarea hrănirii unui singur om, în limita alocației valorice, se estimau următoarele costuri zilnice, pentru o zi obișnuită:

1100 g pâine ..... 5,50 lei
300 g carne ..... 6,00 lei
ceai, zarzavat, coloniale ..... 1,50 lei

Prețurile de aprovizionare practicate erau următoarele:

pâine ..... 4,5-5,0 lei;
carne ..... 19-20-22 lei/kg;
ulei ..... 29,50-30,00 lei/kg;
paste făinoase ..... 18-20 lei/kg;
orez ..... 25-28 lei/kg;
ceai ..... 180-200 lei/kg;
zahăr ..... 32-33 lei/kg;
sare de lămâie ..... 140-160 lei/kg;
cartofi ..... 2,40-3,00 lei/kg;
fasole ..... 10,50-12,00 lei/kg;
zarzavaturi ..... 4 lei/kg;
ovăz ..... 3,00-3,50 lei/kg
fân din zonă ..... 1,00-1,20-1,50 lei/kg;
fân presat ..... 1,45 lei/kg;
dughie (mei păsăresc) ..... 1,20-1,40-1,60 lei/kg;
paie ..... 0,05-0,30 lei/kg.

Rația de hrană zilnică pentru un cal era de:

4-5 kg grăunțe; 4 kg fân; 5 kg paie; 0,020 kg sare.

Grâul pentru pâine se achiziționa la cca 42000 lei/vagon. Ca alimente se mai foloseau: mazăre, linte, griș, untură, cafea etc.

Cu ce se hrănea Regimentul 10 Artilerie înainte de război

Prezentăm alăturat meniul săptămânal în perioada 22.09-28.09.1939, R. 10 Art., conform *Livretului ordinar* (documentul de stabilire săptămânală a modului de hrănire). Amintim că la 4 septembrie 1939 guvernul hotărâse mobilizarea generală.

Perioada	Dimineața	Prânz	Seara
22.09	Ceai cu pâine	Ciorbă de fasole	Fasole cu șuncă
23.09	- „ -	Borș de carne cu fidea	Ciorbă de fasole cu șuncă
24.09	- „ -	- „ -	Borș de roșii cu orez
25.09	- „ -	Carne cu varză	Borș de cartofi cu orez
26.09	- „ -	Borș de carne cu fidea	- „ -
27.09	- „ -	Ciorbă de fasole	Borș de cartofi cu arpacaș
28.09	- „ -	Borș de carne cu macaroane	Ciorbă de fasole

Aveam obligaţia să-i aprovizionăm pe nemţi

În ceea ce privește obligația de a asigura hrana trupelor germane, activitatea se derula prin Direcția Intendenței din Ministerul Apărării Naționale în relație directă cu Biroul German din cadrul Misiunii militare germane. În principal se solicitau animale vii care se livrau „la export", la fabricile de conserve de carne, care produceau pentru germani diverse sortimente de preparate din carne (în special cârnați) și conserve din carne (a 300 g/buc.). Contingentul de animale vii care se livra se stabilea săptămânal, împreună cu gara de destinație.

De la sosirea Misiunii militare germane s-a stabilit contingentul săptămânal de export în Germania, astfel: 200 capete de vite vii și 400 capete de porci vii, în condițiile acordului intervenit la prețurile de export (pentru vitele vii a câte 600 kg – 39 lei/kg în viu și pentru porcii vii a câte 130 kg – 60 lei/kg în viu). Valabilitatea prețurilor era stabilită până la sfârșitul lunii februarie 1941. Dimensiunea contingentului de vite pentru germani a cunoscut însă modificări pe parcursul timpului. De exemplu, în ianuarie 1941 se stabilea livrarea a 400 de vite și a 800 de porci, în februarie, contingentul se mărea la 1200 de vite și 3200 de porci.

Pentru luna iunie 1941 (adresa nr. 74275/10 iunie 1941) se stabilea contingentul de export în Germania astfel:

• Vite a 400 kg, câte 30 bucăți în garnizoanele: București, Pitești, Craiova, Caracal, Roșiorii de Vede, Constanța, iar pentru Sibiu, 20 de bucăți;

• Porci a 150 kg, câte 60 bucăți în aceleași garnizoane, iar în Sibiu, 40 de bucăți.

Producția fabricilor de conserve și preparate din carne care prelucrau carnea rezultată în urma sacrificării era preluată de germani și distribuită trupelor proprii. În ceea ce privește acțiunile comune pe front, în situația în care trupele române erau angajate în acțiuni militare sub comandă germană, alocarea la drepturi de hrană (sarcinile de subzistență adică) revenea armatei germane.

„12 IULIE. Drângeni. Cină frugală, consfătuire cu Maiorul Dumitrescu pentru a duce urgent muniții la Cărpineni" (albumul cu fotografii al căpitanului Neagu)

IUNIE 1941

Filimon Sârbu, erou din întâmplare

În dimineața de 22 iunie 1941, volbura primei zile de război l-a tras pe Filimon Sârbu din anonimat, sortindu-l celebrității. Și astfel, destinul unui tânăr hunedorean a ajuns să descrie cel mai bine situația comuniștilor din România în primele zile ale celui de-Al Doilea Război Mondial.

DE CRISTINA DIAC

Condamnat la moarte și executat la Jilava în 19 iulie 1941, Filimon Sârbu trece drept primul comunist mort după intrarea României în războiul cu Uniunea Sovietică. Săracă în eroi, istoria Partidului Comunist din România (PCdR) și-a însușit finalul tragic al tânărului de 24 de ani, așezându-l, alături de Vasile Roaită, Ilie Pintilie, Donca Simo, Olga Bancic în galeria *„martirilor pentru cauza clasei muncitoare“*. Fabricarea „mitului“ Filimon Sârbu a început chiar din 1945: *„Filimon Sârbu, primul patriot român, asasinat de gloanțele românești, întruchipează astfel lupta poporului român, năzuințele sale și dușmănia împotriva cotropitorilor nemți“*[1].

Străzi, localități, școli, întreprinderi industriale, cooperative agricole de producție au fost botezate cu numele său, iar elevii îi aflau povestea din manualul de citire. Versiunea revizuită și adăugită de autorități, desigur, căci adevărul despre moartea lui Filimon Sârbu trebuia adaptat nevoilor partidului.

Un joc de-a șoarecii cu pisica

Din 1924 până la 23 august 1944, mai mult în vorbă decât în faptă, comuniștii duceau propriul lor război cu statul român în care nu se regăseau. În opinia lor, era nedrept de mare și prea strâmb

NOTE

1. Filimon Sârbu, în *Eroi și martiri ai luptei pentru bună starea poporului român*, Editura Apărării Patriotice, București, 1945, p. 37.

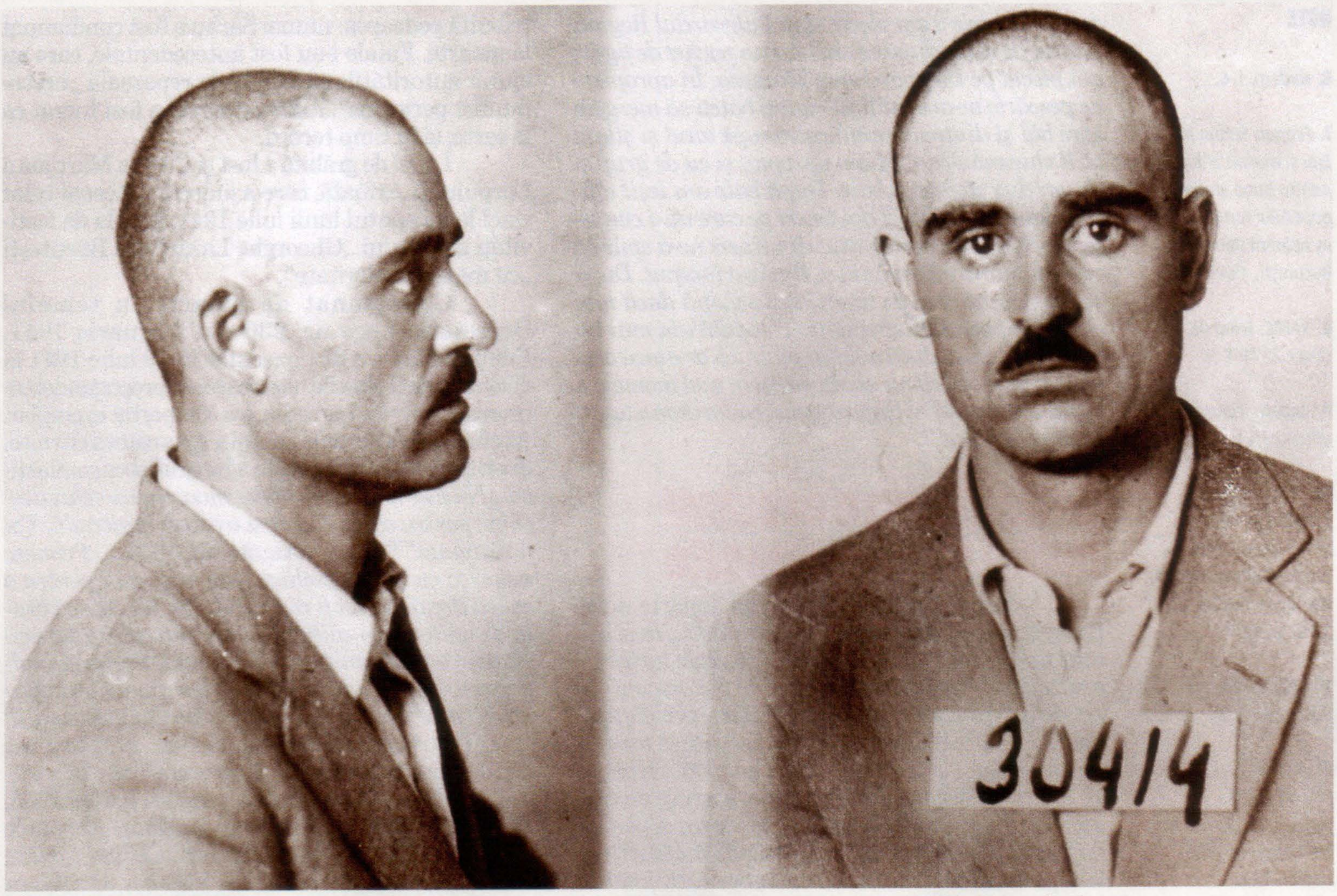

GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ era, în iunie 1941, liderul informal al Partidului Comunist din România (PCdR); fotografie din 1933

FOTO: FOTOTECA ONLINE A COMUNISMULUI ROMÂNESC, ALBUMUL „GRAFICĂ MILITANTĂ ROMÂNEASCĂ" (1963)

croit. Încă de la fondare, partidul extremei stângi se pusese în slujba Sovietelor. În optica vecinului de la Răsărit, România Mare era un „stat imperialist", construit artificial la finele Primului Război Mondial prin alipirea unor teritorii care nu-i aparțineau. Și adepții comunismului din România, mânați tot timpul de la spate, și-au propus să ronțăie din rotundul României Mari. Au dus cu statul „burghez" un război pe viață și pe moarte, s-a spus după 1945. În realitate, lupta comuniștilor cu autoritățile a fost mai mult un joc de-a șoarecii cu pisica. Mai bine de două decenii felina nu ostenise prea tare: supraveghea tot timpul, dar scotea ghearele numai când rozătoarele se avântau mult prea departe de ascunziș. Sau când, din înalte rațiuni de stat, trebuia să arate că-i acasă, și că masa nu-i liberă pentru joc. Astfel s-a scris în epocă și povestea morții lui Filimon Sârbu.

După 70 de ani de la producerea faptelor interesantă se dovedește lectura dosarului cauzei întocmit de Siguranță[2]. Comparând documentele din arhivă cu bogata literatură dedicată cazului în timpul regimului comunist, se poate reconstitui mecanismul după care s-a construit „mitul" Filimon Sârbu.

În zorii zilei de 22 iunie 1941, prin toate mijloacele de informare, populația a fost anunțată că armata română pleacă să elibereze Basarabia și nordul Bucovinei, pornind astfel cruciada împotriva bolșevismului. Cu câteva zile înainte de eveniment Filimon Sârbu, un tânăr strungar de 24 de ani, membru al Uniunii Tineretului Comunist, își dăduse întâlnire cu câțiva cunoscuți pe plaja din Mamaia, lângă Institutul Oceanografic. Invitat la întâlnirea clandestină, Caravan Ion, soldat în flotila de Hidroaviație, a pus în gardă autoritățile care l-au sfătuit să se prezinte la discuții. Soldatul cocheta cu mișcarea comunistă, dar avea în același timp o mătușă care lucra la Siguranță[3]. Și de la vorbă la trădare n-a mai fost decât un pas.

Un fapt banal a căpătat proporții nebănuite

După cum fusese stabilit, la 9:30, cinci tineri în frunte cu Filimon Sârbu s-au întâlnit pe plaja Modern din Mamaia. La scurt timp după întâlnire întreg grupul a fost arestat de agenții Siguranței din Constanța. Dacă nu s-ar fi anunțat intrarea României în război, cu certitudine întâlnirea tinerilor ar fi rămas consemnată în hârtiile Siguranței ca una dintre zecile, poate sutele de discuții sterile în care un simpatizant comunist încerca să facă prozeliți, discret și fără rezultate notabile. Dar așa, în noua conjunctură, un fapt banal a căpătat proporții nebănuite. La această ședință conspirativă, scria șeful Biroului Siguranței din Constanța în adresa către Curtea Marțială de pe lângă Corpul II Armată București, Filimon Sârbu a căutat să-i determine pe ceilalți participanți ca în caz de bombardament să facă semnalizări prin întreruperea și reaprinderea curentului de la uzina electrică[4].

Trei dintre tinerii arestați în dimineața zilei de 22 iunie 1941 – Tunschi Alexandru, Buta Nicolae și Giuglea Eugen – lucrau, într-adevăr, la Uzina Electrică din Constanța. Iar Filimon Sârbu mai ispășise o condamnare pentru activitate comunistă. Atât a fost de-ajuns pentru ca autoritățile să compună la repezeală dosarul complotului *„care se găsea în stare de fecundație"*[5], scria D. Florea, comisar ajutor la Biroul de Siguranță din Constanța în procesul-verbal de încheiere a cercetărilor. Mai departe, agenții de Siguranță au condus ancheta spre deznodământul dezirabil.

La primele cercetări Filimon Sârbu nu a recunoscut nimic din ce i se imputa. Acesta, și nu conținutul propriu-zis al declarațiilor reprezintă cel mai elocvent indiciu că practicile lumii comuniste îi erau familiare. *„La ziua de 22 iunie a.c., fantaza Filimon Sârbu în fața comisarului Florea,*

NOTE

2. SANIC, *Colecția „Procese întocmite de organele justiției, Siguranței și Jandarmeriei pentru comuniști, militanți ai mișcării muncitorești și ai organizațiilor de masă revoluționare"* (fostul Fond 96), dosar 2170 și 2171.

3. *Ibidem,* Fond Asociația foștilor deținuți politic antifasciști din România (Fond 45), dosar 235, f. 76.

4. *Ibidem,* dosar 2171, f. 2.

5. *Ibidem,* f. 5.

cam pe la orele 9 am plecat spre Bulevardul Regina Maria, de unde după ce am luat un pachet de țigări am plecat pe Bulevard spre Mamaia. În apropiere de pescărie m-am întâlnit cu trei băieți să mergem spre băi și dintre care cunoșteam pe unul și știam că îl cheamă Jean. M-am apropiat și eu de grup și m-am dus să facem baie. După baie am ieșit afară unde au mai venit doi tineri pe care nu-i cunoșteam. Stând de vorbă unul din tineri ne-a spus că războiul dintre România și Rusia a început. După aceea am întrebat pe tinerii de la uzină dacă mai este liber postul de strungar. Totodată am mai întrebat ce ar face dacă aviația inamică ar ataca orașul. La care tinerii nu au răspuns. În acel moment a venit domnul șef al Siguranței și cu un domn agent și ne-au arestat"[6].

Ceilalți patru arestați recită aceeași poezie

Cum a decurs ancheta mai departe nu se poate spune cu precizie. *„Filimon Sârbu, ca și ceilalți tineri, este supus celor mai bestiale torturi, e ars cu fierul roșu numai pentru a-și recunoaște «vinovăția»"*[7], s-a scris în prima biografie eroică, apărută în 1945. Chiar așa să fi fost, asemenea metode de anchetă nu erau consemnate în scriptele poliției. Fie că au declarat de bunăvoie, speriați de consecințe, fie că au cedat presiunilor fizice și psihice de la care agenții vremii nu se dădeau în lături, ceilalți patru arestați recită aceeași poezie, ca și cum o unică voce le-ar fi dictat ce să spună: Filimon Sârbu i-a convocat la o întrunire conspirativă, le-a vorbit de binefacerile regimului sovietic pentru muncitori și le-a trasat sarcina ca în caz de bombardament, cei care lucrau la uzina electrică să prelungească iluminatul cât mai mult, pentru ca astfel avioanele sovietice să poată repera orașul[8]. Un amănunt din biografia lui Alexandru Tunschi îl indică drept cel mai ușor convins de agenți „să ajute" ancheta: era cetățean român de etnie rusă, și o dovadă de atașament față de România era binevenită în vremea războiului cu Sovietele. Ulterior, în istoria ascunsă publicului, Tunschi a figurat drept trădător al cauzei[9]. Că ceilalți patru tineri au căzut la învoială cu poliția rezultă și din modul cum a fost distribuită pedeapsa: numai Sârbu a fost condamnat la moarte. Fatale i-au fost antecedentele, care au ajutat autoritățile să fabrice la repezeală „un comunist periculos". Astfel, dosarul a fost lucrat ca la carte, și în timp record.

La fel de grăbită a fost și Curtea Marțială a Corpului II Armată, care a judecat procesul celor cinci la începutul lunii iulie 1941, în sala de festivități a Liceului „Gheorghe Lazăr" din București „cu maximă celeritate".

Condamnat de moarte în temeiul Decretului-Lege nr. 236 din februarie 1941, Filimon Sârbu a fost executat în 19 iulie 1941 la Jilava. În dezvoltările ulterioare ale propagandei comuniste, ca orice bun erou, s-a comportat exemplar. A refuzat să fie legat la ochi și a spus câteva cuvinte, diferite de la o ediție la alta a biografiei encomiastice. *„Nu este nevoie. Primesc moartea cu ochii deschiși, pentru că mor pentru o cauză națională. Voi fi răzbunat"*[10], sună varianta din 1945. *„«Primesc moartea cu ochii deschiși, pentru că mor pentru o cauză dreaptă! Voi fi răzbunat». Și, înainte ca bruta de plutonier – călău să dea drumul rafalei ucigătoare a pușții-mitralieră, Filimon Sârbu se înalță pe vârfurile picioarelor și strigă din toate puterile: «Moarte fasciștilor! Trăiască România Liberă!»"*[11], ar fi spus într-o altă variantă. Sau „Nu recunosc decât o singură instanță, clasa muncitoare și partidul ei!"[12] – într-o versiune ulterioară anului 1965. Procesul-verbal de execuție nu consemnează nimic deosebit despre reacția lui Sârbu: *„Cerând să ni se identifice condamnatul Sârbu Filimon, se scria în actul oficial, în prezența plutonului de execuție i-am citit sentința de condamnare la moarte, precum și ordinul M.Ap.N. citat mai sus prin care i s-a respins cererea de grațiere și întrebându-l dacă mai are vreo ultima dorință, a răspuns negativ. După aceasta Sfinția sa Preotul Cpt. Barbu Gheorghe, confesorul garnizoanei București, a dat condamnatului asistența religioasă. La orele 17:45 am procedat la împușcarea cu pușca mitralieră..."*[13]. Câte ceva despre comportamentul lui Filimon Sârbu în fața morții a aflat familia sosită la Jilava a doua zi după execuție. Dorind să afle cum a sfârșit fratele său, lui Victor i s-a povestit că a refuzat să fie legat la ochi, nu și despre vreun angajament solemn față de cauza comunistă[14].

NOTE

6. *Ibidem*, f. 6.

7. *Filimon Sârbu, în Eroi și martiri ai luptei pentru bună starea poporului român*, Editura Apărării Patriotice, București, 1945, p. 40.

8. SANIC, *Fond 96, dosar 2171*, f. 9.

9. Ibidem, *Fond 45, dosar 235*, f. 77.

10. *Eroi și martiri ai luptei pentru bunăstarea poporului român*, Editura Apărării Patriotice, București, 1945, p. 41.

11. SANIC, *Fond 45, dosar 235*, f. 79.

12. Filimon Sârbu, în *Eroi uteciști*, f.l., f.a., broșură din colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare.

13. SANIC, *Fond 96, dosar 2171*, f. 66.

14. SANIC, *Fond 45, dosar 235*, f. 72.

ȘTEFAN FORIȘ (aici la Berlin, în 1929) era, în 1941, șeful Partidului Comunist din România

CONSTANTIN PÎRVULESCU, conducătorul de facto al organizației Constanța a PCdR, în vara lui 1941

Un transfer de eroism

În lipsa unor dovezi concludente este greu de spus cum a primit Filimon Sârbu moartea. Pare mai probabil ca atitudinea eroică să fi fost dacă nu o plăsmuire, cel puțin un transfer de eroism spre Filimon Sârbu dinspre un alt comunist, a cărui ținută nu se putea populariza. *„Întâmplarea mi-a oferit prilejul să discut despre această amnezie strategică cu unul din principalii ei gestionari direcți,* scrie Pavel Câmpeanu – *cu Mihail Roller, la Institutul de Istorie a partidului, al cărui director era. În cursul convorbirii, el a luat o hârtie care se găsea pe biroul lui și mi-a întins-o să o citesc. Era procesul-verbal de execuție a unui utecist condamnat la moarte în 1943, cu care întâmplător fusesem amic, Aurel, al cărui nume evreiesc nu mi-l amintesc. Tânărul a căzut strigând: «Trăiască Partidul Comunist!», menționa comandantul plutonului de execuție în procesul verbal pe care-l întocmise. «Asta ținută de erou – a comentat Roller – dar cum să-l popularizez cu așa nume?“» Sub supravegherea antisemitismului evreiesc, istoria partidului era retușată conform principiului: decât cu martiri evrei, mai bine fără martiri“*[15].

Din dosarul speței rezultă intenția clară a autorităților de a face vâlvă în jurul cazului. *„Avem onoarea a vă ruga să binevoiți a aproba să trimitem Serviciului Cenzurii, pentru publicarea în ziare și pentru difuzarea la Radio,* scria procurorul militar al Comandamentului 2 Teritorial, *a comunicatului prin care se aduce la cunoștința publicului condamnarea la moarte a comunistului Sârbu Filimon“*[16]. În 20 iulie, din ziare și de la radio, publicul a aflat următoarele: *„Curtea Marțială a Comandamentului II teritorial, cu sentința nr. 22 din 4 iulie 1941, a condamnat la moarte pe Sârbu Filimon pentru crima de îndemn la acțiune cu caracter de uneltire împotriva ordinei de Stat, precum și pentru crima de constituire de asociațiuni clandestine. În ziua de 22 iunie 1941, ora 9 și 30 dimineața, Sârbu Filimon a convocat pe condamnații Tunschi Al., Giuglea Eugen, Buda Nicolae și Dincă Gheorghe și, după ce le-a descris binefacerile regimului comunist, i-a îndemnat ca, în cazul alarmelor aeriene din Constanța, să facă acte ostentative de luminare a orașului din Uzina electrică pentru ca reperajul bombardamentului inamic să fie posibil. Prin aceeași sentință Tunschi Al. și Giuglea Eugen au fost condamnați la câte 15 ani muncă silnică și Buda Nicolae și Dincă Gheorghe la câte 20 de ani muncă silnică“*[17]

Publicitatea făcută în jurul cazului arată că autoritățile au intenționat să dea un avertisment infimului grup comunist: în vremuri de război, sprijinul dat inamicului cu gândul, cu vorba sau cu fapta se pedepsește cu moartea.

Moartea lui Filimon Sârbu le-a fost utilă tuturor

Exagerările din timpul războiului au netezit după 1945 drumul falsificatorilor istoriei partidului comunist. Sub noua orânduire, fapta lui Filimon Sârbu era subsumată acțiunii eroice a partidului, de subminare a „mașinii de război germane“. Că nu a fost deloc așa reiese din relatările lui Constantin Pîrvulescu, conducătorul de facto al organizației Constanța a PCdR în vara lui 1941, membru în Comitetul Central desemnat de Moscova în august 1940. În amintirea lui Pîrvulescu, activitatea partidului la Constanța în primele zile de război a strălucit prin absență: *„A început războiul și erau niște restricții, că dacă te prindea cu un chibrit aprins te împușca pe loc pentru că, spuneau ei, semnalizezi aviației sovietice. În felul acesta au fost împușcați doi-trei oameni“*[18].

„EXECUȚIA (1938-1941)“, Leon Alex

Era imposibil ca UTC Constanța să plănuiască fapte de eroism fără știrea lui Constantin Pîrvulescu. Dacă ar fi fost astfel, episodul revoluționar s-ar fi adăugat fără doar și poate la biografia lui. Rememorând perioada petrecută la Constanța, și-a adus aminte că mai multe săptămâni a stat ascuns în podul casei unui țăran, a cărui soție era plecată la țară: *„Am reușit să fac ceva muncă, dar asta până la începutul războiului. La un moment dat am rămas fără nici o casă conspirativă din cauza bombardamentelor. Ultima dată am stat la un marinar căruia îi plecase soția la țară. O perioadă am stat în podul casei, deoarece nu puteam face nici o mișcare din cauza bombardamentelor, mai ales că în jur era calea ferată“*[19]. Un asemenea episod, cu greu poate fi contorizat în dreptul *„luptei pentru marea cauză a libertății, progresului și democrației“*.

Mult s-a mințit în legătură cu cazul Filimon Sârbu, atât la momentul producerii faptelor, cât și ulterior, după neimaginata ajungere la putere a partidului comunist. În vara lui 1941 autoritățile antonesciene i-au construit lui Filimon Sârbu portretul de individ periculos. Începând chiar din 1945, colegii săi scăpați cu viață l-au așezat în galeria eroilor comuniști, de unde n-a mai plecat până în 1989. Propaganda comunistă a păsit cu încredere pe drumul deschis de mistificările din timpul regimului Antonescu. În realitate, moartea lui Filimon Sârbu le-a fost utilă tuturor.

NOTE

15. Pavel Câmpeanu, *Ceaușescu. Anii numărătorii inverse,* Polirom, 2002, p. 185.

16. SANIC, *Fond 96, dosar 2170,* f. 33.

17. *Ibidem,* f. 41.

18. ACNSAS, *Fond Documentar, dosar D 19,* vol. 14, f. 69.

19. *Ibidem.*

DVD-ul lunii iunie

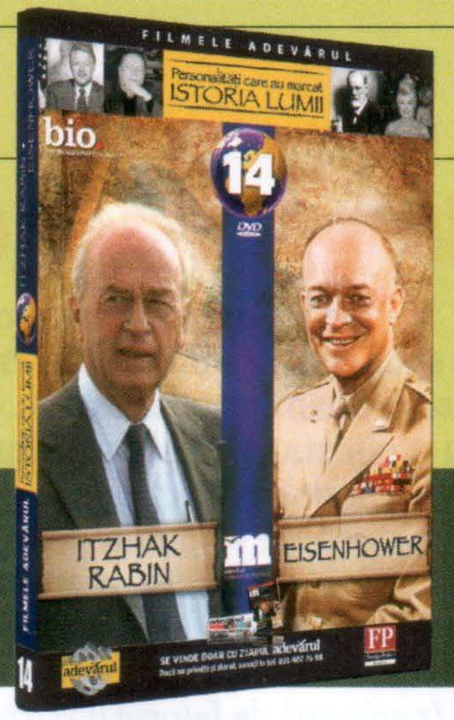

ÎNCEPÂND CU LUNA IULIE 2010, AVEȚI LA DISPOZIȚIE REVISTA „HISTORIA" ÎN DOUĂ VARIANTE: CU DVD, LA PREȚUL DE 11,99 LEI, ȘI FĂRĂ DVD, LA PREȚUL DE 8,99 LEI.

GEORGE W. BUSH

Despre George W. Bush se spune că a fost unul dintre cei mai nefaști președinți ai SUA. Deși a fost înconjurat de controverse încă de la alegeri, când s-a spus că a furat voturile, americanii l-au învestit cu încă un mandat, iar în luna ianuarie i-a predat „ștafeta" lui Barack Obama, lăsând în urmă două războaie complicate și o țară în plină criză financiară. Acuzat că a făcut din conducerea SUA un „club de petroliști", Bush Jr. se gândește la o „globalizare a excelențelor". Proiectul său, de înființare a unui „Institut al Libertății", unde lideri din toată lumea ar putea să-și perfecționeze abilitățile de conducere, a atras critici, pentru că profesorii la care s-a gândit sunt fostul premier britanic Tony Blair și ex-premierul Spaniei, José Maria Aznar, care l-au susținut mai ales în războiul antiterorist.

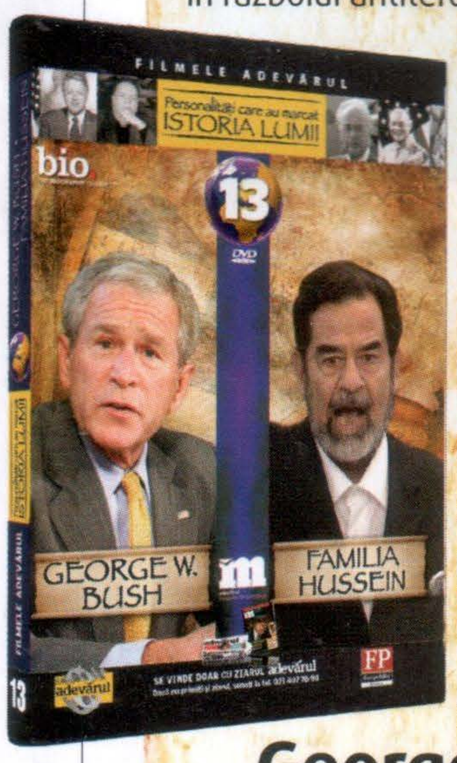

NU PIERDE URMĂTORUL DVD!

În IULIE:

„Viața lui George W. Bush"

FAMILIA HUSSEIN

Situat la 110 km de Bagdad, Tikrit era socotit centrul conducerii Irakului în timpul lui Saddam Hussein. Aici se aflau palatele, vilele rezidențiale, reședințele de recreere ale membrilor clanului lui Saddam Hussein, Al Bu Nasir, construite în 1991. În 1963, Saddam s-a căsătorit cu Sajida, verișoara sa primară, fiica mentorului său politic, Khairallah Tulfah. Cuplul a avut doi băieți, Uday și Qusay, și trei fete, Raghad, Rana și Hala. Cele mai periculoase arme ale lui Saddam, scria revista „Time", au fost fiii săi, „prințișorii" care se dedau la cele mai deșănțate petreceri în fieful Tikritului și care, în ochii fostului dictator, erau urmașii dinastiei sale.

Itzhak Rabin, o asasinare nedeslușită

Itzhak Rabin a fost comandantul Statului Major al armatei israeliene (1964-1968), ambasador al Israelului în Statele Unite, ministru al Muncii, ministru al Apărării și de două ori prim-ministru israelian în perioadele 3 iunie 1974-20 iunie 1977 și 13 iulie 1992-4 noiembrie 1995. A fost asasinat de un extremist evreu, Igal Amir, la încheierea adunării populare în sprijinul păcii, desfășurată la 4 noiembrie 1995, la Tel Aviv. Abia își terminase discursul și cobora de la tribună alături de Shimon Peres, înconjurat de gărzi. La un moment dat, s-a întors să spună ceva organizatorilor, moment în care s-a despărțit de Peres și a rămas fără gardă! Amir s-a apropiat de Rabin când acesta se îndrepta spre mașină și a descărcat două focuri de revolver în direcția lui, moment în care s-au auzit strigăte: „Sunt gloanțe oarbe!". Diversiunea l-a surprins pe agentul care îl păzea pe Rabin. Un polițist l-a imobilizat pe atentator, în timp ce premierul, grav rănit, a fost dus la spital. Cămașa și maioul victimei prezentau trei urme de

gloanțe, însă atentatorul a susținut că nu a tras decât două! Ancheta a rămas și astăzi deschisă pentru că nu s-a putut stabili cine a mai tras. În atentat a fost rănit și unul dintre agenții de lângă mașina lui Rabin.

Dwight Eisenhower, strategul zilei „D"

DEBARCAREA în Normandia, cunoscută sub numele de cod „Operațiunea Overlord", programată pentru iunie 1944, i se datorează generalului american Dwight „Ike" Eisenhower. Prognoza meteo anunța doar o mică „fereastră" de timp favorabil, în 6 iunie, după care fi urmat iar furtună. Eisenhower a fost singurul general care și-a asumat responsabilitatea de a da ordinul de plecare. Tot generalul Eisenhower s-a aflat în centrul atenție și după capitularea Germaniei, când a fost numit guvernator militar al zonei ocupate de trupele americane. După descoperirea lagărelor de exterminare, el a ordonat strângerea documentelor incriminatorii, care vor fi folosite mai târziu în celebrul proces de la Nuremberg. Apoi a schimbat statutul prizonierilor germani pe care-i considera vinovați de implicarea în organizarea

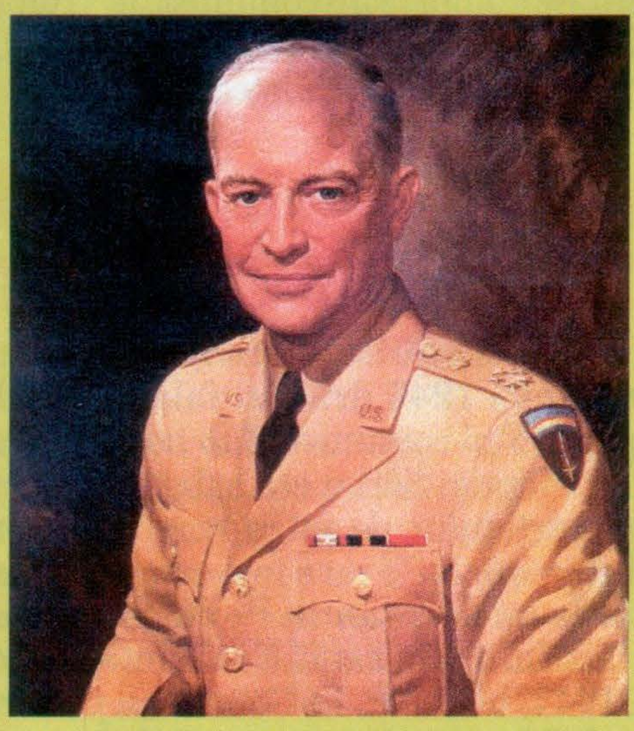

acestor lagăre în „dușmani dezarmați", pentru ca aceștia să nu beneficieze de prevederile privind prizonierii de război ai Convenției de la Geneva.

IUNIE 1941

Moda anului 1941

Româncele sunt îndemnate să fie elegante, chiar dacă e război

Pantofi și poșete din lemn acoperit cu pânză, rochii reciclate din anii trecuți, pardesie și pălării vechi, dar accesorizate în așa fel încât să pară noi. Afectată de conflagrația mondială, moda a căutat soluții de supraviețuire. În 1941, acestea au fost găsite nu în croieli inedite ale hainelor, ci în combinații de materiale diferite, de care nu era nevoie pe front.

DE DANIELA ȘERB

FOTO: GULIVER/GETTY IMAGES

PANTOFI cu talpă din lemn și cu ținte, purtați în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial

O discuție despre moda anilor 1940 nu-și are rostul fără a înțelege impactul pe care l-a avut cel de-Al Doilea Război Mondial asupra vieții de zi cu zi. Conflagrația mondială a schimbat, astfel, fața modei pentru totdeauna. S-ar putea spune chiar că moda feminină a perioadei a fost dictată de Adolf Hitler. Invadarea Poloniei de către Germania nazistă în septembrie 1939 a dat tonul a tot ceea ce s-a întâmplat în următorul deceniu. Iar moda a urmat trendurile sociale și evenimentele din sfera economică. Lumea era în război și preocupările legate de vestimentație au trecut în plan secund, influențate, în mod evident, de privațiunile impuse de conflictul global. Japonezii îi bombardau pe americani la Pearl Harbor, în 1941, la 7 decembrie, iar Germania invada Norvegia, Danemarca, Olanda, Belgia și Franța.

Raționalizare, cuvântul de ordine

Aprovizionarea fabricilor a fost rațională. Nylonul și lâna erau necesare frontului, iar importul de mătase japoneză a fost întrerupt după episodul Pearl Harbor. Vâscoza, un material sintetic, înrudit cu nylonul și descoperit în 1930, devine astfel cel mai utilizat material pentru confecționarea hainelor.

În iunie 1940, Marea Britanie e atacată de naziști, iar blocada implicită îi determină pe britanici să recurgă la instaurarea unui sistem de cupoane. Adulții din insulă primeau 66 de cupoane pentru haine pe an. Resursele erau puține, iar prețurile mari. Multe guverne au instituit restricții prin care era interzisă utilizarea materialelor necesare militarilor pentru confecționarea hainelor civile. După ce Londra a fost bombardată, iar oamenii se așteptau la un atac cu gaze din partea germanilor, designerul Harvey Nichols a scos pe piață un costum din mătase impregnată cu ulei, în culori diferite. Deși semăna mai degrabă cu un costum de protecție, multe femei alegeau să și-l pună îndată ce se auzeau sirenele. Noua creație era călduroasă și confortabilă și era dotată cu buzunare pentru acte și obiecte de preț.

În perioada cu pricina, Parisul pierde locul fruntaș în lumea modei. Casele de modă rămân deschise, dar fără clienții din țările aliate, care nu puteau accepta că unii dintre designeri cooperează cu naziștii. Coco Chanel, de pildă, faimoasa creatoare de modă, își închide magazinele în timpul războiului, dar e aspru criticată pentru relațiile strânse cu naziștii. Chanel a sprijinit, de asemenea, și detestatul regim de la Vichy, regim considerat drept criminal de Rezistența Franceză și de posteritate. Așa se face că, într-o perioadă în care omenirea făcea cu greu față catastrofelor, Parisul scotea pe piață stofe și croieli sclipitoare, inclusiv manșete și mâneci impunătoare, nasturi nefuncționali, stofă încrețită și buzunare acoperite.

Moda de la Viena – copiată la București

Dacă aruncăm o privire asupra creațiilor vestimentare din primăvara lui 1941, observăm că ele nu diferă deloc de cele din 1940, ci păstrează aceeași linie. Rochiile sunt scurte și largi, au cute sau pliuri și talia foarte bine marcată. Buzunarele abundă și ele la orice tip de rochie. Jachetele și taioarele sunt lungi, cambrate pe talie și încheiate în față cu nasturi. Fusta de la taior e dreaptă, aproape strâmtă sau foarte puțin evazată. Se poartă jachetele în culori vii – roz ridiche, verde bob de mazăre sau galben lămâie – care să învioleleasă rochiile din anul precedent. Pardesiele rămân și

VÂNZARE pe cupoane la magazinul londonez Selfridges, în 1941

ele identice cu cele din perioada anterioară: lungi, fără guler și, adesea, din stofă ecossaise, prinse uneori în cordoane pe talie.

Dacă în materie de haine schimbările sunt aproape inexistente, nu același lucru se poate spune despre accesoriile anului 1941. Poșete, pantofi, eșarfe, voalete, toate sunt create cu ingeniozitate din materiale refolosite sau neobișnuite. Astfel, lemnul e la mare modă pentru confecționarea poșetelor și pantofilor. Și aceasta nu pentru că ar fi mai bun, ci pentru că piele și talpă nu se mai găseau aproape deloc. Nici în Franța, nici în Germania, nici în Italia... niciunde. Dar această nevoie de a face pantofi din lemn (izvorâtă din necesitățile timpului) nu i-a împiedicat pe creatori să mizeze pe culoare și să dea o aparență de eleganță. Talpa pantofilor era vopsită, astfel, în roșu aprins, bleumarin sau galben, iar căputa era din pânză sau stofă. Talpa groasă de câțiva centimetri era bătută în ținte, la fel ca bocancii de armată. Doar că țintele erau din cauciuc și mari cât o monedă, fapt care împiedica alunecarea din picior.

O altă invenție sunt pantofii confecționați din aceeași stofă cu rochia, purtați după-amiază. Au toc înalt și talpă din trei bucăți prinse între ele cu benzi de cauciuc pentru a da mai multă flexibilitate piciorului. Pantofii de seară sunt îmbrăcați în mătase colorată și brodați cu perle. Cu toate acestea, sunt confecționați tot din lemn. Același material a fost folosit cu succes și pentru poșete. Acestea sunt mari, din lemn natural, lăcuit sau vopsit în culori vii. În unele modele e valorificată chiar și scoarța copacilor. Altele, mai elegante, combină lemnul cu stofa și mătasea cu fermoare strălucitoare din metal.

Pălăriile sunt însoțite de voaletă. Calota îngustă și înaltă cu boruri largi e înfășurată în voal alb sau negru. Toca din voal avea de obicei forma unui turban sau a unei tamburine înclinate pe stânga, iar capul e înfășurat în două benzi de voal înnodate la ceafă.

CONFLAGRAȚIA mondială a influențat moda americană: iată un deux-pieces inspirat de jachetele aviatorilor

Pentru românce, azimutul în materie de modă era Viena. Femeile sunt îndemnate prin revistele de modă să fie elegante chiar dacă e război – și privațiunile nu lipsesc – și sunt învățate cum să valorifice vechile ținute astfel încât să pară noi.

Americancele își taie părul

Dacă Parisul decade, industria modei se mută în New York-ul aflat în ascensiune. Creatoarea Claire McCardell, de exemplu, utiliza pentru hainele sale toate materialele care nu erau supuse restricțiilor guvernamentale. Adică bumbacul, denimul, jerseul, materiale care erau funcționale și confortabile și puteau fi purtate cu orice ocazie. Îmbrăcămintea „ca de război" devine o tendință. Culorile la modă sunt cele ale steagurilor naționale. Cum lâna se folosea pentru păturile militarilor, creatorii o reciclează pe cea existentă sau o înlocuiesc cu fibre sintetice precum vâscoza.

Atât Marea Britanie, cât și Statele Unite au impus restricții asupra folosirii materialelor în producția de îmbrăcăminte. Ordinul L-85 preciza cantitatea de stofă care trebuia să fie folosită pentru un obiect vestimentar. Femeile care trecuseră prin austeritatea Marii Crize de după 1929 se descurcau reciclând stofa și făcându-și haine și jachete din pături uzate. Căptușeala hainelor de iarnă a început să fie umplută cu pluș și câlți.

Mai puțină stofă însemna un stil auster, cu croială strânsă peste șolduri și cusături economicoase. Scurt și drept erau cuvintele de ordine ale modei acelei perioade. Pentru că multe dintre americance au fost nevoite să se angajeze în fabrici pentru a susține efortul de război, și-au tăiat părul purtat până atunci în bucle răsfirate. În plus, saloanele de coafură erau scumpe și nu oricine și le putea permite.

Ca să dea o turnură și mai paradoxală modei de criză, paietele imitând zechinii, prețioasele monede renascentiste, au început să orneze îmbrăcămintea, adăugând o notă de strălucire ieftină. Și, cu toate că Hollywood-ul continua să etaleze staruri atrăgătoare, vedetele feminine aduceau pe ecrane un nou tip de eleganță. În filmul „Mildred Pierce" (1945), Joan Crawford personifică o mamă singură care, pentru a atrage atenția, se îmbracă cu haine atractive, dar cu o tăietură sobră. În „Somnul de veci" (The Big Sleep, 1946), frumoasa Lauren Bacall se înfățișează sexy și atrăgătoare, în haine largi care reproduc multe dintre fanteziile modei din acea perioadă. Rochiile scurte pe care le impunea economia de material au deplasat atenția asupra picioarelor femeilor. Picioarele deveniseră, astfel, personajele principale ale industriei filmului și celebra fotografie a lui Betty Grable îmbrăcată într-un costum de baie și privind peste umăr este exemplară pentru importanța pe care o căpătaseră picioarele femeilor în imaginarul masculin al unei lumi aflate în miezul războiului.

IUNIE 1941

În 2006 apărea la editura americană Alfred A. Knopf din New York cartea scriitorului britanic Rodric Braithwaite, *Moscow 1941: A city and its people at war (Moscova 1941: un oraș și oamenii lui în război)*. Autorul volumului fusese între anii 1988-1992 ambasador al Marii Britanii la Moscova și mai avea la activ o lucrare despre Moscova, *Across the Moscow River (Dincolo de râul Moscova)*.

DE MICHAEL NICHOLAS BLAGA

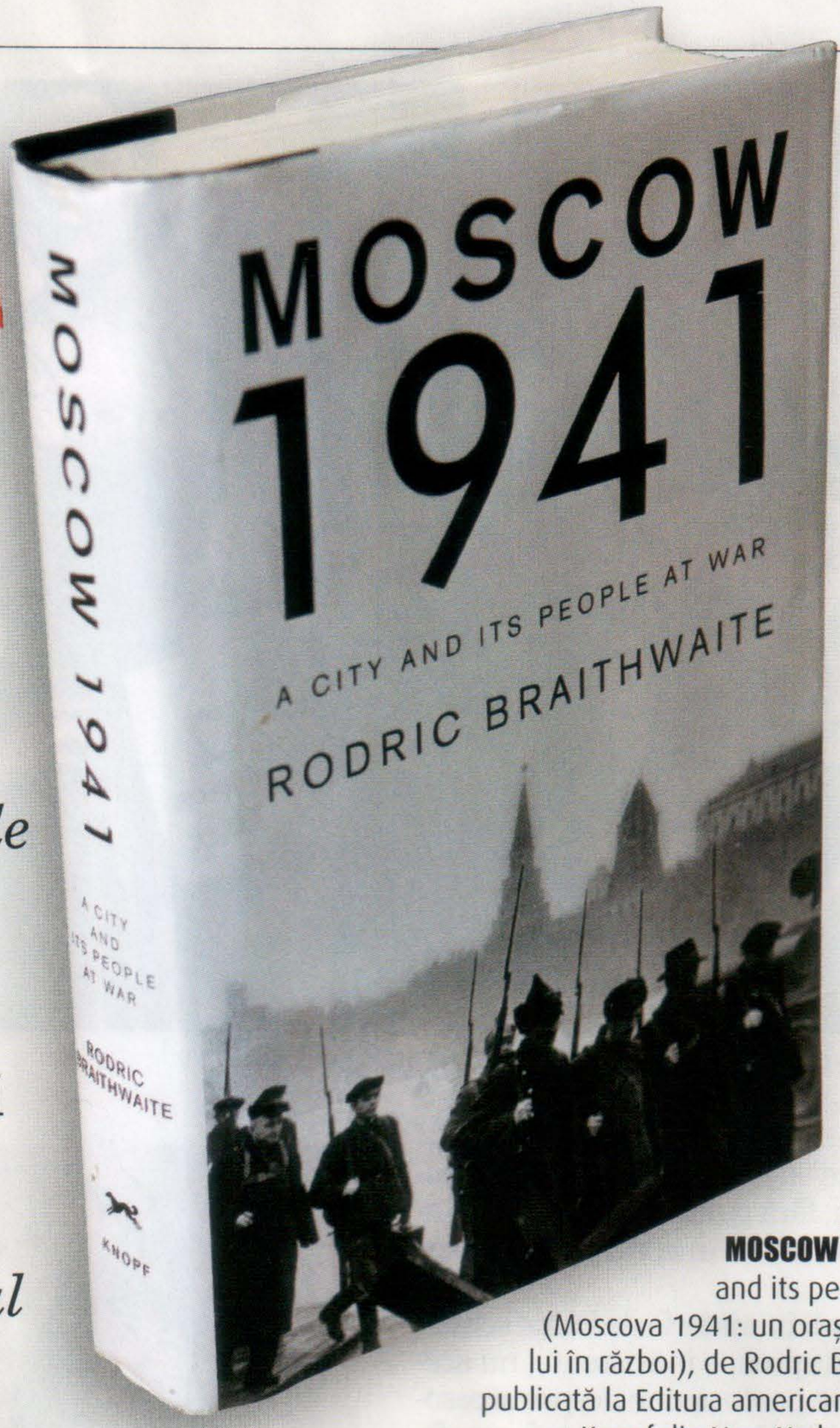

MOSCOW 1941: A city and its people at war (Moscova 1941: un oraș și oamenii lui în război), de Rodric Braithwaite, publicată la Editura americană Alfred A. Knopf din New York, 425 pagini

Stalin, în 22 iunie 1941:

„Hitler, în mod sigur, nu știe de asta“

Cartea de față, *Moscow 1941: A city and its people at war*, este o istorie fascinantă și excelent documentată a Bătăliei pentru Moscova din anul 1941, una dintre luptele decisive ale celui de-Al Doilea Război Mondial și, în același timp, prima înfrângere strategică a forțelor armate germane în marșul lor aparent invincibil de-a lungul Europei.

În bătălia pentru Moscova sovieticii au pierdut 926.000 de combatanți, adică mai mult decât au pierdut anglo-americanii pe parcursul întregului război. Autorul demonstrează cu cifre concrete că, în funcție de numărul combatanților care s-au înfruntat de ambele părți, bătălia Moscovei ocupă primul loc în istoria artei militare din toate timpurile, cu șapte milioane de militari. Pe locul al doilea se situează bătălia de la Stalingrad, din anul 1942, cu patru milioane de combatanți de ambele părți, iar locul al treilea îl ocupă bătălia pentru Berlin, din anul 1945, cu 3,5 milioane de combatanți. Pentru fiecare anglo-american ucis în Al Doilea Război Mondial, autorul scrie că japonezii au dat șapte vieți, germanii – 20, iar sovieticii – 85 de vieți. Mulți analiști se întreabă despre ce fel de victorie se poate vorbi că a dobândit URSS-ul în condițiile în care a pierdut 35 de milioane de oameni...

„Rasputitsa“ – vremea când se înmoaie drumurile

Ca teritoriu, bătălia Moscovei s-a desfășurat pe o suprafață egală cu cea a Franței și a durat șase luni, din septembrie 1941 până în aprilie 1942 (pag. 9). *„Cel mai greu moment pentru Moscova este atunci când toamna face loc iernii și iarna face loc primăverii. Este perioada pe care rușii o numesc «rasputitsa», adică «vremea dizolvării drumurilor», când terenul este îmbibat cu apă și când toate drumurile, exceptând pe cele ultramoderne, devin un coșmar pentru orice mulțime*

FOTO: GULIVER/GETTY IMAGES, PHOTOLAND/CORBIS IMAGES

AFIȘ propagandistic din toamna lui 1941 prin care populația și armata sunt îndemnate să lupte pentru apărarea Moscovei

de oameni și vehicule. Noroaiele, și nu iarna, au oprit armatele lui Napoleon și ale lui Hitler" (pag. 11).

La 10 martie 1918, Lenin a plecat la Moscova cu trenul, din capitala Rusiei, Petrograd, speriat de avansul trupelor germane; a plecat împreună cu soția sa și cu secretarul cabinetului său de prim-ministru. Mutarea capitalei la Moscova era, astfel, temporară până la terminarea Primului Război Mondial. Ea a devenit însă permanentă – un semn, în ochii multora, că Rusia a întors spatele Europei pentru a deveni din nou o putere asiatică. La venirea sa la putere, președintele Boris Elțîn a promis că Petersburgul va redeveni capitala Rusiei renăscute după dezmembrarea URSS și căderea regimului comunist, dar n-a reușit să-și ducă planul la bun sfârșit.

Război între Germania și URSS sau cel mai mare șantaj din istoria lumii?

Rodric Braithwaite a consacrat multe pagini ale cărții examinării contextului în care a avut loc invazia URSS de către germani, încercând să-și explice cum de Stalin a ignorat cu bună știință toate semnalele de alarmă trimise de spionii lui bine plasați în diferite centre de decizie de la Berlin, Londra, Tokyo, Washington și în toate capitalele Europei de Est. Astfel, sovieticii își aveau oamenii lor la Cartierul General al Aviației germane, Luftwaffe, dar și la Ministerul Economiei din Berlin. Ei îl aveau pe spionul Anthony Blunt la Londra și pe superspionul Richard Sorge la Tokyo. Ambasadele URSS din toate țările Europei de Est numărau trenurile germane cu echipamente militare care se deplasau zilnic spre frontierele sovietice. Avioane de recunoaștere ale Luftwaffe apăreau tot mai frecvent deasupra zonelor de graniță ale Uniunii Sovietice. Ofițeri imprudenți din Wehrmacht se lăudau în gura mare că Armata Roșie va

sucomba în câteva zile după atac: *„va fi o plimbare militară“*, ziceau ei.

Pe măsură ce iarna lui 1941 se transforma în primăvară, informațiile primite de Stalin de la spionii săi deveneau mai amănunțite, mai precise, în timp real. Dar, scrie autorul, chiar și atunci când informațiile primare sunt exacte, totul depinde de modul în care ele sunt interpretate și exploatate. Interpretarea acestui fluviu de informații alarmante cădea în sarcina Direcției Principale de Spionaj (GRU) din Ministerul Apărării, de sub comanda generalului Filip Golikov. În ochii britanicilor care s-au întâlnit cu acesta, Golikov se prezenta ca un general *„extrem de inteligent și bine informat“*, care trebuia să aleagă între a evalua obiectiv informațiile primite și riscul de a înfrunta mânia lui Stalin, dacă interpretarea dată de el nu se potrivea cu percepțiile dictatorului. *„Trei dintre predecesorii lui Golikov în funcția sa fuseseră împușcați din ordinul lui Stalin“* (pag. 51). Interpretarea dată de Golikov lui Stalin era următoarea: *„Majoritatea rapoartelor de informații care indică probabilitatea unui război cu Uniunea Sovietică în primăvara lui 1941 provin din surse anglo-americane al căror scop imediat este, indubitabil, înrăutățirea relațiilor dintre URSS și Germania. Cel mai probabil moment pentru începerea operațiunilor militare contra URSS va fi după o victorie germană asupra Marii Britanii sau după încheierea cu aceasta a unei păci avantajoase“* (pag. 51).

Aspectul cel mai surprinzător semnalat de această carte este însă următorul: nu numai Stalin a calculat incorect timpul rămas disponibil până la un război cu Germania, ci și Comitetul Mixt pentru Informații al Marii Britanii, care a emis în luna mai 1941 următoarea interpretare pentru Winston Churchill: *„Germanii au nevoie de ajutor economic din Rusia pentru Bătălia contra Angliei. Ei pot obține acest ajutor economic fie prin acord comercial, fie prin instrumentul nesigur al războiului. Deci deplasarea trupelor germane spre frontierele Rusiei este un șantaj, din moment ce avantajele încheierii unui acord comercial cu URSS sunt copleșitoare, comparativ cu alternativa unui război“* (pag. 52). Sâmbătă, 21 iunie 1941, în ultima zi de pace, ambasadorul Suediei la Moscova telegrafia codificat șefilor săi de la Stockholm următoarele rânduri: *„Cei mai mulți sunt convinși că războiul este inevitabil și iminent; alții cred că nu va fi război, cel puțin nu acum și că Stalin va face concesii mari pentru a evita războiul. Singurul lucru cert este că noi suntem în fața fie a unei bătălii de importanță globală între al III-lea Reich și Imperiul Sovietic, fie în fața celui mai gigantic șantaj din istoria lumii“* (pag. 56).

Aceste indicii aduse de autor din arhive occidentale pun într-o lumină nouă atitudinea lui Stalin față de ignorarea pericolului german, care nu mai apare atât de inexplicabilă. El era pregătit pentru o serie nouă de concesii cu nemții după tipul Păcii de la Brest Litovsk din Primul Război Mondial. În orice caz, se aștepta la un ultimatum de la Hitler. În

CIVILI, în majoritate femei, puși să sape tranșeele de apărare a Moscovei

ajunul invaziei, în noaptea de 21 iunie 1941, Molotov l-a convocat la biroul său pe Contele Friederich Werner von der Schulenburg, ambasadorul Germaniei la Moscova, și i-a pus acestuia următoarele întrebări: „«De ce întregul personal al Ambasad*ei Germaniei a părăsit în grabă URSS-ul? De ce guvernul german n-a răspuns la ramura de măslin oferită Germaniei de comunicatul TASS din 14 iunie? Este Germania nemulțumită de comportamentul Uniunii Sovietice și dacă este așa, de ce anume?» Aceste întrebări erau de-acum irelevante. Von Schulenburg n-a putut da nici un răspuns satisfăcător*“ (pag. 62).

Jukov: „Germanii bombardează orașele noastre!“

Autorul acordă multă atenție modului în care s-a primit la Kremlin vestea invadării țării de către germani, cu peste trei milioane de soldați, 2.000 de avioane și 3.000 de tancuri, fără a mai menționa și trupele țărilor aliate Germaniei (România, Italia, Ungaria). La ora 3:15, în zorii zilei de duminică, 22 iunie 1941, bombardiere germane au atacat bazele aeriene sovietice de la frontiera apuseană a URSS, distrugând, în cursul dimineții, peste 1.200 de avioane, cele mai multe dintre ele aflate la sol. Forțele speciale ale Germaniei, multe dintre ele purtând uniforme sovietice, erau deja infiltrate în spatele frontului și tăiau liniile telefonice, atacau punctele de comandă și ocupau poduri-cheie. Șeful Marelui Stat Major, generalul Jukov, l-a trezit din somn pe Stalin la ora 3:30 a.m. *„A răspuns vocea somnoroasă a ofițerului de serviciu de la vila Kuntsevo: «Cine sunteți?», «Jukov. Vă rog dați-mi legătura cu Tovarășul Stalin. Este urgent», «Cum, chiar acum? Tovarășul Stalin doarme acum!», «Treziți-l imediat! Germanii bombardează orașele noastre!» După trei minute Stalin era la telefon. Jukov a raportat situația și i s-a răspuns cu tăcere. «Ați înțeles ce-am spus?», a întrebat Jukov. Din nou tăcere, se auzea doar res-*

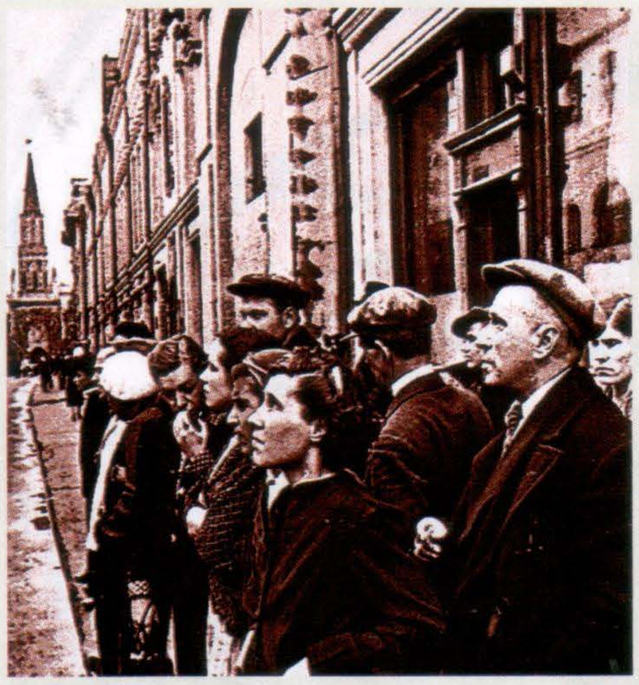

POPULAȚIA moscovită ascultând declarația de război citită la radio de Molotov

NOI recruți pregătiți să fie trimiși pe front, iunie 1941

IMAGINE din Moscova, iarna 1941-1942

piratia grea a dictatorului. Apoi, în fine s-a auzit ordinul lui Stalin: «Spune-i lui Poskrebîșev să convoace imediat întregul Birou Politic» "(pag. 65).

Generalul NKVD Alexander Poskrebîșev (1891-1965), șeful de cabinet al lui Stalin, i-a convocat rapid pe toți magnații Kremlinului la cea mai grea ședință din viața lor, descrisă în detalii de toți participanții la dezbaterile din acea noapte fatidică. Ministrul Apărării, generalul Semion Timoșenko, a prezentat situația și numele bazelor aeriene, a porturilor și a nodurilor feroviare bombardate deja de germani. *„Apoi a început să vorbească Stalin, rar, alegându-și cu grijă cuvintele. Ocazional i se rupea vocea. Chiar și acum el încerca să argumenteze că atacul german era o provocare a militarilor germani. «Dacă era necesar de organizat o provocare, generalii germani și-ar bombarda propriile lor orașe», a mormăit el. «Hitler, în mod sigur, nu știe de asta». După ce a terminat de vorbit s-a lăsat o lungă și apăsătoare tăcere"* (pag. 65). Molotov a primit ordinul de a-l convoca imediat la sediul Ministerului Afacerilor Externe pe ambasadorul german. Abia stăpânindu-și starea de surescitare, ambasadorul Germaniei, un partizan constant al bunelor relații cu Rusia, i-a spus lui Molotov că Germania a declarat război: nu exista vreo intenție de negocieri suplimentare. Stalin a primit cu calm știrea adusă de Molotov; s-a întors spre generalii Timoșenko și Jukov, întrebându-i: *„Ce recomandați?"*.

Fotografia care a făcut istorie: moscoviții ascultând proclamația de război la difuzoare

S-a emis ordinul de mobilizare generală a tuturor bărbaților născuți între anii 1901-1918, precum și ordine de luptă pentru aviația din zonele de frontieră, dar forțele aeriene sovietice de acolo încetaseră să existe, germanii având deja controlul total al spațiului aerian. Populația URSS nu știa ce catastrofă se abătuse asupra țării. Textul final al proclamației guvernului privind starea de război poartă amprenta stilului brutal și direct al lui Stalin și el ar fi fost cel mai indicat s-o citească la radio. Dar l-a pus pe Molotov să facă asta, fie din cauza unei căderi nervoase, fie dintr-o tactică subtilă: *„Erau explicații grele de dat populației. Germanii au atacat în pofida Pactului de Neagresiune. Molotov a semnat acel Pact. El să ducă vestea asta!"* (pag. 69). Una dintre cele mai emoționante fotografii din istoria URSS-ului este cea făcută în acea duminică de 22 iunie 1941, pe strada Gorki din Moscova, în fața unei mulțimi de oameni care ascultau la difuzoarele de pe stâlpi proclamația de război citită la radio de Molotov. Multă lume a plâns atunci în stradă de la Minsk până la Vladivostok, în Extremul Îndepărtat al Asiei... poate și pentru că pe Molotov îl lăsa vocea în timpul citirii proclamației către națiune. Prima reacție a populației a fost să ia cu asalt magazinele alimentare; cozi de câte 300 de persoane se formau în fața acestora. În unele prăvălii nu mai existau zahăr, sare, făină. La altele, aceste produse erau vândute până la ora prânzului. Oamenii își cheltuiau economiile pentru a cumpăra tot stocul de alimente. Pe măsură ce germanii se apropiau de Moscova, creștea starea de indisciplină, de haos și disperare, care a dus la devalizarea magazinelor de tot ce mai aveau pe rafturi.

Planul sovietic: Moscova urma să fie distrusă; explozibilul fusese deja pregătit

Dacă germanii ar fi reușit să intre victorioși în Moscova, ei ar fi găsit acolo un deșert. La 8 octombrie 1941, Stalin și Comitetul de Stat pentru Apărare (STAVKA) au dat ordine de pregătire metodică a distrugerii întreprinderilor industriale din Moscova și din zona învecinată. Un comitet format din cinci membri, sub comanda generalului NKVD Ivan Serov, ministru-adjunct la Afaceri Interne, a primit însărcinarea dinamitării Moscovei. Serov a prezentat o listă cu peste o mie de fabrici care urmau să fie distruse. Aceste fabrici au fost împărțite în două categorii. Cele care fabricau echipamente militare urmau să fie aruncate în aer. Celelalte fabrici urmau să fie distruse prin spargerea utilajelor sau prin incendiere. Alimentele sau produsele pentru consum din fabrici urmau să fie distribuite gratuit populației. Lista clădirilor care trebuiau distruse includea brutăriile, depozitele frigorifice, fabricile de prelucrare a cărnii, gările și alte clădiri ale feroviarilor, parcul de tramvaie și autobuze, autobazele cu camioane, centralele electrice, podurile, Teatrul Bolșoi, monetăria națională, clădirea Agenției Telegrafice a Uniunii Sovietice (TASS), toate centralele telefonice ale Moscovei, oraș care depășea de două ori ca mărime capitala Marii Britanii.

Comandantul Kremlinului a primit explozivii necesari distrugerii clădirilor de servicii de acolo (inclusiv vila lui Stalin de la Kuntsevo). NKVD-ul și-a organizat singur dinamitarea imensului complex de clădiri cunoscut sub numele de Lubianka. Acest iureș distructiv a culminat pe 15 octombrie 1941, când Stalin i-a convocat la Kremlin pe toți membrii STAVKA, cărora le-a prezentat calm situația disperată în care se afla Moscova: *„«Germanii pot străpunge în orice moment apărarea Capitalei și trebuie făcute pregătirile necesare». După discuții, el a dictat o listă scurtă de măsuri. Molotov urma să aranjeze ca membrii Prezidiului Sovietului Suprem, ai Guvernului și ai Corpului Diplomatic acreditat la Moscova să părăsească Capitala în acea zi cu destinația Kuibîșev (Samara) pe Volga, iar Molotov urma să meargă cu ei ca vicepreședinte al Guvernului. Ministerele Apărării și al Marinei Militare vor merge de asemenea la Kuibîșev, numai Marele Stat Major va merge la Arzamas, un orășel izolat de lângă Nijni Novgorod, pe Volga. Laboratoarele de cercetări, institutele lor de educație superioară și teatrele urmau să fie evacuate imediat către o multitudine de destinații. Beria și Șcerbakov (primul secretar al comitetului orășenesc de partid) vor fi responsabili de distrugerea fabricilor și a clădirilor de pe lista demolărilor"* (pag. 219). Tot la acea ședință din incinta Kremlinului s-a hotărât ca și Stalin să părăsească Moscova a doua zi sau ulterior, în funcție de situație. Dar în decurs de câteva ore, la sugestia lui Jukov, Stalin a decis să rămână în Moscova, fapt care a avut un ecou imediat și pozitiv în rândurile ostașilor care apărau Capitala.

„Lăsaţi utilajele unde se află ca să putem munci pentru Hitler, dacă apare pe aici!“

Pentru redarea atmosferei de agonie a Moscovei, autorul citează masiv din jurnalele ținute atunci de diverși intelectuali ai Capitalei URSS. „*Cititorul cărții trece de la râs la lacrimi, fără a uita vreo clipă că sângele curgea valuri*“, descrie Simon Sebag Montefiore experiența citirii acestei cărți. Iată un exemplu edificator: „*Oamenii spun cu voce tare lucruri care cu trei zile în urmă i-ar fi adus în fața unui tribunal militar. Sunt cozi peste tot, nesfârșite cozi: zgomotoase, emotive, certărețe, agonizante. Isteria de la vârf s-a transmis la masele de oameni. Oamenii încep să-și amintească și să numere toate umilințele, oprimarea, nedreptățile, aroganța birocratică a oficialităților, îngâmfarea și auto-mulțumirea birocraților de la partid, decretele draconice, lipsurile de tot felul, dezinformarea sistematică a populației, minciunile și lăudăroșenia căpeteniilor în ziare. Oamenii vorbesc din inimă. Se poate apăra un oraș în care predomină asemenea stare de spirit?*“ (pag. 226). Muncitorii de la o fabrică din Moscova au început să dezasambleze lăzile, pentru a preveni orice noi eforturi de a expedia în Urali mașinile și utilajele de producție. Unii ștabi de la partid au ordonat ca utilajele respective să fie reasamblate și montate la loc. „O femeie a țipat la ei: «Lăsați utilajele un*de se află ca să putem munci pentru Hitler, dacă apare pe aici!»*“ (pag. 228).

Disperaţi, germanii dezbrăcau cadavrele ruşilor, ca să ia pufoaicele şi pâslarii

La ora aceea, germanii pătrunseseră aproape 1.000 de kilometri în interiorul URSS. Ei aveau sub ocupație cea mai industrializată parte a Uniunii Sovietice – care cuprindea aproape jumătate din populația țării –, un teritoriu egal cu cel al Angliei, Spaniei, Italiei și Franței luate împreună! Capturaseră Kievul și asediau Leningradul. În timpul retragerii, sovieticii au pierdut aproape patru milioane de oameni, morți și răniți, 20.000 de tancuri, 17.000 de avioane, peste 60.000 de tunuri și mortiere, aproape toate stocurile de armament construite în anii anteriori invaziei naziste. Ajunși sub zidurile Moscovei, germanii erau epuizați. Feld-mareșalii von Rundstedt, von Bock și generalul Guderian au fost înlocuiți de Hitler pentru că cereau insistent trecerea pe poziții defensive și chiar o retragere parțială. La mijlocul lui octombrie 1941, germanii ajunseseră la 22 de kilometri de Moscova producând panică generală. Elemente huliganice au început devastarea orașului, fapt care a dus la arestarea a 830.000 de persoane, dintre care peste 900 au fost împușcate pe loc. La porțile orașului se duceau lupte grele, înverșunate, pe viață și pe moarte, la temperaturi de minus 40 de grade. Generalii Jukov și Rokossovski au fost la un pas de a fi luați prizonieri împreună cu gărzile lor de corp. Mareșalul von Bock îl informa pe Hitler că un număr egal de morți cu cel rezultat din lupte a fost cel al soldaților pierduți din cauza frigului deoarece ei luptau în echipament de vară! Militarii săi ajunseseră să dezbrace cadavrele rușilor căzuți pentru a le lua pufoaicele de pe ei și pâslarii din picioare!

STAȚIA de metrou Maiakovskaia, devenită spital și adăpost în timpul bombardamentelor naziste asupra Moscovei

Adevăratul salvator al Moscovei

Ministrul de Externe britanic, Anthony Eden, aflat în vizită la Moscova în decembrie 1941, cere să meargă pe front și este însoțit în apropiere de linia întâi; vede, cu acest prilej, cum casa lui Ceaikovski e vandalizată de germani, fapt care-i provoacă consternare și furie... „La întoarcerea lui spre Moscova, Anth*ony Eden oprește șoferul mașinii ca să vorbească cu un grup de prizonieri germani. (Știa câteva cuvinte rusești, dar germana o vorbea fluent.) Prizonierii dârdâiau de frig. Unii dintre ei erau în haine de vară, fără mănuși. Alții purtau haine civile și își acoperiseră capul cu chiloți de damă pentru a le ține cald. Când s-a gândit ce îi așteaptă pe toți aceia, Eden a simțit că-i pare foarte rău pentru ei*“ (pag. 278).

Pe 29 octombrie 1941, Jukov îi spune lui Stalin: „*Inamicul este epuizat. Dar dacă nu lichidăm pintenii primejdioși înfipți de germani în liniile noastre defensive, ei ar putea transfera rezerve substanțiale din Grupurile de armate Nord și Sud pentru întărirea trupelor lor din fața Moscovei și situația va deveni mult mai grea*“ (pag. 274). Așa au fost puse bazele contraofensivei sovietice conduse de Jukov și Koniev, începând cu zorii zilei de 5 decembrie 1941, baze care s-au dezvoltat în următoarele zile și au devenit o adevărată ofensivă sovietică. În următoarele 34 de zile, pe un front lung de 860 de kilometri, sovieticii i-au împins înapoi pe germani peste 240 de kilometri. Era pentru prima oară, din 1939, când germanii pierdeau inițiativa luptelor. Moscova a ieșit din încleștarea asediului german, iar această situație nu s-a mai repetat niciodată pe toată durata celui de-Al Doilea Război Mondial. Moscova va fi declarată însă Oraș-Erou abia în anul 1995, întrucât Stalin și cei care l-au urmat la cârma țării n-au vrut să-i acorde mareșalului Jukov meritul recunoscut acum de istorici de a fi fost adevăratul salvator al Moscovei (și nu Stalin, cum a susținut fals propaganda sovietică).

După bătălii aprige pentru eliberarea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord, armata română, ajunsă pe malurile Nistrului, se confrunta cu o dilemă: să se oprească aici sau să continue lupta până la înfrângerea definitivă a duşmanului? Decizia generalului Ion Antonescu de a merge mai departe alături de aliatul german a stârnit numeroase reacţii adverse ale clasei politice de atunci. „Historia” întreabă: trebuia să continue România războiul pe Frontul din Est?

NISTRUL, în depărtare

9 AUGUST 1941. Nistrul şi podul de vase făcut de români

FOTO: ALBUMUL CU FOTOGRAFII AL CĂPITANULUI NEAGU (AFLAT ÎN PATRIMONIUL MUZEULUI MILITAR NAŢIONAL „REGELE FERDINAND I”)